

КАЛЕНДАР

ПРОВИДІНЯ

НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ

1918.

ЗЛАДИВ

о. ВОЛОДИМИР ДЕРЖИРУКА.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ. Ч.....

— РІЧНИК ПЕРШИЙ. —

1918

З ДРУКАРНІ АМЕРИКИ

827 N. Franklin St.,

Philadelphia, Pa.

НЕПОРОЧНЕ ЗАЧАТЄ ПР. Д. МАРІЇ
Патронка „Провидїни.“

ПЕРЕДНЕ СЛОВО.

Стсе дістаєть ся до рук української публіки перший річник Календаря „Провидіння”, призначений для широкого загалу нашої християнсько-католицької публіки. Стає він дійсно першим календарем на американській Україні, що на перший плян видвигає справу релігійности й католицизму. Від сього, з яким серцем приймуть його наші Родимці, буде залежати евентуальне приготволене й видане другого річника.

При сій нагоді уважаю за свій обовязок згадати всіх тих Добродіїв, що радою й письмом дали мені поміч в упорядкованню і випосаженню Календаря. В першій мірі сердечно дякую Впр. ОО. М. Кінашови, З. Орунови, Й. Дженджері, А. Іванишиному і пр., що послужили або матеріалами або сердечною радою і увагами. Особливо о. В. Довговичеви за незвичайно совісне і старанне оброблене календарської частини; д. Е. Якубовичеви за дозвіл вихїснованя манускрипту пок. М. Вербицького з піснею „Ще не вмерла Україна” і д. П. Кирилюкови за ласкаве виручене мене в напрямі технічного викінченя і о. В. Петрівському, за ласкаве обговорене зі мною напрямю католицького і змісту Календаря.

Мило мені також на сїм місци зложити прилюдну подяку Руському Сиротинцеву в Філадельфії, якого заряд безкорисно віддав мені до ужитку потрібні кліші а й не відмовив у жаднім ділі, в яким мені треба було звертати ся до нього.

Щодо самого Календаря, то скажу тільки се, що мою ідеєю було: дати публіці календар такий, що був би правдивим приятелем так для католицької, як і для української душі. Чи і як се мені удаło ся, нехай осудять шан. Читателі. На всякий спосіб був би я дуже вдячний за кожду замітку, раду а й докір, бо се причинило-б ся до кращого викінченя другого річника Календаря „Провидіння”.

Одно зоволить шан. Публіка простити, а іменно: слабу коректуру. Мені неможливо було припильнувати сього діла, як належало ся. А й надто припізнений початок друкованя і конечний поспіх з роботою — се доволі важні причини, задля яких кождий повинен се простити...

о. В. ДЕРЖИРУКА,
впорядчик Календаря.

2. XI. 1917.

ПРОВІДІНГ. — PROVIDENCE.

АПОСТОЛИ І ЄВАНГЕЛІЯ

на суботи, неділі і свята на грудень

ЄВАНГЕЛІЄ:

- 1 Н Луки зач. 38. і Иоана зач. 36.
- 3 В Луки зач. 60.
- 4 С Луки зач. 54.
- 8 Н Луки зач. 39. і Луки зач. 54.
- 13 П Иоана зач. 4.
- 15 Н Луки зач. 53.
- 18 С Матея зач. 43.
- 19 Ч Луки зач. 24.
- 21 С Луки зач. 49.
- 22 Н Луки зач. 66. і Луки зач. 3.
- 26 Ч Луки зач. 106.
- 29 Н Луки зач. 3. і Луки зач. 76.

АПОСТОЛ:

- до Єфес. зач. 220. і до Євр. зач. 311.
  - до Сол. зач. 268.
  - до Євр. зач. 320.
  - до Єфес. зач. 221. і до Євр. зач. 320.
  - до Кор. I. зач. 131.
  - до Єфес. зач. 224.
  - до Гал. зач. 213.
  - до Євр. зач. 335.
  - до Гал. зач. 205.
  - до Єфес. зач. 229. і до Євр. зач. 320.
  - до Єфес. зач. 233.
  - до Євр. зач. 320. і до Колос. зач. 257.
-

З А П И С К И.

ГОЛОВНА УПРАВА “ПРОВІДІНЯ”

на період літ 1916—1918.

Верховний покровитель:
Всесв. о. Петро Попятишин.

Головний предсідатель:
Впр. о. Володимир Довгович.

Головний містопредсідатель:
п. Теодор Зячківський.

Головний секретар рекордовий:
п. Григорій Зячківський.

Головний секретар фінансовий:
п. Євген Якубович.

Головний касієр:
п. Іван Боросевич.

РАДНІ:

*п. Теодозій Каськів,
Всч. о. Михайло Кузів,
п. Іван Самуїл,
п. Дмитро Дмитришин.*

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:

Предсідатель:
Всч. о. Іван Рубинович.

Секретар:
Всч. о. Михайло Гурянський.

Член:
п. Онуфрій Савіцький.

Головний організатор:
п. Григорій Зячківський.

І ЗНОВ ПЕРЕД НАМИ ШМАТ ЖИТЄВОЇ ДОРОГИ...

Знов заковтав до дверей новий 1918-ий рік і тристашістьдесятьпять днів далекої дороги лежить перед тобою. Чи ти гаразд приготував ся до сеї дороги і чи вибрав собі доброго провідника? Коли старозавітний Товія мав покинути рідну хату і йти в подорож, то його батько промовив: „Пошукай собі провідника, щоби міг бути для тебе товаришем в чужій стороні”. Такими словами і я говорю до тебе і прошу: Возьми собі за провідника на сей 1918-ий рік *Боже Провидіне*, а щасливо перебудеш всьо, що ляже тобі важкою колодою на житєвім шляху.

За примір нехай тобі буде жите Пресвятої Родини:

Була пізна ніч, коли до сьв. Йосифа промовив у сні ангел: „*Устань, возьми Дитятко і Матір і утікай в египетську землю*”. Нечайна новина, небезпечна дорога, повна засідок, нападів дикого звіря, умученя і невидги. Та не пора виливати скарги, бо се слово Божого посланця-ангела. Ледви минуло кілька хвиль, а вже Пресвята Родина крізь вифлеємські брами виходить під покровом Божого Провидія на широкий шлях, що веде в далеку, незнану путь. А над Вифлеємом повисла страшна гроза: Ірод підписав страшний нелюдський декрет, на основі якого тисячі невинних дітей-немовлят має пролити свою сьвяту, мученичу кров. Туй-туй покрийть ся Вифлеєм хмарами жалоби і роспуки. А Пресвята Родина не упадає на дусі, бо надія на Господа відкидає проч всяку журу і сумнів.

І доходять таки до своєї ціи: безпечної, хорошої і плодovитої египетської країни.

Сумний побут в чужій землиці, на вигнаню, далеко від рідної хатини і батьківщини. Тяжко Сьвятим Особам не бачити величавого ерусалимського храму, в який так розкішно приносити Господу Богу смуток і терпіня сердець. Сумно їм, бо не чують звуків рідної мови... Ожидають в терпеливості сеї хвилини, коли скінчать ся хвилі терпіня і настане щасливий день повороту.

Минула остання ніч на вигнаню. Повна сьвятого спокою Пресвята Родина падає на коліна у вечірній щирій молитві. І серед ночі блиснула незвичайна ясність в кімнатці сьв. Йосифа, і ангел став знов серед небесних блисків і каже солодко приманчиве слово: „*Устань, бери Дитя і Його Матір і йди в ізраїльську землю, бо поумирали вже сї, що загрожували Дитяти*”. Що за радісна новина: поворот до батьківщини! Радісна хвиля, хоч невідомо, які терпіня і хрести ждуть в любій вітчині.

Братя і сестри Христіяни! Чи мали ви нагоду коли приглянути ся ближше Пресвятій Родині у хвилях утечі і повороту і чи звертали ви увагу на Боже Провидіне, що без стриму йшло слідом за нею тернистим шляхом? Ви є також на далекій дорозі вигнання, далеко від рідної бать-

ківщини. І ваш шлях є твердий і небеспечний, бо на нїм повно хрестів то більших, то менших.

Чи страшно вам сеї дороги, що розкинула ся перед вами знов на тристашістьдесятьпять днів житевого шляху? Коли ні, так гаразд. А як страшна, то гляньте на Пресвяту Родину.

Християнська мати! Будь для твоїх діточок тим, чим була Марія сьв. Йосиф. Веди її до небесної вітчизни житевим шляхом, повним пригод і небеспек. Без роптаня сповни свої обовязки ради любови до жени і діточок у сій благій вірі, що Боже Провидїне не дасть в поневірку твоїх щирих зусиль, що вийшли з жерела любови.

Християнська мати! Будь для твоїх діточок тим, чим була Марія для Ісуса Дитятка, с. є охороною душі і тіла, сторожем у всіх пригодах. І хоч би твої діти стали для тебе правдивим тяжким хрестом, неси його у сїм пересьвідченю, що Боже Провидїне вложило сей хрест на твої плечі.

Християнська родино! В кождий день нового року віддай себе під опіку Божого Провидїня! В годині журби нічого нема більше потїшаючого, як пересьвідченє, що се є досьвід доброго Отця, що є в силі найтяжший смуток перемінити на найбільшу радість.

Батьки, матери і діти! Нехай родини ваші будуть дійсно сьвятими, подібними до Пресвятої Родини! Тоді будете беспечні на сїм новім шляху і будете вдоволені і щасливі у всіх потребах і невгодинах житевих під покровом Божого Провидїня.

о. А. Райн.

СТАРИЙ Й НОВИЙ РІК

*Як тихо минають
Життєві хвилини
З вихрами одчаю
Й сльозами гіркими
І тьмою нічною, що нераз у ній
Заблисне промінчик зоряних надій,
Й сонічними днями, посеред яких
Гине світло сонця у хмарах важких.*

*І в серця тревозі
Благаєм умильно,
Щоб літа не пили
У пропасть могильну.
Нехай собі „завтра” яснїє красою,
Світла й життя повне, сповите любовою,
То „вчорашні” серця у тихій могилі
Для живого серця надзвичайно милі.*

*До Старого Року
Людське серце липне,
Хоч рука Нового
Цвітоньками силе.
Пишний цвіт будучий не піде в заміну
З тим повялим цвітом, то лягло в могилу.
Кождий лист і терне на спомин остали
З тих вінців, що наші голови вінчали.*

*До сього, що тихо
Лягло в домовину,
Кождий серцем буде
Линуть до загину.*

*Як по сухім дубі виноградник вєть ся
І повій по мурі розвалєнім пнєть ся,
Так для многих кращий порох старовини
Від завтрїшних блєсків, що небо сповили.*

*Та й яке тут диво?
Та-ж лїта давнїї
Знали й знають нашї
Тревоги й надїї.*

*Кожде наше горе ми їм розказали,
Вони-ж нашї сльози нїжно утирали;
Всї сердєчні болї, що їх свїт не знає,
Потонули в морю старих лїт безкраїм.*

*Новий Рїк весєлий,
А Старий рїдає...
Чи Новий дасть се, що
Від Старого маєм?*

*Новий Рїк — приблуда блукає снїгами
З чолом, оповитим пишними квітками;
Як рожї повянуть, то пізнаєш, брате,
Як дуже сї рожї в колючки богатї.*

*Новий Рїк сьмієть ся,
А Старий вже гнє...
Небавом сї сьміхи
Уронять слезини.*

*Новий Рїк—приблудо! Ти пишний і вдатний,
Кругом розсїваєш тепло благодатнє;
Та для нас дорожший Старий Рїк, похилий
Від тих хвиль, що тихо у вїчність поплили.*

*Новий Року щасний!
По цїлому краю
Щиро і сердєчно
Тебе повитають*

*І твоему слову повірять на хвилю,
Полюблять обличє і прославлять силу.
Бо такого чару Старий Рїк не має!
Тому-то і люди його забувають...*

Переклав о. В. Д.

о. В. Держирука.

ВІЧНА БУДІВЛЯ НА СКАЛІ

(Католицька Церков.)

„И азъ же тебѣ глаголю, яко ты еси Петръ, и на семъ каменнъ созижду церковь мою, и врата ада не одолѣють ей”. (Мат. XVI., 18.)

Християнство відограє у світі переважну ролю; воно є найбільше знаменним і найбільше могутим явищем в історії людства. Щоби яснійше з'ясувати сю річ, перенесім ся на хвилю в сі часи, коли-то Апостоли йдуть в світ проповідувати євангельські правди. Уявім собі особливо апостола Петра, як він приходить до Риму перший раз, щоби прилюдно голосити віру в Розпятого. Чужинець нужденно убраний, з руками, вкритими мозолями від тяжкої праці, цілий заповорошений, босий, а в найліпшій случаю в подертих личаках — підступає до брам великого і славного міста. Вже здалека бачить він *Капітоль*, осередок і вислів могутости Риму; *святиню Юпітера*, що опановує місто і цілий тодішний світ; на право і ліво бачить пишні мармурові палати, на кожній площі *свобилині і статуї божків*, а вже понад все пишаєть ся маєстатична копула *Пантеону*, пристановище всіх богів, котрий побудовано недавно тому; великанська товпа народу лине вулицями розлогого міста в напрямі *амфітеатрів* побачити борби глядіаторів і наситити ся видом розливої свіжої людської крові; або до *театрів* побачити представлення і набрати вдоволення на вид низьких пристрастей; то до *цирків*, де саме тоді славний їздець обходить свій трюмф; природа людська, що затратила в уживаню і змисливости всякий змісл до вищого і гарного, не бажає вже більше *хліба і грошей*...

Може рівночасно йде до Риму також один із численної товпи, що цілими днями плывуть до столиці світа і зачинає розмову з апостолом Петром. Підслухаймо сю розмову:

Римлянин: Чужинче, яка се справа неволить тебе йти до Риму?

Петро: Іду проповідувати незвісного для Риму Бога, а понищити фалшивих божків.

Римлянин: Се цікаве. Скажи-ж, відки ти приходиш, та й де є твоя батьківщина?

Петро: Вийшов я з такого народу, що його ви ненавидите і мерзите ся ним; з того народу, що його ви нагнали проч з Риму; мої племінні братя мешкають на другій стороні Тибру і я є Жидовин. Про мій нарід висловлюють ся славні римські письменники, філософи і історики з найбільшим омерзінєм.

Римлянин: Однак може ти належиш до шляхоцького роду в жидівським народі, або займаєш яке видне і почесне становище?

Петро: Глянь на отсих нужденних рибалків на березі ріки. Се і мое ремесло. В моім житю займав ся я тим по більшій часті, що запускав сіти у море і ловив рибу. Золота й срібла у мене нема.

Римлянин: Однак, коли покинув ти своє рибачьке занятє, так може посвятив ся високим студіям, ходив до славних філософічних шкіл і учив ся краснорічivosti?

Петро: Ні, не маю понятя про се, о чім говориш.

Римлянин: А може почитанє твого Бога є дуже принадне і тому ти надієш ся потягнути за собою людей без мудрости й краснорічivosti?

Петро: Ні, я бажаю проповідувати Бога, що Його рознято між двома розбіжниками, як злочинця.

Римлянин: А що-ж се за наука?

Петро: Се наука, що видаєть ся нерозумною для гордунів і змислових людей; се наука, що винюдає війну вьсому фалшови, що на його честь Римляни побудували стільки сьвятинь.

Римлянин: І таку науку важиш ся тут голосити і надієш ся придбати поклонників?

Петро: Не тільки тут, а й на цілім сьвіті.

Римлянин: На як довго?

Петро: На віки вічні.

Римлянин: Видко, маєш могучих защитників, богачів, філософів, а й може самого цїсаря між своїми прихильниками.

Петро: Богатим я голошу, щоби вони погордили своїми маєтками і покинули їх; філософам, щоби вони нагнули свої погляди під ярмо віри; а навіть і цїсареви, щоби він не виступав перед народом в характері релігійного начальника своїх підданих.

Римлянин: Наперед можна бачити, що вьсо звернеть ся проти тебе. Що-ж тоді будеш чинити?

Петро: Умру.*)

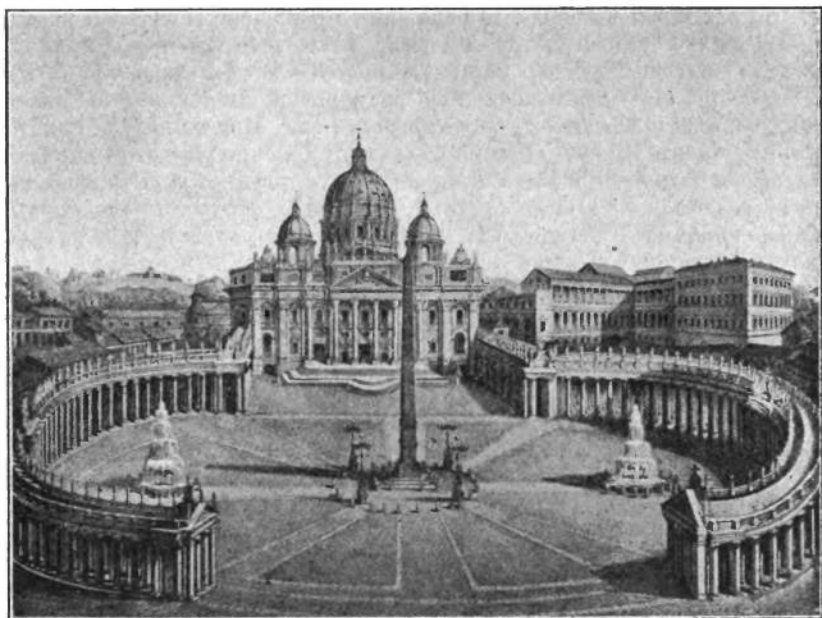
Се, що видавало ся неімовірним в перших роках після смерти Спасителя, здійснило ся в такій великій мірі, що нам, сучасним людям, видаєть ся прямо чудом. З незначних початків, мов із злого євангельського зеренця гірчиці, поширила ся християнська ідея по цілім сьвіті, заповонила собою людські серця від найнужденійших до найбільше могучих і богатих, від простих і незрячих до найбільше образованих людей; ся ідея засїла на престолі людської думки з такою силою, що її не в силі захитати жадна сила людська; ся ідея укріпила ся на непорушимій ска-

---

*) Винято з твору Ф. Геттінгера п. з. „Апология Християнства”, том II., ст. 405-408 (Девяте німецьке виданє). — В. Д.

лі, в Христовій Церкві і буде непобідимо панувати доси, поки сонце розливати-ме з гори своє животворне промінє на нашу долину сліз і плачу, поки одно людське серце буде бити житєм...

Кріпка будівля Христової Церкви; про неї сказав сам Спаситель: „...і врата адова не одоліють єї”. Ми щасливі, що належимо до сього сьвятого товариства Христових ісповідників; що маємо право вимовляти єї хороші слова: „Вірую... во єдину, сьвятую, соборную і апостольську

ЦЕРКОВ СЬВ. ПЕТРА В РИМІ.

(Се найбільша і найкоштовніша церков у світі. Перед церквою великанська площа, посеред якої на чотирох мідяних лъвах спочиває великанський єгипетський обеліск, привезений до Риму і уставлений на площі з незвичайно великими трудностями.

Забудованя, що їх видно по правій стороні, се фронт Ватикану зі сторони від міста.

Церков...” Тому й то належить нам ясно держати все перед очима сю правду. Перейдім отже по порядку, що се є Католицька Церков, якої ми є членами.

*

*

*

Хтобудь з нас читає історію життя Ісуса Христа, то сейчас мусять упевнити ся понад всякий сумнів, що Спаситель приніс на сей сьвіт нову науку для обновлення людського серця і спасеня безсмертної душі чоловіка, й що Він бажав, щоби не тільки за Його життя ся прекрасна наука голосила ся, але щоби лунала своєю силою і красою небесною поміж

людьми аж до кінця світа. Ісус вибрав для Себе апостолів, організував їх у видиме товариство, надав йому певні форми і обряди а в основу того всього поклав заповідь любови Бога і ближнього. Ціль того всього мусіла бути одна, іменно, щоби нова наука поширяла ся по світі при помочи сього товариства і заповнювала собою без різниці всіх людей, поки не стануть всі люди у єдності, мов вівці у одним стаді.

ЦАРСТВО БОЖЕ. Христос прийшов на сей світ, щоби піднести людські чесноти і научити нових; дати свідощтво правді; послужити людству приміром найвищої любови Бога і ближнього і злучити небо із землею, як се стало ся при Його Рождестві, коли-то ангельські лики за-співали нечувану дотепер пісню: „*Слава Богови на висоті, а спокій людям доброї волі*”; положити точні границі між поняттями добра і зла; одним словом: *заложити духове царство Боже*. Про се духове царство говорить Св'яте Письмо такими словами: „*І запитали Його фарисеї, коли прийде царство Боже, а Він у одвіт сказав їм: не прийде царство Боже з огляданєм***), *ні не скажуть: воно тут, або там; отсе бо царство є внутр вас*” (Лука, XVII. 20-21). Також в молитві Господній говоримо що днини, благаючи Всемогучого: „*Нехай прийде царство Твоє*” (Мат. VI. 10).

Поняте царства вимагає певної форми організаційної; а кожда форма організаційна — се щось такого, що підпадає під змисли. При помочи сеї організації Спаситель рішив продовжати Своє діло спасеня по конець сього світа. Тому саме говорить про діло спасеня під видимим знаком *царства*. Приміри з Євангелія доказують се надто наглядно. Ось деякі з них:

1) „*Я є пастир добрий і знаю моїх, а мої знають мене*” (Йоан, X. 14). Як вівці знають і слухають свого пастиря, так і між Христом а Його ісповідниками є певне відношене, що має певні цілі зорганізованого товариства.

2) Найкраще повисше заложене проявляєть ся в оповіданях Христа про *чоловіка, що посіяв добре насіне*, про *зерно ірчиці* і про *квас*. Нарочно наводжу сі три оповіданя, бо в них недвозначно видко бажане Спасителя зорганізувати приклонників Його науки у точно-опреділену організаційну форму. Всі три оповіданя находимо у Матея; ось вони:

а) „*Іншу притчу подав їм, як говорив: „Царство небесне подібне чоловікови, що посіяв добре насіне на своїй рілі. А коли люди спали, прийшов його ворог, та посіяв між пшеницю кукіль і відійшов. Коли зійшла трава і показав ся п'лід, тоді явив ся і кукіль. Приступили же слуги господаря та сказали йому: господарю, чи не добре насіне посіяв ти на своїй рілі? Відки-ж отсе узав ся кукіль? А Він одвітив їм: ворог-чоловік потовнив се. А слуги сказали йому: чи хочеш, щоби ми пішли і його випололи? Та він промовив до них: ні, щоби ви, вириваючи кукіль, не вирвали з ним і пшениці. Лишіть, нехай ростуть разом до жнив; а в часі жнив скажу женам: зберіть вперед кукіль і звяжіть його у снопи, щоби його спалити; а пшеницю зберіть до моєї стодоли*” (Мат. XIII., 24-30). Читаючи повисшу притчу, неможливо, щоби сейчас не станула нам перед очи *Католицька Церков і її спосіб організації*.

**) Жиди виглядали такого Месії, що мав прийти серед блеску, слави, пишности і могучости. Ісус Христос робить конець їх надіям у тих словах. — В. Д.

б) „*Іншу притчу подав їм і так говорив: Царство небесне є подібне до зерна гірчиці, що його взяв чоловік і посіяв на своїм полі. А воно, хоч менше від иншого насіння, та коли виросте, є більше від всіх рослин і стає деревом так, то прилітають пташій небесні і мешкають на його галузях*” (Мат. XIII., 31-32). Наука Спасителя незначна у своїх початках і менше більше подібна до инших: та небавом розростаєть ся у дерево з конарами, галузями і галузками і дає певний захист людству. Пень дерева, головні конари, галузи і галузки — се совершений спосіб організації церковної.

в) „*Іншу притчу сказав їм: Царство небесне є подібне до квасу, що його взяла невіста і розчинила ним три міри муки, поки не скисло всьо*” (Мат. XIII., 33).

З) Зпоміж тих, що переняли ся новою наукою вибрав Спаситель дванайцятьох апостолів і поставив їх начальниками вірних, даючи їм прямо надлюдську владу: „*Амін говорю вам, що ви звяжете на землі, то буде звязане на небі а що розвяжете на землі, се буде розвязане на небі*” (XVIII., 18). Крім сього наділяє їх силою учительського знання: „*І приступив до них Ісус та сказав їм: дана мені всяка влада на небі і на землі. Ідїть, научайте всі народи і крестїть їх в імя Отця, Сина і Сьвятого Духа. Учїть їх заховувати всьо, що я вам наказав...*” (Мат. XXVIII., 18-20). Зпоміж апостолів вибрав одного на найголовнійшого начальника і заповів йому, що товариство, якого він мав бути головою, буде єствувати по віки вічні, себто, що після його смерти буде заряджувати його наслідник, після сього инший і т. д.

Царство, про котре повисше говорив я ширше словами Сьв. Письма, се Церков Христова. Перед тим, нїм розглянемо найважнійші прикмети Христової Церкви, послухаймо євангельськог оповіданя, що говорять нам про основане сього Царства Божого, себто Церкви:

„*Коли-ж Ісус прийшов в сторони Кесарїї Филипової, спитав своїх учеників: за кого уважають люди мене, Сина чоловічого? Вони сказали: одні за Йоана Крестителя, другі за Ілю, а инші за Єремію, або за одного з пророків. Ісус говорить їм: а ви за кого мене уважаєте? А Сїмон Петро у відповідь сказав йому: Ти є Христос, Син живого Бога. Тоді у одвіт сказав йому: ти щасливий, Сїмоне, сину Йони, бо се обявило тобі не тіло і не кров, а тільки Отець мій небесний. А я кажу тобі, що ти є Петро і на сїм камені я збудую мою Церков і адєські сили не подолають її*” (Мат. XVI., 13-18). Поклавши підвалини під Церков, Христос поясняє уряд і велику одвічальність голови Церкви. Говорить також і про небезпеки, що ожидають Христових заступників і потїшає обітницею Своєї сьвятої помочи. Про се читаємо в Євангелію Луки ось-так:

„*І повстав спр мж ними хто з них здаєть ся бути більший. А Він промовив до них: царі народів панують над ними, а тих, то мають над ними владу, називають добродїями. А ви не так: но більший поміж вами нехай буде менший; а старший, мов слуга. Бо хто є більший? Чи сей, що сидить біля стола, чи сей, що служить? Чи-ж не сей, що сидиць? А я є мж вами, мов слуга. А ви є сї, що перетерпили при мені у моїх злиднях. Я вам приготвую царство, як мені приготує мій Отець, щоб ви їли і пили при моїм столі у моїм царстві і сиділи на престолах та судили дванацятьма ізраїльськими поколіннями. І сказав Го-*

сподь: Сімоне, Сімоне, отсе сатана намагаєть ся пересїяти вас, мов пшеницює та я молив ся, щоби не ослабла твоя віра, і ти колись, на-вернувши ся, укріпи твоїх братів” (Лука, XXII., 24-32).

Перед Своім Вознесенем на небо зібрав Христос апостолів біля Себе і, виріжнюючи Петра від прочих, поставив його пастирем цілого стада Церкви. Се начальне пастирське зване містить ся у словах Ісуса Христа, в яких наказує вибраному апостолови „*паси ягнята і вівці*”. Для повного зрозуміння наводжу знов відповідний уступ із Сьвятого Письма:

„Коли-ж так вони обїдали, Ісус сказав до Сімона Петра: Сімоне Йонин, чи ти любиши мене більше, як отсі? Петро говорить йому: так, Господи, ти знаєши, що я тебе люблю. Говорить йому (Ісус): паси ягня-

ВІД РИМУ З ВИСОТИ КОПУЛИ ЦЕРКВИ СЬВ. ПЕТРА.

та мої. Говорить йому другий раз: Сімоне Йонин, чи любиши мене? (Петро) одказує йому: так, Господи, ти знаєши, що я тебе люблю. (Ісус) говорить йому: паси вівці мої. Говорить йому третій раз: Сімоне Йонин, чи любиши мене? Засмутив ся Петро, що питає його вже третій раз: чи любиши мене, і сказав: Господи, ти всьо знаєши, ти знаєши, що я тебе люблю. Ісус говорить йому: паси мої вівці” (Йоан, XXII., 15-17).

Таким чином Христос постановив Петра головою-пастирем Церкви, отцем між братьми, скалою найчільнійшої власти в товаристві своїх ісповідників. Церков, як видиме товариство, потребувала видимої голови і в сій потребі Ісус дав Свою поміч. Слідім цілу історію Церкви, а побачимо, що у ній все й найвищий представитель, що називаєть ся *Папою*,

себто *отцем*. Перед тим, як бачимо папів в історії, находимо його в Євангелію, в словах, висше наведених. Заложене-початок Церкви в божеське, бо се діло Христа. Інституція папства є частиною сього заложена.

*
*
*

Перейдемо тепер по черзі чотири найголовніші прикмети правдивої Христової Церкви, себто сі прикмети, про котрі говоримо в „Символі віри” словами: „*Вірую... во єдину сьвяту, соборную і апостольську Церков*”. З’ясувавши сі прикмети гаразд, прийдемо до переконання, що ми належимо до Церкви, заложеної Спасителем, а не людьми.

ЦЕРКОВ ЄДИНА. Під словом „*єдина*” розуміти належить се, що члени правдивої Церкви є з’єдинені разом через віру в однакову науку обявленя і через признане одної і той самої власти пастирської. Бреси відкидають багато з артикулів віри, а прим. схизма (російське а й инше православіе) відмовляє послуху церковній власті. Ісус Христос точно вимагає сього єдінства віри; бо перед своїми страстями і смертю сказав до апостолів такі прехороші слова: „*І не тільки про тих я молю ся; а й про тих, що на слово їх повірують у Мене; щоби всі були одно, як ти, Отче, в мені, а я у Тобі; щоби і сі були одно в нас, щоби і свій повірив, що Ти мене тіслав*” (Йоан, XVII., 20-21).

Щодо зависимости і послуху для сеї власті, то се виходить з повисше сказаного. Се Спаситель називає Свою Церков „царством”. В кожній добре зорганізованій державі є тільки одна особистіть, в якій з’осередоточуєть ся вся законна власть, одна форма правління, один закон. Коли в сім нема єдности, то мусять сповнити ся слова сьв. Євангелиста: „*Всяке царство, розділене проти себе, запустіє і кожде місто або дім, розділений проти себе, не устійть ся*” (Мат. XII., 25). Тому Спаситель кладе за ціль продовжуваня Свого післанництва се, „*щоби було єдине стадо і єдин пастир*” (Йоан, X. 16). Мусимо вернути знов до понятя „стада і пастиря” про яке згадає Спаситель частійше. Всі вівці стада йдуть спільно разом тою самою дорогою, пасуть ся на одній і тій самій леваді, слухають одного пастиря і утікають від гомону близького ворога. Коли приноровити сеї образ до Церкви, то вийде таке: члени церкви мають однакові прямованя і духові цілі, прокормлюють ся однаковими сьв. Тайнами, особливо *Хлібом Житя*, кермують ся однаковими законами віри, слухають уважно свого найвищого Архипастиря-Папи і хоронять ся перед ложними учителями і науками.

Церков порівнуєть ся до людського тіла, повного гармонії і єдності: „*Бо як в однім тілі у нас много членів, та не всі члени мають один і той самий обовязок, так і ми многі є одним тілом в Христї, а кождий окремо один другого членами*” (До Римл. XII., 4-5). Члени тіла є суцільно злучені з головою. Голова приказує, а руки підносять ся, ноги поступають, уста відмикають ся, очи глядять і т. д. Таксамо і в Церкві Христовій.

Церков порівнуєть ся також з виноградною лозою: „*Я є лоза, а ви виноградні галузки, і хто буде в мені, а я в нїм, сей принесе много плоду, бо без мене не можете нічого учинити*” (Йоан, XV., ”). Цілий корч виноградної лози, від коріня ож до найменшої галузки проникає один і той самий животворний сік.

„Коли-б ми навіть не основували ся на обявленю, то самий здоровий розум пересвідчить нас достаточно, що Бог не може бути автором противорічних собі релігійних системів. Бог в сущности в один. Він в самому Правдою. Як-же може Бог правди обявляти прим. одній громаді людей, що є три Особи Божі, а другій рівночасно, що є тільки одна Особа в Бозі? Яким чином міг би Він сказати одному чоловікови, що Христос є Богом, а другому, що Христос є тільки чоловіком? Як може він заявляти одному, що за гріхи жеде чоловіка кара вічна, а рівночасно учити другому, що ся кара є тільки до якого-то часу? Одна з тих суперечностей мусить бути ложна. „Бог не є Богом поріжнення, а спокою” (І. Кор. XIV., 33). Бачу совершенну гармонію в законах, що рядять нашою вселенною. Бачу чудо-дивну єдність в нашій ситемі планетарній. Кожда планета порушаєть ся своїм шляхом, а всіх їх контролює центральне сонце. Чому отже не мало би бути також гармонії і згоди в сім духовім світі Церкві Божій, найбільшим помислі Божої Всемогучости і найкращій маніфестації Його доброти і любови до людського роду?”*)

Коли возьмемо під розвагу всілякі християнські секти, побачимо серед них одно велике замішане, ріжницї в квестіях віроісповідних, неточности, противорічности і правдиве „столпотвореніє вавилонське” щодо власти авторитету. Безнастанні зміни і доповнюваня, розлами, заникнене старої а повстане зовсім нової секти є на порядку дневнім. *Одна тільки католицька церков була і є одна і тасам в правдах віри і одноцїльности власти так в часах мирних, як в часах невгодин, хуртовин і военних забурень.*

ЦЕРКОВ СВЯТА. Кожде основане товариство мусить мати свою ціль. Тим самим і Церков Христова має, як товариство совершенне, має свою головну ціль, а се: освячене своїх членів. Всьо, що вяжеть ся з установленем й розвоєм церкви, змагає до освяченя чоловіка: примір Спасителя, Його науки і Тайни — всьо то освічує і ублагороднює нашу душу. Коли Церков голосить нам всьо повисше, то тимсамим бажає, щоби вірні похіснували ся сею наукою для swojego спасеня. „*Будьте совершенні, як ваш небесний Отець є совершенний*” (Мат. V. 48).

Імя християнина є найвеличнійше із всіх імен; воно означає чоловіка, що йде слїдом Христа і намагаєть ся викликати в собі такий характер і чесноти, якими засіяв Спаситель. Сей характер християнина — се свьятість його житя; сеї свьятости навчає Церков; а ніхто не може свьятости учити, ні до свьятости вести, хто не є свьятий. Церков Христова голосить своїм членам велику науку про житє і діла Ісуса Христа. А головним ділом Спасителя — се Євангеліє, якого кожда сторінка, кожде словечко мистить захохоту до свьятости. Наслїдуванем евангельської науки є численні релігійні твори католицької Церкви, що ними побожні автори потягають людей до Бога, до свьятости. Через свьяті Тайни, установлені Христом Господом, спїшить Церков в потребі до кожного християнина, щоби він скинув із себе всьо, що здержує його в прямованю до свьятости і покріпив ся або потїшив ся тоді, коли житєві невгодины зачнуть хитати ним, мов слабкою билиною. Одним словом, Церков свьята, як печалива Мати, слїдкує за своїми дїтьми від колиски до гробу і удїляє їм потрібних ліків на вічне безсмертне житє.

*) Кард. Гіббонс: „Віра наших батьків”, 18-е англ. виданє, стор. 8. — В. Д.

Що Церков Христова є свята виходить із самого Її початку: заложив Її Найсвятійший, тимсамим і Вона як діло Його рук, мусить бути свята. Що се не пустий голосливий висказ, маємо примір на тих численних святих угодниках Божих, що все і всюди появлялися ся на ниві Христової Церкви. Міліони з них знаємо по імені і далеко більше святих таких, про котрих загинули і людські спомини, але котрих діло живе в поколіннях грядучих. Спаситель прийшов з неба на землю „*найти і спасти погибаючого*“; а сі слова містять в собі саме освячене.

ОДНА ІЗ САЛЬ ВАТИКАНСЬКОЇ БІБЛЮТЕКИ, Т. ЗВ. САЛЯ
МАДЖОРЕ (САЛЯ БІЛЬША).

(В сій бібліотеці є найдавніші і найцінніші рукописи, документи і книжки; сюди з'їжджають ся найбільші учені, щоби студіювати сі матеріали.)

Само собою розумієть ся, що *святість Церкви* не є тимсамим, що *святість всіх Її членів*. Цілю Церкви є зібрати під Свій омофор всіх людей і нагріти їх теплом Христової науки. Се вимагає протягу часу. Спаситель знав про се, установляючи Свою Церков на скалі, бо лишив нам прекрасну притчу про чисте збіже і кукіль. Ось ся притча:

„Дншу приповідь сказав їм, коли говорив: *царство небесне подібне чоловікови, що посіяв на своїй рілї добре насїне. А коли люди спали, прийшов його ворог, та посіяв поміж пшеницю кукіль і відійшов: Коли зійшла трава і показав ся плід, тоді явив ся і кукіль. Приступили тоді слуги до господаря, та сказали йому: господарю, чи не добре насїне посіяв ти на своїй рілї? Відки-ж узав ся там кукіль? А він од-*

вітив: ворог-чоловік се вчинив. А слуги сказали йому: чи хочеш, щоби ми пішли і випололи його? Та він сказав їм: ні, щоби вирваючи кукіль, не вирвали з ним і пшениці. Лишіть, нехай ростуть разом аж до жнив, а в часі жнив скажу женьям: зберіть перше кукіль, звяжуть його в снопи, щоби його спалити; а пшеницю зберіть до моєї стодоли (Мат. XIII. 24-37).

Про сю справу п'яше сьв. Августин так: „Прикличте до ума тік молотільний, на котрім є і солома і зерно і сіти рибарські, в яких є добрі і гидкі риби; ковчез Ноя, де були чисті й нечисті звірята, а побачите, що і Церков мати-ме в собі аж до дня страшного суду не тільки вівці і пастирів, себто вірних сьвятих і добрих сьвященників, але також галапасні, дикі звірята на поли... Бо галапасні, дикі звірята — се люди, що потопають в тілесних розкошах, а поле — се широка дорога, що веде до загибелі”.

ЦЕРКОВ СОБОРНА. Вірую в... соборну Церков. Сьвітські держави відділені є від себе границями і то не тільки географічними, або штучними, але й границями мови, звичаїв, характеру, будови, краски лица і т. д. Церков Христова є заложена для всіх людей без виїмку: для мешканців всіх частий сьвіта, для всіх рас і племен, для всіх мов і нарочій, для всіх еств, сотворених на образ і подобиє Боже. „Ідіть по всій вселенній і проповідуйте Євангеліє кожній твари” (Марко, XVI. 15). Ведений пророчим духом говорить в старині про сю Церков пророк Малахія: „Від сходу аж до заходу сонця буде возвеличене моє імя і всюди будуть приносити мойому імени кадило і чисту жертву і велике буде імя мое поміж народами, говорить Господь небесних сил” (Малах. I, II).

Бачимо цікаве явище поміж християнськими віроісповіданнями: не-католицькі віроісповідання повстають звичайно наслідком яких-то політичних або національних струй і стають ся або державними або національними вірами. Прим. російське православє цвите виключно в російській імперії, а коли воно і поза границями дає себе чути, то хіба в сім виді, як наслідок експанції державної віри, держаних в рамках політичного режиму. Хоч є інші т. зв. православя, як прим. на Буковині, в Румунії, Сербії, Болгарії, та всі вони мають свою окремішну національну а й політичну ціху. Тільки католицька Церков одна всюди і вона не обмежуєть ся кордонами, мовами, расами, звичаями, характерами людей; вона всюди однакова, вона заповнює собою всі льокальні зверхні случайности і вона є дійсно соборна. Як сонце кпдає своє сьвітло на всі країни землі, так і сьвітло віри Христової сьвітить над всіми, що прийшли до пізнання правди.

Тільки католицька Церков носить імя „соборної” зовсім заслужено і справедливо. В сій назві містить ся сила і жерело одушевлення, як в красці або формі національного прапора:

Кардинал Гіббонс оовідає ось-що у своїй прекрасній книзі п. з: „Віра наших батьків”: „Недавно тому приїхала до Річмонду громада європейських емігрантів. Вони були чужинцями для нашого краю, наших звичаїв і нашої мови. Кождий предмет, що впадав їм в очи, наглядно переконував їх, що вони далеко від своєї рідної батьківщини. Аж коли побачили сьв. хрест на вежі нашої катедральної церкви, то підбігли близько з неописаною радістю. Я бачив і чув, як гурток богато них давало вислів svojому глибокому зворушеню. Коли вступили до церкви, то

почули, що нашли оазу на пустині. Знов були неначе дома. Нашли рідний шматок землі в чужій країні. Стояли в церкві своїх батьків, в хаті своїх дитинних літ. Здавало ся, що говорили з глибини серцець: „*Як любі селитьби Твої, Господи сил! Моя душа банує і рветь ся до Господних осель. Моє серце і ціле моє тіло розрадувало ся в живім Бозі* (Пс. LXXXIII.) Вони бачили довкруги себе образ звісних Святих, що їх привикли були почитати від самої молодости. Побачили місце, де хрестять ся діти і сповідальницю. Глянули на престол і побачили невеличке підвисшене понизше, де вони на-вколішки приймали Найсвятійшу Тайну Євхаристії. Дивили ся на священника при престолі в богослужебних ризах. Гляділи на велике число побожних людей, що клякали серед молитви; почували себе тоді, неначе між братьми і сестрами, що з ними мають велику спільність: „*одного Бога, одну віру, одно хрестене, одного Бога і Отця всіх*”.

Куди-будь християнин-католик виїде в чужину і опинить ся далеко від рідної землі, всюди буде почувати себе в дома, коли найде католицьку церковцю, католиків-ближних, католицькі звичаї і чесноти.

Тому-то саме наша Церков називаєть ся *соборною*.

ЦЕРКОВ АПОСТОЛЬСЬКА.

„*Вірую в... апостольську Церков*”.

Чому-ж бо се Церков Христова називаєть ся *апостольською*? Се тому, що Вона мусить голосити своїм вірним сю науку, що її переняла від Христових апостолів, і що представителі, або яснійше сказати, священники сеї Церкви мусять мати свою власть від перших апостолів. Коли-б теперішня Церков учила чого иншого, як наука перших апостолів, тоді не була-б Вона Церквою Христовою. А коли-б знов священники Христової Церкви не були переняли своєї власти від своїх попередників, а сі знов в неперерванім ланцюгу від перших апостолів Христових.

Шоби доказати, що тільки Церков католицька є апостольською, а прочі секти християнські голосять науку відмінну від сеї, яку голосили перші апостоли, наведу кілька примірів, в яких недвозначно покажеть ся ся, котра церков правдива, а котра є тільки самозванчою.

1) Як ми бачили на початку отсеї розвідки, то Ісус Христос, установляючи Церков, іменував головою її апостола Петра словами: „*Ти є Петро і на сім камені збудую мою Церков і сила невольна її не зруднує. І дам тобі ключі царства небесного і що ти звяжеш на землі, буде звязане на небі, а що розршиши на землі, буде розршиєне на небі*” (Мат. XVI., 18). Неначе на скріпленє Свогого постановленя каже Спаситель до того-ж апостола: „*Паси ягнята мої, паси віці мої*” (Йоан. XXI. 15); а в другім місци сьв. Євангелія настановляє сього апостола на провідника всіх прочих апостолів: „*І повстав спір між ними, хто з них здаєть ся бути більший. А Він промовив до них: царі народів панують над ними, а тих, що мають над ними власть, називають добродіями. А ви не так: но більший поміж вами, нехай буде менший, а старший, мов слуга. Бо хто є більший? Чи сей, що сидить біля стола, чи сей, що служить? Чи-ж не сей, що сидить? А я є між вами, мов слуга. А ви є сі, то перетерпіли при мені у моїх злиднях. Я вам приготую царство, як мені приготує мій Отець, щоб ви їли і пили при моім столі у моім царстві і сиділи на престолах, та судили дванацятьма ізраїльськими поколіннями. І сказав Господь: Сімоне, Сімоне, отсе сатана намагаєть ся пе-*

ресїяти вас, мов пшеницю, та я молив ся, щоби не ослабла твоя віра і ти колись, навернувши ся, укріпи твоїх братів” (Лука, XXII, 24.-32).

Сю саму науку голосить без найменших змін католицька Церков по нинішній день; для Неї справа апостольської столиці, себ-то папства, є найважнійша, бо вона є підставою до природного розвитку цер-

МАВЗОЛЕЙ (ГРОБНИЦЯ) АДРІЯНА АБО ЗАМОК СЬВ. АНГЕЛА.

(Ся величава старинна будова лежить на правім березі ріки Тибру, недалеко церкви сьв. Петра, якої копула виднієть ся оподаїк на лїво від Мавзолею. Збудовав його римський цїсар, Адріян, що незвичайно любував ся в штуцї, філософїї і т. д. Переданє говорить, що коли одного часу була зараза в Римі, появив ся над сею будівлею ангел з мечем і сейчас слабїсть устала. Тепер тут є музей, а й станиця для жовнірів.)

кви, здорового понятя про організацію товариства чи держави, а ще найважнійше, доказом її божеського початку.

А гляньмо рівночасно, що голосять прочі секти християнські, що звуть себе правдивими церквами! Вони в першій мірі перечать всьо, висше сказане, не узнають Папи римського за наслідника сьв. Петра і за голову церкви і поборюють цілою повеню брїхонь і лайки сю основну правду Католицької Церкви.

2) Спаситель приказує ясными словами значіне і спосіб посту: „Коли ти постиши, помажи твою голову і умий лице, щоби ти уходив за постника не перед людьми, а перед Отцем Твоїм, але потайки; а Отець твій, що бачить потайне, віддасть тобі прилюдно” (Мат. VI.

17-18). Коли апостоли мали сповняти свої священничі обов'язки, то перед тим постили: „Як-же служили Господеви, то постили” (Діяння, XIII. 2). „*Рукополагали священників по церквах і молили ся з постом*” (Діяння, XIV. 23).

Щодо сеї справи, то католицька Церков строго перестерігає приписів посту. Установила певні дні, а й ряди днів в році, в яких піст обов'язує. Сього не треба довго доказувати.

Тимчасом інші християнські секти (окрім т. зв. православних) не мають зовсім приписів щодо посту, лишаючи се кожному до волі. Що більше, вони прямо висьмівають сі приписи.

3) Ісус Христос установив Тайну Євхаристії таким наглядним способом: „Як-же вони їли, взяв Ісус хліб, поблагословив, переломив, подав ученикам і сказав: *Прийміть, їдьте — се є моє тіло. І взявши чашу, оддав хвалу, подав їм і сказав: Пийте з неї всі, се бо є моя кров нового завіту, що проливається за многих на відпущення гріхів*” (Мат. XXVI, 26-28). А св. постол Павло говорить так в посланію до Коринтян: „*Чи-ж чаша благословеня, що їй ми освячуємо, не є причастіє Крови Христової? А хліб, що його ми ложимо, хіба-ж не є причастіє Тіла Христового* (I. Кор. X, 16).

Ся Тайна є в найбільшій почитаю в Католицькій Церкві. А всі протестантські церкви осуджують науку про дійсну присутність Христа під видами хліба й вина, називаючи се ідолопоклонством. А хоч деякі з них признають се, то практикою доказують, що се признане є нещире. Прим. брак достойного почитаня Тайни Євхаристії у православних.

Таких примірів можна подати дуже багато, як ось: щодо св. Сповіди, непогрішимости Папи, св. Тайни Миропомазаня, Єлеопомазаня, і т. д., і т. д.

Зрештою: коли хочемо дізнати ся, котра християнська церков є апостольська, себ-то походить від часів апостольських, то належить взяти під розвагу кожду з них і історично определити, коли вона повстала. Прийдемо тоді до переконаня, що прим. *лютеранська* церков взяла свій початок від Мартина Лютра (1483—1546); *англїканська* або *єпископальна* церков починаєть ся за панованя Генрика VIII., коли йому відмовив Папа Климент VII. розводу із законною жінкою, Катериною Арагонською; *методитська* повстала в р. 1729, а її місцем повстаня був англїйський університет в Оксфордї; *анабаптистська* в р. 1521 в Німеччинї, а її першим організатором був Микола Шторк і *баптистська* в р. 1639-ім в Род Айленд, від Рогера Вілємса; *конгрегаціональна* в р. 1540, в Німеччинї, за Целярія; *церков квекрів* в р. 1647 в Англїї, а її організатором був Джордж Фокс, і т. д., і т. д. Перед роком їх повстаня ніхто не чув про такі секти; навіть назви на означене такої церкви не було. А коли-б і хто сказав, що многими столїттями сі церкви були в укритю, то се противить ся самому розумови, бо така річ, як зорганїзована церковна громада не може утаїти ся протягом столїть, а впрочім Ісус Христос предсказав, що Його Церков має стояти на верху гори так, щоби її всі бачили і що її слуги мають проповідувати правду з високих мовниць так, щоби їх кождий чув.

І щодо католицької Церкви, то ніхто не може відказати їй сього переважного права, що Вона походить від часів апостольських.

Пояснивши в головних точках существо католицької Церкви, позволю собі навести цікаві вислови Отців Церкви, що вказують недвозначно на се, що Христовою Церквою правила Папи римські як наслідники сьв. Петра. Роблю се тому, що проти ні одною догми церковної не виступали вороги так сильно і безоглядно, як проти інституції папства. Се й буде закінченням сеї невеличкої популярної розвідки. Вислови наводжу в сім порядку, в якім наводить їх великий католицький письменник, недавно померший конвертит з англіканської церкви, Р. Г. Бенсон, у своїй невеличкій, а дуже цікавій книжочці п. з. „*Місто, положене на горі*“*).

1. Сьв. Климент римський пише в р. 96-ім по Христі: „*Коли-б хто не послухав сього, що говорить Він (Христос) через нас, то нехай знає, що замотав себе у тяжкий проступок і небезпеку*”.

2. Сьв. Іриней пише в р. 185-тім по Христі: „*Вказуючи на се, що наказує віра всім людям, яка перейшла з її єпископів до нас, ми всіх засоромимо, хто через гордуньство, пустоту, нахабність і скривлене понятє, говорить инакше, як ми учимо. Бо належить, щоби кожда поодинока церков, с. є вірні, всюди розсіяні, вірили так, як наказує Церков устами Своего могутого Голови. Бо в сій Церкві все переховується ціла традиція, що походить від апостолів*”.

3. Сьв. Кипрій пише в р. 251-шим по Христі: „*Після сього, як єретики поставили для них єпископа, вони повинні віднести ся письменно до Столиці сьв. Петра, в якій єдиньство священниче мало свій зріст...*”

4. Собор в Арлєс в р. 314-тім пише до Папи Сильвестра: „*...Бо ти не був в спроможі покинути свого місця, де апостоли сиділи і де їх кров свідчить про безсумнівну славу Богу*”.

5. Сьв. Атаназій, в р. 330-тім, апелює до Риму і удасть ся там: „*Євсевій стовнив домаганє і вислав посла до Юлія, Папи римського, просячи його за судію в справі проти Атаназія*”. В сій самій справі пише Теодорет в р. 450-тім: „*Він (Папа Юлій) на основі права церковного казав їм обом**)* явити ся в Римі і покликав також на суд божеського Атаназія”.

6. Собор в Сардика: „*Найліпше буде і найвідповіднійше, коли єпископи Господа з кожой провінції, відкликнуть ся до Голови, с. є до столиці сьв. Петра*”.

7. Сьв. Григорій Назіянзєнський в р. 307-ім: „*Церков римська совокупляє біля себе всіх, розсіваючи науку; се Її достойть; Вона-бо найстарша над всіми, держить в пошані цілу гармонійну науку Богу*”.

8. Сьв. Єронім пише в р. 376-ім до Папи Дамазія: „*Я є в спільности з Вашою Святістю, с. є з Престолом Петровим. На сій скалі, я знаю, є збудована Церков. Хто споживає Анція поза сею Церквою, се язичник... Хто не є від Христа, є від Антихриста*”.

9. Собор в Аквиї в р. 387-ім: „*Взиваємо вас, не дозвольтє, щоби римська Церков, голова цього римського сьвіта, мала які прикrostи; таксамо і ся найсвятійша віра; бо відси пливе безнастанно до всіх закон спільности*”.

*) Англійське II-ге виданє лондонське, стор. 67-76. — В. Д.

**) Евсевія і Созомєна. — В. Д.

10. Собор в Римі в р. 382-ім: „Хоч всі католицькі Церкви на землі є чертоги обручницї Христових, то свята римська апостольська церков є вища від всіх не на основі рішення синодального, а на підставі

БАЗИЛИКА СВВ. ЛАВРЕНТІЯ В РИМІ.

першешества, одержаного від Господа Ісуса, як стоїть в Євангелію: *Ти є Петр і на сїм камені збудую Церков мою*” і т. д.

11. Свв. Опат в р. 385-го пише: „На сій столиці (що походить від Петра) може заховати ся єдність; і треба осудити кожного, як

схизматика і грішника, що проти сеї предостойної столиці буде уишу. Тут, на сім хріслі, сидів перший св. Петро, по котрім наступив Лін, по Ліні Кліментій і т. д.”

12. Папа Сиріцій пише в р. 385-тім: „Ви відносите ся до Церкви в Римі, яко до Голови цілого церковного тіла, с. є до мене, наслідника св. Петра, що, як ми віримо, хоронить мене, як свого наслідника”.

13. Св. Августин в р. 417-ім: „Вже два собори віднесли ся до Папи римського в сій справі і від нього прийшло рішене”.

14. Павлін з Мілян у 417-ім р. пише до Папи Зосима: „Рішіть, Ваша Свѣтлости, сю справу, що вийшла вже на публичне свѣтло, ударом духового меча, щоби Боже стадо, щого його Ваша Свѣтлість провадить, як добрий пастир, не ставала більше добичю для зубів диких звѣрят”.

15. Св. Інокентій, папа римський: „Ти узнав за відповідне віднести ся до нашої власти, знаючи, що вона належить до Апостольської Столиці...”

16. Св. Зосим, папа римський: „Безнастанно належить нам молити ся, щоби при помочи неустаючої ласки і безнастанного Провидія Божого розливав ся із свого жерела, Апостольської Столиці, спокій віри і католицького братолюбія по цілім свѣті”.

17. Св. Боніфатій, папа римський в р. 419-ім: „Є протизаконним ділом дискутувати про таку справу, що її раз рішила Апостольська Столиця”.

18. Св. Сикст, папа римський, в р. 434-тім: „Свѣтлий Петро передав своїм наслідникам все, що переняв (від Спасителя)”.

19. Св. Лев, папа римський, в р. 450-тім говорить про Рим: „Ти є перша із всіх столиць... Голова... Столиця, що її сам Господь поставив, щоби панувала над всіми прочими...”

20. Собор Халькедонський пише до папи Льва в р. 451-ім: „Епископи..., котрим ти проводиш, як голова над членами” і т. д.

ЩО ГОВОРИТЬ ПОГАНСЬКИЙ МУДРЕЦЬ ДО БЕЗБОВЖНИКА. — Поганський мудрець, Епікур, сказав так до безбожника, Галена: „Поглянь на твоє тіло і його чудо-дивну будову, а тоді скажи мені, чи ще сумніваєш ся о істнованю Бога. Послухай: дам тобі сто літ, щоби ти роздумав над сим, чи не найдеш в будові тіла хоч одної неладности і щоби ти пересвѣдчив ся про се, що кожда найменша зміна в ній обнижить рівночасно красу, хосенність, силу... Дійсно: не чоловік, а тільки Бог був в силі создати таку славу форму, такий артистичний твір”.

о. А. Райн.

СВЯТО-ВЕЧІРНА ДУМА

Кажете співати Різдшевенську думу,
Щоб вона звеніла, як музичні тони?
Не знаю, чи серед світового шуму
До мого співу хто ухо приклонить.

Хай молодь заводить Різдшевенні співи,
Голоси у неї веселі розкішні
А я — підтоптав ся, вже і волос сивий...
Кажуть, що мій голос сумний — без'утішний.

Колись міг співати, як серце тепленько
Надіями било, дихало весною;
Весна прошуміла... Вже дуже давненько
Чар моєї пісні взяв розбрат зі мною.

Вже не маю снаги пісень укладати,
Не маю вже й власти над людей душами;
Прийшла старість в гості до моєї хати;
Годі щебетати співними словами.

Кажете співати? Гадаєте може,
Що коли я станув на днів моїх склоні,
То стареча пісня про Дитятко Боже
У останне людям чудово задзвонить?

Бажаєте ритмів й римів гармонійних,
Штучної будови думок музикальних,
Під солодкий голос дзвонів чародійних,
Що грають горою з храмів катедральних?

Щоби кожда стрічка і кождіське слово
Підводило духа з тяжкого просоня,
Його піддвигало до чогось такого,
За чим наші мрії безнастанно гонять?

Щоби нашим душам легких крил придбали
І двигнули понад сьвіт і його тіни,
Щоби ніжні звуки так груди вражали,
Як сон, або гимни сьвятих серафимів?

Щоби викликати тревогу й надії
В кожній душі людській; щоб з очий поплили
Чистими струями слізоньки ряснії,
На серце упали і його зросили?

Чи такої пісні хочете почути,
Щоб в ній ширяв дух містичного значіння?
Чи може звуків із душі добути
Й оспівати ними жите сотворіння?

Гаразд! Засьпіваю, хоч чужі для мене
Усі штучні рими й поетів закони...
Тремтить від мелодій серденько студенне;
Їх я не навчив ся ні з книжок, ні в школі,

Тільки у сі хвилі, що давно минули,
Хоч сказати не можу, де і як навчив ся...
Вони все лунають у мойому умі;
Хоч під бременя жини я вже похилив ся,

То у моім серцю чую їх на-далі,
Немов голосіне по-далеких дзвонів,
Неначе сонливий звук літних ручаїв,
Що мчать у долину із скалистих склонів.

Якої-ж бо пісні маю засьпівати
Для тих, що спочили у роскошах сьвіта?
Та яких належить слів мені дібрати
І старечу пісню у красу вповити?

Кажуть, що у сьвіті байдужність зростає
І що в нім не найдеш глибокої мисли,
Що порожні уми і серця до краю
Над широким сьвітом хмарою нависли;

Що міць, гріш і слава пустим достаєть ся,
Та й тяжко повірять, що мудрість правдива
У людей в погорді і що сей, що зветь ся
Мудрецем достойним, є рідкий на-диво.

Кажуть теж, що всьо є пусте і продажне
Між людьми у горі, а й людьми в долині,
Та що честь і правда — не чесноти справжні,
А злота і срібла покірні рабині;

Що кличі високі давно сьвіт лишили,
Попали у темну, злощасну неволю
І що соромливо чесноти схилили
Голови і блудять тихо між товпою.

Кажуть: дуже мало є людей на сьвіті,
Що держать ще Божу любов і закони,
А тільки бажають для землиці жити,
В напрямі до неба не глядять ніколи,

І так що години, гіршими стежками
Байдужно прямують, о Бога не дбають,
Його зневажають грішними словами,
За житя кончину навіть не згадають.

Чи-ж мені сьпівати тим рабам мамони
Про отсі прекрасні Рождественні хвилі,
Чи може віддати пісень моїх тони
Тим, що біля правди серця полишили?

Хоч моя бандура довгенько мовчала,
То й тепер для ложи на ній не заграю,
Коли вже сьпівати ви мене призывали,
То для тих, що вправді живуть, засьпіваю.

І ах! Ось мій настроій змінив ся поволи,
Він над моїм духом всевладно панує,
Чаром мене надить, каже пісні лить ся,
Про що серце мріє і за чим банує.

Що тільки в уяві в Рождественські хвилі
У самотній душі старця озоветь ся,
Чи се сум чи радість, — скільки стане сили,
Він се осьпівает із щирого серця.

На моїй бандурі струни повривали-сь,
А Ніч Рождественська небавом настане;
Хто зна, чи їх звуки будуть викликали
Усьміхи веселі, чи смутні зітханя...

) *

*

*..

Заведу містичний сьпів,
Утканий з думок і слів —
Два тони в кождім слові,
Дві думки в кождім тоні...
А в низці слів
Одно значіне буде чути
І одна думка має бути.
Найде її, хто буде хтів.
Вона укрита,

ПОКЛІН ТРЬОХ ЦАРІВ-ЗВІЗДАРІВ.

(Три Царі зі Сходу, учені в книгах і законі, дізнали ся, що народив ся великий і могутий Цар, а до того побачили дивну, невидану доси зьвізду на небосклоні. Ся зьвізда завела їх аж до Вифлеємського Вертепу і тут зложили вони Ісусови Дитяткови золото, ливан і смирну.)

Немов під віком домовини,
В душі поета,
Що творить пісню в самотині.

Сиджу одинокий в мовчазливій хаті,
Ніч довга у грудні.
Огонь викликає в сумерку кімнати
Образи улудні.

Ах, яка в нього кисть
І що за дивний хист!
Як іскорки малі
На темнім-темнім тлі
Начеркують чудні картини,
Змінчиві що хвилини:
Вони усміхнені тепер...
Ще хвилька не пройшла,
Мов блиск літнього дня,
Їх усміх вже завмер.

Хтож бо се є? — питаю з-дива...
Аж тут на них
З вершин мрачних
Упала темрява страшлива,
Мов суми похоронні!
І зникли всі
Лиця дивні
І так принади повні.

О, сей огонь у моїй хаті!
Йому не зможе дорівняти
І Рафаеля кисть і сила.
Що в літах вона сотворила,
Огонь змалює за хвилину,
В Св'ято — Вечірнюю годину...

Ось знов появи мріють...
Ніколи їх не всьпіють
Пера поетів описати,
Ні кисть артистів змалювати.

Якіж їх лица милі,
Моторні уродливі!
Гляджу на них, поки мені
У сій пригоді
Збагнути годі,
Чи се на яві, чи у сні.

В них чола без морщини,
На лицях нема тіни,
Очи не вкриті сльозою,
Уста не скривлені з болю.

Ах! Всі вони — се смерти жниво!
Їх море смерти потопило
В страшній тьмі,
Як отсі
Привиди мрачні в моїй хаті!

Знов мені снить ся,
Що сумні лица
Рядом зачали виступати.
Гляджу на них, вониж на мене
І в серця глибині
Збудило ся чувство студенне...

Якіж вони страшні!
Їх очи сумовиті,
Лиця у жаль вповиті,
Чола у хмари вбрані...
Пожди: ось темні тіни
Із смерти йдуть країни
Ї немов мами
Хоронять перед лихом.

Так отсі тіни тихо
Налягають,
З'одягають
У одіж спокою
Тих всіх, що ниють з болю.

Тут ненечка моя,
Там братчик і сестра,
А біля них, здаєть ся,
Видніють інші лица
Всіх тих, що з виду знані,
Для мене так кохані.

І ти, Теклюсю, тут
З дитинним личком милим,
Із усьміхом щасливим...
Останний раз мабуть
Видав тебе такою
У проблісках спокою.
На косах золотистих
Слід сонця лучів чистих.

О, хоч літа пливуть
Стрілою в дальшу путь,
То їм затерти не спромога
Твогого личка чарівного
У груди, що тремтить тугою
Слідами за тобою...

Де-будь ви, любі, в сю ніч нині,
То певно вигляд ваш тойсам,
Як вигляд привидів в хатині,

Що визирають з мрачних рам
Й мінять ся, як огні
На темнім тлі.

* * *

Сам й не сам я у хатині...
О, уяво — неспокою!
Сьвят — Вечірні тихі хвилі
Сьвяткувати-му з тобою.

Сиджу самотній у своїй кімнаті,
Привиди щезли давно;
Веселенький огник зачав потахати,
Падає попіл на дно.
А в глибині мого ума
Ворушить ся минула дума
Прекрасних візій, давних днів...
О, Сьвятий Вечір! Чи се ти
Блаженним хвилям тут прийти
До мене повелів?

Скажи мені, щоб я збагнув...
Таж пройшлий час давно минув,
Тепер же знов
Переді мнов
Час хвиль дитинства воскресає,
Мов лїтне сонїнько сіяє!
Се сонце... так! О, се воно.

Я його бачив так давно,
В його проміню я купав ся;
А як воно до низу плило
І за горами заходило,
То я слїзозами заливав ся,
Хоч рано-вранці воно знов
Повагом йшло горі-горов...

Що-ж бо се? Чи сї дивні речі
Так знемагають ум старечий?
Від хвиль сих довгий час пройшов,
А вони тутки знов...
Що-ж бо се є? Минули дні —
Се тільки вічності частина.
Вони не згинули, о, ні,
А жити будуть без упину.
Тому й вони переді мнов
Стають в уяві нині знов.

Минули дні! До вас я лечу,
Ох, щоб я з вами вічно жив...
Та ні; бо голову старечу
Вже сивий волос притрусив.
Змучені ноги, в душі нуде,
Я йти не в силі з вами в путь.

*
*   *

Сам й не сам я у хатині...
О, уяво-неспокою!
Сьвят-Вечірні тихі хвилі
Сьвяткувати-му з тобою.

І знов я сам у своїй хаті...
Погас огонь; тоді до мене
З-надвору стали долітати
Вітрів жалі і зойк злиденний.
Такий жалібний вітру глас,
Немов могильні сьпиви...
Чи в нього серце, як у нас
І чи воно чутливе?
Бо його повів наче
Перед вікнами плаче
І просить ся до хати
По леті відпочати.

Перестань, вітре, перестань,
Відкинь від себе всю печаль,
Се ніч покою і утіх
Радість між нами й в небесіх!

Не слуха вихор, далі злить ся,
Жене і котить зжовкле листя,
Що у літні
Тепленькі дні
Від птичих сьпівів так дрожало,
Тепер від гилі
В осінні хвилі
Урвало ся й мертве упало
Й приміром стало сумної
Людської долі...

*
*   *

Сам й не сам я у хатині...
О, уяво-неспокою!
Сьвят-Вечірні тихі хвилі
Сьвяткувати-му з тобою.

Як довго тут в пів-сні я мріяв?
Чи-ж дійно я дрімав?
В кімнаті тьма,
Появ нема,
Солодкий сон кудись повіяв,
А тіни й жах остав.

Тіни вють ся,
Мішають ся
Біля мене при столі;
Підлітають,
Опадають
Підшіптують щось мені,
Поки в дикім божевілю
Я не став такою-ж тінню.
Стійте, тіни! Не летіть!
Хто-ж бо се ви, хто? Скажіть!
Я гадаю:
Вони знають,
Яке нині Рождество:
Спасителя Рождество.

Над Сьвят-Вечір нема в сьвіті
Щось такого, щоб змінити
Змогло смуток на спокій
Й кожну радість в новий біль,
Витягнути терне з рани,
Присмирити болі давні,
Щоб на-ново терне вбити
Й болем серця поранити;
Тупе жало з груди взяти,
Що її жалить-жалить,
Його краще спростувати
І у груди затопить!
Нема сьвята над Різдво!
Ляк й надії,
Сльози й сьміх,
Гомін стонів
І утіх
Ясність й тьма —
Всьо збирає у-одно
Рождественська ніч чудна.

Нема сьвята над Різдво!
Теплим подихом воно
В душі топить сніг і лід,
Щоб опісля в ній сильнійше
Заревли вітри зимнійші,
Як вітри минулих літ,

Поки серденько у груди
Від леду зимнійше буде.

*

*

*

Сам й не сам я у хатині...
О, уяво-неспокою!
Сьвят вечірні тихі хвилі
Сьвяткувати-му з тобою.

Як-же скоро час летить!
В неопаленій кімнаті
Холод й тьма,
А на дворі ніч страшна.
Сумно. Зірниць не видати,
Небо й земля, — всьо тремтить.

Ах! Чи чуеш? Дзвонить дзвін
Тим містичним **дзїнь-дзї-лїнь**.
Чи на похорон він дзвонить?
Торжественно,
Благовійно,
Не за тихо,
Не за сильно,
Немов людське горе ронить
На могилу у снігах.
Дрожить дзвін,
Видзвонює **дзїнь-дзї-лїнь**
Над снігами, на зорях.

Що се? Відки-ж тії тони?
Чи се звуки похоронні?
Може се уяви плід?
Ні се дзвонить дзвін:
Дзїнь-дзї лїнь, дзїнь-дзї лїнь.
Торжественно,
Благовірно,
Не за тихо,
Не за сильно...
Відки-ж звуки сї? Скажіть!

Як філюють тони чудодійні
Так дріжучі смутні, неспокійні!
А всі тони —
Людські стони,
Так немов душевні болї
Всі зійшли ся у сїм дзвонї.
Дзїнь-дзї лїнь, дзїнь-дзї лїнь.
Сей містичний дзвін

Сумно грає,
Глас лунає;
Немов співи похоронні.

Яка студінь з ними йде!
Дзвін голосить щось сумне
Під сі звуки невгомонні.
Щораз низше,
Повільнійше,
Поки звук їх не затих...
О, я знаю тії дзвони,
Розумію їхні тони,
Бо частенько слухав їх.

Се дзвонять дзвони — і не дзвони,
Хоч звук їх ухо так вразив;
Лунають тони — і не тони,
Хич змісл тілесний їх зловив...
У кожній груді — свої дзвони,
Вони готові все дзвонить;
Із них йдуть звуки похоронні...
Із серця дна в широкий сьвіт.
Се бе так пам'ять у сі дзвони,
Раз-враз викликує з душі
Сі похоронні сумні тони
Найпаче в сім сьвятім часі.

Ось що причуло ся мені
У Сьвят-Вечірній самоті.
Тих, що померли, не побачу,
Хіба по них жалем заплачу.

* * *

Ноче! Убери-но рясу із зір ткану
І будь ереем! Тихо похили ся
Й на кожду могилу, у смуток прибрану,
Урони сльозину й щиро помоли ся!

І ось з'одягла ся Ніч у пишні шати
Й де могили мріють, чоло похиляє,
А я у покорі зачав одвічати
На слово молитви, що тихо лунає...
Слухай: ось Вона
Псалом зачина,
За гріхи... за гордість найпаче...
Покора і жаль
Несеть ся у-даль,
До неба о прощенє плаче;

За тих, що спочили
З гріхами в могилі,
А й за тих, що ще
Житє їм цвіте...
Умилосерди ся!
Умилосерди ся!

Груди й серця у спокою,
Бо голоси смерти й болю
Занїмили від псальмів!
Умилосерди ся!
Умилосерди ся!

Серця в гору! Журба гине!
Ген, горою в небо сине
Мчить ся голос сьвятих слів.
Умилосерди ся!
Умилосерди ся!

Тихо мило пісня грає,
То жаліє, то благає
Із глибини воззвах...
Із глибини воззвах...

Псальме мертвих і без'утїшних!
Ти міром правиш від многих лїт,
Ти на устах сьвятих і грїшних
Людий, що отсей прощають сьвіт,
Як душі їх до Бога линуть,
А тіла йдуть у глину.

Псальме страшний! Ти викликаєш
Із смертних віч сльозу
І своїм глясом поражаєш
Людськую грудь журну.

Жиє тобою добрий й злий,
А голос твій такий сумний!
Для добрих ласки ти благаєш,
А для нечистих кару маєш.

Поплач-же, псальме й помоли ся
За тих, що з сьвітом розвели ся.
Із глибини воззвах...
Із глибини воззвах...

Над смертним порохом в могилі
Псалом лунає... І в сїй хвилі
В безсмертні душі йдуть надїї,
Немов солодкі, сьпівні мрії...

— — — — —

Гадаєте про нас
У сей Різдвяний час,
Про тих, що в гробах спочили.
Ми не бачимо в долині
Перлисті сі сльозини,
Що ваші очі зросили.

Хоч ми пійшли від вас і сьвіта,
Та ми при вас близьенько тут
Сьпіваєм пісню, щоб скріпити
Кождське серце, кожду грудь.

У сій країні де не чути
Слова „**прощай**”, зійдем ся знова
І привитаємо-сь, щоб бути
Разом у вічності й любови.

Зійдем ся разом в сій країні,
Де й сліз нема й повік не буде;
Як голос дзвонів, так полине
Весела піснь з вільної груди.

І зникне сніг з горбків могильних,
Неначе мрака ся улудна,
Пропаде в сьпівах благовійних
Ся непривітна студінь грудня

Нас згадуйте, та не такими,
Якими клали плачучи
До непривітної могили!
До гори зір свій піднеси!”

У Ніч-ерей в зоряній рясї
Зойкнула тихо в сумні гляси:
„**Усіх померших упокой, Спасе!**”
Мир всім!
Мир всім!
Що їх гроби в снігу мягкім.

*
*   *

Гляджу на зорі в небесних вижинах .
Туй-туй буде дванацята година.
І ось за хвилю дзвони грають,
Різдво Христове возвіщають.

І шата Ночи заблестіла
І жемчугами засьвітила

В честь Вифлиємської Дитини,
Що лежить в нужді у яскини.
Тут кожний член людського роду
Звертає погляд свій до сходу...

Довго-довго люди ждали,
Довго-довго мольби слали,
Довго-довго всі тужили,
Аж тепер Царя узріли.

Так пророки возвіщали,
Патріярхи виглядали...
І ось зоря з Вифлеему
Освітила всю країну.

Всі в будучність зір звертали
І за сьвітлом банували,
Щоб грядучі покоління
Пробудили-сь з отупіня.

Що прийде вкінци Месія,
Не кидав ніхто надії,
Тільки плакав і журив ся,
Що Спаситель забарив ся.

Прийшла вкінци тая хвиля:
Народив ся Бог-Дитина
І Ангелів легіони
Заспівали в ніжні тони.

Вифлеєм є в сій годині
Більшій від небес країни;
Його сьвітло просьвітило
І небес красу притьмило.

Засьпіваймо і ми, братя,
Як сьпівають ангелята,
Щоби піснею любови
Сьвіт привести до обнови.

Слава во вишних...
Всюди чути сьпів —
Во вишних Богу...
Торжественних слів.

Слава во вишних...
Дзвенять небеса,

Во вишних Богу...
Витають Царя.

Слава во вишних...
Де суша й вода, —
Во вишних Богу...
Дзвенить піснь сьвята

Слава во вишних...
Радуймо ся всі
Во вишних Богу...
Й серця піднесім.

Слава во вишних...
Засьпіваймо гимн
Во вишних Богу...
До неба вершин.

Слава во вишних...
Сьпіва грішний сьвіт
Во вишних Богу...
На Христа прихід.

І так в радости спокійно,
Торжественно, благовійно
Лине пісня Рождества
Від землі аж в небеса.

— — — — —

Далеко на сході
Будить ся вже день,
Сумерк розганяє
Сонечка огонь,
Зникли нічні тїни
Й страховітна тьма,
Горе гет прогнала
Радість Рождества.

Срібні дзвони грають,
Весело гудуть,
Роскішно вражають
Кождісеньку грудь
Діточки щасливі
В ліжечках глядять,
Чи нема дарунку
Від „Різдвяних Сьвят”

Оченята раді,
Бо дарунки є...
А серце дорослих

ПРЕСВЯТА РОДИНА.

. (Сей прекрасний малюнок еспанського маляра, Мурілля, представляє нам хвилю з життя Пресвятої Родини серед Божого натхнення і солодкого спокою.)

Радощами бє.
У сьміх лица вбрані,
У груди спокій,
Нині всі забули
На сльози і біль.

Серця всіх зичливі,
Вільні від журби...
Хатини лунають
Звуками любви.
Ближний з ближним радс
Сходять ся разом,
Взаїмно „віншують”
Сьвятим Рождеством.

З рук до рук йдуть дари,
Сердечні вони;
Любов розсівають
По цілій землі.
Филями йде радість
В широкі сьвіти,
На різдво Христове
Не має журби.

Сьвяткуйте весело!
Гомінь йде у сьвіт:
Сьвяткуйте здорові!
Серце звеселіть.
Сьвяткуйте весело!
Спокою, прийди
Сьвяткуйте здорові!
В палати й хати.

Сьвяткуйте весело
Дуки й нуждарі,
Сьвяткуйте здорові
При кождім столі.
Сьвяткуйте весело!
Хай серця дрожать
Сьвяткуйте здорові!
Хлопців і дівчат

Сьвяткуйте весело!
Бери отсей дар
Сьвяткуйте здорові!
Чи молод чи стар.
Сьвяткуйте весело!
Та ще много літ
Ваші серця й уми
Різдвом веселіть!

Переклав о. В. ДЕРЖИРУКА.

Олівер Вендель Голмс.

ЄРУСАЛИМ

Ясний місяць спочив на вершку **Оливної гори**, а його світло давно вже звернуло з **Гетсеманського огороду** і **гробу Авессалома**, з потоку **Кедрону** та долини **Йосафата**. Повна його ясність паде однак на супротивне місто і ясно та різко його посріблює. Високий вал з баштами і вежами та численними брамами філює по нерівній землі, окружуючи довкола колишню столицю Єгови. Є се місто, що славить ся своїми горбками ще більше від Риму, бо ціла Європа знає про **Сіон** і **Кальварію**, а про **Капітоль** і **Авентин в Римі** ледви знає який Араб, Спрієць або інші племена на пустині.

Широка крута дорога Сіону вінчаєть ся **вежою Давида**; а зовсім недалеко виднієть ся гора **Морія** з великоліпною святищею Бога Авраама, збудованою дитиною Гаґари, а не вибраною дитиною Сари; сейчас коло його кедрів та кипарисів, високих верхів і веселих луків паде місячне світло на **купіль Ветсайди**; троха дальше, як увійти **брамою св. Стефана**, хоч се є самісенька північ, спочиває око на **Срастній Дорозі**, що вєть ся під гору стежкою до округлого стовпа, поставленого тепер на **Кальварії**; ся дорога називаєть ся **Дорогою Смутку**, бо там під тягарем смутку і сорому, що тепер є кличем чести і слави, упав два рази найсовершенніший з поміж людського роду, потомок короля Давида і Божий Син вибраної Дівиці. Коли переходимо понад численні громади і ряди домів, збудованих з каменя, з терасоватими дахами, або закінченими малими копулами, приходимо до **горбка Салем**, де Мелхиседек збудував свою загадочну кріпость; і ще дотепер є **горбок Скопас**, звідки Тит глядів на Єрусалим в передодень свого останного нападу. Тит збурих святиню. Натомісь реліґія Юдеї знищила храми, поставлені в його честь і в честь його батька в їх цісарській столиці; а Бог Авраама, Ісаака і Якова зазнає нині почитаня на кождім престолі в Римі. Єрусалим при світлі місяця! Є се чудовий вид, не зважаючи на всі нерозлучні спомни страховища і краси. Лагідний час затирає нерівність гірського виду, величавого в подробицях, і хоч він задержує всю величність, то лагодить багато зі своєї дикої жорстокости неприступної, але незрівнаної сцени.

Укріплене місто, окружене майже самими пропастями. містить в середині цілий ланцюх розлогих горбків, даючи принагідно, задля своїх скалистих горбків, вигляд просторого, багатого краю.

Місяць зайшов за **Оливну гору**, а зьвізди на темнім небозводі сьвітять з подвійною силою понад сьвятим містом. Всю проникаючу тишину перериває тільки легіт, що мабуть заблукав сюди знад моря через **рівнину Шарон**. Він віє поміж гроби і шепоче з кипарисовими галузками. Пальмові дерева дрожать від його повіву, неначе перед духом ворога. Чи то сей вітрець, що прибув сюди через **рівнину Шарон** знад моря? Чи то може відвідини голосу пророків, що сумують над містом тому, що його не могли спасти? Їх духи напевно перебували би в тім краю, де Сотворитель призначив їм жити і над судьбою котрого вони колись проливали людські сльози. Хтож би повірив, що на сій горі, в північну годину, на **вершну Вознесеня**, великі небішки Ізраїля збирають ся, щоби глядіти на укріплення містичного міста? Там мож числити **героїв і мудрців**, котрі зовсім не мають чого бояти ся суперництва **найславнійших і наймудрійших мужів** інших народів; от хоч би **законодавець** з часів **Фараонів**, котрого закони ще й тепер виконують ся; **монарх**, що панував перед трьома тисячами літ, що його мудрість перейшла в приповідку усіх народів сьвіта; **учитель**, котрого науку принововила до себе цивілізована Європа — **найбільші законодавці, найбільші володарі, найбільші реформатори...** Яка нація вигасла або живуча, може повеличати ся такими трьома мужами, як отсі згадані?

Останнє сьвітло згасло в **селі Витанії**. Повіваючий вітрець перемінив ся в ревучий вітер; біле покривало розстелило ся по багрянім небі; зьвізди заслонені; зорі сховали ся; все стало так темним, як **води Кедрону і долина Йосафата**. **Вена Давида щезає в темряві**; вже не сьвітять мінарети на **мошеї Омари**; **ангельські води Ветсайди, брама Стефана, Дорога сьвятого Смутку, горбок Салем і височина Скопа** не даєть ся вже замітити. В зростаючій пітьмі, серед котрої годі вже навіть розрізнити зарисів валів, одна лише **цернов Сьвятого Гробу** миготить сьвітлом.

А чому-ж се **Цернов Сьвятого Гробу** миготить сьвітлом? Тому, що коли вже мине середина темноти, коли кожда душа в Єрусалимі дрімає і один звук не перериває глибокого відпочинку, хиба тільки дикий пес віє під ще більше дикий

шум вітру, то тоді копула захристії сіяє сьвітлом, хоч давно вже почислено години, коли там падали на вколішки путники і молили ся монахи.

Узброєна турецька сторожа ходить по цвинтарі коло церкви; в самій церкві два монастирські братчики з чину Терра Санта („Сьвята Земля”) держать сьвяту сторожу, під час коли в крипті на долині клячить самітний молодець, що упав на коліна ще зі заходом сонця і хоче там перевести сьвяту ніч неповорушно.

А прецінь сей путник зовсім не є в злуці з латинською Церквою; не є він також членом Церкви вірменської; ні

ІСУС ХРИСТОС В ЦЕРКВІ ЄРУСАЛИМСЬКІЙ.

грецької. Маронітська, коптійська або абіссінська Церков — се християнські Церкви; та вони не називають його своєю дитиною. Він приходить з далекого північного острова, щоби зложити свій поклін перед гробом потомка ізраїльських королів; бо він, разом з іншими мешканцями свого острова узнає в тім найвизначнійшій Жидовині істнуванє Божого Спасителя. А чому-ж він приходить сам один? Прецінь же не тому, щоби може він сам покористував ся винаходами новітньої науки та прибув перший до свого місця, куди всі його земляки раді би прибути, щоби в той спосіб їх випередити. Ще перед винаходами новочасної науки його земляки прибували сюди товпами. А чому-ж вони не прибувають тепер? Чи Сьвята Земля вже не є сьвятою для них? Чи не є се земля

святих і таїнствених правд? Не є се край небесних заповідий і земських чудес? Не є се земля пророків і апостолів? Чи може не на тих горбках Сотворитель сьвіта розмовляв з чоловіком, котрого тіло Він прийняв на себе, коли то завдав останній смертний удар силі диявола? Чи ж треба вірити, що в тім відвідуванім краю нема особливших прикмет, які би відрізнявали його від всіх інших — що Палестина є така-сама як Нормандія, або навіть Греція і Рим?

Може і є такі люди, що настають на се; багато вже було таких і то поміж наймудрійшимп і найспосібнійшими північними і західними народами, котрі через зависть, що східний інтелект панував довший час і йому ми завдячуємо цивілізацію — через се вони хочуть вмовляти в себе і в цілий сьвіт, що традиція зі **Синаю із Кальварії** є лише легендами-оповіданнями. Перед столітем робила Європа сильні і позірно удачні змаганя, щоби увільнити себе від сеї азійської віри. Найсильнійша і найкультурнійша держава, щоби показати примір для других, замкнула свої церкви, збещестила престолы, переслідувала і мучила їх посвячених слуг та оголосила, що „жидівська” наука, яку Симон-Петро приніс з Палестини, а яку його наслідники розвинули до релігії, є лише обманом і фантазією. Які були наслідки сього? В кождім місті, місточку, селі та оселі сеї великої держави позавішувано назад образи сих Сьвятих мужів серед поклонів мільонів населеня; а в самім серці сеї держави, в столичнім місті нарід здвигнув найвеличавійшу сьвятиню новійших часів і посвятив дорогоцінний мармур та золочені стіни в честь, імя і память та на релігійне почитане скромної Діви. Край, з котрого саме походить отсей одинокий путник, що клячить тепер під пам'ятником Сьвятого Гробу, не брав діяльної участі в напастях на перший і другий завіт, які то напасти знаменували кінець 18-го столітя. Але більше ніж шістьсот літ перед тим сей край вислав своїх королів, своїх вельмож, свій народ, щоби визволяти Єрусалим з рук тих, котрих уважали невірними! А тепер, замість третого хрестоносного походу, вони виснажують свої сили на нищенє себе!

П. Куліш.

М О Л И Т В А.

*Всесильний! Я Тобі молю ся,
Молекул космоса Твого...
Де Ти, хто Ти, — даремно бю ся...
Ні, не збагну во вік цього!
Во вік науки не обняти
Всього, що Ти создав еси...
Даремно розум наш крилатий
Шукає краю небеси;
Знеміши ся, на ту пилінку
Спускаєть ся, що ми звемо
Вселенною, що на хвилинку
Її в імперії рвемо.
І тут безодня животвору,
І тут премудрість без кінця...
Однаково гори і долу
Сіяє світ Твого лица.
Молюсь, не дай мені з роспуки
Зректи ся розуму мого:
Нехай не гасне світ науки
В проміннях сяєва Твого!
Нехай мій дух в земній юдолі
Не знижуєть ся до звірят,
З Твоєї пресвятої волі
Нехай во віки буде свят!*

ЧТО ЕСТЬ МНІ І ТЕБІ, ЖЕНО?

Іоанна гл. II, ст. 4.

*О, як Тебе, Спасе, у тім слові бачу!
О, як Твоє серце моїм серцем чую!
Читаю завіт Твій, читаючи плачу, —
Високо підняв Ти натуру людськую.*

*Чужа Тобі стала і рідная мати,
Зостав-сь Ти без роду, без хати на світі,
Щоб родом коханим життя не скувати,
Хатнім упокоєм духа не вгасити.*

*О, знаю я, знаю, як те серце билось,
Як той дух високий злітав над землею!
Що дітям на лоні у матері снило-сь,
Чого мертві чають — обняв Ти душею.*

*Снили-сь дітям райські віковічні квіти;
Чають мертві життя грядущого віку...
Справдиш Ти, що бачуть чистим серцем діти,
Справдиш, що дорожче всього чоловіку.*

*Уже з раю Твоїм духом
На нас повіває;
Уже знову твоє слово
Мертвих воскрешає.*

*Виростають, приближають
Твоє царство діти.
Ой, не дурно жили й гинли
Праведники в світі!*

*Виростають, — Твоїм слідом
З матерного лона
Утікають ропинати-сь
Серед Вавилона.*

*„Жено! мати! що тобі я?
Ти своє вчинила,
Як, радіючи, під серцем
Дитину носила.*

*Минули ся ті радости,
Минули ся й муки...
Не вмістити тобі в серці
Нової науки!*

*Спочивай, спасена душе,
У тихій господі,
А ми будем съвяту правду
Сїяти в народі.*

*Дай нам, мати, те справдити,
Що на чистім лоні
Снить ся дітям непорочним
В грішнім Вавилоні.*

*Дай нам, мати, доказати,
Що ми — рідні діти
Тих великих, що за правду
Гинули на світі”.*

АЛЕГОРІЯ БАЗАРУ

Один король виїхав раз на базар і взяв зі собою учителя і ученика. Стоячи посеред торговиці, побачили вони вісім скриньок, виставлених на продажу. Учень отворив першу скриньку і побачив у ній нужду. Питає отже учителя:

— Скажи мені, учителю, яка ціна нужди, себто житєвих невгодин задля любови Бога?

А учитель одвітив:

— Небесне царство.

— Се дійсно ціна дуже велика, — промовив ученик. — Позволь, що отворю другу скриньку і гляну, що в ній є.

— Отвори, коли тобі так подобаєть ся, — одвітив учитель.

У другій скринці була лагідність.

— Яка-ж ціна лагідности? — спитав ученик.

А учитель одвітив:

— Дійсно лагідність є дуже гарна прикмета і достойна Божої величности. За неї золотом не заплатиш, ані срібло не

ІСУС ХРИСТОС У ТЕСЛЯРСЬКІЙ РОБІТНІ СВВ. ЙОСИФА.

(Про молодість Спасителя говорить Євангеліє дуже мало. „Молодець виростав і кріпив ся духом і ласка Божя була на Нім”. Побожне передане оповідає, що Спаситель помагав Своему Опікунови в теслярській роботі і що перший предмет, зроблений Його святими руками, мав вид хрестного знамени.)

заважить ні трохи проти неї. За неї достаєть ся землю; нічо більше, тільки землю.

— Між Індіями а Британією є великанські простори землі незамешкалої людьми. Возьми-ж собі з неї, кілько тобі подобаєть ся, — сказав на се ученик.

— Ні, сі землі — се простори умираючих; се край що поликає своїх мешканців. Там гинуть люди. А я хочу країни живучих...

На сі слова обізвав ся ученик:

— Дивна твоя мова. Се-ж звісна річ, що всі люди умирають. Чи-ж ти один мав би бути виїмком із сього правила? Ти бажав би жити вічно? А ось сказано: „Блаженні тихі (лагідні), бо сі унаслідять землю”. А що-ж є в третій скринці?

— Голод і спрага.

— А за яку ціну продають сі річі?

— За ціну правди. „Блаженні голодні і жадні правди, бо сі наситять ся”.

— Коли так, — одвітив ученик, — то ми мати-мем правду, як подбаєм о се. А що містить в собі четверта скринка?

— Сльози, плач і горе.

— Хоч між людьми нема зовсім звичаю купувати сльози, плач і горе, то я таки їх куплю, бо сьвяті угодники бажують того всього за всяку ціну. „Блаженні сі, що плачуть, бо вони потішать ся”. А що є в пятій скринці?

— В пятій скринці, — одвітив учитель — є дуже цінне тобі в найбільшій пригоді. Одним словом: за милосердіє дістанеш милосердіє, за дочасність вічність.

— Се дійсна правда. „Блаженні милосердні, бо вони будуть помилувані”. В сім житю стрічаємо ся невпинно з нуждою, трудами й людською злобою. Отвори шесту скринку; може найдемо там дещо кращого.

— Ся скринка — сказав на се учитель — є повнісенька чогось. А се „щось” не любить, щоби його виставляти на людське позорище, як хорошу одежину; його бачити можна в уединеню і там погодимо ся за ціну.

— Гаразд. Що-ж там такого? — спитав здивований ученик.

— Се чистість, незвичайно цінна річ. Вона неначе золоте й срібне начине, що держить у собі набожність, доброту, любов і духові розкоші; а сі духові розкоші основують ся на набожнім читаню розважаню, молитві і душевних видінях; в них dokonують ся постанови Божі, що є цінніші від золота і дорогих камінїв.

— А яка-ж ціна?

— Певність огляданя Бога. „Блаженні чисті серцем, бо сі побачуть Бога”. Отвори сему скринку. В ній містить ся спокій. На се замітив ученик:

— Як же се? Ти хочеш продати мені свій спокій?

Усьміхнув ся мудрець і промовив:

— Він зовсім не пригожий для мого убожства. Та й не буде лицювати твоїй справедливості й багатству, брати від мене щось даремно. Та твоя щедрість зробить мене багатим. Що-ж я селюх, ще й до того зліплений з глини й пороху земного. Брак достоїнства і шляхотства мене пригнобляє; довше не можу перенести сього страшного вислову: „Ти є земля і порох, чоловіче, і в землю назад повернеш ся”. Волів би я, щоби до мене було сказано: „Ти є з неба взятий і до неба повернеш”. Дуже жадібно вижидаю сповнення призначення синівства Божого. Хотів би я стати дитиною Божою.

— „Блаженні милотворці, бо сі назвуть ся Божими синами”. Коли ти отце задержиш в собі синівську любов одержиш батьківський спадок. А тепер, що-ж є в останній скринці?

РОЖДЕСТВО ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ.

— Смуток і переслідуване за добру справу.

— А що-ж хочеш за се?

— Царство небесне.

Я дав тобі се, як ціну убожства.

— Так се правда. Та день за днем, тиждень за тижнем, рік за роком жене чоловік за сповненням своїх бажань. Я жадаю сього на теперішній тиждень або місяць, а щодо будучности ожидати-му покірно.

На се одвітив мудрець:

— Дивую ся, що ти так справно умієш торгувати ся. Слухай отже: „Слуго добрий і вірний, у малім був ти вірний, над многими тя поставлю і увійди в радість твого Господа”.

ДИВА ВСЕЛЕННОЇ

Плїній каже, що десь-там є люди із головою собаки; вони гавкають, як стрінуть кого і убирають ся в звїрячу шкіру, Вони пригадують проповідників Божого слова, що сьміють собачим гавканем накидати ся на своїх ближних.

Також в Індїї є одноокі люди; се око є у них на серединї чола. Вони кормлять ся звїрячим мясом. Сї одноокі люди нагадують нам людей, що у них розум є осередком і товчком кожного ділання.

В Африці живуть жінки без голов; їх очі і уста находять ся на грудях. Вони подібні до людей смирних й покірливих.

На Сходї, недалеко місця, де був положений колишний рай, проживають люди, що ніколи не їдять; їх уста такі малесенькі, що воду мусять впроваджувати до жолудка при помочи тростини. А чим кормлять ся? А ось: запахом яблук і цвїтів; поганій запах убиває їх. Вони є приміром тих людей, що є незвичайно повздержливі; смерть від лихого запаху, се смерть душі через грїх.

Є також люди без носів; їх лице впрочім зовсім природне. Вони щобудь бачать, всьо уважають за добре. До них подібні люди, що не багато роздумують про добро і зло, а байдужно живуть з дня на день.

А є знов такі люди, що їх носи й долїшні щоки такі дуже довгі, що накривають їм лице в часї спаня. Се подібні люди до справедливих.

В Скитїї мають декотрі люди такі великі уха, що ними можуть накрити ціле тіло. Вони похожі на тих, що цілим своїм єством, всіми своїми силами душевними й тілесними вслухують ся в слово Боже.

А є ще й такі люди, що ходять, мов телята; вони не почитають ні Бога, ні Сьвятих, ні навіть своїх таки ближних.

Жиють також люди, що мають на голові роги; у них короткі носи, а шия козина. Се гордуни.

В Єтіопїї проживають люди з одною ногою; мимото однак їх скорість ходу є така велика, що пережене й найшвидше звїря. Се такі люди, що мають любов в груди. Ніщо не устоїть ся перед любовю.

В Індїї є пігмеї високі на два цалї; вони їздять на конях і ведуть війни з бузьками. Є й тепер такі люди, що зачинають добре, та перестають не дійшовши до совершенности.

Кажуть, що в тімсамім краю є люди з шістьма руками. Вони не носять жадного одїня, покриті густим волосем, а живють в ріках. Се ревні робїтники, що трудять ся й дістають вічну нагороду.

Є також такі люди, що мають по шість пальців на руках і ногах. Протягом тижня дбають про чистоту, а сегого дня осьвячують себе.

Чував дехто також про такі жінки, що мають довжезні бороди, та їх голови зовсім лисі. Вони представляють людей, що слухають Церкви і від неї не дадуться відтягнути ні любовю, ні ненавистю.

В Єтіопії є люди, що мають четверо очий. Се такі люди, що боять ся Бога, сьвіта, діавола і тіла. Одно око звертають до Бога, щоби добре жити; друго до сьвіта, щоби від нього утікати; третє на діавола, щоби йому оперти ся; а четверте око звертають на своє тіло, щоби його умертвляти.

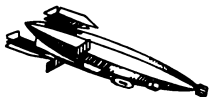
В Європі є дуже хороші люди; та декотрі з них мають голову бузька, його шию і клюв. Вони представляють нам судіїв, що повинні мати довгі шиї і клюви, щоби всьо, що серце чує, довго-довго плило шиєю, нїм його вимовлять уста. Коли-б всі судії такі були, не бояли-б ся люди несправедливости.

(Із середновічної книги „Gesta Romanorum”).

НУЖДЕННІСТЬ І СПІА ЧОЛОВІКА. — Коли чоловік призадумується над природою у її прекрасній величності; над зьвіздами лискучими, що мерехтять в безконечній глибокій; над сим великанським сьвітлом, що призначене освітчувати землю, неначе могучим смолоскипом; над широкими океанами, що наповняють вселенну могутнім шумом; вкїнци над сею землею, що видаєть ся йому такою великою, в дійсности-ж є вона невеличкою порожинкою у всьєсвітї — і після сього роздумуваня перенесе свої думки на себе самого, то почуваеть тоді свою ниц ожність. Бо чи-ж не є він, неначе тїнь, що скоренько переминає? А прецінь: ся широка вселенна не є сьвідомо про саму себе; а чоловік має сьвідомість про своє єствовавє. Чоловік — се слабосильне єство, та се єство є думаюче...—ПАСКАЛЬ.

ВСЮДИПРИСУТНІСТЬ БОЖА. — Сьв. Кирил єрусалимський розказує, що деякі погани почитали сонце за бога тому, щоби в ночи, коли сонця не видно, можна їм було робити се, що їм подобаєть ся і не бояти ся Божої кары. Поведєне тих людей було дуже беззаконне; та вони найменше не поважили ся грїшити в обличу свойого бога-сонця. А христїяни знають добре, що Бог є присутний всюди і бачить всьо, навіть найбїльше укритє, а мимото грїшать. Чи-ж не заслугоють вони собі на острїйшу кару від висше згаданих почитателїв сонця?

АНГЕЛ ГОВОРИТЬ ДО СВВ. ПОСИФА В ЧАСІ СНУ.

(Кровожадний цар Ірод побоює ся ново-народженого царя, щоби не стратити свого престола. Тому казав вимордувати всіх немовлят-хлопчиків від двох літ і низше, гадаючи, що між помордованими найде свою смерть Ісус. Та Ангел явив ся у сні свв. Посифови і сказав: Устань, возьми дитячко і Матір і йди в землю єгипетську, бо Ірод настає на жите Ісуса.)

Я. Кониський.

ПРОПОВІДЬ НА ГОРІ.

Висока скеля. Біля неї
Народу тиск. Із Юдеї,
З Єрусалима, з Галилеї
Прийшли старії і малі
Послухатъ нового Равві.

Ген на шпилю стоїть Месія.
Він, наче вічна та краса,
Вродливий, гарний син Марї,
Привітен, наче небеса.
По білому, як сніг, хитоні
Роскишні кучері лежать;
Промінням правди і любови
Пророчі очі аж горять,
А на чолі його високім
Печать великопо ума,
Неначе сяезом широким
Лягла там істина сама.

Скрізь на горі у ніг Месії
Лунає гомін навкруги...
На морі так лунають хвилі,
Бючи-сь об скелі в береги;
Дійпро старий оттак шумує,
Через пороги нливуци. —
Рече і стогне він, хвилює,
Ў море сльози несучи.
Лунає гомін: — „Воля-доля
Коли-сь світила як зоря, —
Тепер у нас ярмо неволі
І жорстокість Ірода царя”.

Угору руку звів Месія,
Дав знак, що хоче говоритъ, —
Заговкло все, мов онімло,
Дух притайло і мовчить...
Всі ждуть: от-от спасене слово
Промовить до людей Равві —
Сподіване, бажане, нове,
Те слово правди і любві...

І він отверз уста съвятїї,
І з їх, немов з ключа вода,
Лила ся сріблом і брєніла
Наука істина съвята:

„Блажен, хто гордощів не має,
В кого дух кривди не сидить;
Хто в скринях золота не дбає,
Хто на громаду звук робить;
Хто брата темного навчає,
У хату вбогу вносить світ,
І завше духом нищ буває, —
Тому на небі царство в-вік!”

„Блажен, хто щирими словами
Чужу оплакує біду,
І брату добрими ділами
Розважить тугу і нужду.
Блажен! — До його в дні турботи,
В часи, коли душа болить,
В годину суму, сліз, скорботи
Од Бога радість загостить”.

„Блажен, хто серцем незлобивий,
Хто приязно живе з людьми;
Блажені кроткі, несварливі —
Ті будуть дідиці землі...”

„Блажен, хто істини святаї
Жадає, алче, мов іди,
Моя подорожний в літню спеку
Жада криничної води, —
Ситна для його буде страва,
Щоже чистее пиття:
Добро землі, народня слава,
Громадське вільнее життя.”

„Блажен, хто милостив буває,
Хто немищому дає,
Голодних кормить, напуває,
Одежу вбогим роздає;
Хто йде провідати в неволі
Яремних узників в юрмі,
Хто вдовам, сиротам в неволі
І безпомощним в чужині
У поміч стане, братом буде, —
Такого двір біда мине,
Вини його Господь забуде,
Гріхів його не пом'яне”.

„Блажен, хто заздрости не знає
І серце чистее в груді
Без плями носить, і плакає
Завіт святий: „не осуди!”

*Хто не завидує нікому
І помсти в серці не тайть,
Хто ворогу не зичить злого, —
На небі Бога той уздрить.”*

*„Блажен, хто сіє у народі
Зерно найкраще на землі:
Зерно любові, братерства, згоди
В громаді, в хаті і в сімі.
Усі, що щедрою рукою
Плекають злоду між людьми, —
Ті в царстві Бога назовуть ся
Його коханими дітьми.”*

*„Блажен, хто правду возвіщає,
Кого за правду кат гнобить,
В чужину жити проганяє —
Той в царстві Бога буде жить.”*

*„Блажен, хто за Мою науку,
За правди, істини слова
Терпіти-ме тяжкую муку
І встоїть ся, наче ця скала!”*

*„Блажені ви, коли наруга,
Ганебне слово, покліп, глум
Вам завдадуть велику тугу,
Тяжкий навіють в душу сум...
Та ви на теє не вважайте,
І в тяжкі, люті часи
Радійте, весело вповайте.
Що мзда вас жеде на небеси!”*

ІСТНОВАНЄ БОГА. — Питав я світа, а він одвітив: „Се не я”. А всі річи на нїм відказували таксамо. Спитав я тоді морських глубин і всього, що там живе, а всьо мені дало одвіт: „Ми не є Богом; шукай вище нас”. Спитав я тоді воздушних просторів і всьо, що ними прямує, а вони кликнули: „Нї, ми не є Богом”. Питав я ще небес, сонця, місяця і зьвізд. „Ми не є Богом, котрого ти шукаєш”. — вони мені відповіли. І тоді сказав я до того всього, що стоїть довкруги могого тіла: „Всьо мені каже, що не є Богом; скажи мені отже, де Він є?” І всьо кликнуло великим голосом: „Се Той, що сотворив нас”. Моє питанє замінило ся в роздумванє і в сїм роздумваню найшов я всю красу, як відповідь на мої гляданя.—Свв. Авігустин.

СЛІПЦІ-ЖЕБРАКИ З ЄРИХОНУ.

*(Коли раз переходив Спаситель дорогою близько Єрихону, побачив біля шляху трьох сліпців, що кликали Спасителя словами:
„Помилуй нас, Сину Давидів”. Ісус змилосердив ся над ними і вернув їм зір.)*

СЕРЕД ПОВЕНИ ОГНІВ І ДИМУ...

(В році 79-ім по народженню Христа вибух вулькан Везувій і засипав попелом та камінєм велике місто Помпеї. Майже всі мешканці згинули. На підставі сеї події написав англійський письменник Льорд Літтон історичне оповіданє „Останні дні Помпеїв”. В нїм описує він переполох мешканців, коли почала вибухати гора. Саме тоді зібрали ся найвизначнійші горожани в цирку (амфітеатрі). Там, римським звичаєм, мала відбутися боротьба межи голодним львом і Греком Глявком, котрого обжалували о убийство священика Анекіда.)

Коли Глявк виступив на циркову арену, тоді всі признаки страху — а навіть сам страх — дець щезли. Червоний румянець виступив на його поблідле тіло; він випростував ся до повної висоти своєї напричуд гарної постави. В еластичній красі його членів, в його напружених, однак ненахмарених бровах, в його недбалости і в незв'язаній душі, яка віддихала очевидно і говорила голосно; з його уваги, його уст, його очий; з його натхненої набожности — він рівночасно подобав на героя і божка!

Глявк зігнув своє тіло так, щоби надати собі сильної постави на випадок, коли би лев кинув ся на нього; свою малу, блискучу зброю підніс високо до гори в тій надії, щоби добре виміреним удар міг перейти через очі аж до мозку його смертельного ворога. Глявк знав, що він лише раз може вдарити льва; коли би сей удар хибив, то він пропав! Але, на незвичайне здивованє усіх, лев, як здавало ся, навіть не звертав уваги на мнимого злочинця.

В першій хвилі, коли його випустили з клітки, він скочив, опісля станув як вкопаний на арені та підніс ся половиною тіла в гору, водив нетерпеливо на всі сторони очима та вітрив носом горішні сфери воздуха; опісля нагло він скочив наперед, але не на Грека. Половиною своєї звичайної шкороности він окружив довкола арену, звертаючи свою голову то в одну, то в другу сторону і пильно вдивляв ся, неначе би шукав якої стежки, щоби втечи; раз або два рази він підскочив до гори, неначе би хотів перескочити перегороду, а коли йому се не вдало ся, замуркотів глухо, неначе з боязни і в тій хвилі зовсім не був подібний до короля звіврів. Він не показував ні гніву ні голоду; його хвіст волочив ся по піску, замість ударяти по обох боках; а його погляд хоч і падав деколи на Глявка, то сейчас тихо вандрував куда инакше. Вкінци неначе змучений по невдалій пробі утечі, він з муркотом заволик ся до своєї клітки і ще раз положив ся на спочинок.

(Саме, коли доглядач вхопив залізну штабу, щоби змусити льва до нападу, виступає священик, Каленус, і заявляє, що Глявк є невинний, бо Анекда замордував один Єгиптянин. В той спосіб Глявк чудом спас ся від нехитної смерти. Серед замішаня, яке повстало, дав ся чути підземний гуркіт, а сонце почало темніти.)

Хмара, яка темрявою зависла через цілий день, перемінилася тепер в густу неперобиту масу. Вона нагадувала меньше навіть найгустішшу нічну мраку на отвертім воздуху, ніж цілковиту темряву в замкненій комнаті. Але рівномірно, як пільма ставала щораз густішою, довкола Везувія появлялися частіші і яснійші лискавки. Їх страшна краса зовсім не подобала на звичайну огневу ясність; ніколи дуга, зі своїми пречудними змінними красками не могла рівнати ся з пестрими лискавками. Раз ясно сині, як ажурове полудневе небо, то знова жива вужовата зелень, що являлася ся раз-у-раз неначе звої довгого змия, то миготяча і нестерпна багряна краса, що передирала ся крізь стовпи диму широко й далеко, освітлюючи ціле місто від притвору до притвору, а опісля нагло перемінялася в хоробливу блідість, неначе у вла-

сну свою смертну тїнь! У перервах між бурею чути було гротхїт землі під ногами і рев фїль розбурханого моря; або, коли хвилево настала тишина на долині, тоді чути було воздух роздираючий свист і стогін газів, які вибухали з прогалин далеких гір. Часом здавало ся, що густа хмара ломить ся на части і при помочи лискавки прибирає вид величезних людий, або страшних звірюк, котрі поспішно перебігають через хмару, гонячи одна за другою і, щезаючи скоро в бездонних пропастях посеред тїний; в той спосіб очи і мрії перестрашеного вандрівника видїли перед собою незвичайні форми великанського ворога, який сїяв пострах смерти.

Попїл в деяких місцях лежав вже по колїна високо, а клетотяча буря, яка походила з кипячого видиху вулькана, промощувала собі дорогу до домів, приносячи зі собою сильні, гризучі газп. В деяких місцях великі відломки скал падали на дахи домів, розбивали їх і завалювали щораз більше перехід через улиці. Чим дальше поступав вперед тим трясенє землі давало ся відчувати щораз докучливійше; хто йшов пішки, той мусїв ховзати ся і лазити рачки, а повозки і ноші нїяк не могли рівно вдержати ся.

Деколи величезні каміні вдаряли об себе, коли летїли з гори, розбивали ся на дрібні кусні, розкидаючи в той спосіб тисячі огників, котрі спалювали довкруги все, що лише могло горїти. Здовж по долинах довкруги міста темрява значно зменьшила ся, бо горїли дома, а навіть винницї. В ріжних відступах часу огонь бухав цілими снопами в гору, до густої хмари. До сього частинного злагодження темряви хотїли причинити ся також утікаючи мешканцї тим, що тут і там, на більше людних площах, на піддашах сьвятинь, на входї до ринку старали ся запалювати цілі ряди смолоскипів; але мало коли се вдало ся; буря і вітри гасили їх в короткім часї, а нагла темрява, яка по сїм наставала, переконувала їх про безсильність людських змагань та давала їм лекцію розпуги.

Часто при помочи хвилевого сьвітла похідні, громадки утікачів стрїчали одні других; деякі втікали в напрямї до моря, а деякі, противно втікали від моря в сторону суші; бо море нагло відступило від берегів і ціковита темрява зависла над ним; на його ревучї фїлі падав попїл і присок з гори і там не було навіть тої охорони, яку давали міські будинки та піддаша. Дики, з поспіхом, з неприродним страхом стрїчали себе ті громадки, без найменьшої охоти до розпо-

ви, до розради, до вказівок; бо злива падала тепер часто, хоч не без упину, а при тім гасила смолоскипи, які на хвилю осьвічували смертельно бліді лиця одної громади перед другою, а всі вони шукали ратунку під найблизшим дахом. Всі засади людскости поломано. Раз-у-раз можна було ба-

СПАСИТЕЛЬ УЗДОРОВЛЯЄ РОЗСЛАБЛЕНОГО ЖИЛАМИ.

(У Вифлеємі був ставок, біля якого раз до року збирало ся велике число недужих. Тоді сходив з неба Ангел і каламутив воду; котрий з недужих ускочив перший до води, відзискував здоровле. Довгими літами очидав розслаблений жилами ратунку, та не було кому його кинути до води. Аж Спаситель побачив велику віру хорого чоловіка і уздоровив його одним словом.)

чти при миготячім сьвітлі, як злодій, безпечно перебігав попри найзавзятійших сторожів безпеченства, навантажений добичею, безпечно сьміючи ся з приводу надсподіваного зиску. Коли серед темряви жінка розлучила ся від чоловіка, або діти від родичів, то даремна була надія на повнову стрічу. Кождий біг насліпо і з переполохом. Нічого з тої ріжнородної і так майстерно збудованої машини су-

спільного життя не лишило ся безпечним перед природним правом самоохорони.

Серед тих потрясаючих видовищ мостив собі дорогу Грек Клявк. Разом з ним йшла Йоне і сліпа дівчина Нидія. Нагло навала соток людей, в напрямі до моря, пересунула попри них. Нидію відорвали від Глявка, котрого разом з Йоне, шарпнули нечаяно вперед; а коли товпа минула їх, то Нидія вже не змогла їх відшукати. Глявк кликав її по імені. Не було чути ніякої відповіді. Вони звільнили свій крок, але надармо! Вони не могли віднайти її; виглядало, що її забрала філя людям в цілком противну сторону. А вона була їх приятелькою і ратунком! До тепер Нидія була їх провідницею. Через свою сліпоту вона знала напам'ять всі місця і площі просторого міста. Призвичаєна серед безнастанної пітьми в своїм життю, блукати по місті, вона сьміло провадила їх в сторону морського берега, куди вони хотіли втечи. Тепер же яку дорогу вони вибрали? Для них все було незвісне, — гущавина без сліду. Змучені, збідовані, перестрашені вони мимо сього йшли наперед, поліл падав на їх голови, а розбриськані камінчики сипали ся перед їх ногами.

— Ой, ой! — стогнала Йоне — я не можу йти далше; мої ноги западають посеред грузького попелу. Утікай, мій коханий, мій найдорозший і лиши мене моїй власній долі.

— Ні, моя мпла, моя суджена! Смерть з тобою є приємнійша, ніж житє без тебе. А деж і кудиж тепер ми пійдемо посеред пітьми? Якраз, здаєть ся, ми окружили докруги і прийшли на тесаме місце, де ми були перед годиною.

— Благословенна лискавка! Гляди, Йоне, ось притвор сьвятині фортуни перед нами. Сховаймо ся там; вона захоронить нас перед зливою.

Він вхопив свою милу своєю рукою і ледви з трудом прибув до сьвятині. Він тут запровадив її до віддаленої і добре захороненої часті піддаша, нахилив ся над нею, неначе би хотів захоронити її собою від лискавки і бурі. Краса і самопосьвята в любови може осьвятити навіть і сей страшний час!

— Хто там? — дав ся чути глухий і дрожачий голос якогось чоловіка, що ще перед ними знайшов собі тут приміщенє. — А впрочім, що мене не обходить! Прецінь от-

сей кінець світа зовсім робить нам байдужними приятелів і ворогів.

Йоне відвернула ся на звук сього голосу і з завмерлим окликом схоронила ся знова під раменем Глявка; а він, споглядаючи в напрямі голосу, зрозумів причину її перестрашу. Через пітьму світило двоє горючих очий; коли блискавка освітила храм, Глявк з перестрахом оглянув стовпи, — а сейчас під ними, одурманена сусідством, лежала великанська стаття того, котрий приповз до них — ранений глядіатор Нігер.

Ся лискавка відкрила їм обом, що разом з ними схоронив ся лев, однак завзяте обох ослабло. Бо, що більше, лев приповз близько до глядіатора, неначе би шукав товариства; а глядіатор зовсім не вступав ся, ані не дрожав!

Переверот в природі не лише що звільнив з неволі, але навіть змінив їх чувства.

Коли вони так серед страху знайшли захист, попри храм переходила громада мушчин і женщин зі запаленими смолоскипами. Вони належали до збору Назорейців; безмежне і надземське зворушенє зовсім не додавало їм страху, але відібрало їм боязнь перед страховітем. Згідно з мильним понятєм первісних християн, вони вірили, що вже надходить Страшний Суд. Їм здавало ся, що він вже надійшов.

— Горе, горе! — кричав переймаючим голосом їх старшина. „Отсе Господь сходить на суд. Він каже огневи зійти з неба на землю! Горе, горе вам, ви могуті і сильні сього світа! Горе вам, що ходите в багрянцях! Горе вам погани, що почитаєте звіврів! Горе вам, що проливаєте кров святих і жадно дивите ся на смертні муки божих синів! Горе вам, явногрішницї! Горе, горе!“

І голосним та глибоким хором засьпівали всі разом з ревом бурі: „Горе, горе вам, розпусники! Горе, горе!“

Назарейці переходили поволи, їх смолоскипи миготіли серед бурі, їх голоси піднесені на пострах і на торжественну острогоу, аж темнота атмосфери і смертна тишина залягли довкруги видовище.

ІСУС ХРИСТОС ЯВЛЯЄТЬ СЯ МАРІІ МАГДАЛІНІ ПІСЛЯ
СВОЙОГО ПРЕСЛАВНОГО ВОСКРЕСЕННЯ.

В. Александров.

ПРИТЧА ХРИСТОВА ПРО СІЯЧА.

„Се ізиде сїяй, да сїет”.

Мат. XIII, 3-9.

*Ось вийшов, щоб сїяти, сїяч у поле і сїяв...
І вітер зерно йому всюди розвіяв:
Багато упало його край дороги,
Та там і попало проходим під ноги,
І хижая птиця з степів налітала,
До-долу спускала-сь і зерна клювала.*

*Немало зерна в кам'янисту землю лягло,
І, доброго корня не давши, зійшло;
А сонце о-твдні його припало,
Гарячим промінням його присушило.
І бідне пожовкло... Пожовкло й завяло:
Землі під корінєм було йому мало.*

*А де-які зерна то вітер вхопив і поніс
В бурян нависний, що й несїяний ріс;
І там би то їх, мов гаразд, положив,
Та скоро бурян їх зовсім залушив.
Даремно там дощ пробігав пологою.
І зорі кропили там землю росою:
Ті зерна лежать, мов рости не пора...
Немає од їх і не буде добра!*

*Которї-ж зерна та в добрую землю лягли,
То ті урожай шістьдесят, або й сто принесли.
Так, добра земля, як пора настає,
Не тільки що істу — ще й прибіль дає;
Йї, мов, і сонце щадить, і не сушить засуха...
Всяк маючи уха, щоб слухать, хай слуха!*

ЩО Є БОГ? — Один старинний король спитав свогого підданого, що се таке Бог. Підданий просив о одну днину надуми; при кінци днини просив о другу, далі о чотири дні... Розважанє місто довести його близше розв'язки, віддаляло його від неї. Чим більше питав ся самого себе, тим труднійша ставала тема; тисячі нових і нових трудностей вилюнювали ся перед ним. Се тому, що Бог і Його прикмети є предметом не тільки для людського розуму; до сього треба також і віри, щоби ми змогли поняти Бога з Його власних обявлень.—Кард. Ньюман.

ВІДПОВІДИ НА ЦІКАВІ ПИТАНЯ

З ОБЛАСТЕЙ ПРИРОДИ Й ЖИТЯ ЧОЛОВІКА.

ЗАМІТКА: Богато є в історії людського життя а й в природі таких чудо-дивних явищ, що їх чоловік приймає за зовсім буденні й звичайні, не вглублюючи ся в їх причини й основу. Тому подаємо Шановним Читачам Календаря цілу низку коротких відповідей на цікаві питання, особливо такі, що найчастійше насуваються на ум. Се, гадаємо, чимало причинить ся до поширення наукового світогляду наших людей.

Чому нетля літає довкруги світла? — Ніхто не може сказати, що властиво каже нетлі любити світло, тимбільше, що кождий гаразд знає, що їй не виходить се зовсім на здоров'я, як вона літає довкруги такого світла, як нафтяна лампа, свічка, то що. Можливо, що нетлі, як і иншим подібним животинам, легше є летіти з темноти до світла; можливо, що се є дійсно так, коли би ми знали дещо подрібнійше про життя тих сотворінь. Наука виказала останними часами, що сотворіня загалом можна поділити на такі, що боять ся світла та втікають в темноту а на такі, що якраз з темноти зближають ся до світла. Таксамо буває й з рослинами або частями рослин. Коли також придивимо ся докладнійше дятині, то зазриміємо, що вона, так як нетля, любить ясне світло. Крім того можна замітити, що в звірята, які всіляко заховують ся зглядом горяча, електричності, різних запахів, газів і т. д. Деякі дорослі люди поступають так, як нетлі: вони все шунають за сонцем і переходять з одної сторони вулиці на другу; а знов инші цілком противно, все шунають тіни.

Чому одні мають темну краску лица, а инші ясну? — Між людьми є великі різниці щодо краси шкіри і лица. Розуміть ся, беремо тут під розвагу вроджену краску, а не спричинену яким-то нещастем, случаем або експериментом. Діти чорних родичів є все чорні; коли обоє родичі мають чорні очі, то й діти мають такі самі очі і т. д. Сей спосіб, що діти нагадують все родичів, називаємо дідичністю. Тому кажемо: діти одідичили по батьках краску шкіри, краску волося, очей і т. п.

Всіх людей можна поділити на раси після краси їх шкіри; є отже люди білі, жовті, чорні... Коли такі ріжнородні люди зійдуть ся, то все уважають свою расу за найкрасшу і найліпшу. В Заучених Державах є ріжнородна мішанина людей, але більшість має темну краску шкіри. Цікаве, що в Америці білі люди темніють і за яких кількасот чи тисячу літ Америка може бути краєм людей темної краси шкіри й лица. Є се наймовірнійше впливом сонячної спеки. Де сонце світить горячіше, там люди темнійші.

Звідки рослини дістають сіль? — Рослини, як звісно, потребують соли для свого життя; тому-то чоловік, коли їсть рослини, а їдає також і сю природну сіль, потрібну для людського життя. В дощевій воді є ріжнородні соли. Але дощева вода розпускає в собі все, що тільки може забрати довкруги себе із землі. І саме земля має ріжнородні соли, — в ріжних місцях ріжні — і, завдяки дощевій воді, кожда рослина дістає потрібну для себе сіль. До сього саме має рослина коріне, якими втягає воду, та сіль. Впрост не втягне рослина соли, але аж по розпузеню її у воді. Часом посипають землю солюю на се, щоби вода розпустила її і донесла до трави, дерев, збіжа та инших пожиточних рослин.

Чому дерево гниє? — Загально беручи, дерево гниє, як і кожде инше тіло. Але є таке дерево, що не гниє. Звісно, приміром, що італійське місто Венеція було збудоване на п'ялах, вбитих в морський намул. Сі палі стоять цілими століттями і не гниють.

З того виходить, що можна запобігти гниттю дерева певними способами. Ось: залізними пороги, що їх кладуть під шниц, не гниють так скоро, як инше дерево, вставлене на вогість. Гниєтє дерева припинюєтє ся тим, що запускаєтє ся дерево креозотом. А креозот забиває ніжні животики, звані мікробами. Мікроби (бацилі) є на цілим світі і вони-то підгризають та розкладають кожде тіло. Вони є причиною кож-

дої недуги в чоловіці. Щоби отже дерево не гнило, треба його запускати такою матерією, яка забиває баццilli, або, як у Венеції, кинути дерево в солону воду, в якій бацциль гине. Часом знов дерево з природи є таке тверде, що до його мікроби не вольнуть ся.

Чому не ростуть треті зуби? — Коли дитина родить ся, то має укриті в своїх яснах перші, або молочні зуби. Їх є двадцять і вони є вже цілком готові в хвилі уродження, та ще не видістали ся на верх. Тому дитина живить ся з початку в той спосіб, що ссе, а не їсть. Коли-ж трішки підросте, то зуби перебивають шокю і дістають ся на-верх. Тоді дитина дістає страшний біль і хоруге цілими тижнями. Сей біль перебуває дитина на се, щоби коліс могли вирости другі, сталі зуби. Під тими першими молочними зубами є зародки других зубів. Є 32 таких зубних клітин. Молочні зуби випадають з часом, а тоді починають рости другі, і вони лишають ся вже на ціле жите. Коли сі другі зуби випадають, то треті вже не буде; не буде тому, що нема на них зародків під другими зубами. І тому дуже старанно треба зуби плекати. Вже перші зуби у дитини належить старанно мити щіточкою, бо в той спосіб усувають ся всяку пещистоту, яка може затроїти клітини, звідки виростають сталі зуби. Коли молочний зуб стане дрявим, то його треба запальомбувати, не зважаючи на се, що сей зуб випаде. Загалом плекане зубів є важним услівем здоровля, бо вже в ямі устній зачинаєт ся травлене корму. Вже від зубів йдуть ніжні кровоносні посудини, що лучать ся в сердці і тому часто біль зубів викликає біль сердця. А зуби болять тому, що не чищені як слід. Правильно треба мити зуби по кожнім їдженю. А вже необхідним є чистити їх перед сном і рано.

Чому олива не змішаєт ся з водою? — Коли два плинні змішають ся так зі собою, що їх годі розпізнати після змішаня, то, видимо, се були подібні плинні, що під кожним зглядом собі відповідали. Таке буде, як воду змішано з водою. Найдрібніші частинці одного плинну лучать ся з найдрібнішими частинами (молекулами) другого плинну і се називаємо змішанем. Та коли злучимо разом воду і оливу, так мусимо знати, що найдрібніші частинці води є із зовсім відмінного матеріалу, як молекули оливи. Найдрібніші частинці, на які тільки можна поділити воду, є дуже малесенькі, а найдрібніші частинці оливи є в порівнаню до тих перших досить великі. Тоді молекули оливи скорше лучать ся з другими частинами оливи, а вода з водою. Як видимий знак сеї невидимої причини є се, що вода держит ся окремо від оливи і помішати ся не даєт.

Чому пахнуть цвіти? — Устрій кожної цвітучої рослини є такий, що вони видають із себе особливого роду плин (оливу) для свого власного вжитку. Сей плин є зложений найчастійше з двох складників: двоюмися вугля і водня; а є він такий легенькй, що найменші частини є в силі улітати у воздух. Тому то, коли сі частинці є дуже легенькі, то вони самі доносят ся до нашого нюху, хоч ми до цвіта не нахилимо ся (прим. запах рожі); а другі такі тяжкі, що треба нам нахилити ся, ще й потягнути носом, щоби відорвати якусь скількість тих частинок і затягнути їх до носа. Сей плин є потрібний для рослини в часі її розросту насіння; бо він хоронить перед шкідливими комахами а мікроби убиває. Тому-то й дуже часто людий уживають відповідних перфум (цвітних запахів), щоби або забити мікроби на тілі, або охоронити перед зідливими комашками.

Чому є люди з чорною шкірою (мурини)? — На се питане годі дати рішучої і певної відповіді, бо початок всіляких людських рас відбув ся в так давних часах, що жадних даних ми не можемо дати. Та одна річ є, що служить нам до розвязаня загадки, імено: бачимо, що найзвичайніше чим горячіша сторона землі, тим шкіра тубільців є чорніша. І хоч також і білі люди можуть жити в дуже горячих краях, а навпаки мурини можуть жити в уміркованій а навіть зимній стрефі, то все таки їх жите не буде зовсім природне: по довгім протягу часу показуєт ся, що в горячих краях скорше вмирають білі а чорні видержують великанську спеку, а противно в студених краях мурини не можуть видержати студени, а білі зовсім правильно видержують. Із сего видно, що підсоне приспособило відповідними приметами людий до сього, щоби легше було переносити особливости даної стрефи. Яка там дальша причина, та однак се певна річ, що краса людської шкіри залежить від певних сил людської природи, що її звольють приспособити ся до такого підсона, в яким їм доводить ся проживати.

Чому качка не зморіє у воді? — По перше се тому, що качка має на собі дуже грубий а густий поклад пір, що жадним чином не переупускає води. Але ще є одна причина далеко важніша, імено: качка має низше хребта отвір, з якого виходить масна теч; сею течею вона потягає по верху своє піре і тим більше робить піре відпорне на воду.

Хто вибудував перший гостинець? — Се був Англієць, Джан Мінедам, що родив ся в р. 1756 а помер в р. 1836. Молоді літа провів він в Америці, де аборигенів ся і вернув до рідного краю. Після повороту до Шкоції зачав передумувати, яким чином довести до добрих доріг, бо тоді зовсім не знали систематичного будованя гостинців. Після довгих дослідів пересвідчив ся, що найліпше устоюють ся гостинцевя, як він вилоžený малими наміничинами, можливо такої самої величини. Саме тоді віддано йому довіз живности для кораблів воєнних у Фальмавіт і се довело його до потреби зробленя собі доброї дороги. Зачали державні мужі говорити про вигоду і тривалість його гостинця, та чимало було ворогів, що або задля невірства, або задля інших особистих причин, не хотіли, щоби держава такі же гостинці побудувала в цілій державі. Та вкінці Мінедам таки побідив. Парламент дав йому нагороди 50.000 доларів і гостинці зачали родити ся, як гриби по дощі і розповсюджувати ся шораз більше по цілій Европі і поза нею. Ще й тепер декуди говорять, як збирають ся до будови гостинця: „Ми манедамізуємо шлях”.

Де є уха у жаби? — Декому може буде цікаве, де властиво має жаба свої уха. Щоб ми не знати як оглядали жабу довкруги, так не найдемо слухових зовнішних приладів. Та однак знаємо, що як жаба сидить із замкненими очима і спить, так найменший шелест її і неволять до утєчі. Значить: коли, нема у неї зовнішного слухового приладу, так внутрішній є правильно розвинений. Наше прим. ухо не є се, що ми бачимо; се тільки кусень хруставкової шкіри відповідно вигненої для догіднішого зловлення голосу, а властиве ухо є в середині, недалеко мозку. Так і жаба має уха в голові, що лущать ся з нервами мозковими, а тільки не має зовнішних виростнів, по яких ми пізнали-б де містять ся властиві уха.

Як знає когут, що буде дощ? — Слово „знає” — є невластивий висказ. Та однак се правда, що когут вже наперед перед дощем заховаєть ся так, неначе хоче охоронити ся перед зливом. Кожде створінє, ненаділене розумом, так як чоловік, має в собі вроджений інстинкт, що веде його до униканя всього, що мало-б йому пошкодити. А що вода дощ для когута є дуже шкідливий, хоч із сеї причини що перемочить йому піре — сей дійсно прикрий вид слабосильности і охлялости, — то боязь перед дощем, добута „практичною”, викликає у когута наперед обяви, після яких люди пізнають дощ або погоду.

Де подівають ся лилики в день? — Лилики — се нічні звірята, себто: вони спять в день, а ночью виходять на добуць. Таксамо роблять многи-многи інші дикі звірята. Що більші нічні звірі бачать і в день, та лилики ні, тому могли-б дуже легко стати ся добычю більшої галапасної птиці або нота. По всіх високих вежах, гірських провалах-челюстях повно лиликів у день. В степіт Кентоки є великансьна ясинка; до неї злітає ся лиликів з цілої околиці так багато, що нема де ітілі упасти. А коли засьвітять сірничок у сій темній ясині, так сейчас підносять великий крик, літають на всі боки, а коли вилетять на денне світло, то розбивають ся до скали, бо не бачать при деннім світлі.

Чи тільки деякі звірята спять у день? — Не тільки лилики спочивають в твердїм сні у день, а влітають на добуць в ночи; є ростиж дуже много що на день складають свій цвіт, а ввечір знов розцвітають. Коли-ж прийде ранок залуцують своєю цвітистою короною знов. Навіть прим. прекрасна лелія розвиває свій цвіт найраще десь коло самої півночі.

Чому ми йдемо спати? — Говоримо звичайно, що йдемо спати тому, щоби відпочати і набрати свѣжих сил. В часі сну відпочиває ціле тіло: мозок, серце, легкі, мязи, жолудок і все проче. Діти спять найдовше, бо їм потреба рости і набувати шораз більше сили і коли-б вони не спали, то ріст їх прпинив би ся і жите завмерло-б. Люди, що не мають доброго здоровля, що їм мозок не конче добре розвинений і їх спроможність фізична є дуже слаба — мусіли мало спати, будучи дітьми. За причину сну подають учені се, що як кров в жилах людського тіла, що дає енергію і силу всім тілесним органам, устає на якийсь час у своїм розгоні і відпливає в гасти з мозку, де зібрані є всі нерви, тоді вони перестають своєю працю і чоловік — засипляє-відпочиває. Де-ж ми тоді, коли спимо? А вже-ж там само, де тоді, коли пробудимо ся. Хоч ми і не бачимо всього, що є довкруги нас, однак ми є таки серед нашого окруженя. Задля снів, що їх чоловік має тоді, коли спить, гадають деякі люди, що їх дух дійсно був в сїм місци, яке вони бачили у сні. Що ми не є де-инде, а тільки там, де лежимо в часі сну, то докажем є, що нераз найлекший шелест доводить нас до пробудженя. Коли-б отже наш дух був де-инде, то навіть вистріл гарматний нас не пробудив би. Найлекші причини, як ось: вітерець в димари, або шелест лїстя на деревині, можуть на нас навести сон. Найзви-

чайнішою причиною снів — се наш жолудок. Коли ми наймо ся за богато перед сном, а особливо, коли навантажимо жолудок такими стравами, що для нього є непригожі, то се тревожить частину нашого мозку і будить його, хоч не в такій мірі, щоб ми були свідомі, де ми є.

Чому ми маємо нігті на ногах? — Як застановляємо ся над якими частями нашого тіла і питаємо себе, до чого служать се або се, то не належить нам забувати, що всі створіння вищого типу, не виключаючи чоловіка, є у своїм тілеснім розвитку дуже а дуже до себе подібні і що для одного є менше-ужиточним, се для другого створіння є великанської ваги. Нігті прим. у галапаських птахів є більше розвинені прямо тому, що вони мусять ними добувати собі добчч. То саме бачимо у галапаських ссавців. А що чоловік має розум і добирає всіляких способів, щоб собі придобати поживи, то і нігті не так дуже йому потрібні, як другим створінням. Та і у чоловіка нігті все стають у пригоді. Кінці пальців служать до того, щоб уняти якийсь предмет, тому гаразд, що кінці пальців є осмотрені роговою, твердою основою. Або коли на землі, чи на столі лежить невеличкий предмет, що його повним пальцем годі узати, так ніготь послужить нам дуже у сім случаю. Вкінці у всіляких тілесних невеликих припадках також без нігтів годі обійти ся.

Що се такого „святю-іванські хробачки“? — Святю-іванські хробачки не є зовсім хробачками, а невеличкими мушками, що появляють ся по левадах і низьких гущавниках, понад багновища і дуброви починаючи з пізної весни по кінець літа; вони замітні тим, що, літаючи, блимають гарним, ясно-зеленим світлом. Найважлише знати буде се, що мушки мужеського пола не видають із себе свого світла, а тільки мушки самички. Мають вони на кінці свого кадовба невеличкий отвір, що в часі лету напружують ся і видає слабеньке світло. Учені дослідники природи кажуть, що се дієть ся тому, що самички приманюють тим світлом самчинів.

Що робить нас голодними? — Ми вже вище згадували, що звірята нерозумні роблять все інстинктивно; себо вони чують в собі внутрішній непереможений гін, що пре їх до сього або того. Щодо людини, то воно відбуваєть ся майже таксамо, бо ще до тіла чоловік робить ся, росте, живить ся і умирає на подобу инших звірят. Нікто не говорить нам, що ми голодні: приходять час і ми самі відчуваємо потребу покормити ся. Се є один з немногих людських інстинтів. Навіть дитина знає, коли вона голодна. Се дуже щаслива обставина, що клітини, з яких утворене наше тіло, мають таку дивну силу звістити нас про голод. Коли поживи за мало в нашій тілі, так крові менше нової виробляють ся і клітини не мають достаточної поживи; вони тоді маріють і нервами дають знати до жолудка, а жолудок до мозку.

Що се такого капля роси? — Коли наляг вечірній сумерк і природа покрила перлистою рососою всі трави, дерева і цвіті, то дитина спитала мудрця, що се такого капля роси? А мудрець одвітив: Кожда крапельна роси виглядає дуже звичайно, а мимо того богато-богато часу минуло, пім люди зрозуміли, що се таке. У воздуху є богато-богато вогкості, що холодить сонічні лучі, щоб вони нас не надто пражкали. А в ночи, коли сонце перестане землю огрівати, земля видає із себе се тепло, що його набрала через день, а холодна вогність остуджує тепло, і слихає його в долину. Коли-б се не діяло ся, так земля скоро через ніч остуденіла би, що ми-б могли замерзнути на смерть одної літної ночи. Коли вечером видає земля із себе лучі тепла, воздушна вогкість витягає сі лучі і стає теплішою від землі і її рослинности. Зелені і цвіті остуджують ся після страти тепла і знов остуджує вогкість, а ся заміняєть ся в крапельни води і спадає, мов незамітний дощик на листе дерев і цвітів.

Чому се деякі люди ходять серед снана? — Є дві часті в нашім умі, що контролюють і рішають про наші порушеня і учинки: перша часть обнимає такі справи, що про них ми є свідомі, як їх сповняємо; друга-ж часть обнимає такі справи, що про них ми не є свідомі, як їх сповняємо. Прим. ми ніколи не думаємо про наше віддиханє, а прецінь віддихаємо ціле наше жите. Таксамо ніколи не думаємо про стун нашого серця, а прецінь воно аж тоді перестанє стукати, як чоловік умре. Хід є також одною такою справою, що її сповняє чоловік несвідомо. Як ми є ще малими дітьми, то не можемо ходити. Постепенно однак, з дня на день, з місяця на місяць ми причуємо ся до ходу і сей наш хід стає для нас чим-то таким природним і буденним, що мозок ніколи не потребує напружувати ся і думати про хід. Тому нераз у сні чоловік ходить, бо мозок його занятий чим иншим і не потребує думати про хід. Се перша часть в умі чоловіка є свідомою і занята своєю роботою, а друга спить. Нераз лучаєть ся, що такий сплячий ходить

по небезпечних місцях і коли-б його хто розбудив нечаяно і він став би свідомий свого вчинку, так через нервозність міг би упасти і чимало накоїти собі лиха. А так, ведений самим інстинктом і привычкою, йде з певністю. Звичайно жадних лихих наслідків нема для нього після його ходження в сні.

Чому не йдуть тепер жовніри до бою в шоломах і панцирах? — Жовніри не йдуть тепер в шоломах і панцирах до бою, бо тепер без того всього їм вигідніше воявати. А навіть хоч би вони зятагли на себе панцир, чи шолом чи инше старинне узброєння, то воно зовсім не хоронило-б їх перед карабіновими, чи гарматними кулями. Колись се було потрібне, бо гармат ні карабінів не було. Тоді майже було неможливо убити лицаря, що від ступ до голови був покритий кованими залізними бляхами. А що звичайні жовніри не мали в старинних часах такого повного узброєня, як мала старшина-шляхта, тому вони гинули в бою з великим числі. Найбільше бояв ся кождей лицар удару в голову від тяжкої сокири; бо тоді се його приголомшило і він попадав в полон, сто раз страшніший, як тепер. Ще й до того тратив в хосен свого побідника дорогийну зброю, що стояло нераз великі багатства. А коли винайдено стрільний порох і довершено устроєня гармати й карабіна, тоді і лицар-шляхтич і простий жовнір зрівняли ся що до небезпеки утрати життя; бо куля так само легко і нечаяно уюиває одного, як і другого. Тому залізне узброєне покинули у війні. Хіба що в музеях ще можна побачити сі тяжкі панцирі і шоломи; і ми тепер дивуємо ся, як могли колишні воїни такий великий тягар на собі носити.

Де подівають ся зорі в день? — Де подівають ся зорі в день? — спитала раз дитина мудрця. А мудрець одвітив: Зорі є в день там саме, де були і в ночі. Коли-б ми могли в день закрити перед нашими очима сонічне сьвітло, то могли-б їх знов побачити. Нераз в день дещо закриває нам сонце, іменно: як місяць стане між сонцем і землею і тоді його можна побачити в день, як нема хмар на небі. А як се стане ся, тоді наступає незвичайно дивне явище: зорі появляють ся знов на небі. Вони були на небі цілий час, та сонічні лучі є такі сильні, що в них никне зовсім сей відблиск сьвітла, що ним мерехтять зірничі. Та й і сонце є ближше до землі, як зорі. Коли з далеко заремитя грім або залунає вистріл гарматний, то хоч се стане ся далеко, то ми серед сього гуку не в силі чути нашого власного віддиху. І як великий гук грому заполює собою слабший голос, так і велике і сильне сонічне сьвітло заливає собою слабший відблиск зірничі. А ще одно: коли прим. робітники-ямарі працюють в день в дуже глибоких ямах, з яких тільки невеличкий отвір виходить на верх, то крізь сей отвір так точно видко зорі в день, як і в дочи.

Чоловін, що робив спис зьвїзд. — Тим чоловіком був Гершель, що спорядив собі далеко більшій й догіднійшій далековиді, як се було перед ним і цілий свій вік перевів на сім, що студіював зорі на небозводі. Він перший поділив зорі на класи, на більші, що їх бачимо голим оком і на меньші, що для голого ока видають ся мов сніжно-біла мрана (молочна дорога). Гершель говорив, що небозвід — се неначе великанський, незмірний город, в якім находять ся ріжнородні цвітні-рослини. Як в городі бачимо, що цвітні ростуть, розвивають ся а опісля гинуть, так і небесні зорі переходять певні стадії розвитку (неорганічного) і опісля після довжезних переходів часу роснадають ся.

Чому одні люди мають чорне волосе, а инші ясне? — Коли дуже-побільшаючим склом поглянемо на устрій людської шкіри, так побачимо, що воно є зложене з мільонів клітин, положених побіч себе. Поміж тими клітинними є кольорова матерія, що виділяєть ся з нутра шкіри і з неї людський волос черпає свою краску. Як сеї матерії багато, так волосе є чорне; коли дуже мало, так ясне; а як середно-багато, тоді буде волосе русяве, або риже. Коли-ж по якімсь час ся кольорова матерія перестає виділяти ся, тоді волосе не є забарвлене і стає сиве. Найчастіше і найкраще замічаємо се у людей, що мали чорне волосе.

Який був перший великий камінний будинок? — Від того часу, як чоловік научив ся уживати каміня до будови, а навіть робити собі штучний камінь, чи цеглу, зачав брати ся до великих будівель. І сі будівлі старинні є такі прекрасні, що в нічим не уступають великанським будівлям новітших часів. Кождей з учених людей годить ся на се, що найкраща будівля старинна давно перед Ісусом Христом є Партемон, збудований цілий з білого мармору, а різби вишши з під долота найбільшого грецького різьбара, Фідія. Так отже коли говорити про красу людських великих будівель, так вони перші повстали в Греції.

Хто опісля був найліпшим будівничим? — Тепер мусимо знати, що коли Греки вичерпали ся у своїм культурнім розвою, то після них прийшли Римляни. Не були вони вже такими великими будівничими, але за се винайшли Римляни оди новий спосіб у будованю, імено: лун. Не знати, чи спосіб будованя луками взяли Римляни від якого старинного народу, чи сами вдумали; досить того, що в Римі сей спосіб будованя дійшов до найкращого розвою. Особливо се лукове будоване найшло своє примінене у тріюмфальних луках. Коли котрий із славних римських полководців відніс велику побіду, то Римляни будували на дороз, котрою мав повертати побідоносний вожд, великавську будівлю лукову, що мала подобу нашої друкованої букви „П”. Стіни сього лука украшали різьбами, в яких зображали славні вчинки вождя і опісля їхав вожд серед окликів народу попід сей лук, а за ним йшли полонені і везли всяке добро, загарбане у війні. Таких луків є кілька в Римі.

Чи звірята пізнають, як з ними чоловік поводить ся ласнаво? — Навіть наймудрійший природознавець не може точно опреділити, о скільки звірять відчуває ласнавість або строгість в обходженю. Та се ми знаємо певно, що сі звірята, що живуть разом з нами, відчувають біль і є спосібні до великих терпінь. Чи звірята мають яку свідомість доброго або лихого обходження із сторони людей, ми не можемо вгадати. Се тільки для нас є важне, що по добрім обходженю із звірятами не тільки що прив'язуємо їх до себе, але набираємо склонности до доброго обходження з нашими ближними. Впрочім: се наглядна річ, що ласкаве обходжене із звірятами робить їх також більше ласкавими і прив'язаними, а лихе обходжене їх відпихає. Таксамо, як у відносинах людей до людей.

Коли-ж чоловік таний малий, так яким чином міг підбити собі цілий світ? — Чоловік підбив під своє пановане і приневолив до послуку великий світ, бо він не здоляєть ся самим стоянем на однім місци, як неповорухні гори. Хоч він є о много менший від небосяжних гір, так в голові має мозок, що доводить його до тріюмфу над слабобитістю свого тіла і незначною його величиною. Чоловік може порушати ся думати, творити. Ось прим. наші давні предки гляділ в гору на птиці, що крилами своїми підносили ся у воздухах і летіли далеко понад воду. І сейчас їм в голові повстала думка: видно, що ген, за сею морською синявою є инший світ, инша земля. Ця цікавість попихала чоловіка розумного до сього, що він видумав човна, кораблі і ними поїхав до нових земель на свою втіху і хосен. Мозок чоловіка — се великий і одинокий володїтель землі.

Чому ми сьміємо ся, як нам приятно? — На се питане одвітимо, що тому ми сьміємо ся, як нам приятно, бо цілий наш організм так устроений, що у відповіднү хвилю видає із себе се, що ми називаємо сьміхом. Се є правдива відповідь. Се залежить від сього, як збудоване є тіло а особливо мозок чоловіка. Впрочім: нераз чоловік сьмієть ся і годі, коли йому не конче приятно. Се дуже легко пояснити на примірі: як сильне світло нечаяно вразить наші очи, то ми сейчас замикаємо їх. А чому се? Тому, що мозок наш так устроений, що таким а не иншим способом відповідає на сильне, нечаяне світло. Таксамо і кожда приємна річ викликає в нашім тілі відповідний рух мускулів і складає наше лице і уста в положене, яке ми називаємо сьміхом.

Чому учимо ся уживати правої руки? — Коли дитина уродить ся, то вона має природний нахил орудувати одною рукою більше, як другою. Більша часть дїтій стареать ся уживати правої руки, а близько шість на сто, уживає лівої. Не стоїть тратити часу на се, щоб обом руками роботи тусаму роботу, прим. писати, се прямо не оштаню би ся. Впрочім, коли би ми призвичаювали обі руки до тоїсамої роботи, то ми не дійшли би ніколи до такої досконалости, як в праці одною рукою. Тому в школі учать дїтій писати правою рукою. Розумієть ся, що тут робить ся похибку. Бо наперед треба би випробувати всі дїти і тим, що мають нахил до лівої руки, дозволити писати лівою рукою. В той спосіб скорше можна би дійти до досконалости.

Причина, чому одні дїти мають нахил до правої, а инші до лівої руки, лежить вже в мозку. Ліва часть мозку контролює праву сторону нашого тіла і навпаки. В той спосіб праворучні люди є властиво ліво-мозковими; значить, вони думають, читають, говорять лівою стороною мозку. „Мальнуги — або ліворучні люди роблять все те при помочи правої сторони мозку. В той спосіб одна сторона мозку є більша від другої. Се знова залежить мабуть від скількості крові, яка допливає до мозку. Звичайно ліва часть мозку дістає більше крові — може тому, що серце є по лівій стороні — і тому ліва часть мозку панує над правою стороною нашого тіла.

Чому змінюється корито ріки? — Земна шкаралупа стинається щораз більше і морщить ся, бо нутро землі під нею остигає і стягає ся. В той спосіб поверхня краю змінюється ся від століття до століття; один з наслідків цього явища є, що ріка шукає собі найкоротшого і найстрімкішого спаду до моря і тому змінює своє корито. Старе корито пустіє, а нове наповнюється ся водою.

Але й сама вода протягом свого бігу вижолоблює землю, вимиває її і таким чином поглиблює своє корито. А коли воно стане дуже глибоке, то вже нема виглядів, щоби ріка покинула його. Декуди вода вижолоблює собі місце навіть в твердій скалі. Коли будуть залізничний шлях, то часто інженери волять видовбати тунель через гори, замість шукати місця на шлях через вершки гір. Таксамо дієть ся з водою. Залізничний поїзд сам не видовбає собі тунелю, але вода зробить те сама для себе. І тому ріки пливуть часто пощід землю.

Чому легше пливати в солоній воді як в солодкій? — Коли чоловік пливає, то має дві задачі до сповнення: удержати ся на поверхні води і порушати ся вперед. А тепер заходить питання: чому легше сповнити обі ці задачі в солоній воді? Се зависить від ваги нашого тіла, в порівнянню з тяжестю води. Наше тіло є о одну четверту часть тяжше від води такого самого об'єму. Лише товщ є легша від води і вона помагає нам пливати по верху.

Солодка вода є легша, ніж солоня і тому наше тіло, хоч лише троха тяжше від неї, поринає в спід. Звичайно морська вода є тяжша від звичайної, бо вона має повно солей, розпушених в ній подібно, як вода в нашій тілі. Тому то нам легше приходить ся пливати в морській воді. Але в деяких частях світа є вода далеко солоніша ніж морська вода. Така вода є приміром в **Мертвім Морю** в Азії і у **Великім Солонім Озері** в Ютаг. В **Мертвім Морю** є тільки соли, що вода є тяжша ніж людське тіло і чоловік там не порине легко! З другої сторони є багато течій, далеко легших від води і тому чоловік, коли би впав до такої течі, зовсім не міг би пливати, хоч би як був виправним пливачом; він поринає сейчас в спід неначе камінь у воді. Тому добре знати наперед тяжість кожної течі в порівнянню з водою.

Що таке краса? — Ми називаємо гарним все, що дає нам приємність, вдоволене. Мабуть більша часть людей уважає море за велику красу, особливо, коли воно є глибоке, як приміром **Середземне Море**, коли над ним видніє чисте, синє небо. Богато людей, що виховали ся в Італії і привикли до цього чудового сянього моря, не можуть погодити ся з гадкою, що сіре море є також гарне, коли їм випадково доведеть ся жити в пізнійшій віці над берегом иншого моря. Возьмим знов на приклад **Шотляндця**, вихованого на півночі над сірим морем; коли він прибуде до Італії, його зовсім не одушевляє синя краска моря; противно, він уважає своє море за далеко гарніше. Ми привикаємо до всього; тому сіра краска може бути таксамо гарна, як синя в декого иншого. Таксамо дехто дуже любить плач дитини більше, ніж мельодійний голос співача сьвітлої слави. З того виходить, що нема властиво краси самої в собі, але се залежить, як люди думають про якусь річ.

Чи воздух зуживається ся? — Можна сказати, що воздух до певної міри вже з'ужив ся; ми знаємо, що велика часть поверхні землі перегоріла, а підчас горіння воздух мусить з'уживати ся, а саме нищить ся газ оксиген (кисень), який є складовою частью воздуха. Се стало ся ще перед тим, ніж на землі появили ся животини. Тепер знов дальше з'уживається ся воздух, а радше кисень підчас віддихання усіх животин; инша складова часть воздуха, **нітроген**, потрібна для життя певних мікробів, отже також з'уживається ся; а третя складова часть **угляний kwas**, потрібний на піддержане життя рости.

Однак на місце тих газів мусить бути якась инша матерія яко винагорода, инакше воздух з'уживав би ся дуже скоро. І так на місце з'ужитого оксигену приходить сьвіжий оксиген, а саме дають його рости на сонячнім сьвітлі і то таку скількість, що він вповні заступить оксиген, з'ужитий людьми і звірятами при віддиханню. **Нітроген** пертаєть ся також, а то тоді, коли рости гинуть і гинуть. Підчас гнтя виділюєть ся **нітроген** і вертає яко складова часть воздуха. Вкінці, коли ми видихаємо зіспутий воздух, тоді повстає багато угляного kwasу, який заступає вповні угляний kwas, з'ужитий ростинами для піддержання свого життя.

Чи насінє містить в собі цілу ростиу? — Давно вже застановляли ся люди над сею справою. Одні мислителі були сеї гадки, що коли би ми лише могли совершенно видіти, то ми побачили би, що кожне насінє рости містить в собі цілу ростиу по-

дібно, як яйце містить в собі ціле мале курятко. Другі мислителі знова були тої думки, що в насінні зовсім нема цілого дерева або цілого курятка в яйці. Аж коли винайдемо мікроскоп, тоді рішено легко се питане раз на все.

В яйці ми зовсім не можемо бачити маленького курятка. Инакше є в насінні рослини. Кожде живе єство повстає з одної лише клітини (маленької комірки), а сі клітини, оглядані під мікроскопом є дуже подібні до себе і нічого окремого про них не можемо сказати. Вони в дійсности мусять бути дуже різнородні, але жадна з них не може навести нас на здогад, яка рослина з неї виросте. І дійсно, не можна подумати, щоби ціла рослина була в одній маленькій клітині. Дуб важить тисячі разів більше ніж молуць, з якого дуб повстав. В жадний спосіб не може насінє містити в собі матерію для цілої розвиненої рослини. Цілу сю матерію дістає рослина підчас свого росту зі своєї поживи таксамо, як дитина набирає тіла підчас свого росту і то лише з поживи, яку заживає кожного дня.

Чому деякі дерева цвітуть, а другі ні? — Цвіти многих дерев дуже різнять ся своїм видом і величиною. Ми бачимо прим, як цвите каштан, а не бачимо цвіту дуба. А прецінь, коли би ми могли слідити історію кожного жолудя, то ми дійшли би, що дуб має цвіт. Кождий цвіт, зглядно його вигляд залежить від своєї часті, яку ми називаємо платками.

Так прим, се, що ми видимо на цвіті рожі, се платки. Але се не є конечні часті цвіта; є багато цвітів, котрі зовсім не мають платків і тому їх зовсім не видко; особливо цвіти великих дерев є сховані між листем. Всі дерева без виімку мають цвіти. Вони можуть бути великі або малі, але все є се цвіти; нові дерева ніяк не могли би повставати без цвітів, бо цвіти творять насінє, з якого починаєть ся жите нового дерева.

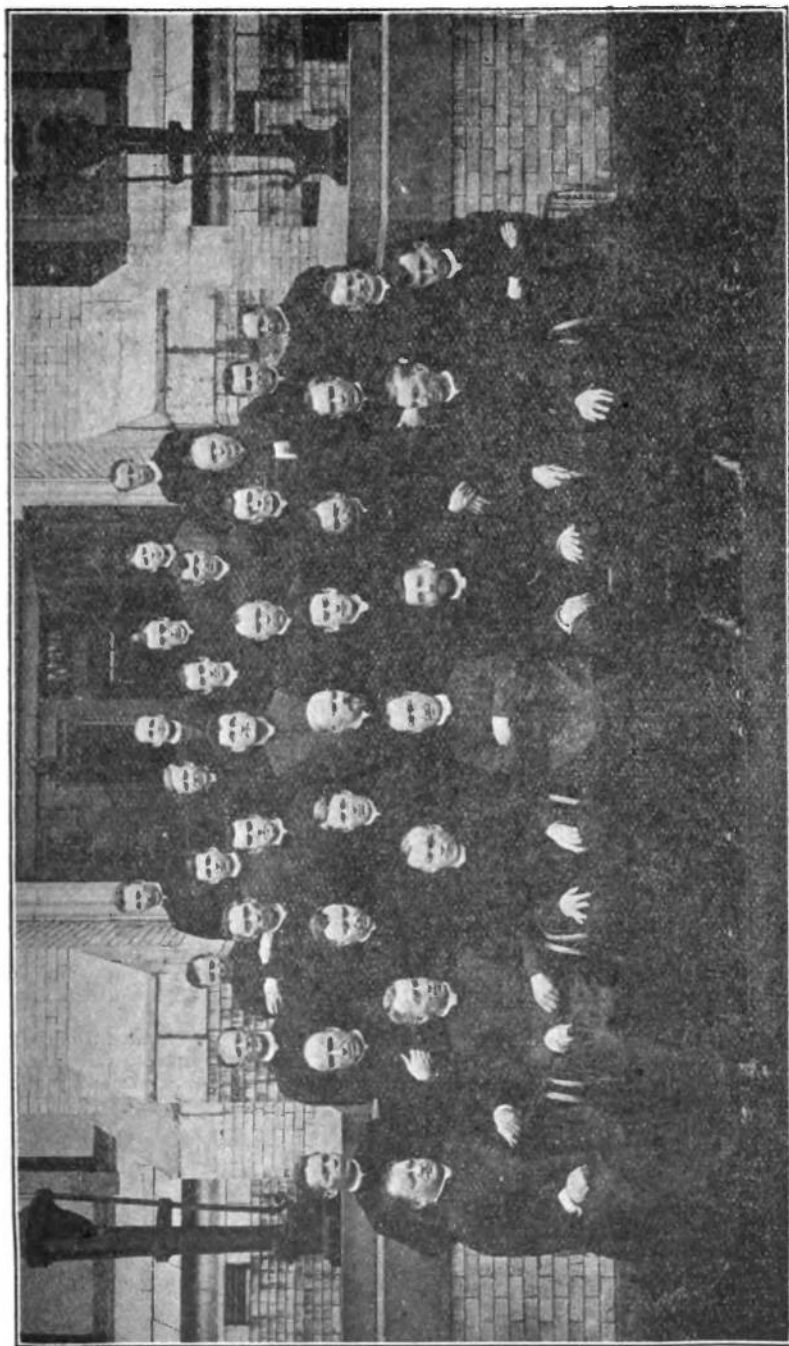
Весь рстинний цвіт можна поділити на дві часті: на такі рослини, що розроджують ся при помочи цвітів — а сюди належить більша часть величавих рстин і дерев; а кромі того є такі рослини, які є дуже слабо розвинені і розроджують ся в инший спосіб — зовсім без цвітів. До таких рстин належить на приклад папороть, яка зовсім не цвите.

Чи всі животини, які родять ся, могли би вижити на сьвітї? — Тут відразу можна сказати: Ні! Пересічне число риб в морю є майже все однакове; а прецінь одна риба зносить мільон яєць, з яких ледви дві або три буде жити. Один бациль, коли має всі умови до житя, розробив би ся до мільонів протягом одної години. Криляки, завезені до Австралії, де для них був пригожий ґрунт до житя, стали язвою в кількох літах. Кождий рід животини і рослини, низкої чи розвиненої, має нахил до розмножуваня. А прецінь, більша часть всього гине. Причина є просто ся, що земля не може виживити всього, що родить ся. Боротьба, яка безнастанно кипить в природі, ведеть ся властиво о здобуте поживи. А все є так мало поживи, що вона ніяк не може вистарчати на піддержане житя розростаючих ся животин.

Се може не одного застановити. Бо пощо властиво тільки животин родить ся, коли природа не може їх виживити? Та, на щастє, зовсім инакше маєть ся справа з чоловіком. Для всіх людей є місце на сьвітї, бо чоловік є паном природи, а природа, після волі Господа Бога, має жити і з'одягати чоловіка. „Ного Бог сотворив, того не заморить голодом” — каже народна пословиця.

Чому повстає гук при вистрілі? — Коли гармата, або рушниця стріляє, тоді запалюєть ся порох, динаміт або инше стріляно. Всі ті вибухові матеріали визначають ся тим, що вони по запаленю, переменяють ся в газ; газ має далеко більший обєм, ніж зціпленя маса пороху, або динаміту. Наслідком сього газ мусить як найскорше знайти собі місце; він вишхає кулю з гармати чи з рушниці і нагло мішаєть ся з воздухом. Коли повстає сильна струя, яка розпихає воздух, то саме тоді даєть ся чути гук. Се дієть ся так скоро, що зовсім не можна дослідити сього ні оком ні ухом. Гук збільшаєть ся ще й тому, що газ є горячий; він горить — а воздух змивний і все те мішаєть ся нагло разом.

Чи земля є порожна в середині? — Хоч ніхто не бачив нутра землі і — певно можна сказати, що не побачить — мимо сього треба рішучо сказати: ні! Ми знаємо, що шкаралупа землі є дуже тверда, але й дуже тонка, така тонка, що часом вона скручуєть ся та підносить ся і творить ланцюхи гір. Саме з того, що ще й тепер постають гори, можемо заключати, що під землею шкаралупою є щось иншого. Одним зі спо-

РЕКОЛЕКЦІ НАШОГО ДУХОВЕНСТВА ДНЯ 16.—20. ЛИПНЯ 1917 Р.

собів, щоби пізнати, що є в нутрі землі, є важче землі і порівнуване її ваги з обсягом чим густіша є земля, тим вона більше важить — таксамо як всяка инша матерія.

Коли ми возьмемо в руку мяч, але такий тяжкий, що сейчас його тягар нас здивує, то певно ніхто не подумає, що мяч є в середині порожний, але радше здивує нас, як то можна було ту середину вповнити чимсь таким, щоби цілий мяч був такий тяжкий.

Таксамо є із землею. Хоч як ничтожний є чоловік в порівнянню зі землею, то все-таки він вже дістав ся так глибоко до нутра землі, що замітив, що чим глибоше, тим земля є густіша, тяжша. Колиж так, то в тій глибині, де чоловік ніяк не може дістати ся, земля мусить бути ще тяжша, отже не може бути порожна. Саме є там величезна маса розтопленого каменя звана лявою; є се той вічний огонь, який дає жите нашій землі. Коли сей огонь вигасне тоді на землі завмере все жите, як завмерло на місяці. Що в середині землі є огонь і розтоплена маса, лява, про се найліпше свідчать вулькани, се є гори, що викидають зі себе огонь і ляву.

Чому ми трясемо ся від зимна? — Є більше причин, чому чоловік трясеть ся, коли змерзне. Першою є се, що зимно-мороз поражає наші нерви, противно знова тепло успокоює їх. Яка ріжниця в наслідках між теплом і зимном, легко замітити підчас купання, коли ми з горячої води скочимо в зимну і навпаки. Рівночасно з тим заходить питанє, чи трясене є потрібне до чого, чи ні. На се є відповідь, що трясене помагає нам забувати за зимно. Крім сього треба тямити, що мороз присипляє чоловіка. Коли би отже чоловік не тряс ся, то попав би легко в сон і тоді замерз би. З того виходить, що трясене в зимі є дуже потрібне, хоч крім сього воно ще й огріває чоловіка; через трясене порушують ся мускули, а рух все викликає тепло. В той спосіб природним способом чоловік ратуєть ся серед морозу від смерті і огріваєт ся до певного степеня сам від себе.

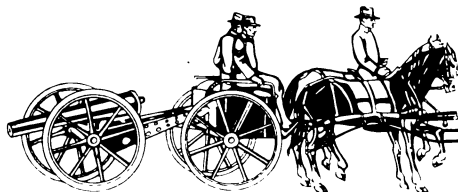
Чому мило витягає всю нечистоту? — Над сею справою було довший час непорозуміє між самими хеміками. А се не абияка справа, коли взяти під розвагу, кілько-то загальному з'уживаєт ся мила, щоби вдержати чистоту, так необхідну для людського життя і здоров'я.

Знаємо, що товщ, масло, олій, солонина, смалець і т. д., занечистує найбільше всі річі. Коли на приклад рука є товста, то на ній сейчас осідає порошок, а з ним міліони бацилів. Таксамо зі шкіри видобуваєт ся товщ, особливо на голові, де багато волося і тому там сейчас осідає повно бруду. Скоро ми лише позбуваємо ся товщи, то тим-самим ми вже й чистою і тому дійсний ужиток з мила є сей, що воно розлускає товщ.

Мило сповняє своє призначенє двомяк способом. Звичайно містить воно в собі kwas альналі. Ся субстанція має ту прикмету, що розпускає товщ, нагромаджену на ріжних предметах і в той спосіб чистить їх. Але ще й в инший спосіб забирає мило нечистоту, бо є такі мила, в яких зовсім нема альналі. Таке мило зате роздроблює товщ на безконечну скількість маленьких кропель, а їх легко змити разом з тим брудом, який назбирав ся в тих кроплях.

Збиранина дуже дрібоньких кропель оливи, чи товщу взагалі, в якійсь иншій течі називаєт ся емульзія. Сама вода ніяк не може зробити емульзії, бо вода й товщ ніяк не дадуть ся змішати разом. І се якраз причина, чому ми не можемо мити предметів самою водою. Але, коли в воді є розпушене або роздроблене мило, то тоді вона може зробити емульзію, значить виділити окремо всі кропельки товщи і в той спосіб очистити кожний предмет.

Найліпше чистить всі річі газ, званий амоньяк; тому, що се є газ, то він розходить ся легко по комнаті і має дуже гризький запах. В аптеках можна купити плинний амоньяк, се значить воду, насякку амоньяком, яка також є добра на чищенє всіляких товстях, зглядно товщию забруканих річий, але має неприємний запах.

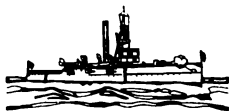

Петро Артемовський-Гулак.

БАТЬКО ТА СИН.

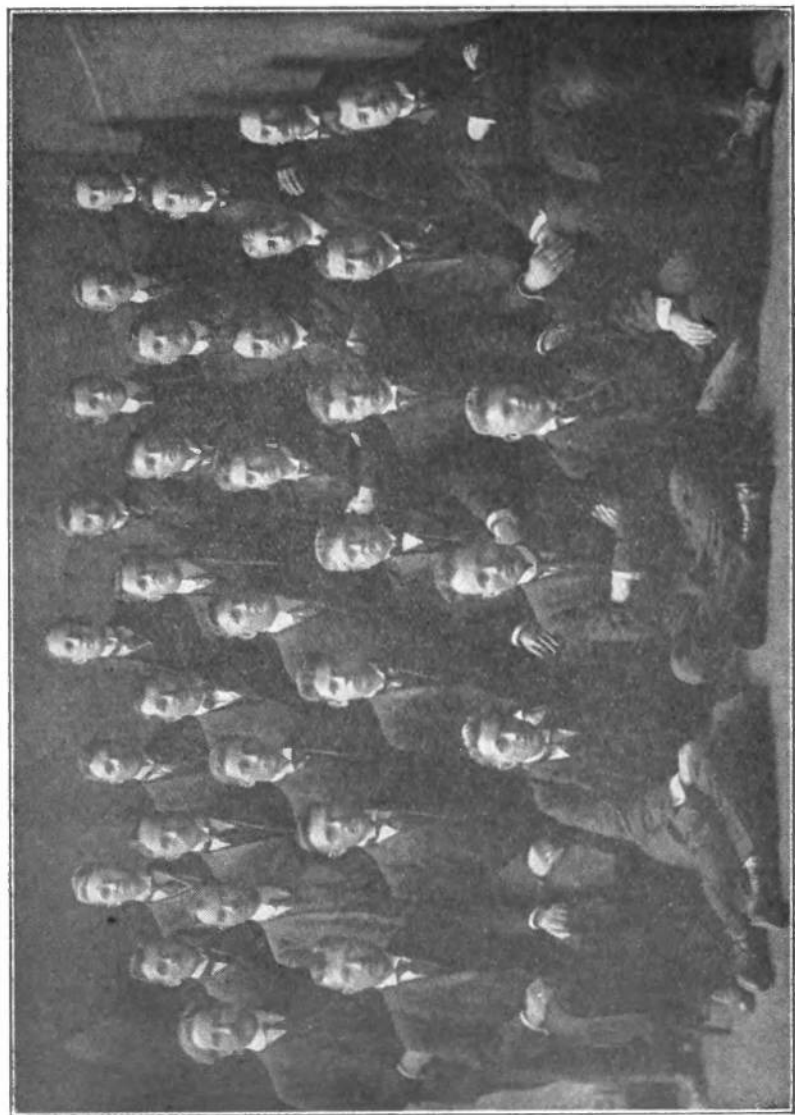
(Байка.)

„Ей, Федьку, вчи-сь! Ей, схаменн-сь!
Так пан-отець казав своїй дитині:
Шануй-сь! бо, далєбі, колнсь
Тму, мну, здо, тло — спншу на спнн!“
Федько не вчнв-сь і скоштував
Березової кашкн,
Та впьять не вчнв-сь і пуштував:
Побнв шнбн і пляшкн;
І, щоб не скоштувать од батька рнзочок,
Вн рнзку впер в огонь, та й заховав-сь в куток.
Аж батько за чуб хпн! і, не знаншовншн рнзкн,
Дрючком Федька разнв нз шнсть оперезав!...
Тодн Федько крнз слнзкн
Так батьковн сказав:
„Колн-б було знаття, що гаснндська дрючнна
Так дуже дошкуля, то, песька я днтна,
Колн-б я так робнв:
Я-б впер дрючок в огонь, а рнзкн-б не палнв!

БОГ ВЕЛИКИЙ І МАЛИЙ. — Один учений чоловік, що не вірив у Бога, стрннув раз звнчайного собн селяннна, що йшов до церкви на Службу Божу. Пнтавє його отже:

- Де ви йдете, приятелю?
- До церкви — одвнтнв сей.
- А що-ж ви робнте в церкві?
- Молю ся до Всемогучого.
- Скажнть-же менн — кажє дальше учений насмншнливо — чн ваш Бог є малнй, чн великнй?
- Вн є і снм і тнм, доброднню — вдказав побожннй чоловік.
- Як-же се може бутн?
- Вн є такнй великнй, що небеса небес не в снлн Його помнстнтн; а навпакн є Вн так малнй, що може прожнватн у моїм серцню.

ТОВ. ГР. КАТ. УКРАЇНСЬКИХ ДЯКО-УЧИТЕЛІВ В АМЕРИЦІ, ВІД. 10 „ПРОВІДНЯ”.

З ВЕСЕЛОГО СВІТА

Видала себе. — Кілька жінок говорило між собою про своїх чоловіків і одна з них промовила так:

— Мій муж дуже добрий; не такий, як другі. Він не п'є і не грає в карти; приходиться все на час домів.

— А може курить? — спитала одна з присутніх.

— Що до сього, то він дійсно любить закурити добре цигаро після доброго обіду, або вечері. Та се рідко лучається; найбільше раз або два рази в місяць.

Благородний джентлемен. — Один пан побачив хлопчину, що біля фіртки городової „збирав витрішки”, себто бездієствував. Говорить отже до нього:

— Хлопче, хлопче! Чи не сором тобі стояти бездієльно серед такого прегарного пополудня, місто зайняти ся хосенною, poplatною роботою?

Я стою бездієльно? — крикнув на се подражнений хлопець. — В огороді є який-то панич; він ходить з моєю сестрою і дав мені пів доляра, щоб я стояв от-тут і дивив ся, чи не йдуть батько:

Певний знак. — Каже мати до Михася:

— Михасю, чи Івась вернув вже зі школи?

Михась подумав хвилину, а опісля говорить з переконанем:

— Так, він певно вже вернув.

— Але-ж ти його не бачив? — каже мати.

— Не бачив, се правда; та кіт запхав ся у самий кут і з переляку најжив шерсть. Се певний знак, що Івась дома.

В шторі з капелюхами. — Купець намагається продати конче Муринці великий білий капелюх з широкими крисами. Муринка оглянула капелюх, а далі скривила ся і сказало згирдливо:

— За жадну ціну не куплю сього капелюха. Він мені зовсім не до лиця. Буду в нім виглядати, мов чорна ужина по середині тарілки з молоком.

Лихо порозумів. — Одна пані вибирається з родиною на вакації; замикає отже двері дому і на дверех лишає картку для grosерника, щоб більше не приносив жадного товару. На картці написано: „Всі виїкали. Не лишайте нічого”.

Побачив сю карточку злодій, отворив витрихом двері, покрав всьо, що удало ся забрати з домашних річий і лишив на дверях картку такого змісту: „Спасибі сердечно. Гадаю, що я не лишив майже нічого”.

Цісарі на ловах. — Раз заскочила сильна громовиця буйшого австрійського цісара, Франц Йосифа в лісі на ловах. Був

там також італійський король, Віктор Емануїл і німецький цісар Вільгельм. Всі три монархи полювали окремо і заблудили. Коли вкінці перемокли до нитки і стрінули ся разом, побачили веселого селянина, що приступив до них і питав німецького ціаря:

— Що ти за один чужинче?

— Я Вільгельм, німецький цісар.

— Гаразд, — одвітив селянин, усміхаючи ся і звертаючи ся до другого, спитав:

— А що ти за один, приятелю?

— Я Емануїл, король італійський.

— О-го-го! Се знаменито! — реготав ся селянин. — А хто-ж ти є? — спитав Франц Йосифа.

Я цісар Австрії. — одвітив цісар.

Мужик потряс головою, глянув на трох володарів із згірливою усмішкою і промовив:

— Тепер знаю, хто ви є. А чи знаєте також, хто я є?

— Не знаємо, — одвітили зацікавлені володарі.

— Знайте, що я є Його Сьвятість, Папа Римський...

Много значуча напись. — На однім кладовищи є на могильнім камені така напись:

„Спочивай в спокою, поки не зійдемо ся знов”. (Значить: як зійдемо ся знов, то спокій пропаде).

Пияцькі пригоди. — 1. Один пяничка вертав мертвецьки пяний домів і влучив головою о пень дерева. Відскочив отже на кілька кроків від нього, та небавом знов ударив носом о тойсам пень. Так повторило ся кільканайцять разів. Вкінці нещасний пяничка сів, а радше ляг на землю і заплакав голосно:

— О, нещасна моя головонька! Я заблудив в густім лісі! Що крок, то дуб.

2. Другий знов пяниця плентав ся дорогою, заганняючи качки; вкінці похитнув ся і упав у рів, лицем на кратки, що замикають отвір до каналу. Обмацав отже кратки руками і відвернув голову, говорячи до себе:

Ось таки не утік від біди і дістав ся до „джелю”, за кратки. Та тільки біда в тім, що дали мені кімнатку в поганім місци, бо вікном доносить ся до мене що-то недобре...

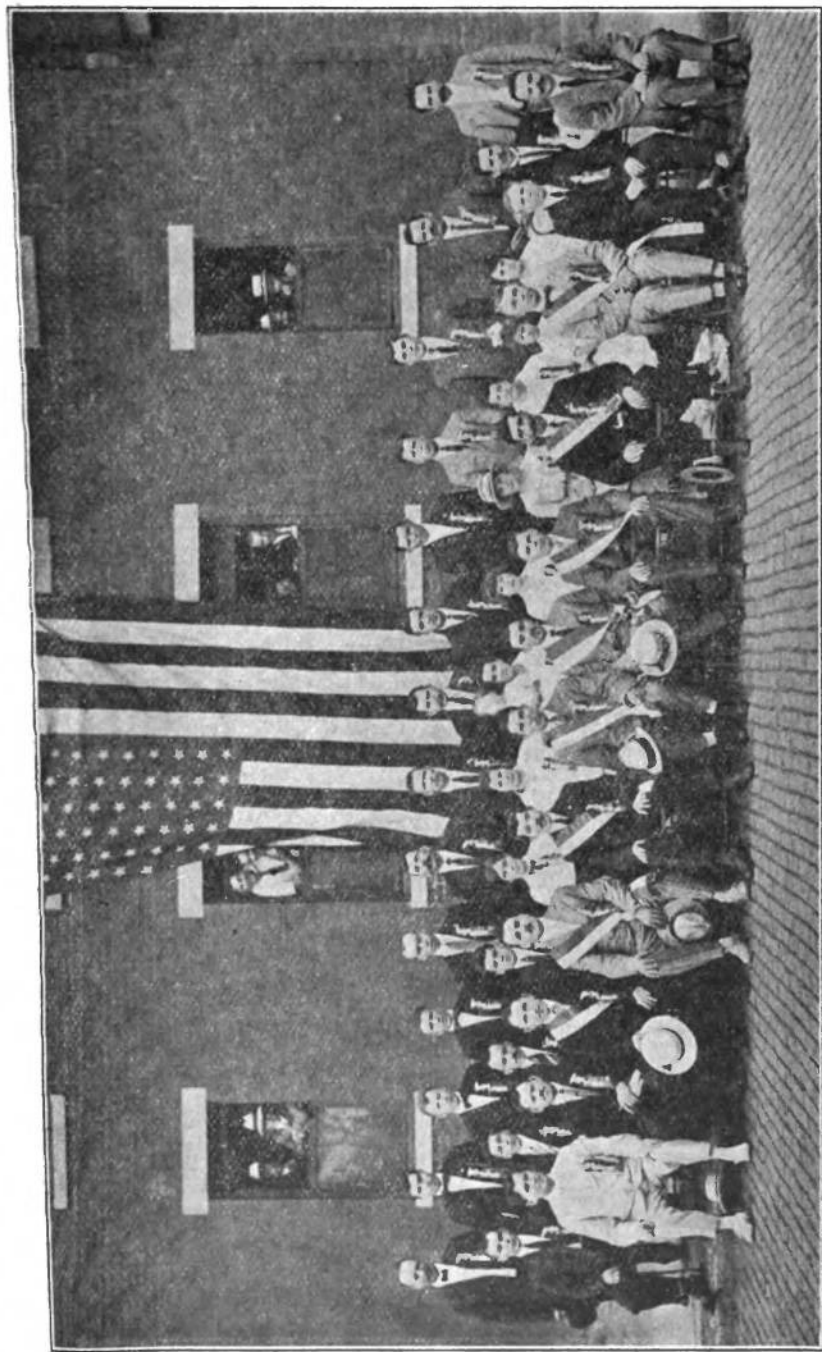
3. Інший пяниця спотикнув ся на дорозі і упав прямо на дротяну решітку, що нею було обставлене дерево довкола. Зачав отже мацати руками довкруги і обійшов так кілька разів. Вкінці обезсилений сів на землю і сказав сумно:

— Пропало! З криміналу так легко не відстанеш ся на волю. Тільки дивно мені, що всі стіни криміналу є зроблені з дротяної решітки.

Мудро одвітив. — Слухай, приятелю, ходи до мене на вечір; побачиш, що будеш чув ся так, як у своїй хаті.

— Коли так, то по-що властиво виходити із своєї хати?

БР. ІМ. С. С. ОРГІНСЬКОГО, ВІД. 97 „ПРОВІДУНИ“ В НАЙСТАВН-ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Новий спосіб уживання плястра з муштарди. — Слухай, Ені, — говорить пані до своєї служниці, — чи чуєш троха полекші після плястра з муштарди?

— Та де-там, пані! — одвітила Ені. — Від нього в животі пече огнем, а язика навіть не чую в роті. Ледви скінчила його їсти.

Вибрав по-нутру. — Один пан забажав нагородити свого старого лакея-Мурина. Каже отже до нього:

Слухай, що волиш? Чи, щоби я дав тобі тону вугля, чи фляшку горівки?

Мурин облизав ся, подумав хвилю, а опісля одвітив:

— Я волю палити дровами, як вуглем...

Щасливий. — Один муринський американський прічер викрикував на вулиці дуже горячо, а коли вже гадав, що доволі розбудив жертволюбивість зібраної публіки, дав найблизше стоячим свій капелюх і попросив подавати його по черзі за чергою. По хвили вернув капелюх назад до рук прічера, та навіть одного „індіяна” в нім не було. Тоді прічер похилив сумно голову на руки, подумав, а далі урадуваним голосом промовив:

— Спасибі вам, братя, що хоч капелюх віддали мені назад.

Скористав з науки. — Один сьвященик навчав своїх вірних, що коли сэрця людські є замарані гріхом, то належить конче їх урегулювати-напрямувати. Щоби люди мали наглядний примір, каже так:

— Ось я маю годинник; і він йде то раз за-поволи, то другий раз за-скоро. До чого-ж він судний? Що-ж мені з ним робити?

Хлопчина, що стоїть недалечко, погляну́в й прошептав:

— Продати його.

Хосен з книжок. — Спитали раз великого американського гумориста, Марк-Твена, яка властиво користь з книжок. Гуморист усміхнувся і сказав:

— Се залежить, яка буде книжка. Коли її окладинки є шкіряні, то послужить до острєня бритви. Як вона є маленького формату а доволі груба, то буде можна її підложити під коротшу ніжку від стола. Коли вона оправлена в сильні тверді окладинки, то добре нею кидати за собакою; а коли вона велика форматом, а тонка, як прим. географічний атляс, то гаразд закрити нею діру у вибитій шибі.

Послушний. — Я не можу здержати всіх тих, що приходять вас відвідувати! — сказав офісовий хлопчина до свого боса. — Говорю їм, що вас нема, а вони не вірять і кажуть, що мусять конче вас побачити.

— Знаєш що? — одвітив бос. — Скажи кожному з них: „Таке говорить кождей, що хоче побачити ся з моїм босом”.

Сього дня прийшла до офісу поважна пані, та плонець жадним чином не хотів її пустити до свого боса.

— Але-ж, хлопче. — промовила ураджена дама, — та-ж я його жінка!

— Таке говорить кожда, що хоче бачити ся з моїм паном, — одвітив спокійно хлопець.

Не добачила. — Мері, — каже пані до слуги, — чи нині мав бучер телячі ноги?

— Я не бачила, — одвітила Мері, червоніючи ся, — бо він мав штани на ногах.

Добрий знак. — Один протестантський прічер їхав з жінкою кораблем. В часі дороги зірвала ся страшна буря. Прічер гадав, що грозить кораблеви розбите, тому поспішив до капітана і сказав:

— Треба скликати людей на спільну молитву перед смертю.

Капітан не сказав нічого, тільки завів його між моряків корабельних, що саме тоді страшно проклинали ся взаємно і промовив:

— Ось бачите, що небезпеки нема, коли сї досвідчені люди займають ся звичайними житейськими справами.

Небавом море успокоїло ся, та слідуячого дня рано зняла ся ще більша буря.

Прічер поскочив чим мерщій на долину корабля, вернув по хвили до своєї кабіни і промовив урадуваний до жінки:

— Жінко, дякувати Всевишньому, вони кленуть знов...

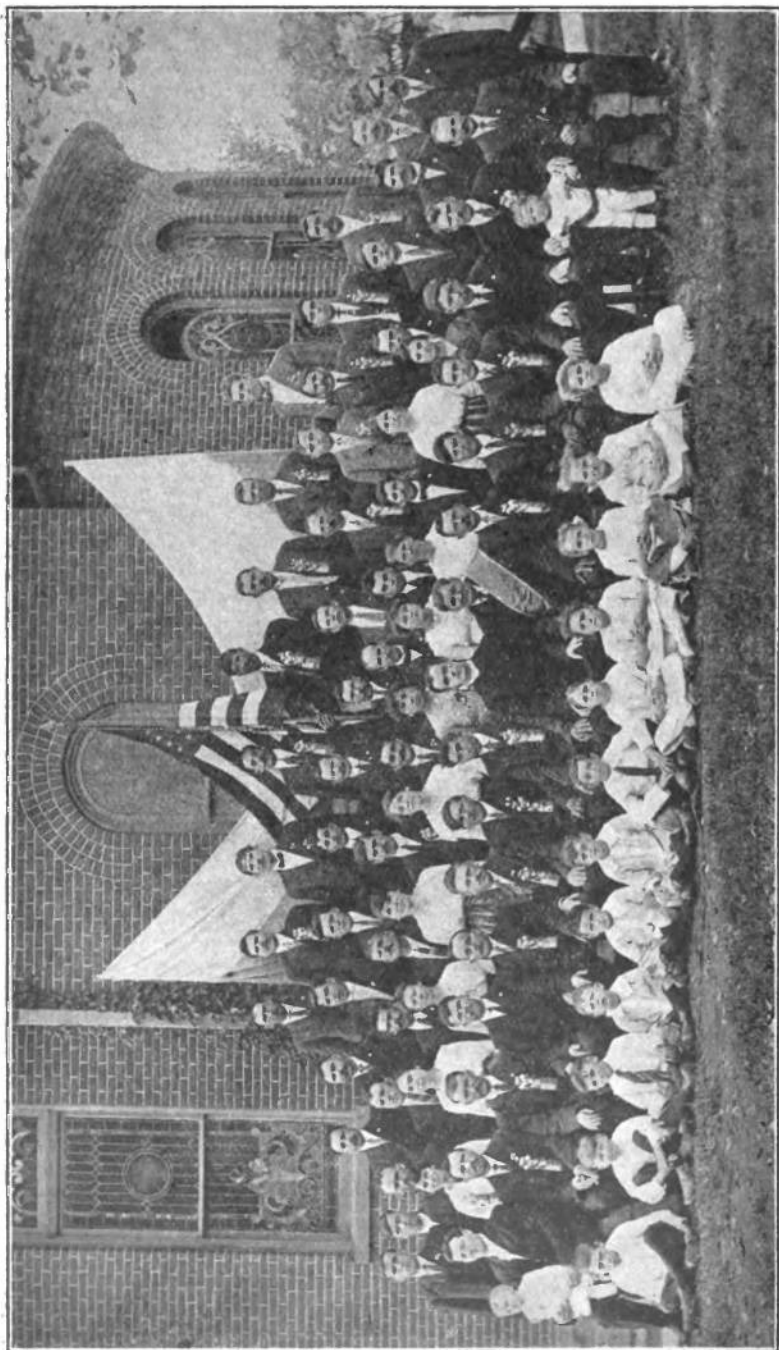
Забракло крейди. — В однім поважнім товаристві було також двох сьязещеників, парох і сотрудник, мимохить сказати, дуже сердечні приятелі. Зачало ся говорити про сни. Парох веселий чоловік, натягав свого сотрудника немилосерно і ціле товариство ожидало з нетерплячкою, як то сотрудник відплатить ся йому. Вкінци зачав сотрудник говорити:

— Сказав би я шановному товариству свій сон, та однак сей сон є про мойого пароха...

— Говоріть, отче, говоріть! — загуло з поміж присутних, а парох насторожив уха.

— Снило ся мені, що ми оба з отцем парохом були в дорозі до неба. Треба було лізти по високій драбині щєблями в гору. На самій долині стояв ангел і він дав отцю парохови і мені по куснику крейди і сказав: „Виходіть оба на гору і сим кусником крейди записуйте на щєблях кождей гріх, щи прийде на память вашу”.

Отець парох пійшов вперед, а я по добрій хвили за ним. Вже був я в половині дороги до неба, коли бачу: злазить отець парох поквапно в долину. „Що се ви, отче парох?” — питаю. А отець парох відповідає: „Не стало мені крейди, йду до ангела виклопотати ще один кусник”.

БР. СБВ. О. НИКОЛАЈ, ВІД. 18 „ПРОВІДЕНІЯ“ В НОРТГЕМПТОН, ПА.

Бистроумний. — Один панок їхав раз возом з мужиком і по дорозі дотинав йому немилосерно. Вкінці побачив при дорозі стару шибеницю і каже до мужика:

— Чи бачиш сю шибеницю?

— Бачу, — одвітив мужик.

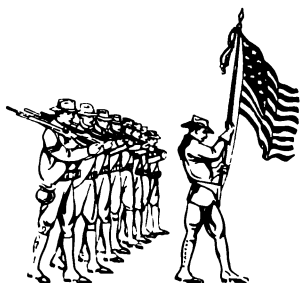
— Погадай, що би се було, коли-б так на сю шибеницю знов тягнули людей...

— Знаю, що... — каже мужик. — Тоді я мусів би їхати возом сам, без вас.

Нічого не шкодить. — Чоловіче, потримай мені коня за уздечку, а я поскочу до коршмини випити чарку.

— Що се ти говориш? Я є член Повітової Ради...

— Нічого не шкодить! Мимото ви виглядаєте на трохи чесного чоловіка і я безпечний за свого коня.

ЧОТИРИ КОРОЛЕВИЧІ

Жив раз в далекій країні старший й справедливий король. Любив він щиро свою жінку, а вона платила йому за сю любов чорною невдячністю і ненавистю. Мала вона чотирох синів, та три перші не були від короля; вони уродили ся із супружкої зради. Тай виростили на недобрих, гнівливих і півдиких молодців. Тільки четвертий син був лагідної вдачі; се був правдивий син короля і невірної королевої.

По якимсь часі король постарів ся і умер; поховали його з великими почестями й торжествами. Порядок, що його держав благородний король у своїх руках, пропав з хвилиною покінчення похоронних обрядів. Зачала ся сварка між синами, хто є правдивим наслідником батьківського престоло і великого маєтку. Три перші сини, хоч неправого ложа, та задля свого старшого віку робили претенсію до наслідства. А четвертий син, хоч і наймолодший, та за те дійсний син помершого...

В сім великім непорозуміню і крамолі звернули ся вони о пораді до одного достойного і справедливого боярина, що довгі літа служив вірно помершому королеви; рішили також

виконати його приказ і пошанувати рішення його осуду. Боярин промовив до них так:

— Я вам дам щирю пораду; вона принесе вам добро. Викопайте з могили трупа помершого вашого батька і приготуйте кожен з вас для себе лук і одну стрілу. Хто з відповідного віддалення прошиє стрілою серце батька, сей засяде на опорожненім престолі.

Пораду прийнято. Трупа викопали з могили і привязали до дерева на кладовищі. Виступив найстарший син з луком, вимірив і випустив стрілу: вона влучила у саму праву долоню помершого. А стрілець сказав:

— Мені належить ся престол і маєток. Се-ж померший неначе потверджує своєю простріленою десницею.

По нім вийшов молодший і прострілив з лука мовчазні уста трупа. Сказав:

— Я без сумніву повинен бути володарем батькової держави. Ось стріла з могого лука влучила в уста на знак, що сі уста проголошують неначе мене законним наслідником королівського престолу.

Третий королевич прошив стрілою серце помершого короля. Уважав себе отже за безсумнівного побідника у сій справі.

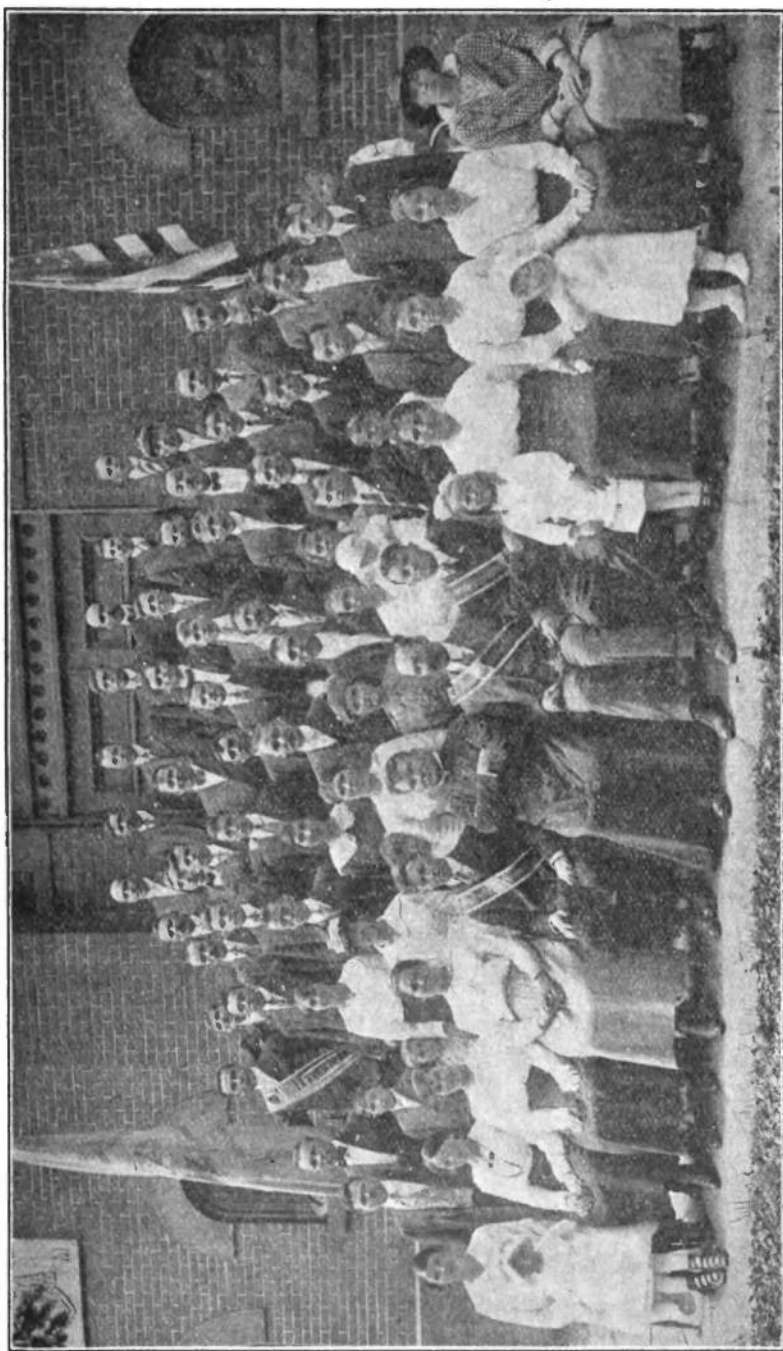
Прийшла черга на четвертого королівського сина. Подали йому лук, та він задрожав цілий, зачав голосно ридати й проливати сльози:

— О, мій любий, безталанний батеньку! Чи-ж на се я жию після твоєї смерти, щоби своїми очима побачити безбожне й злочинне зневажане твогого трупа? О, ніколи я не ударив і не зневажав тебе, батеньку, за жита, не зневажу й за жадну ціну й по смерті!

Ще не скінчив тих пару слів, а вже державні достойники разом із зібраним народом одноголосно вибрали його своїм королем. А варварських і злочинних нелюдів-королевичів позбавили всіх прав у державі і прогнали за границі краю.

ВІРА І РОЗУМ. — Хоч ніхто не може вірити, поки не зрозуміє, то через правдиву віру він є просвічений до повнішого розуміння. Бо є деякі речі, що в них не повіримо, поки не зрозуміємо, а є такі, що їх не можемо розуміти, поки не повіримо... Як мудрости й правди не забажаємо із всіх сил душі, то ніколи до неї не дійдемо... Любовю ми питаємо ся, любовю шукаємо, любовю ковтаємо, в любови нам обявлено, через любов держимо ся обявленя. ---СЬВ. АВГУСТИН.

БР. СВВ. О. ШКОЛАЯ, ВЪД. 12 „ПРОВІДЕНТЪ“ В РОЧЕСТЕР, Н. Й.

СПРАВЕДЛИВІСТЬ, ПРАВДА, МИЛОСЕРДІЄ І СПОКІЙ

Один молодий цар мав хорошого сина, що при кожній нагоді визначався мудрістю, відвагою і чемністю. Мав також сей цар чотири доньки, що називалися: Справедливість, Правда, Милосердіє і Спокій.

Забажав цар одружити свого сина з відповідною царівною і розіслав послів, щоби шукали для нього достойної невістки. Довго-довго ходили послы по чужих державах, вкінці удалося їм знайти. Донька єрусалимського короля забажала повінчатися з царевичем, що зовсім осліпився її незвичайною красою.

В тім самім часі проживав на царськім дворі один повірник, що йому царевич у всім довіряв і поручив заряд одної із своїх провінцій-земель. Сей повірник однак показався дуже підлою людиною для свого пана; він збаламутив жінку царевича і зруйнував країну, над котрою поставив його царевич начальним зарядчиком.

Коли царевич дізнався про невірність своєї жінки, попав у великий одчай-розпуку і прогнав її сейчас таки із свого двора. Нещасна жінка попала через се у велику нужду і була приневолена жєбрати хліб від хати до хати. Ожидала смерті, як найбільшого добра, як звільнення із сього страшного положення.

Царевич мав дуже добре серце. Він успокоївся трохи по яким-то часі, простив у серцю велику провину своїй невірній дружині і вислав до неї посла з просьбою, щоби вертала до двора.

— Ходи, пані, — сказав посол, — ходи і не бійся зовсім нічого. Твій муж, а наш ласкавий пан, бажає твого повороту.

Вона відмовилася се зробити і кликнула:

— Скажи мойому мужеві а твому панові, що я дуже радо вернула-б до нього, та не в спромозі се учинити. Коли він питає тебе, чому се так, то скажи, що роблю се відповідно до наших прав. Як хто у нас ожєниться і жінка його зрадить, він має їй дати відпустний лист, себ-то письменний розвід і від сього часу вона не є більше його жоною. Мені також дав мій муж таке письмо, бо я, о, горе, зрадила його. І тому є неможливо для мене вернути на царський двір.

На се одвітив післанець:

— Наш пан є висший від права; він бо установляє закони й зносить їх. Як отже забажав показати тобі свою ласку, так тобі ялося прийти перед його лице і не боятися кари.

— А відки-ж я можу про те всьо упевнитися? — заплакала нещасна жінка. — Коли-б мій муж прийшов до мене і поцілував мене своїми устами, тоді я була-б певна його прощення.

Післанець вернув до царя і розказав всьо щодо слова; не залишив також упевнити його, що бувша цариця незвичайно тяжко жалує свого проступку. Тоді цар скликав своїх дворян на нараду і зачав з ними застановляти ся над сею справою. Рішили вислати до неї щераз чоловіка опитного і справедливого і спричинити її поворот до дому. Та ніхто не хотів узяти на свою відвічальність сього обовязку. Зажурений муж вислав тоді до жінки післанця і поручив йому сказати їй ось-що:

— Що-ж я можу для тебе вчинити? В моїй державі нема такого чоловіка, що рішив би ся виповнити мої бажаня.

Сі слова побільшили біль нещасної жінки; вона заплакала гіркими сльозами. Як про се дізнав ся царевич, просив свого батька, щоби дозволив йому привести назад свою жену і вменшити їй печаль.

На се одвітив цар:

— Иди і приверни їй назад се становище, яке вона утратила через свій упадок.

Вислано сейчас післанців, щоби повідомили її про намірені відвідини царевича. Та коли дізнала ся про се найстарша царівна, **Справедливість**, станула перед батьком і промовила:

— Мій пане, ти є справедливий. І справедливо поступив собі недавно із сею проступною жінкою. Ти потвердив закон про розвід і ся жінка не є більше дружиною мойого брата. А коли-б ти, батеньку, споневіряв сей закон і дозволив їй вернути на наш двір, так се було-б великою несправедливістю і я не назвала би ся більше твоєю донькою.

Потів промовила друга сестра, **Правда**:

— Мій батеньку, моя сестра сказала ось-що велику правду. Ти осудив сю жінку, як зрадливу. Коли-б дозволив їй вернути сюди, нарушив би тим способом самі основи правди і тоді перестала би я бути твоєю донькою.

— Третя сестра, **Милосердіє**, вислухала спокійно всьо, що говорили обі сестри і закликала опісля:

— О мій пане, я є також твоя донька; прости провину сій нещасній жінці; вона вже тяжко спокутувала свій злочин. Коли-б ти не простив моїй безталанній братовій, тимсамим покинув би на боці **милосердіє** і тоді не уважала би ся я більше твоєю донькою.

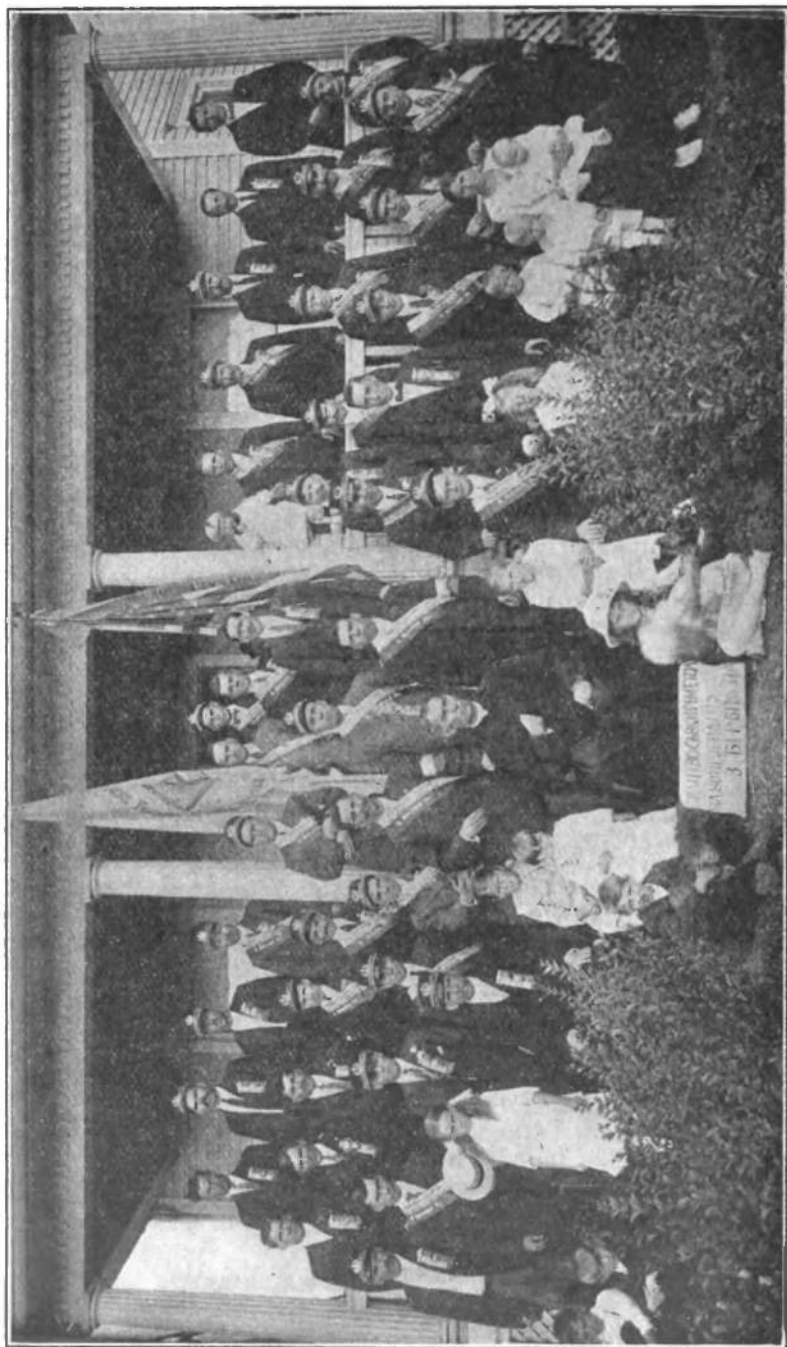
Четверта сестра, **Спокій**, побояла ся сеї незгоди, що появилася між трома старшими сестрами а батьком і тому забажала утічи з двора і дійсно: сейчас покинула родинну хату.

Справедливість і **Правда** таки стояли при своїм; вони подали до рук батька обнажений меч і сказали:

— Пане, ми подаємо отже тобі меч справедливости. Візьми його і убий ним сю блудницю, що так тяжко скривдила нашого брата.

Та **Милосердіє** виступило на-перед з витягненими руками і видерло обосічний, страшений меч з рук царя:

Досить, досить вже сього! Ти довгенько гарював і твої забаганки і склонности були для тебе одиноким законом! Не-

БР. СЬВ. КІРІЛІА І МЕТОДІА, ВІД 80 „ПРОВІДЦІЙ“ В БЕРВІС, П.А.

хай тоє тепер і моїй просьбі буде задосить-учинено. Пригадай собі, що я також є правдивою царською дочкою.

На се одвітила **Справедливість**:

— Ти сказала гарне слово. Ми довго панували і давго задержували нашу власть. А тепер, коли наступила між нами незгода, поклич брата, що є второпний в таких справах; нехай він розсудить нас.

На се згодили ся всі. Розказали йому, як **Справедливість і Правда** домагали ся повної строгости закону, а **Милосердіє** домагало ся прощення, повного прощення.

— Мої любі сестрички, — промовив царевич. — Мене дуже бентежить нечаяна учеча нашої наймолодшої сестрички, **Спокою**; вона мусіла, видко, утікати перед вашою незгодою. Се не може бути і не сьміє бути. А щодо моєї невірної жінки, так я вже самий переберу її кару на себе.

— Коли се є твоє рішенє, — промовила **Справедливість**, — то ми не можемо противити ся, наш братчику.

А він звернув ся до **Милосердія** і промовив широко:

— Подбай, щоби вернула як найскорше моя жінка, а твоя братова. А коли-б знов вона упала, не забудь вставити ся за нею.

— Ні, -- одвітило **Милосердіє**, — хіба — тільки тоді, як побачу щирій жаль і покуту.

Саме при тих словах увійшла до кімнати наймолодша сестра, **Спокій** і всі обняли її як найсердечнійше. Запанував мир, любов і згода. Небавом вернула на двір цариця і її прийняли всі сестри і цілий двір з найбільшими торжествами і з великою сердечністю.

Я. Щоголів.

Н Е В О Л Я.

Дайте мені коня мого,
 Дайте вороного,
 Пустіть мене, пустіть мене
 В поле на дорогу.
 Я уздою золотую
 Коня залнуздаю,
 Вітром буйним пронесу ся
 До рідного краю.
 Кінь козачий, неледачий —
 Полетить до стана,
 Між хатами, курінями,
 Як вкопаний стане.
 Та й скочу я з вороного,
 Землю поцілую,
 З горілкою до губ моїх
 Чарку притулю я.

Тихо, тихо... нема коня,
 Нема вороного, —
 Не пускають козаченька
 В поле на дорогу.
 Пенесеть ся пан кошовий
 Без мене на січу;
 Зійде сонце в чистім полі —
 Я його не стрічу.
 Буде буйно шабля гостра
 Ляха, Турка бити,
 Будуть з гуком Запорожці
 По морю летіти...
 Ой, коли-б хто подав мені
 Коня вороного,
 Ой, коли-б хто пустив мене
 В поле на дорогу!...

ЧОЛОВІК, ЩО СТРАТИВ ОЧІ ЗАПРОНІЩО

Один римський цісар видав такий закон, на основі котрого кождий сліпий чоловік в державі мав діставати річно сто талярів запомоги.

Лучило ся, що одного разу прийшло до міста дваццять трьох приятелів; вони увійшли до гостинниці і зачало пити. При їдженю і питю перевели вони повних сім днів. Та коли прийшов час почислити ся з господарем гостинниці, не мали вони потрібної суми. — Панове, — промовив до них властитель гостинниці, — будьте певні, що доси не вийдете з отсеї хати, поки не віддасте довгу.

Слова його дуже занепокоїли приятелів. Звернули ся вони один до другого і зачали плакати:

— Що-ж нам тепер робити? Такої великанської суми ми не в силі заплатити.

Вкінци один з них замітив:

— Слухайте, що я вам скажу. Дам вам найліпшу раду. Цісар отсеї країни видав такий закон, що кождий сліпий чоловік має діставати річно запомоги в сумі сто талярів. Киньмо жереб; на кого жереб упаде, виколомо йому очі і пішлемо до цісаря по вказану законом грошеву суму. Таким чином побудемо ся лиха.

Всі згодили ся, бо рада була в дійсности дуже добра. Кинули жереб і він упав саме на сего, що подав таку раду. Сей час таки викололи йому очі і повели до цісарської палати. Дверник пустив їх до середини і спитав, чого хотять. Сліпий одвітив:

— Я є управнений після цісарського розпорядження до грошевої нагороди, як сліпий.

— Гаразд, — промовив дверник, — повідомлю про се головного міністра.

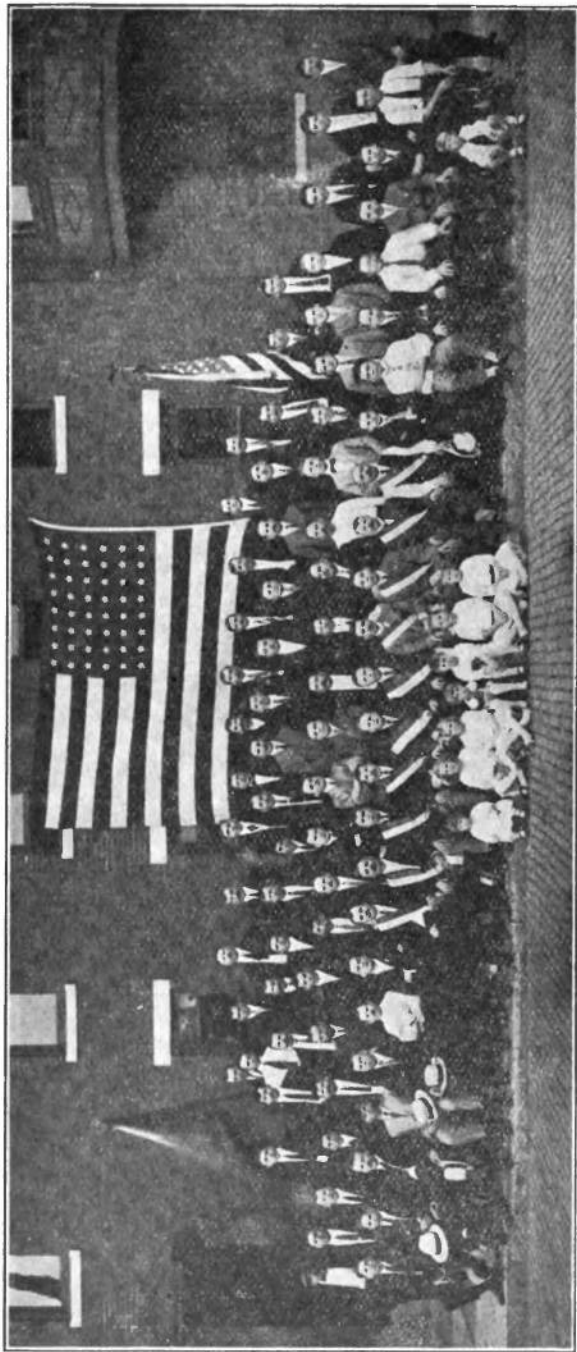
Міністер довідавши ся про се, рішив перед виплатою належної суми оглянути добре очі сліпого. Коли оглянув гаразд, спитав:

— Кілько-ж ти хочеш?

— Сто талярів, — одвітив сліпий, — бо таку суму приписує мені цісарський закон.

— Мій приятелю, — сказав на се міністер, — коли не мю ся, так вчерашного дня бачив я тебе в гостинниці здорового і видючого. Ти зле зрозумів закон. Він відносить ся до тих, що з уродження або через який нещасний случай осліпли. Таких людей закон боронить і чинить їм добродійство. А ти добровільно дав собі виколоти очі; пропив свої гроші в гостинниці і обдумав, яким би то чином закон перехитрити. Шукай отже розради і ратунку в тімсамім місци, бо тут не дістанеш ні зломаного гроша.

І сліпий вийшов з палати серед великого пригноблення.

„УБРАНСЬКА ГРОМАДА“ В НАЙСТАВН-ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

ДО ПАРХОМА.

Пархоме! в щастю не брикай!
В нудьзі притъмом не лїзь до неба,
Людий питай — свій розум май;
Як не мудрий, а смерти треба.
Чи короташ вік в журбі,
Чи то, за поставцем горілки
В шинку нарізують тобі
Цимбали, кобзи і сопілки;
Чи пляний під тином тропеш,
Чи до господи лїзеш рачки
І жінку макогоном беш,
Чи сам товчеш ся навулачки;
Ори і засівай лани,
Коси широкі перелого
І грошики за баштани
Лути — та все одкинеш ноги.
Покинеш все: стїжки й скирти,
Всі ласощі: паслін, цибулю...
Загарба инший все, а ти
Ззіси за ірку працю дулю!
Чи соцьким батько твій в селі,
Чи сам на панщині працює.
А смерть зрівняє всіх в землі:
Ні з ким скажена не жартує...
„Чи чіт, чи лишка?“ загука;
Ти крикнеш: „чіт!...“ „Ба брешеш, сину!“
Озветь ся папюга з кутка
Та й зцутить з печі в домовину!

**ЧИ ЗНАЮТЬ СЪВЯТІ, ЩО ДІЄТЬ СЯ НА ЗЕМЛІ І ЯКИМ ЧИНОМ
ВИСЛУХУЮТЬ НАШІ МОЛИТВІ?** — Свѣяті угодники Божі не є всюди
присутні, тільки Бог є всюди-присутний. Свѣяті-же є наділені тим
безконечним добродійством і ласкою, що можуть глядіти в лице Все-
могучого. І наші молитви, що їх заносимо через Свѣятих до Бога, вони
добачують в Бозі, неначе в зеркалі. Між Сотворителем а свѣятыми в
небі є духова звязь і Бог сповіщає своїх вибранців про се. А що Бог хоче,
щоби мешканці неба знали, то дієть ся на землі, виходить із слів Спа-
сителя: „Більше є радости в непі по причині одного наверненою йрїш-
ника як девятьдєсят девять праведник“.

СЬМІХ І ПРАВДА

Добре серце. — А я хотів би, щоби сей малий когутик здюбав отсього великого, — каже Івась, приглядаючи ся бійці двох когутів.

— Ов! А звідки се у тебе взяло ся таке благородне співчуте для слабших? — питає Івася учитель.

— Бо великим когутом всі наїмо ся, а малого зідять тато самі, — відповів Івась.

Чому він любить плаксивих дітей? — Люблю діти, як вони плачуть, — сказав раз правдивий любитель дітей.

— Цікаво відізвав ся хто-то з присутних. — За що-ж ви їх тоді любите?

— Бо їх зараз виносять — відповів запитаний.

Загадочка білість. — Пане судія; моя душа чиста, як сніг..

— Певно як сей сніг, що лежав в рові ще до Зелених Сьвят.

Самолюбний чоловік. — Куме, ріжмо вже наше спільне паця.

— Ріжте ви свою половину, а моя нехай ся ще годує...

Проповідь при вінчаню. — Один сьвященик вінчав 60-літнього мущину з 70-літною жєнщиною. При сій нагоді виголосив мову, розпочинаючи словами: „Господи, відпусти ім, бо не знають, що роблять!”

Здорово відгриз ся. — Пане начальник! Де-ж бо се так упивати ся, щоби аж в рові лежати?

— А ви як хотіли? Чи щоби я тверезий в рові лежав?

Брехун над брехуна. — Я був в такім краю, — каже вояк, — де ріки є так широкі, що з одного берега не видно до другого.

— А я — відповів другий — був знов в такій околиці, де ріки є так вузкі, що мають тільки один беріг.

Добра рада. — Настуня: — Ой, ой, ой! Тріска влізла мені в палець! Ой, ой, ой! Дуже болить!

Михась: — Дурна! Вложи палець в огонь, то тріска випаить ся!

В суді. — До зарослого чорного волоцюги каже судія:

— Твоя совість мусить бути така чорна, як твоя борода.

— Та, коли-б так судити після бороди, то пан судія цілком не мають совісті, бо не мають бороди! — відповів на те волоцюга.

Пригода жовніра на варті. — Одного разу вийшов король баварський в цивільнім одягу до свого парку на прохід і подалше на відлюднім місци стрінув жовніра на варті, що побачивши надходячого, скоренько сховав щось під кабат. Коли цивіль наближив ся, простодушний вояк відзиває ся до незнакогого: „А, бодай вас! Як-же ви мене налякали!”

— Та чому? — питає король — хіба маєте нечисту совість?

— Що то, то вже ні, — відповів жовнір — але, бачите, я щойно недавно прийшов сюди і нікого ще не знаю, а тут ко-

БР. СЪВ. О. НИКОЛАЯ, ВІД. 105 „ПРОВІДІНЯ” В ЧЕСТЕР, ПА.

роль дуже часто ходить на прохід. Як ви сюди надходили, я їв, — а воякови на варті не вільно їсти, тому я скоренько сховав мою їду під кабат. Тепер знова буду собі спокійно заїдав, бо хтось другий вже не так скоро сюди надійде. — А ви як думаєте?

— Та я думаю, що ні, — сказав король.

— Але скажіть мені пане вояк, що ви такого смачного маєте до їдження?

— А ну вгадайте! — відповів вояк.

— Певно — каже король — маєте ковбасу!

— Правда, ковбаса добра річ, але я так високо не сягаю.

— Може маєте сницля? — питає дальше розвеселений король.

— То також не зла річ, але се щось дешевшого. Вгадуйте
дальше!

— Може шинку?

— Я вже раз їв шинку, але нині ні! Вгадуйте дальше!

— Но, то певно маєте швайцарський сир!

— Та йдіть до чорта зі своїм швайцарським сиром, —
відповів вояк і зареготав ся. — Маю щось дешевшого а смач-
нійшого!

— То може маєте редьку? — сказав урадуваний король.

— А вже-ж, що редьку! І то аж дві; одну я вже зїв а друга
ще є. Ось вона! Прошу покушати! Беріть не стидайте ся!

— Красенько дякую, — відказав король, — споживай-
те здорові самі бо я спішу на обід і не хочу собі псувати апе-
титу. — Оставайте здорові!

Заледви король перейшов кілька кроків, кличе за ним во-
як, доідаючи жваво своєї першої редьки.

— Гей паноньку, слухайте!

Король обернув ся і приступив ближше.

— Будьте ласкаві, та скажіть мені, хто ви властиво є?

— Вгадуйте так, як я вгадував редьку! — відповів король.

Вояк вкусив другої редьки, глянув остро на короля і ка-
же: — Ви певно є канцеліст!

— Що правда, то канцеліст не зле становище, та я є вис-
ший.

— То може ви є пан асесор?

— І се ні! Я є ще висший!

— То може радник?

— Так радник се справді високий чин, та я ще висший!

— Та ціла історія зачинає мені неподобати ся — каже во-
як — я тішу ся, що мав честь з такою достойною особою бесі-
дувати; думаю що тепер вже вгадаю. Ви певно Ексцеленція!

— І сей уряд мені подобаєть ся, та кажу вам, що я ще вис-
ший!

— Ну, то може ви є король? — крикнув вояк і вибалу-
шив очи.

— Аж тепер ви вгадали! — відповів король.

— Господи Христе! А бодай-же вас! — крикнув ошолом-
лений вояк — ось вам на хвильку редьков; потримайте її, бо
я мушу зробити презентирку!

Король потримав воякови редьку; вояк тимчасом віддав
королеви приписану честь і — оба задоволені розійшли ся.

Одинока нагода. — Жінка: — Чоловіче, чого ти так крізь
сон балакаєш?

Чоловік: — Се-ж одинока нагода, де мені можна прийти до
слова...

Може. — Не знаю, що моїм шкапам стало ся? Як тільки
пан всіли, летять як бішені...

— А чого вони могли так напудити ся?

— Бо може ви, паноньку, перепрашаю ваш гонор, коновал?!

Новий спосіб подяки. — Пане! Дайте грейцар на табаку, а я буду за ваше здоровле цілий день пчихати!

Важна причина опізненья. — Кирило! Чому так пізно приходиш до школи?

— Прошу пана учителя... бо татуньо били ся з мамунею, а я чекав, хто виграє...

Тяжкі часи. — Чи ти сам поповнив сю крадіж?

Злодій: — Сам, прошу пана судії, бо нині трудно о чесного спільника.

Переконуюче слово. — Батько до сина-п'яниці: — Коли-б я був так п'яний як ти, застрілив-бим ся із сорому.

Син: — Та ви тоді і в пліт не втрафилибисьте.

По виборах. — Ви з ким тремали? З Русинами, чи з Поляками?

— Я тримаю все з ковбасою.

Король до свого п'яного офіцера: — Що ви робили-би, наколиб, будучи на моім місци, стрінули так запитого офіцера, як ви?

— Ваше величество! Я-б на таку безрогу навіть не подивив ся!

Капраль: — Інфантерист Черепаха! Чому робиш нині „вендунг” на правім обцасі?

Інфантерист: — Мельдую послушно, пане капраль, що я свій лівий обцас загубив...

Фельдфебель до нових рекрутів: — Ти як називаєш ся?

— Іван Капуста.

— А ти?

— Я Семко Ковбаса.

— А-гій з вами! Нехай би ще котрий називав ся галушка, то набіжить на язик тільки слини, що годі буде комендирувати.

Серед голоду. — Як Жид голодний, — то бомкає; Поляк свище, а Русин жінку бє.

Курене. — Ви не курите?

— Ні, бо від куреня чоловік дурніє.

— О, то ви мусіли порядно колись курити!

Асекураційний агент. — Як високо бажаєте заасекурувати свій дім?

— Ну, та аж по комин!

— Чоловіче, ти знов вертаєш з коршми?

— Та хіба-ж ти хочеш, щоби я там вічно сидів?

Перед шибеницею. — Прокуратор до засудженого: — Тепер вільно вам домагати ся, чого лиш забажаєте. Чого-ж собі отже бажаєте?

Засуджений: — Нехай кого иншого за мене повісять.

На поли борби. — Жовнір, якому куля урвала палець: — Гей, пане капітан, добийте мене, доріжте мене, нехай не мучу ся! Ох, ратуйте, бо болить, бо гину!...

Капітан: — Та якого дїтька кричиш? А ди! Твоєму камратови урвала куля голову, а він терпить і мовчить!...

БР. СВВ. АП. ПЕТРА І ПАВЛА, ВІД. 65 „ПРОВІДІНЯ”
В ПАЛМЕРТОН, ПА.

Побожний. — Чого ви, куме Грицю, так пізно приходите до церкви?

— Та що з того, що пізно приходжу, але за то перший виходжу з церкви...

Судія: — Ви-ж не могли бачити, хто вас ударив в твар, бо в комнаті було темно...

Обжалований: — Пане сендзьо! Як дав мені кулаком меж-вочі, та так ми в очах заясніло, не мов-би хто мені через лоб пустив „люнтрику”.

Косарі. — Косили два косарі, батько і син. — Ой, — каже батько, — як-же ми мало вкосили!

— Ет, — каже син, — ви старі, я молодий, — кому-ж тут було косити?

— Йой — каже батько — як-же ми багато зіли?

— Ет, — відповідає син, — ви хлоп і я хлоп, чи-ж не було кому?

Невірний. — Тато з сином служили в скарбі і пасли воли. Каже син до тата: — Татуню, заверніть там воли, дам вам в люльку тутюну.

— Але, сину, даш?

— Говори до дурня; як кажу, що дам, то дам.

К О С А Р І.

*Ще роса з житів не спала —
Ми взяли бруски й клепапа
І з зорі*

*Гострим коси, в ручку йдемо,
Колос під ноги кладемо
До зорі.*

*Пройдемо гони, другі й треті,
А жита, як очерети, —
Не пробемо;
Тягнемо коси — так блищать,
Вдаримо жито — аж бряжчать —
Ми все йдемо.*

*Жовте жито пересьпіло,
Тим і спину надложило, —
Аж болить;*

*Нуте-ж, нуте, косарі,
Недалеко до зорі, —
Потягніть!*

*День заходить, сонце сяде,
Кашовар таган наладе
Над огнем;
Сядемо ми до казана,
Поймо куліш до дна
Й оддихнемо.*

*На покоси впали роси,
Не бряжчать об жито,
На ланах;*

*І до ранньої зорі
Всі заснули косарі
На стернях.*

ДВОХ ЗЛОДІВ

В державі одного царя проживало раз двох злодіїв, що присягою заключили між собою договір на сій основі, що один має другому стати в кожній пригоді, хочби навіть на одного з них мала за се прийти смерть. Поповнювали вони доволі часто крадіжи, а навіть і убійства. І лучило ся раз, що одного з них зловили і закували в кайдани. Другий знав, що чекає за се його приятеля, дістав ся якось до него і сказав:

— Друже, ми маємо між собою записяжену умову: помагати один другому. Скажи тепер, що можу зробити для тебе, а всьо учиню.

— Здаєть ся, — сказав другий, — що мені прийдесть ся повисти на шибениці за поповнений злочин. Та ти мусиш мені сповнити одно велике добродійство. Виклопочи позволене лишити ся в тюрмі місто мене, а я поспішу до родинного села залягодити всілякі маєткові справи, а особливо забезпечити жінку і діти. Після сього прийду в пору і ти будеш знов на волі.

— Мій приятелю, — сказав на се перший, — всьо зроблю після твого бажаня.

І станув перед судією та й промовив:

— Мій друг сидить в темниці і ожидає виконаня засуду смерти. Ратунку для нього вже здаєть ся, нема. Позвольте йому удати ся домів, щоби полягоджувати всілякі справи родинні і маєткові, а я за сей час сидіти-му в тюрмі місто нього.

— Від нині за тиждень засуд смерти має бути виконаний на нім. Коли він до сього часу не поверне, то уважай: ти будеш мусів повисти на шибениці місто нього.

— Пане судія, я приготований на найгірше, — одвітив приятель засудженого.

— Нехай отже йде; годжу ся на твоє предложене, — сказав на се судія і приказав розкувати злодія, а на його місце вкинути до тюрми його друга.

Минали дні за днями; зблизив ся вкінці день виконаня засуду смерти, а злодій не вертав.

— Де-ж є твій приятель? — спитав судія. — Не дотримав слова?

— Не можу повірити, щоби він мав мене обманити, — промовив сумно приятель злодія.

Коли вкінці годі було його діждати ся, приведено його під шибеницю.

— Ти сам собі винен, що повірив своєму другови і дав так страшно обманути ся. Пане судія, — одвітив сей, — відложіть виконаня засуду ще на коротенький час і позвольте заграти мені три рази на моім любім інструменті перед самою смертю.

— Який же інструмент? — спитав судія.

— Се моє горло і уста. Я хочу тричі крикнути голосно.

І зачав сейчас видавати з горла голосні звуки; після третого разу побачив мушину, що чвалом гнав через поля.

— Стримайте виконане засуду, — крикнули люди. — бо вертає засуджений убійник!

За хвилину приїхав ожидааний злодій на запіненім коні.

— Я є сей, що на нього чекаете, — сказав задиханий. — Поки я залагоджував свої справи, мій приятель був наражений на саму смерть задля мене. Нехай він тепер йде на волю, я-ж готов понести кару за сповнений злочин.

Судія глянув на обох з великою увагою, а вкінці промовив:

— Приятелі, відки-ж походить се ваше побратимство?

— Пане судіє, від дитинства ми товаришували і були все для себе вірні. Се, що він зробив для мене, я був би готовий зробити в кожній хвилі для нього, — одвітив повернувший злодій.

— Ну, — каже судія, — я помилую вас обох за вашу рідку вірність, шей подбаю, щоби ви мали всьо потрібне до житя. Хочу бути третим членом вашого побратимства.

І всі три обіцяли собі взаїмну вірність.

(Із середньовічної книжки “Gesta Romanorum”.)

Переклав В. Держирука.

СЕСТР. НАЙСОЛ. СЕРЦЯ ХРИСТОВОГО В ОЛИФАНТ, ПА. 1917 Р.

СКОРОНОГО ЦАРІВНА

Один цар мав доньку, що визначала ся незвичайною красою, удатністю і достойністю. Називала ся вона Розамонда. Вже в молодих літах приспособила ся вона до біганя до мети і дійшла до такої вправи, що ніхто не був в силі її перегнати. Цар був такий гордий із сього, що навіть видав таке оголошене: тільки сей хто поконає у бігу до мети його дочку, оженить ся з нею і засяде на престолі, яко наслідник. Однак коли не зможе, так стратить свою голову. І хоч як строге було оголошене, то таки нашло ся багато охочих, що рішали ся або добути таку незвичайно приманчиву нагороду, або згинуть.

Лучило ся раз, що один убогий молодець, на імя Абібас, що мешкав в сім краю, сказав до себе так:

— Я дуже убогий, ще й низького походження. Як удасть ся мені перегнати сю дивну царівну і оженити ся з нею, то се не тільки прославить мене самого, але й мій цілий рід.

Він був доволі второпний. Щоби запевнити себе на всякий випадок, узяв зі собою китицю гарних рож, бо знав, що царівна дуже любить сі цвіти; придбав також кусень хорошого шовку на пояс, дізнавши ся, що вона також за такими річами пропадає; а далі купив шовку й торбинку і вложив до середини золоту галку, на котрій була оттака надпись: „Хто веде зі мною гру, сей ніколи не буде ситий”. Всьо то сховав за пазуху, підійшов до замку і заковтав до брами. Дверник спитав, чого він тут бажає і він виявив свій намір у звичайній формі.

Лучило ся так, що царівна саме тоді стояла у вікні і чула, як Абібас виявляв охоту змірити ся з нею бігом. А що він виглядав дуже нужденно, то висміяла його в душі і сказала сама до себе:

— О, і такий негодяй хоче мене перегнати в бігу!

Мимото однак приготувилась до перегонів. Зачали ся перегони. Абібас вже остав ся позаду, бо Розамонда перегнала його; та тут ще виняв він ізза пазухи китицю рож і кинув перед неї: Дівчина задержала ся оглянула хороші цвіти, вибрала з них кілька і заложила їх собі у коси. Із сього скористав Абібас і побіг далеко перед неї в напрямі до мети. Розамонда замітила свою ошибку і пустила ся бігом вперед, викрикуючи голосно:

— Ніколи не вийде за-між царівна за такого негодяя.

З тими словами кинула китицю рож у поблизьку воду і пігнала ся вперед, мов вітер. За кілька хвилин перегнала молодця, ще й ударила його ручкою по плечи і сказала:

— Не роби дурниць. Так ти надіяв ся оженити ся з царівною?

Що тільки мала дівчина минути його, так він кинув перед неї шовковий пояс. Дівчина задержала ся і підняла пояс, а тимчасом молодець підбіг близше мети. Розамонда отямила ся

сейчас таки і з лютости аж сльози поплили з її очий. Дігнала його скоро, уняла за руку і сказала з наругою:

— Дурню, ти забажав подружити ся зі мною?

І рівночасно випередила його в бігу о кілька кроків.

Абібас біг за нею, поки вона вже була близько мети і тоді кинув під її ноги шовкову торбину із золотою галкою. Неможливо було для дівчини оперти ся покусі і не підняти торбинки і не отворити її. Вона виняла золоту галку і прочитала напись: „Хто веде зі мною гру, сей ніколи не буде ситий”.

Тимчасом Абібас поскочив до мети, а опісля небавом одружив ся з царівною.

ІСТОРІЯ ПРО ДВОХ ЛИЦАРІВ

Цісар Максиміліян був славний з мудрого правленя державою. В його столиці жило двох лицарів; один з них второпний, другий нерозумний; а оба мали зглядом себе незвичайно велике пошанованє.

Зробім між собою договір, — промовив раз второпний лицар, — який був би корисний для нас обох.

Другий згодив ся на се і за порадою першого випустив собі трохи крови з правого рамени.

— Наплю ся — сказав — твоєї крови, а ти моєї; так, щоби наша обопільна приязнь не розірвала ся ні в гаразді, ні в невгодинах і щоби всьо йшло на половину, що тільки котрий з нас придбає.

Нерозумний лицар погодив ся; і оба підписали договір своєю власною кровю. Після сього оба проживали в одній-же кімнаті. Треба шей вам знати, що цар сього краю мав два міста; одно було положене на високих горах, серед прекрасної природи. Хто тільки там увійшов, ставав дуже богатим чоловіком і лишав ся там на ціле жите, бо стежка до сього міста була вузка й каміниста, шей до того боронила приступу до нього великанська армія з трома лицарями.

Був такий звичай, що хто тільки забажав йти сюди, мусів або бороти ся, або стратити жите разом із всім маєтком. В самім місті поставив цар свого намісника; і він приймав кожного без виїмку і розміщував після заслуг.

А друге місто положене було на долині, під горами; до нього йшла дорога широка, вигідна і приманчива. Там також стояло трьох жовніврів; вони приймали кожного пришельця і годили йому після його бажаня. Також і тут був намісник, що мав

наказ кидати до тюрми кожного, а слідує днини відбував ся засуд.

Второпний лицар каже до свого товариша:

— Мій приятелю, ходім у сьвіт, бо так інші лицарі роблять, та й пошукаймо щастя.

Нерозумний згодив ся і небавом оба, уйшовши чимало дороги, прийшли на місце, де були перехресні дороги.

— Гляди, — промовив второпний лицар, — тут є дві дороги. Одною можна зайти до найкрасшого міста у сьвіті; там найде наше серце всьо, чого забажає. А друга дорога веде до міста положеного у долині; як ми там прийшли би, сейчас кинуть нас до тюрми, а опісля прибють до хреста. Раджу, отже уникати сеї стежки а йти першою.

— Мій приятелю, — одвітив нерозумний лицар, — чую вже від давна про сі оба міста. Доріжка, що веде на гори, вузьонька і каміниста, ще й до того небезпечна, бо стоять там жовніри і нападають на тих, що бажають до міста увійти; ду-

БРАТСТВО ТВЕРЕЗОСТИ В ДЖЕРЗИ СІТІ, Н. ДЖ.

же часто рабують і убивають пришельців-подорожних. А друга дорога є вигідна і широка; жовніри, що стоять на дорозі, приймають кожного приязно і сердечно, шей дають проходом всьому, що тільки їх серце забажає. Се зовсім повинно бути для тебе ясне, котрою дорогою нам йти.

— Се правда, — одвітив другий, — що першою дорогою дуже тяжко поступати, та вона кінчить ся вдоволенем; а друга, що правда, вигідна, та як-же соромно вона кінчить ся для чоловіка! Прибйте до хреста і неслава буде певно нашою долею. Та не бій ся ступати дорогою і не лякай ся ні борби, ні рабівників. Ти-ж жовнір і твоїм обовязком бороти ся до загибуну. Коли згодиш ся йти сею вузенькою, камінистою стежиною, то я обіцяю тобі се, що перший вийду оружно проти твоїх нападників і з Божою помічю успішно переведу кожний бій.

— Ні, — одвітив нерозумний, — не пйду твоєю дорогою, а своєю власною, що мені більше подобаєть ся.

І оба пйшли одною дорогою.

— Гаразд, — одвітив на се второпний, — я тобі обіцяв свою приязнь, в моїй крові твоя кров... Піду з тобою, хоч проти голосу мойого розуму і волі.

Подорож була незвичайно хороша і приманчива, поки не дійшли до місця, де стояло трьох жовнірів, що прийняли їх з почестями і торжественно. Тут сказав нерозумний лицар до свойого приятеля:

— Друже, чи-ж не говорив я тобі, що ся стежина буде вигідна і приманчива? Чи-ж нема на ній того всього, чого другій бракує?

— Як що при кінци є добре, то всьому є добре; та я сього не надію ся.

Вони забавляли ся якийсь час з трома жовнірами. Та намісник почув, що двох чужих лицарів зблизило ся сюди проти його приказу, казав їх заарештувати. Нерозумному лицареві звязали руки й ноги і так кинули у тюрму, а другого тільки замкнули під ключ. Коли слідуючої днини прийшли судії, привели перед них всіх злочинців, а між ними і обох лицарів. Мудрий лицар промовив так до судії:

— Мій пане! Тут завинив мій товариш і він є причиною моєї теперішної недолі. Я говорив йому про закон отсього міста і безпеки, на які ми виставляємо ся, та він не хотів слухати моїх слів і моїми порадами не похіснував ся. „Піду, куди ведуть мої очі, — говорив, — а не туди, куди бажають вести тебе твої”. А що я обіцяв йому задержати приязнь в гаразді і недоли, тому я ушов з ним аж сюди. Чи-ж за се мав би я умерти? Розсуди сю справу по справедливости.

Тепер й нерозумний лицар промовив до судії:

— Він є причиною моєї недолі. Кожний знає, що мене уважають за дурного, а його за дуже мудрого. Чому-ж він піддав ся із своїм розумом моїй глупоті? Колиб він не був пйшов за мною, так я був би вернув ся і пйшов за ним навіть проти торжественної присяги. І тому, що він є второпний, а я дурний, він є причиною моєї недолі.

Судія вислухав обох; видав такий осуд:

— Ти, второпний лицарю, що послухав його глупого слова і пішов за ним; і ти глупий лицарю, що не послухав мудрої поради, а чинив після свого нерозуму, — оба ви умрете соромною смертю ще нинішнього дня.

І так стало ся.

ТОВ. „БОЯН” ЗОРГАНІЗОВАНЕ 1911 Р. В ОБУРН, Н. П.

ОКО БОЖЕ ГЛЯДИТЬ БЕЗНАСТАННО НА ВСЕЛЕННУ. — В часі переслідування християн за імператора Декія забажали вороги Христової Церкви посадити до тюрми сьв. Фелікса з Нолі; та Всевишній хоронив Свого вибранця від засідок напасників. Одной днини, коли він учив і напминав вірних, а гонителі-носітаки змжили ся до сього місяця, угодник Божий утік і укрит ся в одній хатній щілині. А що не було дверей, що закрили-б праведного чоловіка перед погоню ворогів, то Господь Бог зробив чудо: отсе куток, в яким укрит ся сьв. Фелікс, закрив ся грубою і незвичайно кріпкою тканиною, якої жовніри-наганячі не могли мимо найбільших зусиль розірвати. Лишили отже сьвятого в спокою і відійшли засоромлені.

о. П. Кендерс.

ЇЇ ЄДИНА ЛЮБОВ

ДРАМА В ЧОТИРОХ ДІЯХ.

(Після класичної драми Кальдерона де ля Барна п. з. „Чудодійний маг“.)

= ПЕРЕКЛАВ =

о. В. Держируна.

О С О Б И:

КИПРІЯН, маг.

АВРЕЛІЙ, префект Антіохії.

ЛЄЛІЙ, син префекта.

ФЛЬОР, син префекта.

ФАБІЙ, управитель Аврелієвого дому.

ФІЛЬО, мудрець.

МОРЛЯКО, слуга Кипріяна.

МОСКОН, слуга Кипріяна.

ДУХ.

МЕФІСТО, злий дух.

ЛУЗАНДЕР, старий християнин.

ЮСТИНА, християнська дівчиця.

ХЛЬОРІС, дочка Аврелія.

ПОРЦІЯ, жінка Аврелія.

ЛІВІЯ, слуга.

Жовніри, сьпівачи, дами, танечниці.

(Подія відбуваєть ся в перших віках переслідувань християн.)

Передне слово.

Отся драма основуєть ся на класичнім творі Кальдерона де ля Барна, геніяльного еспанського поета 17-ого столітя, п. з. „El magico prodigioso” (Чудодійний маг). Деякі місця є відомоном славної повісти Г. Сенкевича „Quo vadis”, бо всі драми сього роду мають за зміст історію перших переслідувань Церкви, що є так прекрасно описані у згаданім творі.

Коли де сцена є велика і випосажена у всі найпотрібніші річи, там може бути виставлена ся драма імпазантно і викинчено; та і на кожній звичайній аматорській сцені отся драма може бути виставлена з добрим успіхом, як тільки режісер з’уміє виіснувати всьо, що є до його розпорядимости.

На появу Юстини належить приспособити задню стіну як слід: витяти отвір так великий, як стать Юстини і закрити його занавісою. Занавісу сю належить помалювати так, як ціла задня стіна. Коли сильне світло уставить ся за стіною, а сценове світло трохи прикрутить ся, то особа, що стоїть за занавісою буде видима від публіки. А коли-б се було неможливо, так нехай Юстина виступить в глибині сцени.

Для духа ужити маски і білого широкого одія. Се викликує гарний ефект.

Відслони відбувають ся як слідує:

ДІЯ ПЕРША. *Відслона перша:* Дуброва біля Антохії; *відслона друга:* Город Лізандра.

ДІЯ ДРУГА. *Відслона перша:* Город Лізандра, инший бік; *відслона друга:* Кімната в палаті Аврелія в Антіохії.

ДІЯ ТРЕТЯ. *Відслона перша:* Скалисті краєвид в дубові з входом до яскіні; *відслона друга:* Кімната в домі Лізандра; *відслона третя:* Скалисті краєвид в дубові з входом до яскіні.

ДІЯ ЧЕТВЕРТА. Кімната в палаті Аврелія.

МІСЦЕ ДІЙ: Місто Антіохія над рікою Орантес в Сирії і околиця.

ЧАС: Перша половина третього столітя.

ДІЯ I.

Відслона перша.

Дуброва недалеко Антіохії. Видко дві скалі, що мають бути пригожі на сидження для Кипріяна і Мефісто.

СЦЕНА 1.

(Входить КИПРІАН і його слуги, МОРЛЯКО і МОСКОН; сі останні несуть звод папірусів і кладуть їх на одній скалі.)

КИПРІАН: Серед сеї любої самотини мовчазної і спокійної дуброви, окружений невисловимою красою густого листя і запашних цвітів — хочу лишити ся на уединеню. А ви оба верніть до Антіохії на торжество посвячення святині для безсмертного Юпітра.

МОСКОН: Який-же ти добрий, який ніжний!

МОРЛЯКО: Дякую, дякую, достойний пане! Та чому-ж бо ти бажаєш лишити ся на самотині, в товаристві отсих книг, коли там, в Антіохії, святачні торжества в найбільшім розмаху?

КИПРІАН: Торжества Антіохії не в силі заступити сеї роскоші, що її нахожду в книжках.

МОСКОН: Всьо є добре, що наш пан робить. Я годжу ся з ним цілковито. Всі торжества і танці не є нічим більшим, як пусті лущайки і баньки на воді.

МОРЛЯКО: Ех, ти пустий підхлібнику! Ти ніколи не скажеш сього, що думаєш!

МОСКОН: Я все такий, як, приміром, ось-тепер. А ти любиш більше міські коршми, як всі торжественні обходи і танці.

МОРЛЯКО: Хто осуджує других, осуджує самого себе.

МОСКОН: Що ти отсе верзьякаєш?

МОРЛЯКО: А те, що чуєш.

КИПРІАН: Досить сього добра! Забирайте ся проч! І не вертайте сюди, хіба аж в ночи, щоби приготувити мій звичайний спочинок.

(Морляко і Москон виходять.)

АМАТОРСЬКО-СПІВАЦЬКИЙ КРУЖОК В РОН СТ., ПА.

СЦЕНА 2.

КИПРІЯН (*говорить дальше*): Препїнь остав ся я сам один; могу тепер заглубити ся думками у се темне місце Плінія. Є тут определене божества; та бог, що його Пліній описує, є незвісний для мене. Спробую ще раз з'ясувати значіне тексту.

(*Заглублюєть ся в читаню.*)

СЦЕНА 3.

МЕФІСТО (*входить незамічений і стає побіч Кипріяна*): Кипріяне, хоч би твій ум був такий бистрий, як у Соломона, то ніколи не зможе він поняти сього питання.

КИПРІЯН (*нідводить голову*): Я чув який-то говір. (*Бачить Мефіста*). Хто ти, приятелю? Відки ти тут узав ся?

МЕФІСТО: Я чужинець, пане, заблукав ся в отсій дуброві. Від самого рана ходжу по гущавині і не знаю, яким чинном вийти на прямий шлях. Йду до Антіохії, бо там маю дуже важні справи.

КИПРІЯН: Дуже мені дивно, що ти блудиш по отсій дуброві, а ось перед тобою маячіють високі вежі Антіохії. Кожда стежина і кождий гостинець веде до міста. А впрочім: всюди повно путників, що юрбами прямують на торжество.

МЕФІСТО: Приходжу сюди ради Юпітерового торжества. Та краще для мене, як ніхто мене не замітить в багатолюднім місті. Тому pozwоль мені бути у твоім товаристві аж до вечірного сумерку. Твоє поведене і одіж вказують на тебе, як на ученого, а мені велика розкіш приставати з мудрецами.

КИПРІАН: Однако-пері птиці злітають ся разом. А чи ти також займав ся наукою?

МЕФІСТО: Наукою? Ні, та мимото знаю доволі багато, щоб ніхто не назвав мене „незнайком”.

КИПРІАН: Які-ж науки ти зглубив?

МЕФІСТО: Всі науки.

КИПРІАН: Кажеш, що всі науки?

МЕФІСТО: Так, пане, всі науки.

КИПРІАН: Отям ся, друже. Один чоловік не може навіть совершенно зглубити одної науки, хоч би він не знати як був учений! А ти... (До себе) Що се за безмежний гордун! (Голосно) А ти кажеш, що зглубив всі науки і то навіть без студій...

МЕФІСТО: Се дійсно так, пане. А се прямо тому, що приходжу з такої країни, де набираєть ся знане без труда і вправ.

КИПРІАН: О, коли-б так мені дістати ся до такої країни, де полумінь геніяльности сходить з небесних вершин! А тут, чим більше учу ся, тим менше, здаєть ся, розумію.

МЕФІСТО: Я кажу по-правді. І хочу се доказати. Постав мені яке-будь твердження, а я сейчас заперечу і докажу. Подам в сумнів твоє розумоване і опрокину його.

КИПРІАН: Дивне місце в творі Плінія є предметом мойого роздулованя. Ось воно: „Бог є найвище ество, несотворене. Він є безконечний в добрі. Він є оком і рукою в безконечність”.

МЕФІСТО: Для мене се місце є звісне. Будь ласкав, скажи, яку-ж трудність находиш в сім тексті?

КИПРІАН: Наші боги не є безмежні в добрі; навіть сам Юпітер ні, бо грішив в численних случаях. Про се могли-б сказати богині, Данае і Европа. Отже: як він сповнив лихе діло, тимсамим не є вічний в добрі.

МЕФІСТО: Події з Данае і Европою — се байки і фантазія поетів.

КИПРІАН: Як-же се є байкою і фантазією поетів, то чи-ж не є таксамо і з прочими богами, про котрих ми чули і учили ся? Та лишім се. Хочу йти дальше. Як боги є всі справедливі і всі добрі, то в них не повинно ся найти суперечностей. А чи-ж вони не обіцюють побіди двом арміям, що стоять ворожо проти себе? А прецінь тільки одна з них є побідоносна, а друга побита. Се не є байка і не фантазія поетів. Тепер же моє заключенє таке: коли боги предсказують ложно, то вони не є безконечні в добрі. Правда і добро йдуть зі собою нероздільно.

МЕФІСТО: Ти береш тінь ся субстанцію. Сі суперечні пророчніі служили до вищих цілій, для нас незвісних. Для одного було лучше бути побитим.

КИПРІАН: Ти не держиш ся мойого заложеня, добродію. Бог, що є безконечний в добрі, мусить бути безконечний в правді; і тому не може предсказувати чого-то неправдивого.

МЕФІСТО: Пусте! Сі малозначні суперечности не руйнують гармонійного единства сьвятих богів; вони-бо годять ся зі собою в существі.

Чудодивний твір людського організму показує ясно, що чоловік сотворений через один розум.

КИПРІАН: Нова трудність! Як є один розум, то мусить бути і одностовство.

МЕФІСТО: А що-ж із цього виходить? Яке заключене схочеш із цього витягнути?

КИПРІАН: Се, що є тільки один бог. Хоч в нім може бути більше осіб, та їх существо є одно і тосаме.

МЕФІСТО (до себе): Яким чином зможу я заперечити таку наглядну правду? *(Голосно)* Мені час йти в дорогу. Вечірний сумерь западає на гори, а моя справа не терпить проволоки.

КИПРІАН: Йди в мирі.

МЕФІСТО: Нехай тобі служить кріпке здоров'я! *(Тихо)* Доказами не в силі я його поконати. Се певне. Любов жєнщини довершить цього. А се тим лекше мені удасть ся, що маю дозвіл навістити Юстину любовю. *(Виходить.)*

СЦЕНА 4.

КИПРІАН: Дійсно, се незвичайний чоловік! Чи він побояв ся глянути правді в очі? О, коби-то зміг я найти правду і розвіяти сі сумніви. що непокоять мій мозок!

(Сідає і заглиблюєть ся в читаню.)

ДУТИ ПО ПЕРШІМ СЪВ. ПРИЧАСТІЮ В ПАРОХІЯЛЬНІЙ
УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ В ОЛИФАНТ, ПА.

СЦЕНА 5.

Входить Лелій і Фльор.

ЛЕЛІЙ: Ні кроку більше! Сі тіністі дерева будуть самотніми свідками нашого двобою!

ФЛЬОР: Витягай меч! Нехай діла говорять! Ми за-багато вже стратили часу на самих тільки словах!

(Бють ся мечами.)

КИПРІЯН *(кидаєть ся між них):* Стій! Лелію, Фльоре! Отсе стаю поміж вами без зброї!

ЛЕЛІЙ: Ах, Кипріяне, ти тут?

ФЛЬОР: Чи-ж хіба вийшов ти з нутра землі, щоби застановити наш двобій?

КИПРІЯН: Ні слова більше! Двох братів, що в їх жилах пливе шляхотна кров префекта Антіохії, у ворожій кровавім двобою? Яка-ж причина вашої незгоди?

ЛЕЛІЙ: Я люблю дівчию. Фльор любить її також.

КИПРІЯН: Стара історія. А чи-ж не питали ви її, кого з вас вона волить?

ФЛЬОР: Питати її? Ні, се безцільне. Коли-б вона вибрала його, не міг би я довше жити; а коли-б мене вибрала, то тимсамим був би я нещасливий, бо томила-б мене свідомість, що лишив ся в живих сей, що її обожає. Сю справу може тільки рішити смерть одного з нас. Лелій, ми зустрінемо ся завтра з мечами в руках. *(Виходить.)*

КИПРІЯН: Стій, Фльоре! Постій і слухай! Загонистий молодче! Лелій, так ти віддав би своє жите за дівчину? А чи-ж ся дівчина є достойна твоєї любови?

(Морляко входить незамічений.)

СЦЕНА 6.

ЛЕЛІЙ: Так, Кипріяне. Люблю її із всіх сил моєї душі. Вона є прекрасна як пупінок рожі, що починає розвивати ся! Її усміх, неначе блиск прозорої перлової матиці, а синява її очий манить, як хороші філі Оронта.

МОРЛЯКО *(у-бік):* Гм... гм...

КИПРІЯН: Не краса і елегантність жінчини є достойна любови, а краса душі, чеснота. Хто-ж вона, твоя любя?

ЛЕЛІЙ: Юстина, донька Лізандра.

КИПРІЯН: Коли се Юстина, то твої похвали далеко не-совершенні, Леліє! Її поява перевищає прекрасне сонце; а її чеснота є солодша від польних лелій. Чи ти говорив з нею про твою любов?

ЛЕЛІЙ: Тільки один раз. Та й тоді був я так дуже затревожений, що й не памятаю, що тоді я говорив.

КИПРІЯН: А вона?

ЛЕЛІЙ: Вона не одвітила, тільки вказала на хрест, що висів на її груди, учіплений до шнура перел.

МОРЛЯКО: Юстина, донька Лізандра, є християнкою.

АМАТОРСЬКИЙ БРУЖОК З НАНТІБОК, ПА., З НАГОДИ
ПРЕДСТАВЛЕННЯ „БОНДАРІВНА”.

ЛЄЛІЙ: Та й що з того, коли й так? Ми привикли чути тільки зло про християн і їх імя згадуємо з погородою. Кажуть, що вони злочинці, скритоубійники і бунтівники проти цїсаря і що вони намагають ся довести до руїни римську імперію. Голосять також, що християни є противні образованю і вихованю дїтий і ворожі до наших заведень і святинь богів. Досвїд є найліпший учитель. Коли Юстина є дійсно християнка, то всі християни не мають на собі приписуваних злочинів.

КІПРІАН: Лєлїс, як хочеш, то я поговорю з нею про твою справу.

ЛЄЛІЙ: Дякую, дякую сердечно! Не можеш сповнити мені більшої ласки! Нехай боги дадуть тобі поміч у сїм дїлі! Будь здоров!

(Виходить.)

СЦЕНА 7.

КІПРІАН: Йди здоров! Він хоче жетвувати своє житє ради жєнщини! Чого-то не сповнить мущина для жєнщини!

(Сїдає і затоплюєть ся в читаню.)

СЦЕНА 8.

(Входить Москон підпитий, з кошиком в руках.)

МОСКОН (до себе): А ось він там, затоплений в думках, гадає та й розважає... Сей мій пан, що його чорт... себ-то ласкаві боги, дали менї!

Коли-б він не був моїм паном, ворожбитом і мудрецем, то, далєбі, погадав би я собі, що в його голові бракує кількa клепок.

КИПРІЯН: Як-же болить мене мозок, як зачинаю вглублювати ся в думки!

МОСКОН: Мушу йому перервати його роздумованя, бо в отсїм кошику є його вечеря.

(Підходить ближе. Кипріян не замічує його.)

КИПРІЯН *(підводить ся і мимовільним рухом рук валить Москона землю):* О, щоби-то я се зрозумів!

МОРЛЯКО *(вибігає наперед):* Ратуйте! Ратуйте! Убийниці!

КИПРІЯН: Що стало ся? Де-ж Москон?

МОСКОН *(на землі):* Умер, мій пане! Я умер, умер!

МОРЛЯКО *(намагаєть ся його піднести):* Умер? Се нічого! О-о! Сей мерлець напив ся аж до надміру. То всьо! Мій пане! От-там твоя вечеря. Не треба стола! Можна от-тут.

КИПРІЯН: Перестань говорити нісенітницї! Бери книжки і йди за мною!

МОРЛЯКО: А вечеря, мій пане?

КИПРІЯН: Не хочу вечеряти. *(Виходить.)*

СЦЕНА 9.

МОРЛЯКО: Шо тут такого стало ся? Чого-ж то наш пан так нечаяно відійшов? О, тут щось мусіло приключити ся? *(Намагаєть ся знов підняти Москона, та падає разом з ним на землю.)* Устань, устань, Москон! Устань! Нам пан лишив от-тут вечеру і ми маємо право її схаласувати. Пробуди ся Москон! Устань! *(До себе)* Нехарапутна пляниця! *(Голосно)* Ходи, ходи, Москоне, не валяй твої пишно одежі! *(Москон підводить ся і забираєть ся до вечері; Морляко збирає до купи книжки і по хвили оба виходять.)*

СЦЕНА 10.

МЕФІСТО: Лелїй, хоч яка пламенна є твоя любов, то вона не матиме взаїмности. А ти, Кипріяне, не найдеш правди, що за нею глядавш! Розбуджу в твоїм серцю любов до жєншини, щоби призабув ти на твої книжки і погордив твоею наукою. Послухайте небеса, і ви, води, огонь, земле і повітрі! Як смертельник захоче віднести побїду, то вона прийде після тяжких зусиль і упадків!

Занавїса спадає.

Відслона друга.

Город Лізандра в Антіохїї, видом на місто. Юстина стоїть, глядить перед себе. Лізандер сидить за сценою. Чути сьнів перед піднесенєм занавїси.

СЬПІВ *(за сценою):*

Слава могучим богам Риму,
Що правлять долею народу!
Ходім у Юпітра сьвятиню
При звуках пісні й хороводу.

ГОЛОСИ (за сценою): Слава Юпітрови! Слава, всім слава!

ІНШІ ГОЛОСИ (за сценою): Слава цісареві Декієви! Слава, всім слава!

СБПІВ (тихше, за сценою):

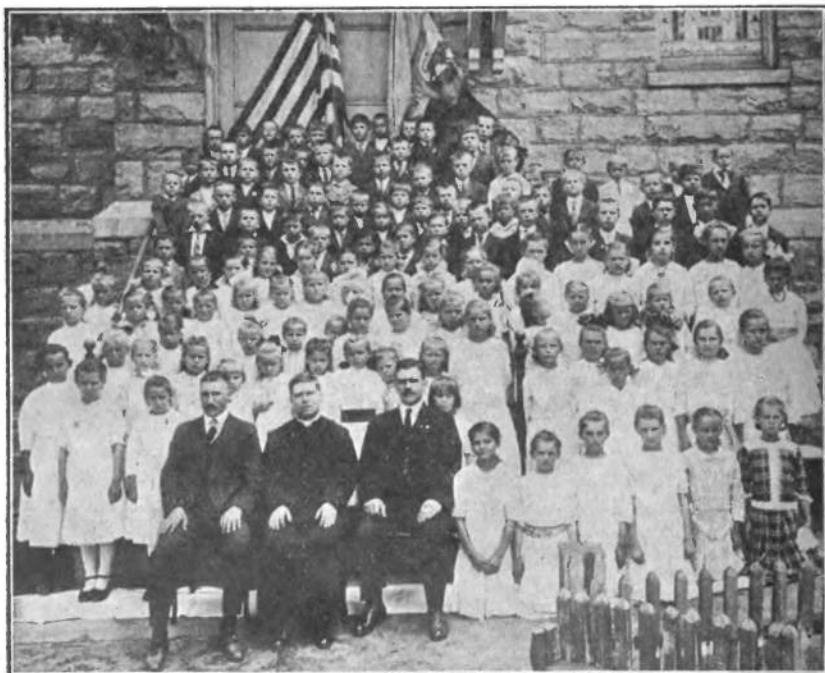
Слава могучим богам Риму,
Що правлять долею народу!
Ходім у Юпітра сьвятиню
При звуках пісні й хороводу.
Занавіса підносить ся.

СЦЕНА 1.

ЮСТИНА (зближаєть ся до Лізандра): Мое серце униває з тривоги на вид зіпсутя мешканців Антіохії. Християни мусять крити ся з богослуженнями і сьв. Тайнами, а отсі серед звуку трубів і барабанів йдуть торжественним походом, несучи золоту статую Юпітра до вибраної сьвятині. Божок золотий! Бідні люди, несьвідомі люди! Відпусти ім, Отче, бо вони не знають, що чинять!

ЛІЗАНДЕР: Такі думки є честю для твого серця, Юстино. І ти не була-б тим, чим ти є тепер, коли-б не була оплакувала короткозорости поган.

ЮСТИНА: Дійсно, не була-б я твоею дочкою, ні не любила-б щиро Спасителя.

УКРАЇНСЬКА ПАРОХІЯЛЬНА ШКОЛА В РЕЙМІ, ПА.

ЛІЗАНДЕР: Юстино, ти не є моя дитина. А я не є... *(До себе)* О, небеса! Я виявив тайну, що її так довго крив я у моїй груді!

ЮСТИНА: Що ти кажеш? Ти не є моїм батеньком? А я не є твоєю донькою? Часто чула я від тебе такі загадочні слова, а ніколи не сміла питати о пояснене. Скажи мені тепер, батеньку; не лишай мене довше серед сумнівів; нехай моє серце не тремтить довше від непевности.

ЛІЗАНДЕР: О, Юстино, я укривав перед тобою важну тайну. Тепер, коли дні мого життя зближають ся до кінця, не можу довше лишати тебе в несьвідомости. Ходи ближше і слухай. *(Юстина сідає біля нього. Ніжна музика)*. Ти знаєш, люба Юстино, що я є Лізандер. Уродив ся в Римі — місті з сімома шпильями гірськими, де нині поруч золотого престола цїсаря, стоїть престол Петрів, огнище христїанського свїта. Мої родичі були бідні і нужденні, коли можна звати так таких людей, що мають у своїх серцях христїанські чесноти. Батько й мати моїх родичів скінчили жите мученичою смертю за ісповдане Спасителя. *(Добуває шкатулку ізза пазухи і цїлює її)*. В сїй шкатулці є губка, намочена в їх крові, мученичїй крові. Мені було тоді трицять п'ять лїт, коли єпископ Зефірин прибув до Риму. Як колись Христос, так і він не мав де голови приклонити, та христїяни молили ся, щоби Всемогучий помагав йому заряджувати Церквою. Одної днини покликав він мене до себе, поклав свої дріжучі руки на мою голову і висвятив мене на св'ященника. Після сього післав мене до Антіохїї голосити науку Христову. Я й послухав. Сам один відбув я довгу і тяжку дорогу, поки вкінці при вечірнім сумерку не завидніли ся передімною золотисті вежі будинків Антіохїї. А що ніч запала дуже швидко, так я заблукав ся в лісі і мусїв там остати аж до раня. Нічого не було чути крім ніжного шелесту листя. Нечайно доніс ся до моїх уший зойк, а опісля сердитий голос мушчини: „Ти є соромом мого життя і я сам власною рукою убю тебе, бо і так твоя голова упала-б з рук державного ката”. А жіночий ніжний голос лебедів: „Умилисерди ся наді мною! А як вже не наді мною, так над отсею дитиною”. Щоби не допустити до злочину, я кинув ся в місце, відки доходили голоси, та се було вже за пізно. Майнула тільки переді мною тїнь мушчини, що зникав серед темряви лісової... На землі побачив я жєнщину в передсмертних судорогах і манюсіньку дитинку біля неї.

ЮСТИНА: Хто була ся жєнщина? Скажи скорше!

ЛІЗАНДЕР *(поволи)*: Твоя рідна матінка. А маленька дитина біля неї — се ти. *(Мовчанка. Юстина підводить ся і закриває лице руками. Лізандер підносить ся поволи.)* Коли вона побачила мене, прошептала: „Умираю мученичою смертю за віру христїанську. Чи ти є христїянин?” Коли я одвітив, що так, лице її розяснило ся і вона промовила: „Возьми отсю дитину, навчи її христїанської віри, а я буду молити ся за твою долю перед престолом Всевишнього”. Більше не сказала ні словечка. В сїй хвили побачив я отворені небеса і солодку музику, що наповняла воздушні простори.

(Входить Лібія.)

ТОВАРИСТВО СЪПІВАЦЬКЕ „БОЯН” В НЮАРК, Н. ДЖ.

СЦЕНА 2.

ЛІБІЯ: Пані, біля брами є хтось, що бажає з тобою говорити.

ЮСТИНА: А хто-ж се є, Лібіє?

ЛІБІЯ: Гадаю, що се Кипріян, маґ.

ЮСТИНА: Попроси його, нехай увійде, Лібіє.

(Лібія виходить.)

ЛІЗАНДЕР: Кипріян? Бережи ся, Юстино. *(Благословить її.)* Не-хай тебе Господь благословить й охороняє.

ЮСТИНА: Нині і во віки віков.

(Лізандер виходить.)

СЦЕНА 3.

ЮСТИНА (сама): Що-ж бо принесло сюди Кипріяна? Недавно то-му Лелій, син префекта, відважив ся говорити до мене слова, що їх я немилу слухала. Може почув про се префект і Кипріян хіба... Він вже йде!

(Входить Кипріян.)

КИПРІЯН: Здоровлю тебе, Юстино, гарна дочко Лізандра. Не по-коїт ся моїм приходом. Приходжу з добрими новинами.

ЮСТИНА: Витаю тебе, Кипріяне. Що-ж за справа привела тебе сюди?

КИПРІЯН (до себе): Шо за чудова стаття! Прекрасна, дійсно, як розцвила рожа. *(Голосно)* Юстино! Я прийшов до тебе... *(В сторону)*

Я змішав ся. (*Голосно*) Прийшов я тебе поспитати, чи не бажаш від мене якої прислуги. (*До себе*) Моя кров біжить огнем по моїх жилах. (*Голосно*) Даруй, Юстино, та мій ум є так чому-то змішаний, що сам не знаю, що говорю.

ЮСТИНА: Ти мене тревожиш, Кипріяне. Скажи, чого бажаш від мене?

КИПРІАН: Ти боїш ся мене? Я тобі не вчиню жадного лиха. Ти знаєш Делія, сина префекта...

ЮСТИНА: Знаю його.

КИПРІАН: Се він післав мене до тебе. Говорив мені про тебе, Юстино. Говорив про свою пламенну любов і заявляв, що дасть за тебе своє жите, коли взаємно...

ЮСТИНА: Не говори дальше. Я його не люблю.

КИПРІАН: Любов підносить чоловіка до богів, а ти боїш ся любови.

ЮСТИНА: Є тільки Один, що Його люблю цілим моїм серцем. Йому я посвятила від молодих літ моє тіло і мою душу. Його краса ніколи не зникає, а Його любов триває на віки.

КИПРІАН: Тільки одного любиш? А богів не любиш?

ЮСТИНА: Люблю одного правдивого Бога, що Його сила і любов є безконечна.

(*Виходить новели.*)

СЦЕНА 5.

КИПРІАН: Вона любить тільки Одного Бога, що Його сила і любов є безконечна. Чи се може є сей Бог Бог, про котрого я читав в книгах Плінія? Його сила і любов є безконечна...

Занавіса спадає.

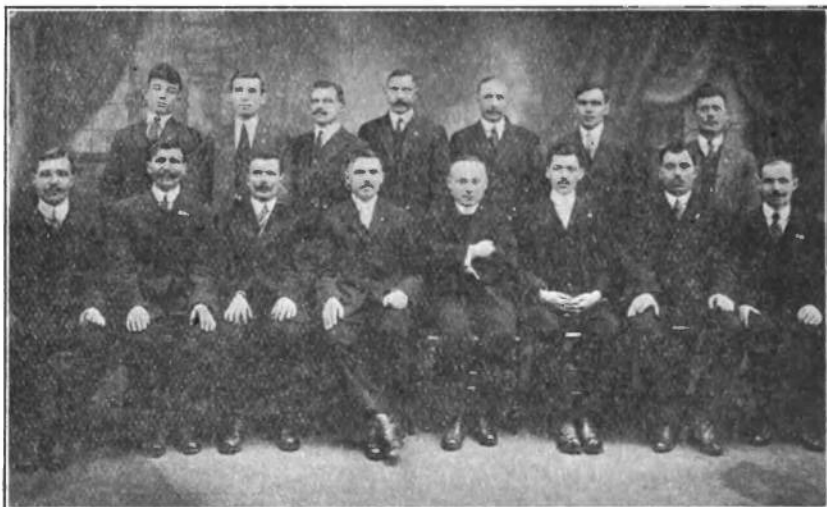
ДІЯ II.

Відслона перша.

Огород, з якого видко дїм Лізандра. В глубині сцени, на задній стїні отвір для появи духа, закритий занавісою. Кипріян сам один в огородї.

СЦЕНА 1.

КИПРІАН: Божевільні думки і ви, зловіщі привиди! До якого упадку ви довели мене! Знаю, що то всьо — се плід мойого розпаленого мозку. Аж до самого неба, неначе скоролетний орел, піднімав ся мені ум, щоби з-ясувати тайни богів; а тепер мої думки, ледви тягнуть ся по сїм поросї земнім, полптім сльозами. Нічим для мене книжки, нічим наука від коли я побачив Юстину! Говорять, що любов є смертю для науки. О, щоби мої очі ніколи не були вбачили сеї небесної краси! Чи се може пекольні сили навіяли мою душу своїм заразливим подихом? О! Се вона надходить. Що? В товаристві Хльоріс? Вона не повинна мене тут бачити. Мушу сховати ся. (*Виходить.*)

КОМІТЕТ ЦЕРКОВНИЙ ГР. КАТ. ЦЕРКВИ СВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ
В НЬЮАРК, Н. ДЖ.

СЦЕНА 2.

Входить Юстина і Хльоріс.

ХЛЬОРИС: Чому се ти замикаєш ся дома? Чому оставш оподалік від наших ігор і танців? Мушиш почувати ся нещасною, уникаючи радощів товариства.

ЮСТИНА: Ні, я дуже щаслива серед мойого положеня.

ХЛЬОРИС: Мені се видаєть ся невимістним, Юстино. Ти знаєш, що мій брат, Лелій, любить тебе щиро і дав би все за тебе. Погадай, які почести ожидають тебе, коли згодиш ся стати його жінкою. Чи-ж не покликав його до Риму цісар і не дав йому високого становища на своїм дворі? Прекрасні вигляди для тебе: будеш в ласках цісаря! Кожда дама буде тобі завидувати. А тепер, за твою віру в Назарянина тобою погордять, зневажать й переслідують. І се твоє щастє?

ЮСТИНА: Так, се для мене щастє; бо Назарянин — се цар далеко більше могучий від цісаря римського.

ХЛЬОРИС: Назарянин цар далеко більше могучий від цісаря римського? Мушиш мені сказати про се иншим разом. Тепер мушу тебе покинути. Коли-б так мій батенько побачив мене тут, не знаю, що було-б. Будь здорова!

ЮСТИНА: Йди здорова.

ХЛЬОРИС: Будь здорова!

(Виходить.)

СЦЕНА 3.

ЮСТИНА: Нехай Ісус з Назарету береже тебе від всього злого і заведе тебе до світла правди.

(Входить Кипріян.)

СЦЕНА 4.

ЮСТИНА: Ти тут, Кипріяне? Яким чином зайшов ти сюди?

КИПРІЯН: Вибач мені. *(До себе)* Висловлю мою любов до неї. *(Голосно)* Люблю тебе, Юстину. *(Клякає)* Обожаю тебе. Радо пожертвую для тебе моє багатство, славу, силу, себе самого... Тільки не відмов ся бути мовою.

ЮСТИНА: Кипріяне! Я є християнка, а ти ні. Тому ніколи не можеш мати моєї любови, хіба в смерті.

(Виходить в напрямі палати.)

СЦЕНА 5.

КИПРІЯН: Погордила мною... О, прикре вражінє! О, луче генія, зроджений в небесах! Як-же ти низько тепер упав! Яка-ж темна тїнь упала на тебе через се, що я дав потягнути ся тілесним пристрастям! Чую, що який-то инший дух замешкав у моїм серцю; бо я готов і душу свою віддати за сю дівчицу.

(Входить Мефісто.)

СЦЕНА 6.

МЕФІСТО: Твою душу? Я готов її прийняти!

КИПРІЯН: Хто-ж ти є?

МЕФІСТО: Моє ім'я Люцифер.

КИПРІЯН: Де-ж ти родив ся?

МЕФІСТО: Я з роду достойний, а знанєм так вивиснений, що могучий, славний цар вибрав мене за свого найліпшого приятеля. Його домівка є вкрита перлинами і дорогими камінями. Не буде пересади, як скажу, що він перевисшає навіть блеск зірниць. Се була гордість, що попхнула мене до зневаження самої царської корони і поставити мої ноги на його престол. А коли я побачив мою зловіщу похибку, тоді вже було за-пізно: мене засуджено на вічну кару. Вигнали мене з царства. Та хоч я стратив щастє, то задержав дар знаня. Знаю гаразд біг небесних тїл; можу приказувати зірницям, земним хуртовинам і небесним громовицям. Як мені не віриш, сейчас докажу правдивість моїх слів.

КИПРІЯН: Витай тебе щиро. Всею дам тобі, як добудеш для мене любов хорошої Юстини.

МЕФІСТО: Маю сялу заспокоїти бажанє твого серця. Повір мені. Отряси з себе ярмо сумної і мрачної меланхолії. Коли Юстина є жєнщина, що її ти любиш, її я приведу у твої обійми. Чи ти бажєш сього?

КИПРІЯН: Без сумніву. Кубло сходячого сонця, де його усміхи золотого дитинства утирає перлисті роси-сльози, що скропили ниви і левади; рожевий блеск ранку, розцвила рожа, запашна фіолетна цвітєка, журчанє потічка, мєльодійні голоси птичок — се тільки частина краси сеї дівчиці. Не диво отже, що люблю її до божєвілля! Покинув я мої

студії, книжки, славу. Пристрасть потемнила мій ум, а туга за її любовю довела мене до одчаю. Тому я сказав, і тепер кажу, що за сю дівчицю видав би я радо мою душу пекольним силам.

МЕФІСТО: Я відпоручник сеї пекольної сили! (*Грім. Мефісто витяга; звиток паперу.*) Підпиши отсей документ твоею кровю, а Юстина буде твоею. Научу тебе тасмної штуки, при якій помочи можеш прикликати її після впадоби. Та памятай собі, Кипріяне, що всьо за ціну твоєї душі.

КИПРІЯН: Душа за душу! Пожди. Сповню обітницю. А ти? По чім знати-му, що ти мене не опукуєш? Дай мені знак на пробу.

МЕФІСТО: Нехай буде й так. Оберни ся в-зад. Шо там бачиш?

КИПРІЯН (*глядить поза себе*): Бачу скалисті узгір'я і хмари горою на небі.

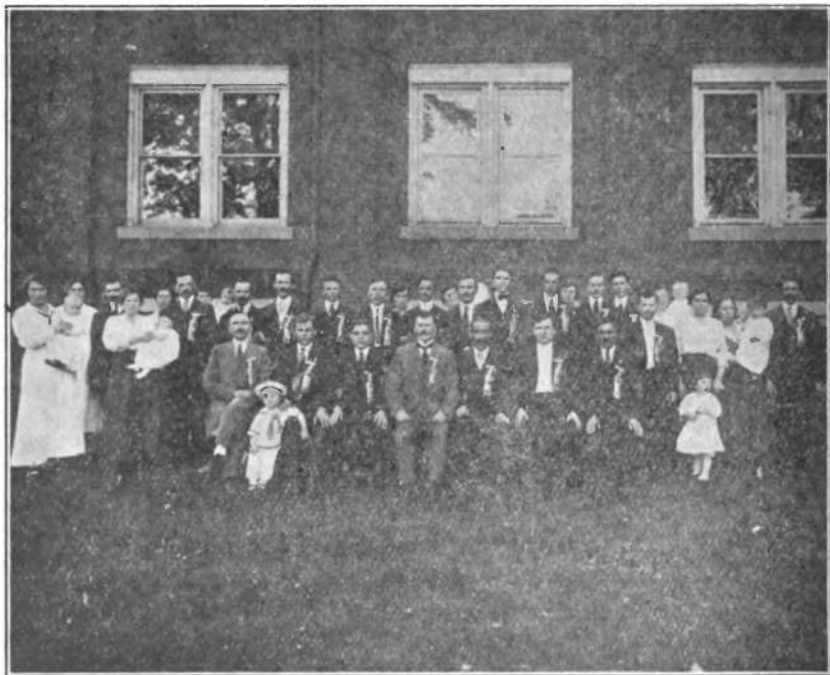
МЕФІСТО: Чи хочеш побачити дівчицю твогого серця?

КИПРІЯН: Тужу за нею.

МЕФІСТО (*зачеркує коло на землі. Грім бє*): Духи темряви, пекольні сили, засуджені на вічну кару, повстаньте на мій поклик! Отвори дикий хаосе стихій, своє нутро і покажи його очам предмет туги йогого серця. (*Занавіса в задній стіні зісуваєть ся; там показуєть ся Юстина, як марево.*) Чи се ся, що її ти любиш?

КИПРІЯН: О, неваглядна красо! О, любя Юстину!

(*Підходить до привиду.*)

БР. СЪВ. АП. ПЕТРА І ПАВЛА ВІД. 108 „ПРОВІДНІЯ”
В СТЕМФОРД, КОНН.

МЕФІСТО: Стій! (*Привид щезає.*) Ти ще не підписав документу.
(*Морляко вихиляє голову зноза сцени.*)

КИПРІАН: Підпишу сейчас. (*Випускає каплю крові з рамени.*)
Власною кровю підпишу контракт. (*Читає.*) „Я, Кипріян, даю мою душу”... (*До себе*) Яка-ж дрож мене проймає! „...мою душу некольним силам за сью дівичю”. (*Підписує.*)

МЕФІСТО: Чи ти підписав?

КИПРІАН: Підписав. (*Віддає записку Мефістови.*)

МЕФІСТО: То Юстина буде твоєю.

КИПРІАН: А тобі прийде моя душа на віки!

МЕФІСТО: Душа за душу! В темній і непривітній гірській ясині, куди не доходить ясний луч сонця, мусимо разом перебути якийсь час без товариства чоловіка. (*Витягає Морляка зноза сцени, коли він уважно надслушував ся.*) Сього влізливця возьмемо зі собою. Він не відважить ся зрадити нашої кривки.

МОРЛЯКО (*затревожений*): Присягаю на Юпітра, що буду держати язик за зубами.

МЕФІСТО: Кипріяне, попрощай ся із синім небозводом і сею землею, бо сього дня будеш учити ся перших відомостей. Ходи!

(*Виходить.*)

КИПРІАН: Жертва велика. Та за коштовну річ треба заплатити велику ціну. А за Юстину нема за-високої ціни!

(*Виходить.*)

МОРЛЯКО: О, копи я не був ніколи підслушував! Таксамо, як деякі баби, що підслушують тайни своєї сусідки. Саме тоді, коли найменше надіють ся, який-то чорт зловить їх на горячім. У-у! Який неможливий смрід! Се певно не арабські пахощі. Можливо, що вулкан розпав ся на-двоє... А може се сей панок лишає поза собою смрід сірки. У-у! (*Держить ся за ніс.*)

МЕФІСТО (*за сценою*): Спіши ся і йди за нами!

(*Морляко вибігає затревожений за сцену.*)

Занавіса спадає.

Відслона друга.

Кімната в палаті Аврелія в Антіохії.

СЦЕНА 1.

ХЛЬОРІС (*входить обережно*): Фільо! Фільо!

ФІЛЬО (*входить і задержуєт ся*): Чи се ти Хльоріс, донька префекта?

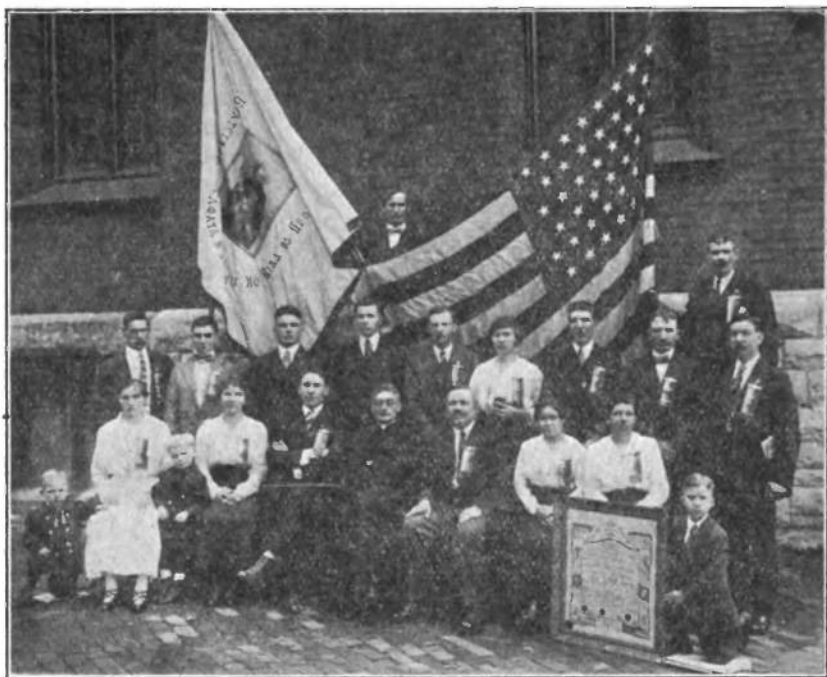
ХЛЬОРІС: Я є його дочка. Мені казали, що ти є лікар.

ФІЛЬО: Так. Чи ти хора, солодка дитино?

ХЛЬОРІС: Чи можеш вилічити невзаїмну любов?

ФІЛЬО: Нічого нема легшого. Навіть більше учиню, відповідно до висоти нагороди. Чи ти залюблена? А певно. Дай мені свою золоту бранзолетку, а я ручу тобі за взаїмність і приведу тобі його у твої обійми.

ХЛЬОРІС: Сю золоту бранзолетку? Ні, без неї не можу ходити. Дам тобі отсю золоту монету. (*Дає йому золоту монету.*)

БР. СВВ. ПОСАФАТА ВІД. 95 „ПРОВІДІНЯ” В СТ. ЛУІС, МО.

ФІЛЬО: Мала вправді заплата, та я розсліджу хворобу і запишу лік. Скажи мені, дитино, кого ти любиш?

ХЛЬОРІС: Я не залюблена. Се мій брат, Левій, любить дівчину, та без взаємности.

ФІЛЬО: Так се твій брат? Так заплата повинна бути далеко вища. Та се марниця! *(Дає їй який-то предмет.)* Нехай носить отсе коло серця, а всьо буде в порядку.

(Хлоріс виходить. Входить Аврелій.)

СЦЕНА 2.

АВРЕЛІЙ: Стій! Хто ти?

ФІЛЬО: Фільо, достойний пане, Фільо!

АВРЕЛІЙ: Яке твоє занятя?

ФІЛЬО: Я філософ, достойний пане!

АВРЕЛІЙ: В наших часах дуже велике число філософів. До якої школи належиш?

ФІЛЬО: Я є періпатетик, достойний пане, періпатетик. Коли-б я був багатирем і мав багато слуг, то казав би себе нести; та тепер мушу йти пішки...

АВРЕЛІЙ: Від хати до хати. А радше, від коршми до коршми. На се вказує твій ніс.

ФІЛЬО: Вино скріпляє ум, достойний пане.

АВРЕЛІЙ: Чи ти не пеш часом за багато?

ФІЛЬО: За багато? Ні, достойний пане. Ніколи не можу напити ся за багато.

АВРЕЛІЙ: Чи ти жонатий?

ФІЛЬО: Жонатий? По що се питане? Любов є поезією життя, мій достойний пане, а я поет...

АВРЕЛІЙ (*сьмієть ся*): Давно я вже не сьміяв ся так сердечно. Повинен я тобі дати дещо за се. Йди до Фабія і напий ся тільки вина, що може в тобі помістити ся. Або утопи ся у вині!

ФІЛЬО: Утопити ся у вині... Блаженна смерть!

(*Виходить. Входить Фльор.*)

СЦЕНА 3.

ФЛЬОР: Приїхав щойно післанець з Риму і привіз до тебе лист від цїсаря. Ходи. Післанець чекає на тебе.

АВРЕЛІЙ: Шо за новину він міг мені привезти? Цїсар покликав Лелія до Риму і іменував його капітаном прибічної гвардії. Чи може тепер описує се в листі? А може видає нове заряджене проти християн?

ГОЛОСИ ЗА СЦЕНОЮ: Нехай живе цїсар Декій! Славно! Славно!

АВРЕЛІЙ: Поклич танечниць, щоби забавляли гостей!

(*Виходять обое в противні сторони.*)

ГОЛОСИ ЗА СЦЕНОЮ: Нехай живе цїсар Декій! Нехай живе Аврелій! Славно! Славно!

(*В часі тих окликів входять на сцену танечниць і виводять танець.*)

СЦЕНА 4.

(*Входить Аврелій, Лелій, Фльор, Фабій, Порція, Хльоріс, жовніри і дами.*)

АВРЕЛІЙ: Цїсар Декій зарядив, щоби всіх вислати на смерть, хто тільки визнає науку Христа. Замордувати кожного, хто не схоче запалити кадила римським богам. В письмі стоїть таке: „Проти моєї волі, присягаю на богів, потече кров моїх підданих; та гідність Риму не дозволяє бунту; тому ся юрба зрадників мусить бути винищена”.

ВСІ (*крім Лелія, Порції і Хльоріс*): Смерть християнам! Нехай вони загинуть!

АВРЕЛІЙ: Ти, Фльоре, будеш поводити військом і приведеш до мене в кайданах всіх християн, що їх зможеш зловити. В честь богів і добра римської імперії, для послуху до цїсаря — ти повинен винищити се не нависне християнське кодро. Тобі, Лелій, хоч ти мій старший син, не можу повірити виконання розпорядження. Ти тепер змінив ся. Що тобі такого стало ся? Говори!

ЛЕЛІЙ: Як так, то скажу. Хоч я не є одним з тих нещасних християн, що їх переслідує гнів римського цїсаря, то я однак надто добре пересвідчив ся, що християни не сповняють жадних тих злочинів, о які їх обвинувачують.

АВРЕЛІЙ: Могучий Юпітре! Як довго будеш здержувати твої громовиці і не пімстиш зневаги святих богів? Чи ти призабув, Лелій, що я маю повну владу тут, в Антіохії і що тільки сам цісар є вищий від мене? Чи-ж цісар не післав мене сюди, щоби я ділив з ним тягарі панования і чи-ж не дав мені найвищих почесий? А ти наносиш сором імени твогого батька, а й твомуу власному. Шо-ж сказав би цісар, коли-б дізнав ся, що мій син боронить християн?

ЛЄЛІЙ: Поважаю становище, дане тобі від цісаря; та все повторяти-му, що християни є невинні. Твоім обовязком є їх боронити, так віддай мені жите Лізандра і Юстини.

ХЬОРІС: Батеньку, сповни його просьбу.

ПОРЦІЯ: Юстини?

ЛЄЛІЙ: Так, матінко, Юстини.

ПОРЦІЯ: Чи ти її любиш?

ЛЄЛІЙ: Люблю її цілим серцем. *(До Аврелія)* Батеньку! Чи-ж не маю право говорити до тебе тим солодким словом? Дай мені жите їх обоїх. Заклинаю тебе на всьо свьяте: дай мені жите Лізандри і Юстини!

ПОРЦІЯ: Мужу, сповни його просьбу.

АВРЕЛІЙ: Не можу.

ЛЄЛІЙ: Префекте Антіохії, ти можеш!

АВРЕЛІЙ: Мовчи!

ЛЄЛІЙ: Ні, я буду говорити. Ти хіба не бачиш сеї повени, що клекотить по цілім свьіті від трьох соток літ, починаючи від смерти Назарянина? Були сильнійші вже від тебе або й від Декія, а не були в силі сеї струї здержати.

АВРЕЛІЙ: Ти хіба божевільний. Християни — се зрадники і бунтівники, що намагають ся знищити силу цісаря.

ЛЄЛІЙ: Ти лїпше знаєш се в глибині твогого серця.

ВСІ *(крім Лелія, Хьоріс і Порції):* Смерть, християнам! Нехай вони пропадуть!

АВРЕЛІЙ: Фабіє, чи Фільо пішов вже?

ФАБІЙ: Ні, пане, він п'яний.

АВРЕЛІЙ: Поклич його сюди. *(Фабій виходить.)* Виконане цісарського розпорядження буде тяжким ділом тут, в Антіохії. Християни зросли у велике число і, мушу признати, не робили тут жадних розрухів. Та, без сумніву, в Римі вони певно зробили заговор на жите цісаря. Щодо мене, то виповню розпоряджене цісаря щодо йоти.

(Входить Фабій з п'яним Фільо.)

АВРЕЛІЙ *(до Фільо):* Фільо, чи ти випив тільки вина, що могло в тобі змістити ся?

СЦЕНА 4.

ФІЛЬО: Мій достойний пане, гадаю, що більше випив, як могло змістити ся.

АВРЕЛІЙ: І я так гадаю. Де ти жиєш?

ФІЛЬО: Всюди і нігде, достойний пане.

АВРЕЛІЙ: Може знаєш, де збирають ся християни?

ФІЛЬО: Знаю всьо і всіх їх.

АВРЕЛІЙ: Чи ти християнин?

ФІЛЬО: Я християнин? Ні, достойний пане!

АВРЕЛІЙ (до Фабія): Держи його тут. Він покаже Фльорови кривби християн. (До Фльора) Сейчас виконай приказ імператора!

ВСІ (крім Лелія, Хльоріс і Порції): Смерть християнам! Нехай вони пропадуть!

(Виходять всі крім Лелія і Хльоріс.)

ЛЕЛІЙ: Хльоріс, мусимо сейчас дати пересторогу Юстині. Кроважаний Декій! А біля нього наш нелюдяний батько! Сліпі і перозумні, що нарочно замикають очі на вид правди! Немов у сні, бачу перед собою розкриту будучність. Бачу, як престол цїсарський колибаєть ся, святині ідолів валять ся, а погорджений Назарянини підносить ся до слави і могутости на руїнах римського сьвіта.

ХЛЬОРІС (зближає ь ся до Лелія): Чи ти може християнин, Леліе?

ЛЕЛІЙ: Ні, ще ні!

(Зачинає грати солодко музика.)

ХЛЬОРІС: Ше ні кажеш? А чи хочеш бути християнином?

ЛЕЛІЙ: Так, хотїв би бути. Таємні сили ведуть борби в моїй душі і неволять мене до прийнятя християнства. Цїлий римський сьвіт — се неправда, зіпсуте моральнім житю і несправедливість у відношеню між людьми. Без суду ведуть на смерть мушци, жінок, а навіть безпомічних малих дїтий і обжаловують їх о свої власні злочини! Як відмінний є сьвіт християнський! Одного дня був я з Юстиною на християнських зборах.

Там чув я, як Лізандер говорив про Небесного Отця, що післяв Свогого Єдинородного Сина для відкуплення сьвіта. З його уст не вийшло ні одно словечко ненависти або поклику до пімсти над ворогами. Повторяв тільки слова, що їх сказав Назарянин, прибитий до хреста: „Отче, відпусти їм, бо вони не знають, що роблять”. Або говорив також: „Любіть своїх ворогів і добро творіть тим, що вас ненавидять”. Оттакий є християнський сьвіт, в котрім царствує Ісус з Назарету.

ХЛБОРИС: Лелій, ходім за Ним.

Музика тихне. Занавіса спадає.

ДІЯ III.

Відслона перша.

Скалиста сцена в дуброві, з входом до яскині.

СЦЕНА 1.

МОРЛЯКО (виходить з яскині): Славити Бога! Мій достойний пан знаменито здав іспит з магічної штуки; нині зачне її уживати зглядом Юстини. Мені здають ся, що він тепер тільки й знає, що його учитель. Пусте! Коли взяти то всьо до купи, то нема більше щасливого чоловіка від мене! Добре, що час минув і ми можемо йти до Антіохії. Отворю там школу магічної штуки і я-ж доволі багато научив ся в так мудрім товаристві і могу безпечно занятя катедру професора. Цікавий, чи моя стара любов покинула мене. Здаєть ся, вона утікла з моім товаришем, з тим паліводою Москоном. За хвилину буду всьо знати. Ужию магічної штуки і вона мусить признати ся до всього. Добре зачати є до половини зробити. *(Начеркує коло на землі і поводить руками по землі на-право.)* Духи праві! *(Поводить руками на-ліво.)* Духи ліві! *(Поводить по середині.)* Духи середні! *(Чути сильну громовицю і блискавицю. Злі духи вискакують із землі і танцюють довкруги Морляка.)* Стій! Стій! *(Падає на землю. Знов бють громи. Злі духи зникають.)*

СЦЕНА 2.

МЕФІСТО (входить): Що се?

МОРЛЯКО (повстає): Пекло. Не гнівай ся, достойний пане. Я хотів переконати ся, чи моя любов є ще вірна для мене. То всьо.

МЕФІСТО: І тепер се знаєш?

МОРЛЯКО: Ше ні. Та — душа за душу... Моя душа буде належати до тебе, як дозволиш мені...

МЕФІСТО: Забирай ся відси, дурню! Твоя душа є вже тепер моя!

(Виходить.)

МОРЛЯКО: Дякую! Та, мій гарний друже, де є жите, там є і надія!

(Виходить в протинний бік.)

СЦЕНА 3.

КИПРІАН (виходить з яскині): Ніжне сьвітло небесне, так ясне і чисте, солодка музико сфер, чудовий небозводе, витаю тебе! О вселенна так прекрасна, солодкі пахощі цьвітів, витаю вас! Довгий-довгий час

перебував я в темряві непривітній, без товариства людей, щоби научити ся чарівничої штуки. А всьо ради тебе, Юстино! Ти зранила мое серце. Минув час. Придбав я собі знанє штуки і тепер слухати-муть моїх приказів всі єства на сьвітї. З темних могил я є в силі викликати духи мовчазливих мерців і вони мусять мені дати одвіт на мое питанє. Юстино, ти побачиш мій тріумф! Чи ти й на-далі погордиш моею любовю?

СЦЕНА 4.

МЕФІСТО (входить): Ах, Кипріяне!

КИПРІЯН: Кріпкий учителю!

МЕФІСТО: Чому-ж ти йдеш радше за понукою твоїх бажань, як за моїми приказами?

КИПРІЯН: Минув час і я вийшов з яскині, що була для мене тюрмою. Хочу спробувати мою силу. Учив ся я тяжко, як сам знаєш. Довше годї мені ждати. Мушу прикликати чарівничою штукою Юстину до себе, бо довгий вже час не бачив я її.

МЕФІСТО: Довше здержувати тебе не буду. Зачеркни таємні знаки на землі і точно вимов магічні слова.

КИПРІЯН: Піду в більше пригоже місце і напружу мій ум.

(Виходить.)

СЦЕНА 5.

МЕФІСТО: Духи пекольні, *(зрешить)* дивогляди безодні! Вийдіть послушно на його поклик! Отвори ся, пропасте темнота, середино царства роспуки! З твоєї тюрми випусти демонів тілесних пристрастий і нехай вони опоганяють душі Кипріяна і Юстини!

(Занавіса спадає.)

Відслона друга.

Кімната в палаті Лізандра.

СЬПІВ (за сценою):

О, любове, що на землю сходиш,
Як ангельський дар із небеси;
Ти солодке чувство безконечне,
Як могуче і любе еси!

СЦЕНА 1.

ЮСТИНА (входить в часї сьніву): Шо се за звуки, що вражають мій слух? Звуки солодкі і приманчиві! О, вони викликають в моім серці найприємніші вражіння. Відки се зворушенє і се тайне дрожанє в моїй груді? Відки се ніжне бажанє роскоші, незнанє дотепер? Чи-ж більше я не в силі панувати над собою? Що спричинило таку зміну в мені?

СЬПІВ (за сценою. Чути сьнів птичок):

О, любове, що на землю сходиш,
Як ангельський дар із небеси;
Ти солодке чувство безконечне,
Як могуче і любе еси!

БР. СЬВ. МИХАІЛА ВІД. 62 „ПРОВІДІНЯ” В ПОРТЧЕСТЕР, КОНН.

ЮСТИНА: Чи се жайворонок мені одвічас і кличе мене солодко до роскошій любови? Нє сьпівай більше, не сьпівай, любя моя пташино. Не натякай більше на се палаюче чувство в любячій людській груди. **Що** се мусить бути, коли навіть птичка о сїм сьпіває! А може се є шопїт зелених кущів виноградника, що криють в своїх обіймах сього жайворонка? Чому-ж бо се кущ виноградника так щільно прижимаєть ся до пня дерева? Не зводи мене, малий сьпіваче! Звільни свої любощі! А може се розцвілі рожі розсипали довкруги свої пахощі, нахлившись росою **вкриті** лица до сонічних промінїв? **Що-ж** значить польна рожя, або хороша левадна лелія без животворних сонічних лучів? Зісохне і згине...

СЬПІВ (за сценою. Чути знов сьпів птичок):

О, любове, що на землю сходш,
Як ангельський дар із небес;
Ти солодке чувство безконечне,
Як могуче і любе вси!

ЮСТИНА: Любове, солодка любове, тебе я ніколи не зазнала! **Проч** такі думки! Ніколи я їм не піддам ся! Чи-ж не відкинула я **залицья** Лелія і чи не погордила любовю Кипріяна? Кипріяне! О! Де він є?

СЦЕНА 2.

МЕФІСТО (входить): Ходи зі мною. Я тобі його покажу.

ЮСТИНА: Ах, горе мені! Хто ти і за чим прийшов сюди? Чи-ж двері щільно не є позамикані? Чи ти мара, чи дійсність?

МЕФІСТО: Я чув твою тугу за Кипріяном і прийшов привести його до тебе.

ЮСТИНА: Ніколи! Проч від мене, спокусителю! Се була тільки нечаяна думка. Та на неї я ще не згодила ся!

МЕФІСТО: Думка є половиною діла. Ходи зі мною, ходи!

ЮСТИНА: Боже сохрани!

МЕФІСТО: Ждуть на тебе роскоші, як підеш зі мною. Ходи зі мною, ходи!

ЮСТИНА (падає на-вколішки): Ісусе, моя єдина Любове, в Тобі моя піла надія! *(Притадає до землі.)*

МЕФІСТО (скрикнув серед переляку): А-ах! Ненавиджу і бою ся сього Імени! Ти побідила, дівце, та я ще не побіджений. Обману Кипріяна, викликаючи твоє марево місто тебе. Він таки мусить бути моїм.

(Виходить.)

СЦЕНА 3.

ЮСТИНА (підводить ся): Шо тут стало ся? Де я? Чи-ж не був тут дивний мущина? А може се тільки сон... Батеньку, батеньку! Лібіє!

СЦЕНА 4.

ЛУЗАНДЕР (входить): Шо тут стало ся?

ЛІВІЯ (входить): Шо се?

ЮСТИНА: Чи не бачили ви його?

ЛУЗАНДЕР І ЛІВІЯ: Кого?

ЮСТИНА: Сього чоловіка, що був тут?

ЛУЗАНДЕР: Успокій ся, моя доню, тут не було нікого. Се тільки плід розгоряченої уяви.

ЮСТИНА: Ні, ні, батеньку, се не уява. *(Падає на-вколішки.)* Ісусе, моя Любове, не покидай Твої дитини!

ЛУЗАНДЕР: Повстань, моя доню. Ходім разом до престола і помолім ся щиро до Нього, щоб Його милосердіє і любов тривала вічно.

Занавіса спадає.

Відслона третя.

Скалиста сцена в дуброві з входом до яскині.

СЦЕНА 1.

КИПРІЯН (входить змішаний): Чи-ж небесні зорі бунтують ся проти моїх приказів, а пекольні пропасти відмовляють мені послуху? Тричі кликав я її; тричі начеркав я круг на землі — і всьо даремно. Нема відповіді, нема успіху. Стрібую ще раз. *(Начеркує круг на землі.)* Юстино! Юстино! Чи-ж не чуєш мене? Роскажую тобі появити ся сейчас!

(Юстина переходить крізь сцену поволи, убрана в білий плащ, видко лице.)

СЦЕНА 2.

ЮСТИНА: Я почула твій голос, Кипріяне, і приходжу, послушна твоїм приказам. О, як я тужила за сею хвилиною, коли тебе побачу!

КИПРІАН (*затревожений, до себе*): Мене переймає ляк!

ЮСТИНА: Я чула твій приманчивий голос і...

КИПРІАН (*до себе*): Згину від страху!

ЮСТИНА: ...і в надмірі моєї любові спішу, щоби тебе уняти у свої обійми.

КИПРІАН (*в сторону*): Проймаюча студінь проходить мої жили...

ЮСТИНА: Горе! Ти мовчиш і не промовляєш до мене. Тому мушу відійти до найтемніших тіней дуброви.

(*Закриває лице і виходить.*)

СЦЕНА 3.

КИПРІАН (*зворушений*): Стій! Лиши ся тут! Не покидай мене! Юстино! Юстино!

(*Виходить за Юстиною. Входить Морляко.*)

СЦЕНА 4.

МОРЛЯКО: Всі добрі духи най хвалять богів! У-у! Який-же тут задушливий смід! Чути неначе сірку із самого пекла! Гадаю, що ся дівця певно була в кухні і розпалювала огонь, коли її пан покликав. (*Глядить поза сцену.*) Він побіг. Цікавий я, чи здогонить. На Йова, здогонить! Ось держить її у своїх обіймах. Веде її назад. Сховаю ся і побачу, як скінчить ся сей підступ. Бо се тільки чортівський підступ, а більше нічого. Я се сказав йому, а він не хотів повірити.

(*Виходить.*)

СЦЕНА 5.

КИПРІАН (*входить, держачи в обіймах мару, убрану в білій плащ, у формі Юстини*): Нарешті маю тебе у своїх обіймах, прекрасна Юстино. Все, що я мав, пожертвував я ради тебе, навіть мою душу. Та коли погляну на твою красу, то гадаю, що ціна є низька, прямо незначна. А тепер відкинь із свого лица заслону, щоби я міг глянути на сю ненаглядну красу. (*Скидає заслону і плащ. Зпід нього показуєть ся кістяк.*) О! Страшний вид! Місто краси сей поганий кістяк! Мене обвіяло холодом. Від сих сухих кісток віє могильним духом! Говори! Заклинаю тебе, говори!

МАРА-КІСТЯК: Кипріяне, от-так проминає слава сього сьвіта!

(*Зникає.*)

СЦЕНА 6.

МОРЛЯКО (*входить переляканий*): Дух, дух! (*Біжить до Кипріяна.*)

КИПРІАН: Стій, маро! Потребую тебе до иншої ціли!

МОРЛЯКО: Я не мара, мій пане! Чи-ж не чуєш, як важить при тобі моє тіло?

КИПРІАН: Куди поділа ся мара?

МОРЛЯКО: А відки я се можу знати? Я не знаю! Утікаймо!

КИПРІАН: Ні, біжим за нею!

МОРЛЯКО: Ні, мій пане, ні!

СЦЕНА 7.

МЕФІСТО (входячи): Що тут стало ся?

КИПРІАН: Не мавш потреби питати ся мене, що тут стало ся. Ти сам знаєш найкраще. Се підступ і обман. Ти безсоромно обманював мене!

МОРЛЯКО (до Кипріяна): А чи-ж я не остерігав тебе давненько? Щодо мене, то мені вже досить того всього. Бувай здоров! (*Виходить.*)

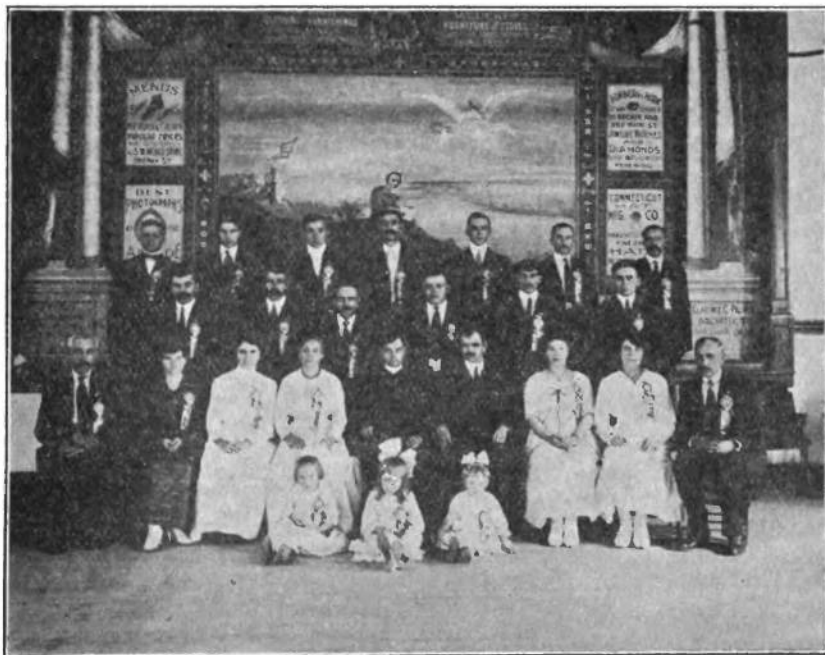
МЕФІСТО: Не нарікай на мене. Не завинив тут ні ти, ні я. Покажу тобі кращий спосіб, щоби дійти до ціли.

КИПРІАН: Лиши для кого иншого твої хитрі штуки. Більше вже не буду їх уживати. Віддай мене контракт, бо він, хоч підписаний мою власною кровю, тепер неважний. Віддай мені мій контракт!

МЕФІСТО: Ні, ніколи! Я згодив ся привести Юстину у твої обійми і сповнив мою обіцянку. Тому контракт є важний і твоя душа належить до мене.

КИПРІАН: Брешеш! Ти обіцяв віддати її мені!

МЕФІСТО: А чи-ж не держав ти її у своїх обіймах?

БР. НЕП. ЗАЧ. ПРЕЧ. ДІВИ МАРІЇ ВІД. 9 „ПРОВІДУНЯ”
В НЮ БРІТЕЙН, КОНН.

КИПРІАН: Се не була вона, а тільки мара. Чому-ж ти не призвав Юстини?

МЕФІСТО: Її хоронить вища сила.

КИПРІАН: Яка?

МЕФІСТО: Не можу тобі сього сказати.

КИПРІАН: Мусиш мені сказати, бо инакше ужню твоєї власної сили проти тебе.

МЕФІСТО: Її хоронить сила Живого Бога. Більше не знаю і більше сказати тобі не можу.

КИПРІАН: Ти знаєш децо більше і мусиш мені сказати. Заклинаю тебе Живим Богом, скажи мені, чому Юстина остає під охороною?

МЕФІСТО: Бо вона християнка.

КИПРІАН: Так отже Юстину хоронить Бог християн. Він отже мусить бути більший і сильнійший від богів Риму. Бачу се тепер. Се Бог, про котрого говорять Пліній. Хочу вірити у сього Бога. Його буду любити і на віки йому служити!

МЕФІСТО: Ніколи не можеш бути його ісповідником. Мусиш бути на віки моїм рабом; я-ж маю контракт, підписаний твоєю власною кровю.

КИПРІАН: Віддай мені його, бо убу тебе. *(Кидаєть ся до нього.)*

МЕФІСТО: Твоя лють є даремна! Мене ти не в силі убити! Я безсмертний!

КИПРІАН: Чи-ж для мене надії вже нема?

МЕФІСТО: Нема! Тепер вже за пізно.

КИПРІАН: Як за пізно, то утоплю отсей меч у моїй груді. *(Витягає меч.)* Та, постій! Чи-ж сей Бог, що хоронить Юстину, не може мене також спасти із сеї западні?

МЕФІСТО: Бог вже тебе осудив. А щоби не вирвала ся мені твоя душа, задушу тебе саме в хвили твого гріховного упадку. *(Ловить його за горло.)*

КИПРІАН *(вириваєть ся і падає на коліна):* Боже Юстини, Боже християн, простягни Твою могучу десницю і оборони мене! Ти є її любовю. Ти будеш і моєю любовю на віки!

Занавіса спадає.

ДІЯ IV.

Кімната в палаті Аврелія в Антіохії. Аврелій, Фльор і жовніри.

СЦЕНА 1.

АВРЕЛІЙ: В котрім місци їх арештовано?

ФЛЬОР: В місци, де християни збирають ся на богослуження, при дорозі Аврелія. Фільо дізнав ся про час і коли вони вже були зібрані, жовніри окружили площу так щільно, що ніхто не міг утїчи. Арештували ми всіх, а між ними також Лізандра і Юстину... Та що найбільше прикре, Лелій і Хльоріс є також між арештованими.

АВРЕЛІЙ: Що? Лелій і Хльоріс між арештованими?

ФЛЬОР: Так. Я зарядив, щоби їм визначено окреме місце в тюрмі. Чи вони вступили вже до християнської секти, я не знаю.

АВРЕЛІЙ: Лелій і Хльоріс в товаристві християн! О, боги! Коли-б се донесло ся до цісаря, упала-б неслава на моє ім'я. А коли-б я знов се

затаїв, то моя вірність була-б захитана. Шо робити? Кинути моїх дітей на жир диких звірять? Або віддати їх на муки і смерть? Не можу... Та я є Римлянин і мушу слухати законів Риму.

МЕФІСТО (за сценою): Стрежи ся божевільного! Стрежи ся божевільного!

АВРЕЛІЙ: Що се за крик?

ФЛЬОР: Піду поглянути. (Виходить).

МЕФІСТО (за сценою): Він збожеволів! Він люнатик! Хороніть ся перед ним!

АВРЕЛІЙ: Шо се мають значити сі крики?

ГОЛОСИ (за сценою): Се Кипріян, чарівник. Шо се стало ся з ним? Він збожеволів!

ФЛЬОР (входить): Кипріян вернув до Антіохії, як божевільний.

АВРЕЛІЙ: Се наслідок надмірної науки.

КИПРІЯН (за сценою): Пустіть мене до префекта!

СЦЕНА 2.

(Входить Кипріян. Порція, жовніри і товпа.)

КИПРІЯН (говорить входячи): Ви звете мене божевільним. Вам самим брак здорової думки. В цілім моім житю ще ніколи мій ум не був так ясний, як тепер. (До Аврелія). Послухай мене, мудрий судіє Антіохії. Приятелю цісаря, позволь мені говорити. Ти знаєш мене. Я є Кипріян, магік, колись жива пророчня Антіохії. Всі мої студії доводили мене тільки до сумнівів і неспокою. Любов до женщины убила в мені всі вищі змаганя. Я висловив мою любов благородній дочці Лізандра, та без успіху. Тоді відкинув я проч свої книги і згодив ся віддати мою душу пекольній силі, щоби при помочи чарів зискати сю любов. Научив ся я перевертати гори, а не міг зискати Юстини, бо її хоронив Бог христіян. І ось я повірив у тогосамого Бога. Не отягай ся, Авреліє, а тільки віддай мене чим мерщій на муки, бо я також христіянин.

(Входить Мефісто.)

СЦЕНА 3.

МЕФІСТО: Не вірте йому. Він збожеволів і не знає, що говорить. Він люнатик.

МОРЛЯКО (входячи): Ти бреше, драбе! Ти знаєш, що кожде слово Кипріяна є правдиве. Лицарі і прочі достойники Антіохії, чи ви знаєте сього чоловіка? Як очі ваші не домагають, то носи ваші сейчас занюхають, що він приходить з пекла, бо смердить смолою і сіркою.

(Жовніри уводять Юстину в кайданах і ставляють її перед Аврелієм. Мефісто, побачивши її, утікає.)

СЦЕНА 4.

АВРЕЛІЙ: Лишіть дівлицю тут, а прочим повтинайте голови, як не схотять принести кадила Юпітрови.

(Виходять всі крім Кипріяна, Юстини, Морляко і двох жовнірів.)

СТИНА (глядить за тими, що виходять): Аврелію, ти нелюдяний пане, чому відкладаєш мою смерть? Бажаю в смерти получитьи ся з Христом. (Побачила Кипріяна.) І ти тут, Кипріяне? Ти також арештований?

КИПРІЯН: Се ти, Юстино, в кайданах? Безталанна дівиця! Який-же ти злочин сповнила?

ЮСТИНА: Жадного злочину. А кайдани на моїх руках за се, що я християнка.

КИПРІЯН: Моли ся до Бога, щоби дарував мої гріхи. *(Падає на-сколішки.)* Чи Він відпустить мене? Чи відпустить?

ЮСТИНА: Покладай в Нім надію, Кипріяне, покладай в Нім надію!

КИПРІЯН: Велика моя вина.

ЮСТИНА: Та більше Його милосердіє. Вір в Нього, Кипріяне, вір в Нього!

КИПРІЯН: Вірую і за сю віру готов я умерти.

ЮСТИНА: Як так, то в сій смерті я люблю тебе і ся любов ніколи не загине.

СЦЕНА 5.

ФЛЬОР *(входить):* Заведи полонених до префекта! *(Жовніри виводять Кипріяна і Юстину. Морляко йде за ними.)*

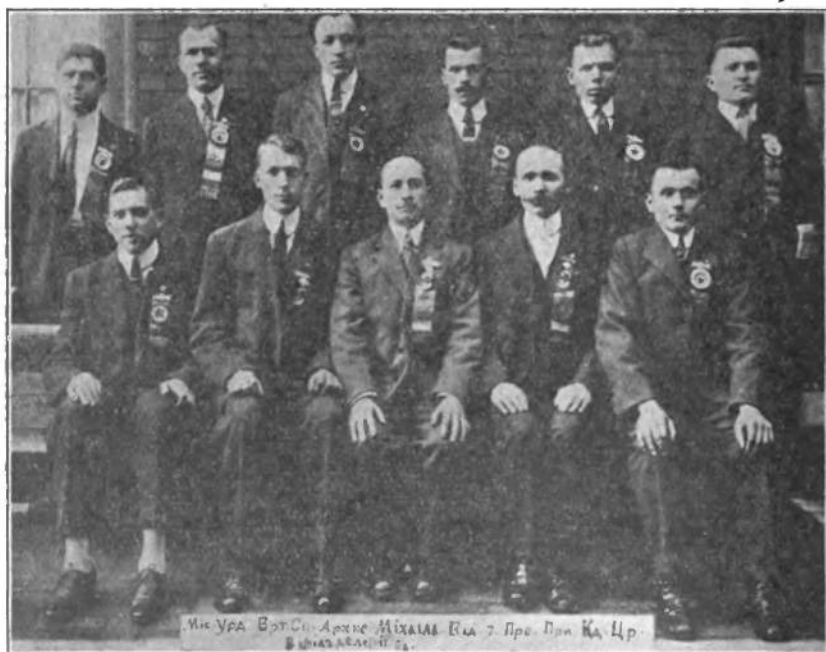
МОРЛЯКО: Не покидай мене, мій пане, не покидай. Служив я тобі у житю, піду за тобою і на смерть. *(Виходить.)*

ФЛЬОР *(кличе за сцену):* Ходіть сюди, тут нема вже нікого.

(Входить Лелій в одію горожанина, Хльоріс в плащі і Порція. Ніжна музика.)

СЦЕНА 6.

ПОРЦІЯ *(до Хльоріс):* Прощай, моя найдорожша дитино. Прощай, жите і сьвітло могого серця. *(Цілює її.)* Лишаю ся без тебе. Вже більше

не повітаю тебе в любови, не побачу вже тебе більше, потіхо моїх очей. (Цілює її.) Лелію, мій сину, що-ж ти вчинив для нас? Чому-ж ти лишив наші старинні звичаї, а повірив в Назарянина?

ЛЄЛІЙ: Простіть, матінко, та Спаситель каже: „Хто любить батька або матір більше мене, не є мене достойний”.

ПОРЦІЯ: Прекрасне, але прикре слово.

ФЛЬОР: Ах, Хльоріс, моє серце мліє за тобою. Страшно тебе покидати, та инакше не може бути. Коли-б бажала оминати смерти, то мусиш блукати вічно поза вітчизною. Ніколи вже я тебе не побачу; ніколи не залунає твій срібний голос по кімнатах нашої палати; ніколи твої ніжні руки не возьмуть від мене меча після повороту з війни. (До Лелія.) А як вже мусимо розпрощати ся, то нехай устане наш гнів. Юстина страчена на віки для нас обох.

ЛЄЛІЙ: Не для мене, брате; я побачу її в небі.

ХЛЬОРІС: І не для тебе, Фльоре, як повіриш в Назарянина, що дав Своє жите для спасеня людського роду.

ФЛЬОР (відвертаєть ся): Як же я се можу зробити?

ХЛЬОРІС: Матінко, повір в Нього!

ФЛЬОР: Чути людські кроки. Вийдіть скоро, щоби не було за пізно. Прощай, Лелій, Хльоріс, прощай!

ХЛЬОРІС: Брате, матінко, прощайте!

ЛЄЛІЙ: Прощайте!

(*Виходить Лелій і Хльоріс. Музика мовкне.*)

СЦЕНА 7.

(*Входить Аврелій з жовнірами. Гремить.*)

АВРЕЛІЙ: Велика тревога напала землю. Шо за причина?

ФАВІЙ (входить): Щойно упали голови Кипріяна і Юстини під катівським мечем. Сонце померкло, а земля задрожала; христіяни-ж сьпівують в обличчя смерти.

СЬПІВ (за сценою): *Із глубини возвах к тобі, Господи; Господи, услыши глас мой. Да будут уши твої внемлющій гласу моленія моего.*

СЦЕНА 8.

ФІЛЬО (входячи): Мій достойний пане, я сповнив діло. Де-ж є обіцяні гроші?

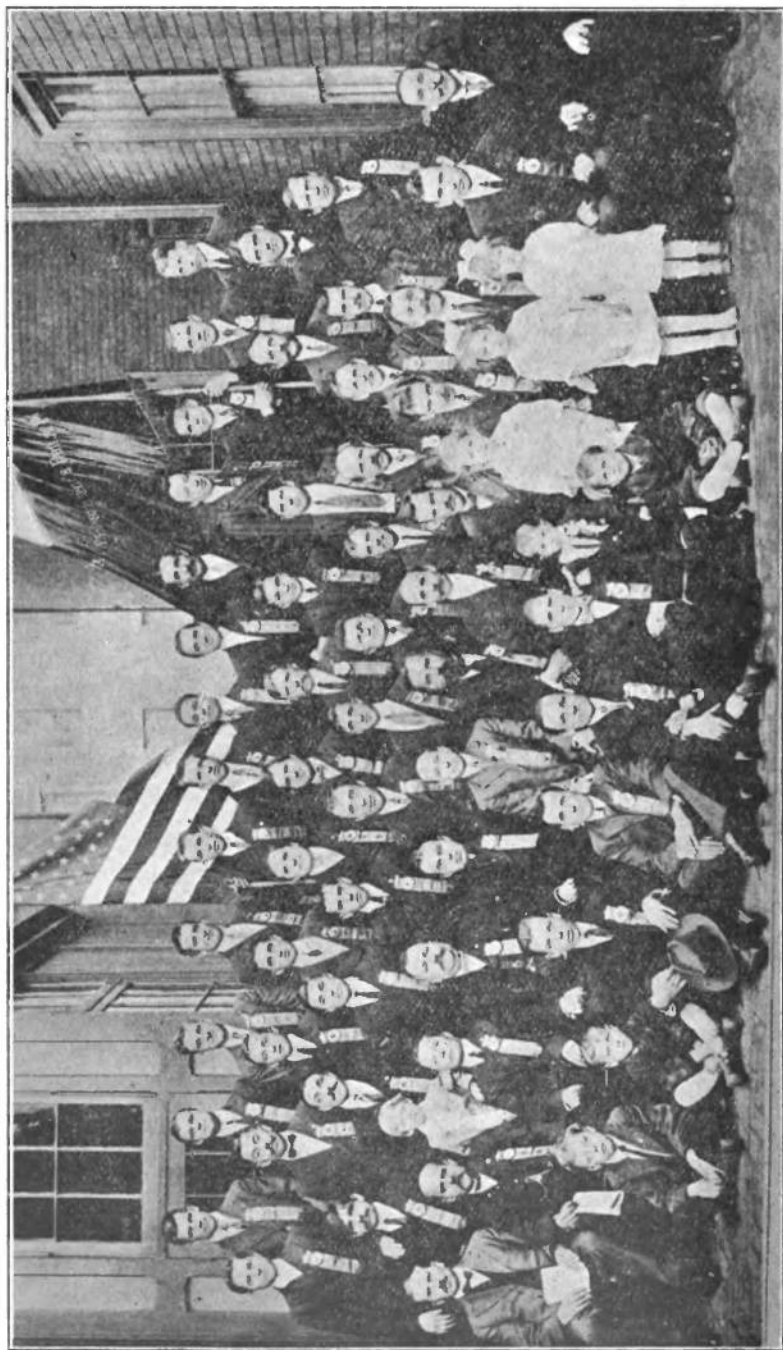
АВРЕЛІЙ (дає йому шкатулки): Ось вони!

ФІЛЬО (до себе): Мати-му тепер досить гроша, щоби закупити всьо вино в Антіохії. (*Хоче виходити.*)

СЦЕНА 9.

МЕФІСТО (входить. Всі затревожені): Стій! Послухайте всі мешканці Антіохії, що я приневолений сказати проти моєї волі. Ваші боги є ложні. Є тільки один Бог, Сотворитель неба і землі і Його Син, Назарянин. Кипріян і Юстина умерли ради Його мученичою смертю. Вони в небі, де золоті вінці вложено на їх голови, а віти мучеництва і побіди видніють ся в їх руках. Сю правду оголошую проти моєї волі, а сила, що неволить мене до сього, є сила **ІІ ОДИНОКОЇ ЛЮБОВИ...**

Занавіса спадає.

БР. СВВ. МИХАЙЛА, ВІД. 7 „ПРОВІДНЯ“ В ФІЛАДЕЛФІЇ, ПА.

о. Андрей Іванишин.

СВЯТИЙ СОЮЗ ЕВАНГЕЛЬСЬКИХ ЧЕСНОТ: ВІРА; НАДІЯ І ЛЮБОВ

Ходить за мною в пустиню. Там побачимо подорожного чоловіка. Він спішить в далеку незнану путь. Під ногами пече гарячий пісок. Над головою жарить сонічко Боже. Пече дуже. Душно, аж млісно. „Ах, де-б холодочку взяти? Де-б спочити в тіні кріслатого деревця? Де-б напитися холодної водички?” Такі думки роїли ся в голові того чоловіка.

Він, сей чоловік почував себе самітним — опущеним. Сумно розглядав ся довкруги. Шукав місця де-б міг спочити. Шукав чоловіка, щоби змилосердив ся над ним. Але... крім широкої пісковатої арабської пустині, не бачив нічого більше.

А птички небесні мають де спочити. Вони будують свої гніздочка на деревцях, а в ночі тулять ся під тінию їх галузий. Вони не орюють, ні сіють а небесний Сотворитель їх одягає і кормить і дає захист.

Сльози давили його. Чорна туга — мов іржа чіпала ся серця його. Щось щипало за серце. Щось роздирало грудь. Чоловік зігнув голову і сердечно заплакав. Зігнув голову тому, бо думав, що сльозами звогчить пісок і йому стане хоч під ногами легше. Плакав довго.

Поплакавши, підняв очи і... о, чудо! Поперед себе побачив кучеряві садочки, прибрані в цвіточки, що красують ся, мов у вінци. А дальше зелененькі луги. А ще дальше ліси прибрали ся, мов у сьвятотчні ризи. Ах... як гарно там... Як там холодно... Попід кучеряву вербу журчить чистенький поточок. А водиця в нім... скачучи по камінчиках прибирає ріжні барви. Коби як найскорше там...

О, Боже милосерний! Отче наш небесний! Всьо, що на землі, у воді, під небесами і всюди, Ти сотворив для чоловіка. А чоловік... ся билинка, ся порошок чи благодарить він Тебі? Чи вживає Твоїх дарів, як належить ся?

Чоловік впялив свої очи там, де ждав його спочинок в холоднім лісочку. О нічим більше не думав, тільки, як би загасити спрагу. Як би охолодити ся. Думав і чим скорше спішив наперед. Нараз о, горе... З очий спадає неначе завіса. Перед ним показала ся тасама широка пісковата пустиня. То, що видів була „фата-моргана”.

О, кілько людей на сім сьвітї є подібних до того чоловіка! Кілько таких, що не можуть бачити тих неоцінених дарів, котрими їх наділив Отець небесний. Кілько таких, що не вірять і не люблять сього, за що Божественний Спаситель пролив Свою Найсвятїйшу Кров. Стремлять кудись, самі не вгадали і не вгадають, де. Серед страшних докорів душевних, серед спраги душевної, їм привиджуєть ся якась країна, де можна жити серед повного вдоволення і незаколоженого спокою.

Чи є люди, що сотворені на образ і подобиє Боже, живуть без віри? Ні, — нема. Кождий чоловік вірує. Бо всьо, що є на свьіті, основане на вірі. Без віри нема історії. Значить всі люди вірують.

Скаже дехто: — А ось соціялісти не вірують в нічого. Вони кажуть, що чого не бачимо, чого на власні уха не чуємо, не повинні ми вірити. Однак чи правда се? А ось: ніхто з нас не жив тоді коли в році 1812 Наполеон заволодів Росією, а прецінь віруємо в сей факт.

Велике число людей прим. не мають понятя про техніку, а прецінь вірують, що се, що інженер каже, є правда. Або часами, що дуже часто трапляеть ся, що в коршмі при розмові в „політиці“, який там Джек свисне „невіруючого“ чаркою в голову і вибе зуб, тоді сей рад-не-рад, мусить кликати лікаря, щоби полатав голову тай дав лікарства, щоби вигнало шум з голови. А прецінь він не знає, що доктор думав. Ану-ж лікар місто лікарства подасть йому трутини і... капут!

Або прийде чоловік з праці і сідає їсти. Він мусить вірити, що поставлена перед ним страва не єсть затроєна... Але, як може вірити, як не знає?

Або горить у сусіда хата. Він кличе котрого із „соціялістів“, щоби ішов ратувати. І нехай сей скаже: „Я не бачу і тому не вірю, щоби хата горіла...“ Однак: чи він вірує чи ні, хата таки згорить. Правда що так?

Одного разу молоденький ученик середних шкіл розмавляв на тему релігійну з легкодушним чоловіком. І сей легкодух каже: „Я не вірю в то, чого не бачу і чого на власні уха не чую“. — „Добре, — каже ученик. — А чи ви виділи свій розум?“ — „Ні“ — каже легкодух. — Отже я не вірю, щоби у вас був розум“. Се найкрасша і найвірнійша відповідь. Кождий хто говорить, що не вірує в Бога, бо Бога не видів, не має розуму. Він не чоловік, він звір. Ні — ще гірше звіра. І звір стоїть висше від такого чоловіка. Приміром: собака гавкне, як сходить сонце. Він дякує Богу, що дав йому доброго господаря, котрий дає йому їсти і збудував буду, де він спить.

А чоловік? Чи вірує „во Єдинаго Бога Отца Вседержителя творца неба і землі“? Чи вірує в Ісуса Христа „распятого за нас про Понтійськім Пилаті і страдавша і погребенна і воскресшаго в третій день по писанієм“. Так. Єсть богато таких, що вірують і надіють ся, але не люблять. Але чи на тім вже кінець? Чи віра і надія спасе чоловіка?

Чого-ж потрібно до спасеня? Віри. Якої віри? Віри в Бога. „Віруй в Господа Бога — спасеш ся ти і дім твої“. Як птицям потрібно крил до літання, так чоловікови потрібна віра у Всемогучого, Справедливого Бога — се зьвізда мудрців, що ведяча нас до спасеня. Віра — се ключ до дверей царства небесного.

Сестра віри: — **Надія**. Віримо лікареви, щовилічить нас, і надіємо ся, що після ліченя будемо здорові. Віримо перевізникові, що перевезе нас на другий бік ріки, і надіємо ся на його човні приплисти до берега. Віримо в Господа нашого Ісуса Хри-

ста, бо на Його ковчезі надіємо ся переплисти море смерти і увійти в місце радості небесної. Що варта віра без надії? Тото само, що спараліжована рука, сліпий, кривий і глухий чоловік.

Однак в тих близнят є сестра, що зоветь ся **Любов**. „Хоч-би я говорив мовами людськими і ангельськими, а не мав любови, то був би я, як мідь звеняча і як голос бубна. І хоч-би я мав дар пророкованя і знав всі тайни і суцність; і хоч-би я мав таку віру, що міг би і гори переставляти, а не мав любови, то є ніщо. І хоч-би роздав ціле мое майно, а тіло мое дав на спалене, а любови не мав, то яка-ж із сього для мене користь?”

Сатана вірить в Бога. І злодій вірить в Бога, але коли-б він любив Господа Бога всім серцем, всею душею і всею мислю своєю, а ближнього свого як себе самого”, то би не убивав. Отже віра, надія без любови — се живий союз без діл. Любов двигає віру і надію на найвисшу висоту.

ГРИГОРІЙ ЛИСЮК, ПИСАР; МАКСИМ ШКОДОВСЬКИЙ, ПРЕДС.;
ПЕТРО МАРЦІНИШИН, КАС. БР. СЪВ. МИХАІЛА
В ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Святий Йоан Золотоустий каже: „**Ви здивуете ся, коли скажу, що можете** посісти дар більший, чим дар воскресати умерших, привертати зір сліпим, творити чуда, які діяли ся за часів Апостолів. Ви можете сей дар посісти, а він не є лиш для одного, або другого, але для всіх. Що се за дар? Се **Любов**.

Ходім на гору Голгофту. Там на кресті висить Божественний Спаситель. Його Тіло обезсилене тяжким — непонятним бичованем. Висить на чотирох цвяхах, котрі верченем задають страшні болі. Спаситель на се не зважає. Він... як би нічого не терпів. Глядить на заілих ворогів, як отець на плачучі діти. Глядить на них, як лікар на хорих, шалючих в страшній хоробі. Милосердить ся над ними. Припоручає їх небесному Отцю, щоби вилічив їх. Кличе: „**Отче отпусти їм**”.

„Вода многа не может угасити любви, и ріки не потоплять ся. Аще дасть муж все имініе свое за любовь, уничиженіем уничижатъ его”.

Не тільки Спаситель любив, але і ученики Його. Любов горіюча в серці сьв. Стефана не згаснула від граду каменя, яким били його, противно ще більше розгоріла ся. Він кликав: **Господи не постави им гріха сего”.**

Праотець Авраам, не задоволив ся тим, що стрітив трох подорожних. Він закликав їх до хати. І ми аж тоді будемо задоволені, коли введемо до нашого душевного храму **Віру, Надію і Любов.** **„Всі чесноти без любви, купа каменя”,** сказав сьв. Фр. Салезій.

Тісно держить ся разом віра, надія і любов. Сьв. Апостол Павло не кладе між ними ні одного „і”, бо звязь між ними не внутренна. **„Нині є три (чесноти): віра надія і любов; найбільша же любов”.** 1. Кор. 13 13. Не Апостол звязав тих сестер разом, а сам Господь Бог. А що **„Бог сочета чоловік да не разлучает”.** Та нинішній сьвіт хоче бути мудрійшим від Бога. Розділює тих трох сестер. Тому розбиті три сестри, перестають бути благословенієм людських душ, родин і Церкви. Люди перемяняють в що иньшого, печального безкористного. Се не звійзди, указуючі дорогу пливачому кораблеви по глибокім бездоннім морю, се пусті огники, що провадять подорожних в обман.

Кажуть одні: „Хорони тільки віру” Більшість знова говорить: „Хорони надію”. Пощо нам думати про любовь Божу? Будемо жити для себе. Житє так є прекрасне. Надіймо ся, що ще буде ліпше. Будем міняти прекрасне **„сьогоднѣ”,** на ліпше **„завтра”.** Нехай другі люблять. Треті знов говорять: **„Вір, надій ся, люби. Користай з невисказаних ласк Бога. Роби добро. Обминай зле. Сповняючи се не бій ся нічого. Твоя надгорода в небі”.**

Правда, що **віра** поставлена на першім місци. Тому, що з неї зачинає ся християнство. Що маємо робити, щоби бути спасеним? **„Віруймо в Господа Бога”.** Значить віра єсть початком спасенія.

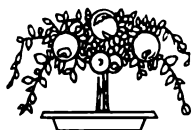
На другім місци стоїть **надія.** Надія на вічне житє, яке прилагодив нам через смерть і воскресене Господь наш Ісус Христос. Надія додає нам охоти в дорозі з трудностями. Надія обіцяє нам по ночи день, а за тяжкий крест вінець небесної слави.

Трета і послідна в сьвятім союзі **любов,** робить нас правдивими християнами. Розумієть ся, не сьвітова любовь зроджена від віри у Христа розпятого за нас. Любовь, котрою любимо Спасителя, любимо ближнього. Отже віра, надія і любовь, образують християнство, як Апостол каже: **„Больша же сих любви”.**

Віра, надія і любовь не тільки для неба потрібні. Вони і на землі видають великі плоди. Вони піддержують дім. Скріпляють цісарство. Просьвічують вселенну. Чим для чоловіка душа, тим для родини любовь. Не стає душі, — згасає житє, буде тіло

мертве. Родина без любови, се тіло без душі. Буде муж і жена, але не буде між ними життя. Так, як невільник з скованими руками і ногами сидить у в'язниці, так муж і жена між котрими нема любови. Де в родині царить любов, там радість стає подвійна а тягарі о половину лекші.

Будь мудрий, придбай щастя, та се тебе не потішить в чорний мрачний день. Кріпка підвалина домашньої життя є: **Віра, Надія і Любов**. Дай місце тим тром сестрам, а тоді пізнаєш, що таке щасте на землі...

Антін Кічак.

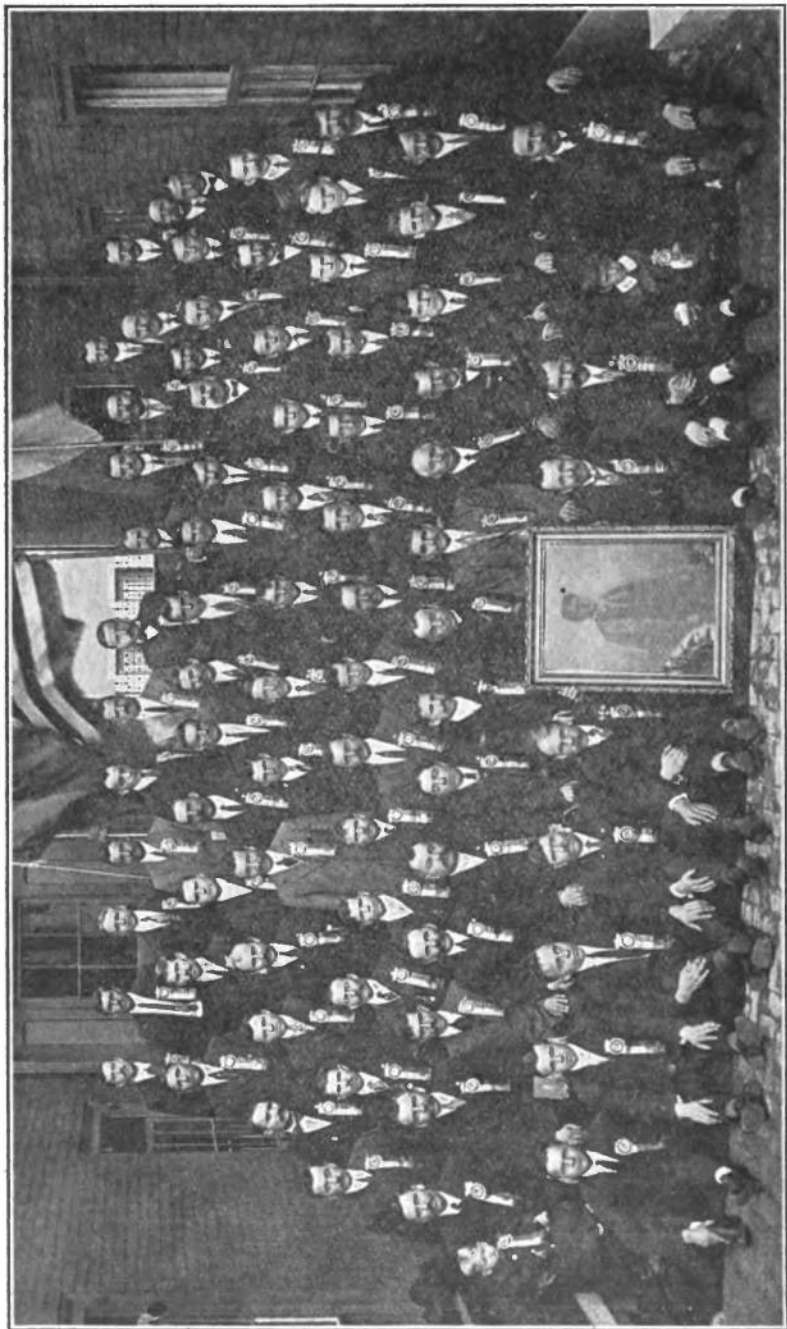
· ДВА ЖИТЯ

По безсонній ночі встав рано мільонер. Клопоти дня та богацькі „нешастя” були причиною сего, що послідньої ночі не міг сердега навіть очий зажмурити. От хіба перележав, а радше перекачав ся на ліжку.

Був се товстенький панок з животом, подібним до бочівки, що ним можна би сьміло обділити трьох пересічних людей і жаден з них не мав би певно кривди. Сей живіт наносив йому чимало клопоту та й величезні суми видав вже він на него, щоб хоть трохи вменшив ся, — однак не йшло...

Вставши, почав він зараз пити якусь медицину, та проковтувати пілюльки, бо так йому наказали лікарі зараз рано робити. Опісля забрав ся до чищення зубів якоюсь мазюкою; зуби в половині були штучні. Пофарбував волосе, оглянув старанно свої нагнітки та став витирати свої очиці, які вже добре віли ся в його огірковатий ніс. Він не міг без них і кроку зробити.

Вмить зявив ся десь домовий лікар і став пана оглядати, надслухувати і обковтувати, як газдиня горнець, доки вложить в него страву. Скінчивши оглядати велів дальше лягати до ліжка, з якого пан щойно виліз. Велика се мука та треба було зважати на лікарську пораду, бо панови хотіло ся жити. Шкода лишати великих маєтків та ще, хто знає, кому. Близької рідні в него не було, не було ні жінки ні дітей. Женив ся він вправді кілька разів, але хитрі жінчини, видуривши від мільонера гроші, розводили ся з ним під ріжними позорами, аби з другим богачем зробити таксамо.

БР. СВ. ИОСАФАТА, ВІД. 5 „ПРОВІДІУНІ“ В ФІЛАДЕЛФІИ, ПА.

Палата мільонера була положена в гарній місцевості і видно властитель не жалувал нічого, щоб прикрасити її як найгарнійше, однак мимо поверховної краси, не мала вона в собі нічого приманчивого. Були там вишукані дерева і цвітіння та з тяжкою бідною підтримуваними травниками, але докола панував супокій і тишина, немов би ангел смерті перейшов сюди. Навіть пташина не задержувала ся тут довго та не щебетала весело, як в іншій місці. І не дивниця. В сій околиці мешкали самі богачі. У них нема дітей, бо вони дітей не люблять. Богацтво не терпить дітей, без яких світ виглядав би мертвим. В богачів на першій місці стоять цуцики та різного рода коті, в яких вони залюблюють ся до безтями.

І в нашого мільонера був такий улюблений, кудлатий цуцик. Він то власне був причиною переведення безсонної ночі. Щось стало ся цуцикови; він виставив язик а опустив хвіст та уха і вганяв мов несамовитий. Післано зараз по псячих спеціалістів і сі по старанних оглядинах орекли, що цуценя сказило ся і нема іншої ради, як лише з огляду на публичне безпеченство вбити його. В сю справу вмішало ся рівнож товариство „охорони звірят” (в сій місцевості не було товариства „охорони людей”). Вкінці спільними силами вдало ся їм „доїхати” цуцикови кінця — його застрілили. Пан сим так зажурился, що лікарі і служба побоювали ся, щоб сам не сказив ся. Пізно вже положив ся до ліжка, однак з превеликого жалю не міг через цілу ніч зажмурити ока.

Вже кого, як кого, але богача лікарі дуже ратують, надскакують і роблять все можливе, щоб лише о скільки змога затримати його як найдовше на сім світі. Се зовсім зрозуміле. Такий богач є для них золотим телцем. Не стане його — урвуть ся й доходи.

В годину опісля, як пан з поручення лікаря опинив ся знов в ліжку приніс служачий телеграму, яку щойно передав йому телеграфічний післанець.

Дрожачою рукою отворив сю телеграму і став читати:

**„Всі робітники великої фабрики вийшли на страйк. Заносьте ся на велику борбу. Ситуація грізна. Що почати?
Головний управитель”.**

Кинув гнівно папір на бік, поскробав ся в потилицю, а прикликавши слугу, казав йому віднести телеграфічну відповідь такого змісту:

„Не входіть в жадні переговори. Ніяких уступок не признаю. Поробіть у властий кроки в цілі висланя війська. Най їх всіх вистріляють”.

Другого слугу післав з порученем, щоб купив іншого цуцика на місце погубшого. Має бути гарної раси; менша о ціну.

Принесли газети. Він кинув оком. На першій стороні товстими черенками була відомість, що шері, яких в великій мірі був властителем, впали майже о половину. І в інших його підприємствах не було ліпше.

Не читав вже далше. Обернув ся до стїни, а попавши в важку задуму, повторяв заедно:

„Отто судьба... Недавно програв я розводовий процес, а з ним і грубі тисячі... Вчера погиб марно мій дорогий, незабутий песок... Страйк... Упадок... Хороба живота... Ревматизм...

Пізно пополудни сконстатував лікар скорше бите живчика і доволі сильну горячку. Порішив на другий день рано скликати лікарську раду, яка мала оречи, що належить з недужим дальше робити.

Та лишім мілїонера його власній судьбі, а самі киньмо оком на инше, зовсім відмінне жите.

*

*

*

Далеко в горах по кріпкім сні, пробудив ся вчасним ранком пастух овець. Він на поблиській полонині випасав вівці. Бідний він був. Цїлим його богатством була хїба ся марна заплата, яку він діставав за випас овець, а з якої мусів пережити цілу зиму до другого випасу.

Вставши, поглянув він перше на сонце, як жителі міст поглядають на годинник.

Зійшов до поблизького потїчка, що журчав весело, колишучи берегом пахучі гірські цвїти та мчав срібною лентою десь в далеч, обмив ся його холодною водою. Опісля клякнув перед образом, що висїв на стїні його колиби та помолив ся щиро. Се робив він кожного рана і вечера.

Покріпивши ся молоком і хлїбом і випустивши вівці, сїв він під корчем ялівцю, та грав на сопїлку дрібнесенької. А грав так гарно і весело, що здаеть ся не дорівнав би йому найліпший артист-музик. З його простого інструменту виходили чудні звуки, то скочні-веселі, то протяглі-тужливі. Вмить підхопили його мельодію птиці і почала ся чарівна музика, яку годі описати.

Погравши доволі, скочив на край ліса, що аж червонїв від суніць, які сего року обильно зародили. Назбирав повний капелюх, сїв на пни та заїдав смачно. О сім часі їдять богачі звичайно друге снідане. Недалеко від него перейшов спокійно місьо-медвідь, або, як мешканці гір кажуть, — вуйко. На плечах ніс якусь гиялку, як російський салдат кріс. Знать мусїла роздрочити його мушня і він тому так узброїв ся, щоб міг ся від неї обганяти. На вівці і не зиркнув, бо і на що-ж йому тепер овечого мяса, коли в него доволі меду диких пчїл, за якими цілий день увихав ся.

Так поволи прийшло полудне. Сонце піднесло ся високо і почало добре припікати. Вівці зайшли до потока та стали в нїм гарцювати під проводом бородатого цапа. На березі лишив ся лише невідступний товариш і сторож череди, старий брисько, та цікаво приглядав ся пустованю овець, обганяючи хвостом а иноді лабою докучливі мухи. Наш пастух пополудновавши положив ся під тїнисту смереку та заграв якоїсь туж-

ної верховинської думки, якої голос мішався з цвиріньканем пільних коників і шепотом гірського потічка.

Коли прийшов вечір, він загнав вівці до загороди, розложив ватру і спік кілька бульб. Повечерявши, зайшов до колиби, помолився і ляг на нічліг, щоб рано встати знов до свого діла. А спав твердо, бо нічим не журився. Опіку над чередою переймав тепер на себе чуйний брисько, який ніколи не заводив покладаного в нім довіря.

Так жив сей син гір, бідний пастух. Його мешканцем і одиноким охороною перед бурею була колиба, а громозводом маленький образець, що висів на стіні сеї колиби...

Не знав він лукавого світа та його присмаків: гамору, коршем, домів розпусти, шпиталів, вязниць, поліції і т. п. Не мав товаришів, які би його до злого наводили. Він чувся здоровим і щасливим.

І котре жите видаєся вам принаднійше і щасливійше? Чи того богача-мільонера, чи бідного пастуха?

* * *

Кожний, і найбідніший нуждар як є здоровий, посідає найбільше майно. Які велитенські суми вартують здорові очи, руки, ноги, груди, голова. На них навіть нема ціни. Не один з богачів дав би своє ціле майно, щоб відзискати лише здоровле і жити на світі хоч би й в бідності.

Липень, 1917.

БР. ПОКРОВА МАТЕРИ БОЖОЇ, ВІД. 13 „ПРОВІДІНЯ”
В ПОРТ ДЖЕРВІС, Н. ДЖ.

ЧИ ЛЮБИШ ТИ СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ?

*Мій занпащений, нещасний краю!
І все таки до тебе думка лине,
Як я тебе згадаю,
У грудях серце з туги, з жалю гине.*

ЛЕСЯ УКРАЇНКА.

Від коли живуть люди на землі, від тоді існує між ними се, що ми так часто називаємо **ідеалом**. Як чоловік, що жив давно-давно тому по камяних печерах, забажав собі постройти відповіднійше мешкане і найти в нім більшу вигоду і більше щасте, — то се вимріяне мешкане було для півдикого мешканця камяної печери — **ідеалом**. Коли зусиллями, довершеними у відповідний час, дійшов згаданий висше чоловік до відповідного мешканя, то кажемо, що він **дійшов до сповнення свого ідеалу**. Чим більше чоловік розвиваєть ся духово, себто: чим більший шмат дороги поступив в культурі, доводячи до сповнення (зреалізованя) поодиноких многих ідеалів, тим більші його вимоги у житю; і тим з більшим розмахом творить він щораз то нові ідеали і промошує собі дорогу до їх сповнення.

Понятя добра, правди і краси — були все основою ідеалів без огляду на се, яке хто коли мав понятя про добро, правду і красу. Для півдикого мешканця камяної печери, у прастарі часи, понятя добра, правди і краси обертало ся виключно довкруги заспокоєня чисто-самолюбних бажань; те саме понятя у нинішні часи лежить у праці для других.

Є ідеали **особисті**, а є ідеали **загалу**. Є ідеали **родини, краю, народу, держави, людства**. Та без ідеалу одиниця пліснїє і ржавіє, як сей плуг, лишений серед сьмітя; і нарід без ідеалу миршавіє і марніє, не доходить і сам до гаразду, а ще й другим стає колодою на перешкодї у їх змаганя до ідеалу.

Для приміру нехай послужить прекрасна поезія Володимира Самійленка п. з. „**Орел**”. Ось вона в цілости:

*„Широким помахом крил дужих своїх
Високо підніс ся орел сизокрилий,
Все вище а вище — до хмар золотих,
Та й хмари високі його не спинили.
Злетів він над хмари і гукнув відтіля:
„Гей, хто ще за мною? До сонця полинем!”
Та поклик могутний хоч чула земля,
Ніхто не озвав ся за кликом орлиним.
А сам він ще вище тоді полетів,
Аж поки зовсім од землі заховав ся.
Він дихав повітрям надхмарних країв,
На сонце дивив ся і в сьвітлі купав ся,
І рвав ся ще вище, але вже не міг —
Не стало ні сили, ні крилам підпори...*

*І смуток великий орел перемі,
І тихо спустив ся на високі гори.
Тоді зрозумів він, що син він землі,
Що буде на віки до неї прикутий;
Але його небо манило здалі.*

*І вічно про його не міг він забути.
І в час, як нудьга обгортала його,
Як гідко ставало на землю дивитись,
Літав він за хмари до сонця свого,
Щоб ясним промінням на волі упитись
А втоmlений — знова на землю сїдав,
На гору високу край темної кручі,
І другим створінням земним повідав
Про небо, про сонце, про зорі блискучі.*

Орел сей, що мчить ся невпинно „**все вище та вище — до хмар золотих**”, се дух людський, що в нїм вилонжують ся поняття ідеалів. Вони, сї ідеали, все закроєні на більший розмір, все нав'язані благороднішими поривами, все більше віддалені від самолюбних забаганок. І тому дух людський не тільки ради себе „**дихає повітрем надхмарних країв, на сонце дивить ся і в світлі купаєть ся**”, — а кличе до всіх без розбору, щоб полинули за ним у слід: **Гей, хто ще за мною? До сонця полинем!**”

* * *

Одним з тих ідеалів, що ними дрожить збірна душа людства, є **любов до батьківщини**, до всього того, що ми називаємо словом: **рідний**. Як ростина, пересаджена в чужу землю, серед чужого підсоня, марніє, вяне і усихає; як звіря держить ся своєї лісової глуші, а до чужої, далекої з трудом привикає, — так тим більше людина прив'язуєть ся до батьківщини і недобре їй жити без неї.

Дитина банує за кормителькою-ненькою і пістуном-батьком; любить їх, хоч сеї любови висловити не в силі; відчуває опущене і гірку самоту по страті родичів... І в дальшій мірі, чоловік цілим своїм еством прив'язуєть ся до **рідної землиці, людей, мови, звичаїв, бувальщини і т. д.**, любить її і розкішним чувством сповняє груди, як глядить або думає про неї, а терпить грижу і тугу, коли її стратить або від неї далеко.

*Краю мій рідний, занедбаний краю,
Деж те сподіване щастя твоє?
Краєть ся серце од болю, одчаю,
Як тільки долю твою нагадаю —
Горе мое!*

*Люду мій бідний, окрадений люду!
Що у твоїх я побачив очах,
То вже й до віку свого не забуду;
Де-б я не був, всюди бачить буду
Голод і жах.*

МИКОЛА ВОРОНИЙ.

ТОВ. БОЯН В ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ., З СВОИМ ДУШПАСТИРЕМ О. Й. ЧАЛИНСЬКИМ.

В дійсности-ж кожде діло людини є або **гріхом зглядом народу, або є воно актом народної любови**. І чи чоловік про се думає, чи ні, то тим не відмінить сеї правди. Бо попереду всіх змагань в хосен рідної справи йде **дух людський, сей Франків:**

*„Вічний революціонер,
...що тіло рве до бою;
Рве за поступ, щастє й волю...”*

Сей дух, що

*„Хоч од тисяч літ родив ся,
Та аж вчора розповив ся
І о власній силі йде,
І простує і міцніє
І спішить туди, де днїє...”*

Сей дух, що

*„Словом сильним, мов трубою,
Міліони зве з собою...”*

що наказує

*„Не ридать, а добувати,
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі...”*

Любов до батьківщини є отже давна, як давні є люди на землі. Доки люди жили самітцем по примітивних селитьбах, то в їх серцях будила ся **любов до тих силитьб**. А коли люди поділили ся на поодинокі народи, то зачали відчувати сильне **привязанє до батьківщини**. Сї криваві бої, що їх зводили в старину всілякі племена, не тільки нападаючи чи навіть рабуючи сусідні краї, але особливо обороняючи свою власну землю перед напасниками, — були все **впливом привязаня до батьківщини**.

Біблійний **Гедеон**, син простого Жида, належить до **великих старинних патріотів**. Він не міг дивити ся спокійно, як рабівничі орди галапасних Мадіянїтів набігали що року в жнива жидівські ниви і забирали золотоколосу пшеничку у свої землі. З любови до рідних нив виступив він до бою при помочи трьох соток своїх другів-патріотів і розбив супостатів, чим звільнив рідний край від рабунків і шкоди. Його провідною зірницею було **привязанє й дитиняча любов до батьківщини**.

Українські Запорожці густо-часто впливали скоролетнича чайками з Дніпрового заливу-гирла на бурливі филі Чорного Моря і несли ся з великим завзятем під мури турецьких твердинь, щоби звільнити з тюремних мук своїх рідних братів і вивести їх

*„На тихі води,
На ясні зори,
У мір хрещений...”*

І ворог дрожав великим страхом перед сьміливими нападами чубатих Запорожців; він знав, що їх пре до бою а далі і

до побіди сила духа і любов до батьківщини. Се були **вірні сини батьківщини! Правдиві патріоти!**

Зійди здовж і поперек сьвіт цілий, заглянь межи всілякі народи: просьвічені і непросьвічені, багаті і нужденні, могуті і поневолені — то всюди заметиш **чутство патріотизму.**

*

*

*

Звичайно говорять деякі збайдужнілі одиниці, що у нас правдивого патріотизму нема, що народні маси зовсім не інтересують ся народними справами, що у нас, одним словом, не так, як у других щодо патріотичних змагань. Деякі навіть великі робітники народні, порівнюючи наш патріотизм з патріотизмом інших народностей, кличуть з великим огірченням:

„Народе без чести, путя і поваги!”

Або знов вони не в силі здусити в серцю превеликого жалю по причині нашої бідноти і непорядности, тому й плачуть ревними сльозами над рідною батьківщиною:

*„Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітих той на роздорожу,
Людським презирством, ніби струпом вкритий!
Твоїм будучим душу я трівожу;
Од сорому, який нащадків пізних
Палити-ме, заснути я не можу...”*

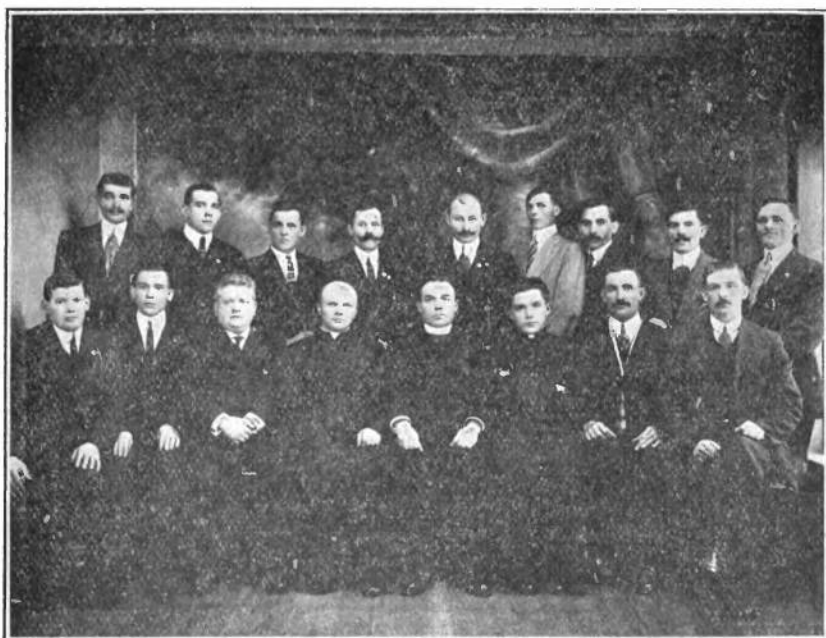
ІВАН ФРАНКО.

І тоді мимохіть питає себе той-же поет:

*„Невже тобі на таблицях зелізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглоз у поїздах їх бистроїздних?
Невже по вік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм
Тебе скупав і заприсяг на вірність?
Невже тобі лиш не судилось діло,
Щоб виявило сил твоїх безмерність?
Невже задармо стільки серць горіло
До тебе найсьвятійшою любовю,
Тобі офіруючи душу і тіло?
Задармо край твій весь политий кровю
Твоїх борців? Йому вже не пишуть ся
У красоті, свободі і здоровлю?
Задармо в слові твому іскрять ся
І сила й м'яккість, дотеп і потуга
І все, чим може в гору дух піднять ся?
Задармо в тісні твоїй ллєть ся туга
І сьміх дзвінкий і жалоці кохання,
Надій і втіхи сьвітляная смуга?”*

Та однак так воно не є. У збірнім серцю нашого українського народу горить огонь сердечної любови до рідної батьківщини, бо ся любов, як ми вже згадували, не є штучно викликана. Так, як неньки ніхто не учить і не приневолює любити свого дитятка; так, як навіть деревини ніхто не наклонює розростати ся і цвести у прогожій почві а зв'їрати ніхто не призвичаював до сего, щоби воно все утікало до своєї любї лісової глуші — так і любов батьківщини є природним чувством кожної одиниці. Яркий примір сказаного маємо на жидівській нації: Богом проклятий нарід, у інстинктовній погорді всіх націй сьвіта, розбили ся Жиди по цілїм сьвіті; у кожній країні вони в дійсности, а не хто инший, верховодять своїм хистом і проворністю; торговля і промисл, література і політика — все в їх руках; вони мають власть і силу; живуть у пишноті і достатках... А мимо того нічим нестерте у їх серцях є бажане поселити ся разом на просторах нужденної, мало-плодовитої, гористої, далекої від осередків їх любого занятя: промислу і торгівлі, — їх колишньої батьківщини, Палестини! Чому се так? Чи більше може зиску мати-муть Жиди в нужденній Палестині, як ось прим. в Америці? Ні; се любов батьківщини, чувство, що є висше від всього иншого, пре їх непереможною силою до заспокоєня природного інстинкту.

КУРАТОРИ КАТЕДРАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ В ФІЛАДЕЛФІІ
ЗІ СВОЇМИ ДУХОВНИКАМИ.

Хто отже говорив би про брак патріотизму серед українського загалу, сей дуже ошибав би ся. Така відемна оцінка є впливом поверхности в досліджуваню. Годі прим. сказати, що наш нарід не має найменшого хисту до малярства, бо не видав з поміж себе таких артистів якими прим. пишаєть ся італійська країна. Се прямо тому, що не прийшла ще ся пора або брак тих обставин, серед яких наш нарід мав би нагоду добути із себе сей хист. Таксамо отже не можна наш нарід звати малопатріотичним саме тому, що інші народи проявляють сей патріотизм з далеко-більшим розмахом. Наш українсьий нарід — се нарід будучности. Він тепер в початках розвитку своїх сил, мов ся дитина в пеленках. Коли другі народи переживають ся, марніють серед уживаня і винїжнення, як се стало ся з всіма великими народами старинних часів, як ось з високо-культурними Асирійцями, Вавилонцями, Египтянами, Греками, Римлянами і т. д., — то наш нарід має ненарушені ще величезні засоби фізичного і духового здоровля, що ним серед поступенного розвою мусить колись підняти ся високо в гору понад інші народи. Се так само, як між людьми; один дитиною рачкує, другий молодцем пишаєть ся, а третій згорблений стоїть над викопаною могилою... Наш нарід скидає щойно із себе окови вікової неволі, простує своє тіло, підвигаєть ся до сонця і — починає виробляти мускули духової і фізичної сили. Гляньмо на дикий дубовий ліс, що його майже не тикала ще людська рука. Який він сильний, який здоровий! Шумить таємною, чарівною мовою в супроводі солодких птичних співів і проймаючого реву дикого звіря; не вдіють йому нічого найсильніші морози і хуртовини; боїть ся ворог-чоловік запустити ся в його темні гущі... І порівнаймо його з гарно-несадженим парком: Який сей парк винїжнений, виплеканий, гарний, — але який рівночасно слабий! Як то пізною осеню потреба обтулювати кожду деревину, щоб не змерзла, кожду цвітку, щоб зимові морози її не звялили. Сей сильний, могучий, здоровий ліс — се наш український нарід. Відпорний на сі впливи, що убивають духа й тіло; його черствість є запорукою світлої будучности в тих часах, коли теперішні культурні народи будуть хилити ся в могили, лишаючи місце на світовій арені молодим, свідомим народам.

Не довниця отже, що серед нашого загалу не йде патріотична робота в таких розмірах, як у інших народів. Як розвиток людини йде поступенно, так і розвиток цілого народу йде крок за кроком. Теперішні високо-культурні Німці, у котрих любов до батьківщини є найкрасше розвинена із всіх народів, були колись менше-більше в таким самім степені національної свідомости, як тепер наш нарід. Століте за столітем минало, а нарід німецький поступав вперед в просьвіті, в добробуті економічнім а разом з тим побільшав ся його патріотизм, поки вкінци не дійшов до такого степеня любови рідної батьківщини, яким не може повеличати ся жадний нарід в свьіті.

І серед нашого народу патріотизм буде рости, кріпшати в міру збільшуваня просьвіти і економічного добробуту. Тому-

то наш великий поет, Іван Франко, коли пише серед хвилевої зневіри про рідний нарід, як про такий, що його будучність „тревожить душу”, отрясаєть ся сейчас із сеї зневіри і пише ось-що:

*„О, ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твого повстання...
Та прийде час — і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперечеш ся Бескидом,
Покотиш Чорним Морем гомін волі.
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі...”*

Любов рідної батьківщини є незвичайно-замітна у всіх верствах нашого народу. Коли сядеш серед гурту посивілих старців і зачнеш розказувати про давно-минулі дні, про лицарські вчинки наших предків, про сі часи руїни, коли-то безталанна Україна задимила ся великою пожежою і обагрила ся кровю, то побачиш сейчас, як старече око заблисне молодечим жаром, уста оживлять ся а по поморщенім лиці покотить ся горяча слезина. Чому так радо збирають ся наші люди, як тільки почують про прихід бандуриста-діда, як не по се, щоби у піснях про минулі дії пошукати розради на се лихо, що давить рідний край?

Каже поет (Н. Шамраєв):

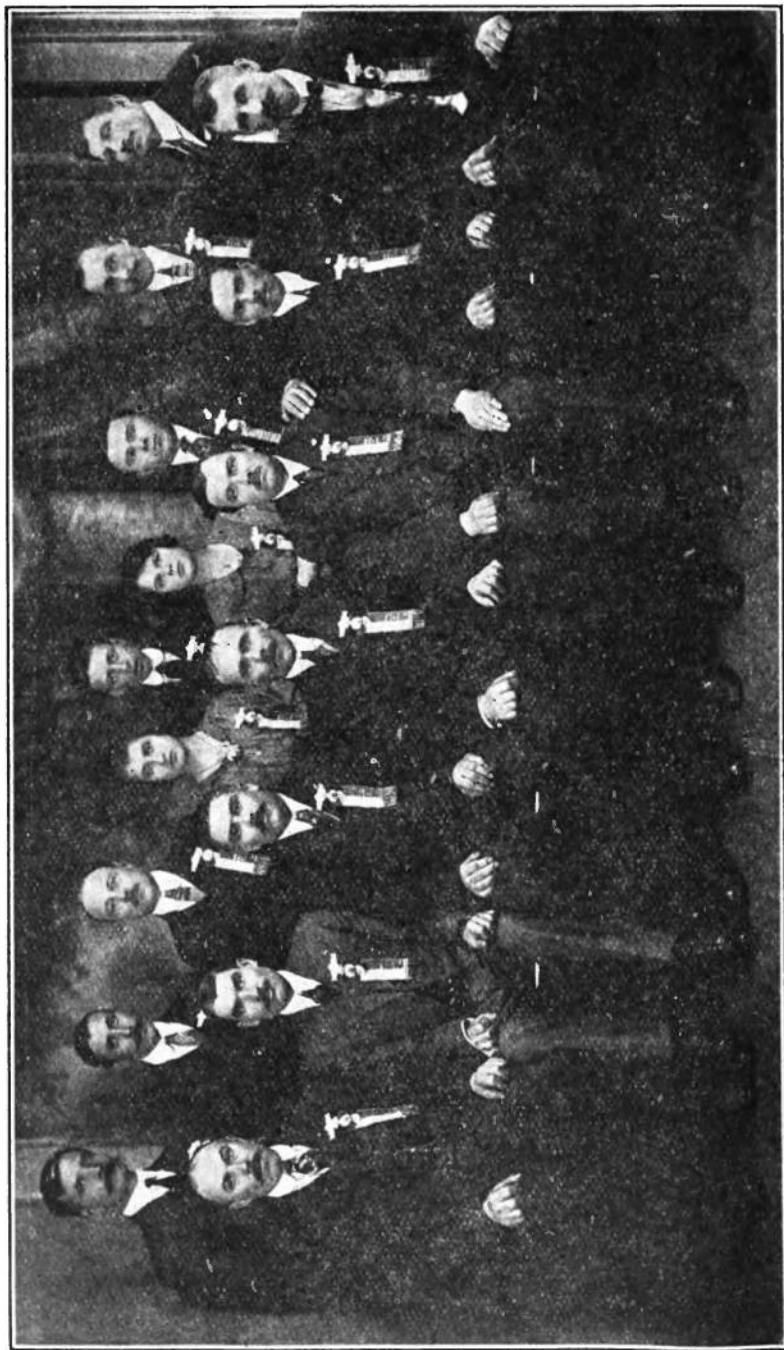
*Тяжкі й смутні
Твої пісні
Про бідну нашу долю,
В них щиро річ,
В них серця міль,
Котре, мов стогне з болю.*

-----
*Не потурай,
Та гучно грай
На струнах, повних гарту,*

*Щоби од тих
Пісень журних
Було нам не до жарту!*

*Про рідний край,
Сьпіваче, грай,
Щоб ми за давне чули,*

*Щоб сю гучну
Старовину
Зневажно не забули.*

БР. СВВ. ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ, ВІД. 123 „ПРОВІДНІЙ“ В ФІЛАДЕЛФІЇ, ПА.

Коли-б сього патріотизму не було серед нашого народу, не виглядали-б люди з такою тугою сего, що їм має співати про рідний край. Ось як прекрасно малює таку торжественну хвилю пробудитель галицької України, Маркіян Шашкевич:

*„...Бувало з'явить ся,
Мов сонце на небі; засьпіва, заграє,
То всякий веселий, о журбі й не смить ся,
Бо-ж нема пісні, як сей засьпіває!
Заведе довгими думку голосами,
Зпід могил, казав-бись, холодочком віє,
З-тиха поговорить з батьками-князями;
Старі молодніють, бо й сам молодніє.*

— — — — —
*За тое всякому припав до серденька,
Як до голубонька голубка сивенька;
За то його всюди звали соловієм.
Пісні-ж бо то, пісні! Ми таких не вмієм!”*

Не тільки муж, що є більше похожий до боронення батьківщини, оживляєть ся, коли почує що-будь про рідний край; і жінка сльозами радості і гордості показує своє привязане до вітчизни. Як часто буває, що тасама жінка, що свого мужа не хоче ні на крок пустити оподалік себе, велить йому йти у бій за рідну справу; а мати благословить одинака-сина на бій за рідну Україну.

Чи підемо між селян, чи між міщан, чи робітників, чи вищі кляси, то всюди пересвідчимо ся, що всі вони люблять свою батьківщину, мов рідну неньку. Тому-то не диво, що коли загальна справа рідного краю вимагає оборони, то сейчас зникають випадкові ріжниць партійні, вирівнюють ся особисті упередження і невдоволення, а цілий загал стає рука в руку до борби з ворогом. Відчувають, що справа батьківщини є далеко важніша понад інші справи.

Чому саме наш нарід так дуже любить оповідання історичні? Тому, що в них говорить ся про се, що перше діяло ся на рідній землі. Коли так прим. в селі появиться ся старий жовнір на кулі і зачне їм розказувати, як бодро йшов він на ворога, то сейчас душі тих, що слухають, потонуть в його словах, а лиця їх вимовно скажуть, що відчувають їх серця; таким отже чином засьвідчають, якими кріпкими в'язами вони злучили надії краю із своїми думками і долею.

Каже Амврозій Метлинський:

*„Та чи то-ж ви, братця, коли не-будь чули
Старого, сідого козака-сьпіваку?
Його спомянімо, зробім йому дяку,
Бо якій чули, й ті його забули.
Чи то про гетьмана, чи про гайдамаку
Дідусь засьпіває, в бандуру заграє —
Голосить бандура, стогне, оживає:
Жаль візьме дитину, жаль візьме бурлаку!”*

*Гомонить народом, вітром пісня вє.
І лєть ся сльозами, і вороном кряче,
Мов ся дівчинонька жалібненько плаче...
В людий сльози ллють ся, серце важко нє...*

Послухаймо, як чутливі, прекрасні пісні сьпіває молодіж про рідний край і як їх підхоплює дїтвора; як ними ободряють ся вони в душах дївчат, з якою повагою пригадують собі старці події минувшини і відсвьіжують і покріпляють свої заниділі сили! Як кличуть тоді неначе словами поета:

*Весна, весна, година мила!
Як гарно ти, як пишно ти
Долини, гори звеселила,
Скрізь, скрізь роскинула квіти!*

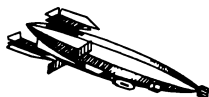
ПЕТРЕНКО.

Так! Любов до рідної землиці є в збірнім серцю рідного нашого народу! Проявляєть ся вона всїяко, в міру степеня народної сьвідомости. Однак без патріотизму людини нема. Навіть сей, що зраджує свій край ради наживи, сьвідчить про свою пошану до своєї вітчини тим, що соромить ся свого вчинку перед другим людьми.

Бо кождому бушує в груди непереможне бажанє: побачити рідний край в добробуті, щасливим і свобідним! Бо кождому розпихає серце золота надія на се, що прийде вкінци колись ся вимріяна хвилінка, коли-то над рідними нивами роскине свое мерехтливе промінє сонце долі без огляду на се, чи доля ся нас самих звеселить, чи може прийде вона, як каже Франко, „по наших аж кістках”. Кождий, глядячи на перешкоди, що їх вороги кладуть на дорозі до свободи для рідної батьківщини, говорить немов устами поета:

*„Ой, не сійтесь, сніги; ой, не сійтесь рясні,
Не губіть ви останньої слави!
Гріє здалека землю усмішка весни,
Пробивають ся проліски, трави.
Не злякать вам нікого, холодні сніги,
Бо ростоне вас сонце блискуче,
І нечуваний сьміх залуна навкруги,
Як цїкати ви будете в кручі.
Ой, не сійтесь сніги; ой, не сійтесь рясні,
Згиньте в темній безодні на віки!
Хоча тізно, а все-ж дїждемось ми весни,
Сьвята волі і сьвітла і втіхи!”*

ОЛЕСЬ.

ЦІЛИЙ ВІК МИ ЖДАЛИ...

ПЕТРОГРАД, 15. марта.—По тридневній боротьбі революцію переведено з повним успіхом. В битвах, які відбули ся на улицах міста, впало около 500 людей. Між убитими має находити ся також міністер для внутрішних справ, Протопопов.

Цар зрік ся престола в користь свого сина. Брат царя, великий князь Михайло, настановлений регентом. Цар утік з Петрограду найперше до Царського Села, а відтак на боевий фронт. На чолі революції станула Дума. Дума веліла арештувати членів кабінету міністрів, а покликала до життя нове міністерство, зложене з членів Думи.

Революція обіймала також другі міста Росії, як: Москву, Нижній Новгород, Харків, Кронштад і т. д. Військові гарнізони станули по стороні Думи.

Такі менше більше телеграфічні звістки поразили прямо мешканців Америки, а передівсім тих, кого інтересувала Росія.

А хто нею не інтересував ся? Російський-московський нарід вислав найкращих своїх синів на смерть до боротьби з царатом. Сі патріоти хотіли свободної, великої матушки Расії. Не довело ся багатьом з них діждати ся радісної хвилі; наложили головами за рідну справу.

Інтересували ся Росією поневолені народи: Українці, Поляки, Лотвиші, Фінляндці, Литовці, Татари, Калмуки, Самоеди, Кіргізи, Ру-

ТОВАРИСТВО СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ, ВІД. 120 „ПРОВІДІНЯ”
В ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

муни... шкода вчисляти; вони столітя ждали, коли то тріснуть кайдани, а зі зболілого серця гноблених народів полине пісня волі рідною мовою, рідними словами, а її гомін відібеться аж в небесах.

Жиди, яких громлено і різано майже що року в різних сторонах Росії, ті чекали хвилі революції, як чекали колишні Євреї Месії...

Політики, економісти, реформатори, міжнародні організації — всі дивилися на Росію, як на щось незвісне, таємниче і чекали, коли там вкінці прийде до страшного перевороту.

А сей переворот зближався. Йшов як гураган. Десятки літ вже тріщав старий царський лад в самих основах. Неначе вулкан тряслася Росія тут і там. Сильно заколебалася вона в 1906 році наслідком першої загальної революції, але ще якось вдалося владувати в тюрмі народів. Царський режим ще раз позбирав свої старі кости і виступив до бою зі світлими людьми, які виділисі огненні язики, які розуміли знаки великого часу і хотіли йти йому на зустріч. Але їм не вдалося зробити чуда. Вони не змогли отворити очі сліпородженим.

Прийшла велика війна в 1914 році. Величезна Росія заворушилася як муравлисько. З усіх кінців *новітньої „римської“ імперії* постягалися найліпші війська, сам цвіт народу. І пішли вони воювати з мудрим, відважним і хитрим Німцем. Одна російська армія згинула в Мазурських Озерах у Східній Пруссії 1914. р. Друга згинула в Карпатах 1915. Третя, четверта, пята згинула в Польщі того самого року. Шеста, сема... і кілька їх там не було... Всі вони були безсильні супроти Німця. Що за причина? Чи Німець чорт? Чи несамовитий? Бе велику Росію, як буря, що вириває дуби з корінем.

І почали на сьвіт денний виявлятися страшні річі. Весь російський уряд, від найнижшого чиновника до самих міністрів, люди без честі, без совісті. *Великанські маєтки гинули в приватних кишнях, а бідний нарід-війско йшов зі звичайними колами в руках на німецькі пекольні машини. Сотки тисяч, ба далі мільони здорових критких молодців лягло головами цілком задармо... ні — за кривавого царя.*

А тимчасом на царськiм дворі бенкетн-розкоші. Простий „*русскій*” мужик, *Распутін*, обмотав своїми сітями царицю, царя і всю царську сімю і сьвяткував царський двір огидні оргії, як колись римський двір за часів Нерона.

А нарід упадав під тягарем горя. Довше вже неволі стерпіти не міг. Перетягнена струна пукла; народний гнів спалахнув. І весь цар і його родина, і великі князі, і все висше продажне чиновництво — все те змела струя народної пімсти. Не стало тиранів на престолі. *Вольна Росія, вольний русскій народ, освободжені з русского і царського ярма підбиті народи.*

ПЕТРОГРАД, 19. марта 1917.—Брат царя, Михайло Александрович, підписав нині у своїй резиденції в присутності делегатів Думи свою резігнацію з царського престола.

ПЕТРОГРАД, 24. марта 1917.—Нова Росія прийме правдоподібно назву: „Злучені Держави Росії”. Переконанє, що Росія буде переіменена в републику, приймає щораз загальнійший характер. За републикою заявляються численні партії і організації. Нове російське правитель-

ство робить приготування до розписання виборів і скликання конституційних зборів, на яких має бути порішена остаточно справа будучого державного устрою Росії.

Знова несподівані вісті в слідуючих телеграмах. *Росія, край несподіванок* була стара приповідка. Тепер вона ще більше оправдана. Зі старої, дряхлої, деспотичної Росії, мала би повстати демократична республіка? Се щось неімовірне. Се прямо неприродне.

Житє має свої правила. Скоків нема — ні в природі, ні в житю, ні в історії. І тому і російська свобода, коли вона має бути сталою, певною і дійсною свободою, *мусить перейти всі степені розвою*. Так слабо просвічений нарід, яким є російський, не зможе нагло приймати того всього. І тому починають ся непорозуміння межі партіями, братовбийча боротьба між організаціями, уличні бійки, крадіжи, підпали, злодійства, рабунки: темні сили вийшли зі своїх нор і починають своє ремесло. *Годі ствердити, що є чесний та ідейний російський патріот, а хто звичайний опришок*. Кожний хоче показати, що лише його думка є спасенна, а противник є зрадником революції. І тому, не знаючи культурних способів боротьби словами, переконаванем, починаєть ся розправа кулачна, а далі пролив крови.

Ніхто не хоче слухати, всі хочуть розказувати. Військо вбиває офіцирів, які приказують йти до бою. Робітники не хочуть йти до праці за звичайну платню, податків не хоче платити ніхто, селяни займають силою землі поміщиків і газдують після впадоби. Всі людські пристрасти розбурхані, запанувала анархія, безлад.

Чи знайдеть ся чоловік, котрий би вмів погодити всі ті противенства та випхнути весь нарід до завзятої праці над собою, над громадянськими справами, над відродженем Росії, над збереженем здобутків революції?

З початку мали надію на президента міністрів, Олександра Керенського. Але і проти нього повстало негодоване і боротьба, бо він *вимагав праці, послугу для влади і успокоєня умів*. На надзвичайних національних зборах в Москві 27. і 28. серпня 1917 р. йому не вдало ся вдоволити всіх. *Ще ся той не вродив, щоби всіх догодив*. Російський нарід ще не доріс, щоби сам про себе міг журити ся. До сього треба було довголітного приготування і політичного вишколення. А в царськім ярмі годі було мріти про якусь науку. І тому *Росія стоїть ничий над берегом пропасти*. Десятки літ праці треба буде, щоби з рабів зробити нарід. Природа скоків не знає. Все мусить йти рівним, нестримним ходом. Щойно постійна праця всієї суспільности може довести до вимріяної мети.

На всякий випадок *сучасне покоління є свідком великого явища*.

ВІЛЬНА УКРАЇНА

Се не сон, не мрії, а велика дійсність. Невірні Томи на зарібковій еміграції в Америці мають незаслужене щасте переживати ті хвили, в очікуваню яких гинули тисячі українських борців. Ось що донесли телеграмми:

ПЕТРОГРАД, 1. серпня 1917.—Україна одержала вже автономію. В склад тимчасового українського правительства ввійшли: Винниченко, Стещенко, Мартос, Садовський, Барановський, Єфремів, Стасюк.—Пресове Бюро Української Центральної Ради.

Се така вістка, яка потрясає душею кожного щирого Українця. Хоч віками ми терпіли нужду, переслідуваня, гноблене, несли тяжке ярмо, насмішки, погорду і хоч все ми надіяли ся на свободу, то серед неволі не зчули ся ми навіть, як прийшла хвиля освободженя. І то ще якого освободженя! Ми, Українці, дістаємо автономію — право управляти самі собою, видавати закони самі для себе. Український парламент, українська міліція, українське господарство і всьо проче, що з того випливає. Але може се передчасні мрії? Може ще прийде реакція, може ворог знести те, чого ми вже добили ся?

Якнебудь скінчить ся велика війна, щонебудь станеть ся з Росією чи Австрією, то одного ми певні: *Раз на все скинув український народ гнобителів, скинув ярмо і буде жити на свободі.* Яку форму буде мати ся свобода: чи то буде самостійна українська держава сама для себе, чи в злуці з иншою державою, чи то буде лише автономія, чи лише право до національного розвитку — *то се вже не буде ярмо, не буде тиранія.* Тепер вже *будучність залежить від нас самих, від нашої роботячости, від нашої спосібности до життя.* Коли би накинули нам кайдани ще тепер, то вже ми самі були би за се відвічалні.

Лише *наша незгода, наші особисті та партійні сварні, наша непорадність і брак щирого пожертвованя патріотизму може бути причиною знищення тих вольностей, які ми вже здобули.*

Тому добре памятаймо на наші обовязки в справі вільної України!

Та не так скоро дістала Україна то, про що ми так легко читаємо. Автономія України в Росії *не прийшла сама від себе.* За неї треба було розумно бороти ся. І лише завдяки згідній і розумній політиці українських провідників дістала Україна від тимчасового російського правительства потверджене автономії, створеної власною силою.

Вже в крові *загально-російської революції 11—15. марта 1917 р.* треба шукати зародків вільної України. Коли скинено царя і до власти прийшли репрезентанти російського парламенту — Думи, тоді утворено тимчасове правительство, яке проголосило дня 16. марта 1917. р. слідуєчі засади на яких воно буде опирати ся:

1. *Безпроволочна загальна амнеція для всіх тих, що допустили ся політичних і релігійних злочинів.*

2. *Свобода слова і преси, свобода товариств, юній і страйків.*

3. *Знесене всіх товариських, релігійних і національних обмежень — і т. д.*

Сі перші три постанови важні були для України тим, що сейчас могли повернути із заслання та з тюрми всі українські діячі, покарані

МІСІОНАРСЬКА ШКОЛА ІМ. СВ. АП. ПАВЛА В ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА.

передтим за свій патріотизм; вільно було скликати збори і віча і видавати свої газети, і вільно стало сейчас думати про організацію Українців, яко окремого народа.

Треба признати, що українські патріоти кинули ся до праці сейчас, без віддиху і працюють дотепер без відпочинку. І лише *завдяки сій горляковій та витривалій* праці добили ся вони нинішних здобутків. Вже в самих перших днях революції утворили київські Українці *Українську Центральну Раду*, зложену з визначних громадян під проводом *професора Михайла Грушевського*. Ся Українська Центральна Рада доповняла ся, розширяла ся, приймала в свій склад представників різних товариств, організацій, партій, земельних областей, станів і т. д., а на першій *всеукраїнськїм національнїм зїзді* (6—8. *цвѣтня* 1917. р.) в *Києві* признано її за найвищу українську національну владсть. Такі самі постанови і рїшення приймали опісля численні і рїзнородні інші зїзди, як: *селянські зїзди* по всїх українських губерніях, *зїзд федералїстів-автономїстів* (9. *цвѣтня*), *зїзд українських учителїв-педагогів* (20. *цвѣтня*), *українські делегати копалень* (19. *червня*), *рїжні наради поодиноких армїй*, а що найважнїйше за авторїтетом Української Центральної Ради заявив ся *першїй військовий український зїзд* (19—21. *мая*) в *Києві*, який утворив *Головну Українську Війскову Раду*, а її представники увїйшли в склад Української Центральної Ради. Другий військовий український зїзд, який відбув ся 23—25. *червня* проти волї

тимчасового російського правительства, не лише, що *підпер змагання Української Центральної Ради*, але навіть зажадав від неї *проголошення цілковитої незалежності України*. В той спосіб Українська Центральна Рада стала в короткім часі признаною найвисшою національною властю на Україні.

Рівночасно з творенем і укріплюванем загальної національної власти йшла горячкова праця на всіх полях. Найважніше було питане українського шкільництва, на яким все опирається будучність кожної нації. Ся справа стала дуже пекучою і тому вже 20. цвітня зібрали ся учителі на наради, на яких *рішено зажадати введення української мови у всіх школах на Україні, від народних аж до університетів* і то вже з початком найблизшого шкільного року. Крім сеї пекучої справи, полагоджувано ціли йряд національно-політичних питань на ріжнородних зїздах. Найважнішою житевою справою на Україні в *реформа земельної власности*. Тому не диво, що селяни сейчас рушили ся до праці. Майже в кожній губернії на Україні відбули ся *губерніяльні та повітові зїзди селян*, на яких западали ухвали: *домагати ся від тимчасового російського правительства, щоби воно віддало полагоджене земельної справи Українській Центральній Раді*, згідно з потребами місцевої людности.

Наслідком тих численних зїздів і ріжнородних домагань вийшло, що в *руках Української Центральної Ради* опинив ся *провід у всіх галузях національного життя*, як: *національно-політичного, шкільного, господарського, військового, адміністраційно-організаційного* і т. п. Нічого отже дивного, що Українська Центральна Рада на підставі численних ухвал населеня цілої України відразу приступила до праці за здобутем цілковитої самоуправи для України. Уже перший *всеукраїнський національний зїзд в Києві* (6—8. цвітня 1917.) прийняв такі резолюції в справі автономії України:

1. *Згідно з історичними традиціями і сучасними реальними потребами українського народу Зїзд вважає, що тільки широка, національно-територіяльна автономія України забезпечить потреби нашого народу і всіх інших народностей, котрі живуть на українській землі.*

2. *Що той автономний устрій України, а також і інших автономних країн Росії, мати-муть повні гарантії у федеративнім ладі.*

3. *Тому єдиною відповідною формою державного устрою Зїзд вважає федеративну й демократичну республіку російську.*

4. *Одним з головних принципів української автономії — повне забезпеченне прав національних меншостей на Україні.*

Не бракло голосів за *цілковитим відорванем України від Росії*, але більшість була за тим, щоби Україна була самостійною республікою в союзі з Росією.

Російське правительство ніяк не хотіло згодити ся на жаданя Українського Конгресу. Депутація до московського правительства також принесла ледви малі успіхи, *цілий московський нарід виступив як найрішучіше проти занадто сьмілих українських домагань*. Тоді Українська Центральна Рада скликала на другу половину червня 1917. *національний конгрес до Києва*, який відбував ся рівночасно з *другим військовим українським зїздом і тоді* (24. червня 1917.) запала *одномумна*

ухвала, що Україна повинна створити собі сама автономію, не оглядаючи ся зовсім на російське правительство. Українська Центральна Рада на підставі сього рішення проголосила автономію і видала рівночасно до всього українського народа пропамятний Універсал, в яким подала коротко всі крутіства російського правительства, а далі звертаєть ся до всього українського народу з таким зазивом:

„І тепер, Народе український, нас примусили творити свою долю. Ми не можемо допустити наш край до безпорядку і упадку.

Коли тимчасове російське правительство не може вести порядку у нас і стати з нами для більшої праці, то ми самі, як воно не хоче приступити до нас, повинні взяти її на себе. Се наш обовязок перед нашим краєм і перед тими народами, що живуть на нашій землі.

І тому ми, Українська Центральна Рада, видаємо отсей універсал до всього народу і заявляємо, що від нині будемо творити наше життя.

Тому най кождий член нашої нації, кождий горожанин села або міста, знає від нині, що настав час великої роботи.

Від сього часу кожде село, кожда волость, кожда управа, повітова чи земська, котрі стоять за інтереси українського народу, повинні тамі найтісніші організаційні зносини з Центральною Радою.

Там, де з якихнебудь причин адміністраційна власть опинила ся в руках людей, ворожих українству, приходить ся нашим горожанам приступити до широкої і впертої організації і освідомлення народу і після того вибрати наново адміністрацію.

По містах, в тих місцевостях, де українське населене живе в купі з иншими національностями, приторчуємо нашим горожанам безпробовочно увійти в контакт і згоду з демократіями тих народів і в купі з ними приступити до підготованя нового, правильного життя...

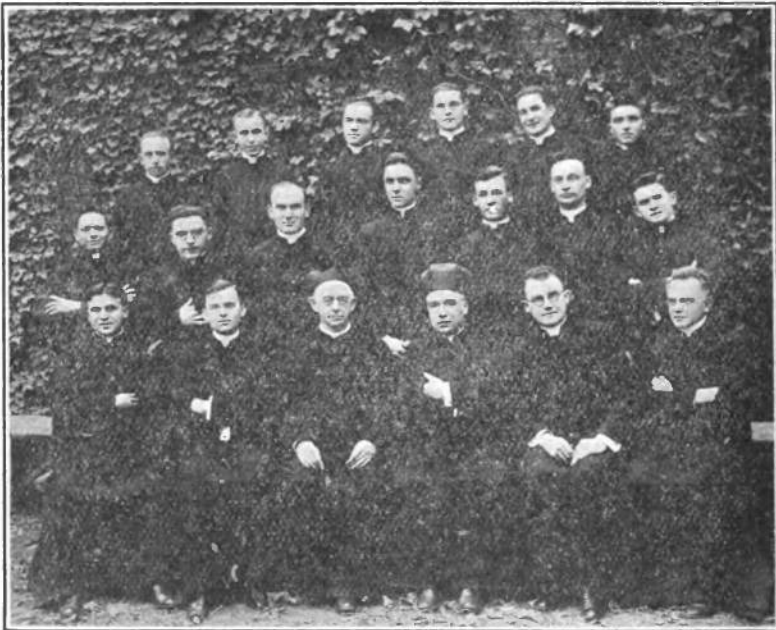
...А коли ми зробимо ту підготовляючу організаційну роботу, то ми скличемо представителів від всіх народів української землі і виробимо для неї закони — ті закони, той весь устрій, котрий і ми підготовляємо для всеросійських установчих зборів. Збори мають затвердити їх, яко свій закон.

Український Народе! Перед Твоїм виборчим органом — Українською Центральною Радою — стоїть велика, висока стіна, котру воно мусить знести. Щоби вивести свій нарід на шлях свободи, треба сил. Для того треба сильних, смілих рук, реба великої праці, а для успішности сеї роботи треба передівсім великих средств (грошей). В сей час український нарід віддав всі свої средства у всеросійську центральну касу. А сам не має, та й тепер не має від неї того, що повинен за те мати.

І тому ми, Українська Центральна Рада, звиваємо всіх зорганізованих горожан сіл і міст і всі українські громадянські управи й інституції від 1. липня наложити на населене осібний податок на рідну справу і точно, безпробовочно і правильно пересилати її до каси Центральної Української Ради.

Український Народе! В Твоїх руках Твоя доля. В сю трудну хвилю всеросійського перестрою і перемирін докажи своїм одностунним і державним умом, що Ти, нарід хліборобів, можеш гордо і достойно стати в ряд з кождим зорганізованим державним ладом, як рівний з рівним”.

Тепер наступають вже події дуже скоро по собі. *Московське правительство* аж тепер побачило, що з Україною нема жартів. Сейчас по виданю універзалу проголосила *Українська Центральна Рада автономію України* (30. червня 1917.), а тоді російське правительство вислало двох міністрів: *Тереценка і Церетелія* на переговори з Українською Центральною Радою. Ся делегація відразу побачила, що який-небудь дальший упір проти українського становища може довести до цілковитого зірваня України з Росією і тому *оба міністри підписали іменем російського правительства свою згоду на автономію України*. Але сеї заяви не узнав кабінет міністрів, наслідком чого на Україні появили ся щораз острійші і рішучійші домагання, установлено власне пра-

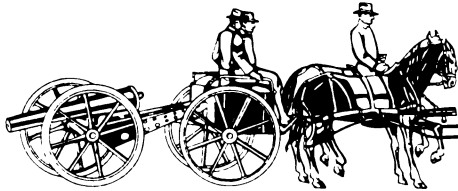

УКРАЇНСЬКІ БОГОСЛОВИ В ДУХОВНІМ СЕМИНАРИ
В БОЛТИМОР, МД.

вительство, розпочав ся цілий ряд зборів, на яких *проголошено цілковиту незалежність України від Росії* і т. п. Натомість ціла Москва піднесла крик обуреня проти України, а в російським міністерстві прийшло ізза сеї справи до розлому, бо партія конституційних демократів, ніяк не хотіла згодити ся на заяву *Тереценка і Церетелія*. Хоч по довгих спорах проголошено 14. липня декларацію в справі автономії України, мимо сього спір не закінчив ся і нема виглядів на скоре покінчене.

Вправді, донесли телеграми з Петрограду дня 1. серпня, що Україна дістала вже автономію і *утворено українське правительство під проводом В. Винниченка в Києві*, то однак небавом появили ся вісти,

що Москва крутить даліше; що не 10 губерній влучено до України, як сього домагали ся Українці, лише 5; що Москва не хоче згодити ся на творене нових конечних міністерств на Україні та, що занадто мішає ся до внутрішних справ українського правительства. Хоч в сій справі їздили українські міністри до Петрограду, то однак нічого не осягнули. Наслідком сього українське правительство зрезигнувало 27. серпня зі свого уряду, а Українська Центральна Рада рішила ся скликати зовсім самостійно установчі збори зложені з представників усіх українських губерній, а рівночасно запросила на день 8. вересня 1917. представників всіх тих російських народів, які домагають ся для себе автономії.

СТАРИЙ КРАЙ

Дуже тяжко жило ся українському народови в Галичині, але все-таки ми могли там на стілько вибороти собі волю, що в Галичині був через кілька десятків літ осередок українського національного життя. Сьміло можна сказати, що той клаптик української землі був для нас найдорожшим скарбом. Підчас завзятих гонень московських царів там сховала ся ціла Україна і чекала слушного часу.

Тепер тріснули царські кайдани, встала вільна велика Україна, вже добиваєть ся свого власного ладу, а Галичина лишила ся даліше тою самою, збідованою, угнетеною шляхотсько-польським ладом, пасербицею австрійського уряду. З розвитком загально-національного життя, Галичина полишить для нас спомини старого краю. З якою печаливо-стю відносила ся українська еміграція в Америці до сього старого краю, як спочувала з його недолею, як ще й тепер дивить ся тамтуди, коли то не стане вже ніяких кордонів, коли всі українські землі злілють ся в одну цілість...

Але на се треба чекати; може прийде відповідна хвиля, коли ми самі будемо могли про се рішати. Однак годі чекати Українцям на сю хвилю із заложеними руками; живе жите вказує, що найвисші ідеали осягаєть ся боротьбою і працею.

І згідно зі сею засадою поступають галицькі Українці. Хоч в початках війни налягла була на Галичину і Буковину царська неволя, хоч там заборонено цілком українську мову, хоч польсько-австрійські адміністраційні власти устроїли були дійсний погром на українським населеню, то мимо сього австрійська Україна не впала на дусі.

Сейчас по прогнанню царського війська з Галичини та відібраню Львова почала ся відбудова зруйнованого національного життя. А е ще

відбудувати. Камінь на камені не остав подекуди. Щезли села і місточка, людність порозбігала ся. Цвітучі колись сади тепер перемінені в пустиню. Як же тут зачинати?

А мимо сього праця йде. Від самого споду: *від будованя шатер, хат, від ораня ниви, від забудованя села, від поправи понищених божих храмів, від привернення до житя давних читалень, крамниць, господарських спілок, від закладаня нових шкіл на місце давних, від твореня національно-політичних організацій*; від сього доходить там нарід до дальшої історичної боротьби з польським ярмом, до жаданя законного привернення прав української мови в суді і адміністрації, до жаданя утвореня українського університету і т. д.

А загальних національно-політичних прав репрезентанти австрійських Українців пильнували і пильнують весь час. На крок не уступають перед польськими переможцями. *Загальна Українська Рада у Відни* ставить раз-у-раз домаганя до віденського правительства в справі потреб українського народа в Галичині і на Буковині і на занятих австрійсько-німецькими військами українських територіях Холмщини, Поділя і Волині. І там, в новозаних територіях, повстає *національне українське жите*, видають ся часописи, закладають ся приватні українські школи, читальні і т. п.

Та найтяжшу боротьбу доводить ся зводити австрійським Українцям зі страшною небезпекою, яка грозить кожної хвилі. Є се *справа злуки Галичини з Польщею*.

Коли по побіді німецько-австрійської армії над російськими військами в 1915. і 1916. році, ціла Польща і часть українських земель дістали ся під власть Німеччини і Австрії, тоді оба цісари: Вільгельм II. і Франц-Йосиф I. *видали дня 5. падолиста 1916 р. декрети, якими рішено утворити самостійну польську державу*. Австрійський цісар, в супереч домагань і надій галицьких Українців, видав того самого дня декрет, яким обіцяв, що Галичина дістане повну автономію. Ми знаємо з історії, що *автономія Галичини* значить тільки, що *заложене нового польського королівства*. А, що якраз недавно перед тим австрійський уряд дав був українському парламентарному клубови приречене, що Східна Галичина буде відділена від західної і разом з українською частию Буковини утворить ся окрему українську провінцію-край, то зовсім зрозуміле обурене українського народа на такий цісарський декрет. І тепер почала ся *безоглядна боротьба цілого українського народа проти австрійсько-польського замаху*. Ніколи перед тим австрійські Українці не станули так однодушно і так відважно, як саме в сій справі.

І лише завдяки сій рішучости цілої України — навіть американської — не прийшло дотепер до нового поневолення. Коли в маю 1917. року скликано австрійський парламент, тоді український парламентарний клуб виступив з рішучим домаганем утвореня української провінції. Незабаром появили ся телеграфічні вісти, що Австрія має бути перебудована на основі автономії країв і при сій нагоді має повстати окремий край зі Східної (української) Галичини та північно-західної (української) части Буковини. Наслідком війни межі Америкою і Німеччиною і зірваня дипломатичних зносин з Австрією приходять до Америки лише дуже скупі вісти. Треба однак надіяти ся, що австрійські Українці,

скріплені тепер відродженням російської України, не дадуться застрашити нічим і не допустять до нового поневолення народу.

Слід згадати при сій нагоді, що на церковнім полі в Галичині зайшли поважні зміни. По наїзді царських військ на Галичину, *вивезено Митрополита Шептицького до Росії*, а по здобутку Перемишля *помер єпископ Чехович*. Лишився отже лише один єпископ *станіславівський* при життю і той перебував на еміграції у Відні. Серед того Апостольська Столиця іменувала о. Плятоніда Філяса Ч. С. В. В. генеральним Вікарієм для Галичини, а в 1917. р. іменовано новим перемишльким Владикою о. *Йосифа Коциловського Ч. С. В. В.* В станіславівській дієзеції *впровадив єпископ Григорій латинський календар, але його знесено в 1917. завдяки старанню Митрополита Шептицького.*

Коли в Росії вибухла революція і там *випущено на волю галицьких Українців*, яких царське правительтво загнало було на Сибір в 1911. і 1915. році, тоді *увільнено також Митрополита Шептицького*, якому вдалося за короткий час побуту на Україні *висвятити грецько-католицького єпископа в Києві (о. Фйодорова)*, а опісля, за дозволом російських властей, дістав Митрополит дозвіл вертати до Галичини через Швецію та Німеччину.

З усього висше сказаного виходить, що ми ніяк не маємо тепер чого боятися ворогів, коли лише згідно станемо до праці. *Праця єдина з недолі нас вирве — нумо до праці, брати!*

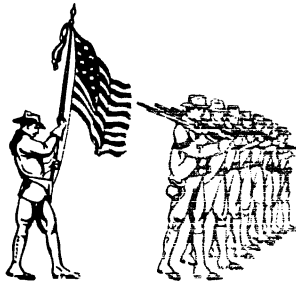

МУЗИЧНИЙ КРУЖОК УКРАЇНСЬКИХ БОГОСЛОВІВ
В БОЛТИМОР, МД.

І. Грабович.

В І Й Н А

Я чув плач матерів, жінок —
Прощали, бач, синів, мужів,
Сердечний зойк дрібних діток —
На шиях висіли батьків.
Я бачив болю, горя знак
В тих, що в похід оружні йшли:
Вони кидали з жалем так
Рідню і все те, з чим зросли...
Оце війна! Оце війна!
Що душу рве до дна!
І чув я шум, і бренькіт, стук,
Що од заліза геть лунав,
І громовий гарматний гук,
Крик дикий, що аж заглушав.
І бачив кров, гарячу кров,
І в судорогах, муках скон.
Нелюдський зір, у зьвірів мов,
І лютий бій, мов страшний сон.
Оце війна! Оце війна!
Людей нелюдська різня.
Я бачив села і міста
Зруйновані огнем, мечем;
Рілля потоптана, пуста,
І люд голодний із плачем
Проклоном біль тяжкий значить
По страті крові і майна;
Останнім ще шагом платить
За те, що взяла му війна.
Оце війна! Оце війна!
Такий то дар несе вона!

СТРАТИ В ЛЮДЯХ ПРОТЯГОМ ТРОХ ЛІТ ВІЙНИ

Пильні досліді виказують, що протягом трох літ теперішньої війни згинуло около 5 мільонів жовнів, а около 15 мільонів є ранених, тяжко ранених, або з других причин цілком неспосібних до дальшого бою. Тут не вчисляеть ся мільонів лекше ранених жовнів. З кожним днем обчисленя приходять труднійше. Лише Велика Британія, Німеччина Австрія видають урядові лісти втрат.

Попри страти в жовнірах є величезні втрати в цивільних людях, мущинах, жінщинах і дітях.

Понизша табличка подає втрати в убитих і втрати в людях з інших причин неспосібних до бою (полонені, хорі, затрачені і т. д.) в перших трох літах.

Англійський Союз:

	Убиті	Неспосібні
Англія	500.000	705.000
Франція	975.000	2,000.000
Росія	1,500.000	4,500.000
Італія	120.000	250.000
Бельгія	53.000	120.000
Сербія	65.000	100.000
Румунія	100.000	350.000
Чорногора	5.000	30.000
Америка	—	—
Японія	мало	мало
Разом	3,318.000	8,055.000

Центральний Союз:

Німеччина	1,120.000	4,350.000
Австрія	620.000	2,000.000
Туреччина	145.000	650.000
Болгарія	9.000	24.000
Разом	1,894.000	7,024.000
Всі разом:	5,212.000	15.079.000

Кошти трилітньої війни.

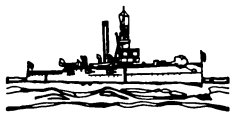
Перших три літа великої світової війни, значить від 1. серпня 1914. до 1. серпня 1917. після можливо докладних урядових статистик, має коштувати 80 мільярдів долярів. (\$80.000.-000.000). При кінци третого року кошта дійшли до 120,000.000 долярів денно, але вони ще зростають. Та се не є навіть в приближеню обчисленем сього, що властиво коштує війна. Се є лише видатки правительств воюючих Держав. Цілої втрати

загалом ніколи не дасть ся обчислити, бо як на приклад оцінити вартість убитих людей? А попри воюючі держави терплять також і неутраляні; а се знова годі також обчислити. До сього треба додати сотки мільонів, виданих на Червоний Хрест і на інші діла християнського милосердя. Дальше треба взяти під розвагу знищення маєтків, міст, місточок, сіл, господарств, фабрик, домів, залізниць, мостів, а навіть самої землі, поораної тепер кулями, засіяної людськими кістками, покопаної закопами, — непридатної під управу збіжа.

Міліони працюючих людей є покалічених на ціле жите; вони стануть тягарем цілої суспільности, бо не зможуть заробити на жите. Видатність людської праці є зменшена, наслідком меньшого образования, яке тепер дістає людскість. Замість просвіти і образования поширяєть ся здичілість і втрата розуму серед кривавих битв.

Загальний кошт всіх воєн протягом 125 попередних літ (аж до 1914. року) виносив лише 22 мільярди долярів. А тепер лише три літа війни коштує 80 мільярдів! За сі гроші, видані на убиване і знищене людей, можна би збудувати щодня 8 будинків Вулворда (найвисший будинок в Нью Йорку), кождий по 15 мільонів долярів.

Коли би тих 80 мільярдів поділити на 1,632,000.000 всіх людей, що мешкають на нашій землі, то кождий мущина, кожда женщина і дитина мусіла би заплатити около 50 долярів. А прецінь є бідаки, які неможуть заплатити ані 50 центів.

ТРИ РОКИ ВІЙНИ

Дня 28-го липня 1914-го року почала ся страшна різня. За-мордоване австрійської архикняжої пари 28-го червня 1914-го року була початком найстрашнійшої війни, в якій бере участь двацять держав, а се: **Австро-Угорщина, Німеччина, Туреччина й Болгарія** по одній стороні; а по другій: **Сербія, Франція, Бельгія, Велика Британія, Черногора, Японія, Італія, Португалія, Румунія, Злучені Держави Північної Америки, Куба, Ліберія, Бразилія, Греція, Сям**; крім того можна все ще сподівати ся нових союзників по стороні Англії й Америки. Шість держав зірвало дипломатичні зносини з Німеччиною, а се: **Хіни, Гватемалія, Панама, Гаїті, Уругвай і Болівія**. Дотепер покликано около 45 мільонів людей до війська, а з них понад 5 мільонів вже вбито.

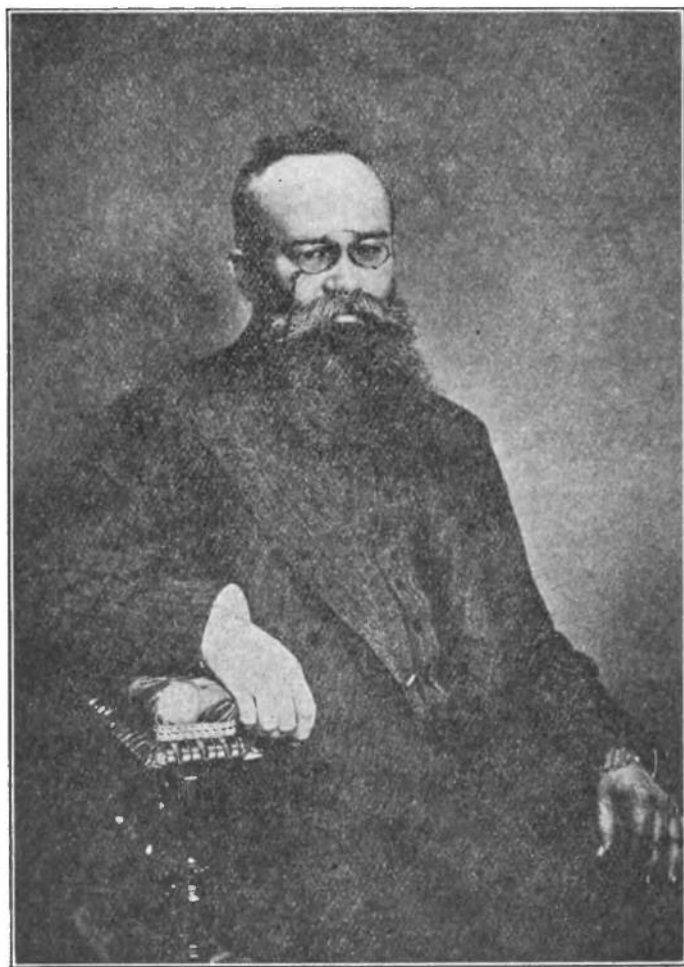
Як слідувати воєнні події? Дня 28-го червня 1914-го року замордував сербський студент, Принціц, австрійського наслідника престоло, Франца-Фердинанда і його жінку, Софію, вистрілом з револьверу в місті Сераеві в Боснії. Дня 23-го липня вислала Австрія ультимат до Сербії. Відповідь Сербії не вдоводила Австрію і тому вона виповіла Сербії війну 28-го липня 1914-го року. В обороні Сербії виступила Росія, а в обороні Австрії виступила Німеччина, яка видала війну Росії 1-го серпня 1914-го року. Франція і Англія, яко союзники Росії стали по її стороні. Дня 4-го серпня **Німеччина вислала військо проти Франції** через Бельгію. Тогосамого дня Японія і Чорногора видали війну Німеччині. Від сього часу починаєть ся небувала трагедія людскости.

Битва над Марною. — Німечина думала наглим нападом на Францію скінчити війну на Заході. Але на перешкоді станула Бельгія зі своїми твердинями, котрі треба було здобувати. Тимчасом Франція могла приготувити ся і спинити наступ німецької армії під проводом генерала Клюка. Німці були вже лише 15 миль від Парижа, коли генерал Жофр виставив французську армію. В битві **над рікою Марною** удало ся Французам спинити наступ Німців і генерал Клюк цофнув ся опісля над ріку Єн, де окопав ся і станув. Від сього часу, значить від половини вересня 1914-го року, відбувають ся стало страшні битви на Заході без ніяких теротириральних здобутків.

Російські війська у Східній Пруссії і Східній Галичині. — В часі, коли Німеччина звернула свою силу на Захід, Росія змогла скорше приготувити ся, ніж се припускала Німеччина і вдарити великою силою на Східну Галичину. В серпни заняли Росіяни Тернопіль, 4-го вересня **взяли Львів**, а опісля посули ся поволи аж до **Перемишля** та зачали його **облогу**. Москалі, увійшовши на українську землю, знищили все українське національне жите, порозв'язували товариства, понищили українські книжки, заборонили уживане української мови, почали насильне нищене грецько-католицької Церкви і впроваджуване схизми. **Митрополита Андрія Шептицького** і багато иньших духовних і світських Українців **вивезено на Сибір**.

Коли такі страховітя відбували ся в Галичині, то на півночи, у Східній Пруссії, приготовляли ся Німці під проводом генерала Гінденбурга до боротьби з наїздником. У славній битві **коло Мазурських Озер** пропала ціла російська армія під проводом генерала Рененкампа. Побивши російські війська, пустили ся Німці в похід на російську Польщу і дійшли близько міста Варшави. Москалі боячи ся окруження, відступили від першої облоги Перемишля.

1915. на Загоді. — Весною 1915-го року розпочали Французи і Англіїці велику офензиву проти Німця. Ім удало ся здобути в марті силою укріплені становища Німців **коло Нювіль Сен Васт**, звані „**Лябірнтом**”, а в цвітни вдало ся їм здержати Німців над рікою Іпр і в той спосіб не допустити до занятя французької морської твердині **Кале**.

ПРОФЕСОР МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ,
*президент Центральної Української Ради і тимчасовий
Президент України.*

На Сході. — Дня 22-го марта 1915-го року здобули Росіяни **Перемишль**, а навіть дійшли були близько Кракова. По реорганізації австрійсько-німецьких військ на Сході розпочато нову офензиву в маю 1915-го р. **Перемишль відібрано 3-го червня**, а незабаром відібрано Львів. Австрійсько-німецькі війська в Галичині провадив генерал Макензен. Рівочасно генерал Гінденбург робив величезні зусилля в цілі занятя Польщі. Дня 6-го серпня здобув **Варшаву**, незабаром твердиня **Івангород** опинила ся також в руках Німців, а 19-го серпня заняли вони також тверидню **Ковно**. По упадку **Брестя Литовського** 27 серпня 1915-го року Німці стали панами цілої Польщі. Відворот російських військ був спричинений цілковитим браком амуніції по стороні Москалів.

Підбите Сербії. — Ледви скінчив ся підбій Польщі, а вже був приготований **німецько-австрійський похід на Сербію**. Протягом вересня і жовтня 1915-го року ціла **Сербія і Черногора** опинила ся в руках Австрії та Болгарії, яка саме в тім часі виступила також до війни проти Сербії. Японія і її союзники заняли силою **грецьке місто Солунь** і вислали тамтуди півмільіону-во армію, але не змогли ніяк помогти Сербії.

Невдача на Галліполі. — Щоби здобути Царгород, вислала Англія і Франція велику армію і значну военну флоту **проти Туреччини**. Сухопутне військо заняло часть півострова Галліполі з весною 1915-го року. Цілий рік тривали завзяті бої. Около 1000.000 англійсько-французького війська наложило на дармо головою. Зимою 1915-го року треба було забрати се військо по цілком невдачній виправі.

Верден 1916. — З кінцем лютого, коли обі сторони на західнім фронті були вповні приготовані до нового наступу, розпочали несподівано Німці здобуване французької **твердині Верден**. Ся облога коштувала Німців майже пів мільіона людей; здобуто перші і другі укріплення, але місто таки не дало ся. Французькі полководці, **Нівель і Петейн**, зуміли ще в час зібрати відповідні сили і загородити Німцям дорогу. Коли 1-го липня розпочав ся французький наступ **над рікою Сом**, Німці покинули облогу Вердену і поспішили на північ. До кінця 1916-го року удало ся Французам відбити назад деякі втрачені становища коло Вердену.

Галичина, Вірменія, Румунія 1916. — В червни 1916-го року, Росіяни під проводом генерала Брусілова розпочали новий наступ в Галичині і Буковині з деяким успіхом. Їм вдало ся занятя цілу **Буковину**, часть **Східної Галичини** і відбити кавалок Волині.

На Кавказі, куди зайшла була російська армія ще з початком війни, щойно в 1916-ім р. вдало ся їй поробити важнійші здобутки. Дня 17-го лютого 1918-го р. заняли російські війська **твердиню Ерзерум**, опісля портове місто **Трапезунт над Чорним Морем**, та місто **Ерцінган**. В той спосіб більша часть Вірменії опинила ся в руках Росії. Тут треба згадати, що від самого початку війни **Турки допускали ся насильств над Вірменами**. Майже цілий нарід вигинув.

По довгих намовах зі сторони Франції й Італії виступила 27-го серпня 1916-го р. і Румунія до війни проти Австрії й Німеччини. З початком вдало ся румунським військам перейти Трансильванські Альпи то **увійти до Семигороду**. Коли однак Гінденбург і Макензен уложили цілий плян кампанії та почали наступ з Добруджі, а генерал Фалькенгайн зі сторони Карпат, то небавом **три четверті часті Румунії опинили ся в руках австро-німецьких війск**. Столиця Румунії, **Букарешт**, впала в руки наїздників дня 6-го грудня 1916-го року.

Щоби стиснути Туреччину з двох боків, вислала Англія літом 1915-го р. одну свою армію з Індії до Перського заливу, звідки понад ріку Тигр розпочав ся **англійський наступ**. В падolistі дійшли англійські війська до Кут-ель-Амара, де турецькі війська окружили їх і приневолили до здачі дня 26-го цвітня 1916-го р. Слідуюча англійська експедиція мала ліпше щасте і дня 11-го марта 1917-го р. англійський генерал Мод заняв місто **Багдад**, столицю Мезопотамії.

Італія. — 23-го мая 1915-го р. виступила до війни проти Австрії Італія. Протягом двох літ Італія не довершила нічого, хибя, що здобула місто Горицію, а в липни 1917-го року розпочала великий наступ над рікою **Ізонцою** і серед того забрала значне число австрійського війска в полон.

Тяжке становище Греції. — Коли 1915-го року **Болгарія** виступила до війни по стороні Німеччини, Греція не знала, що зі собою почати. Англія рішучо напирала щоби Греція вповіла війну Німеччині, та силою забирала грецькі острови і кораблі, а **король**, свояк німецького цісаря, **рішучо противив ся** сьому, та бояв ся пімсти зі сторони Німеччини. Тому Греція всіми силами старала ся остати неутральною але їй не вдало ся. Під напором Франції і Англії уступив грецький король Константин 12-го червня 1917-го р. а на його місце прийшов його син, Александер. Фактичним володарем є президент міністрів Венізелос, який стоїть під розказами Англії. Незабаром по уступленню Константина Греція виступила до війни проти Німеччини і її союзників.

Морські битви. — Від початку війни німецька фльота зістала зашпунтована в каналі **Кіль**, а на цілім океані запанувала Англія. Деякі німецькі кораблі, що не встигли в час сховати ся, доказували невиданих чудес відваги. В першім році війни стрінули ся випадково німецькі кораблі з британськими 1-го падолиста 1915 р. Коло побережа Чілі в полудневій Америці, в боротьбі зістали побиті Англійці, але 8-го грудня 1914-го р. скріплена фльота англійська побила німецьку скадруну.

Найважнійша морська боротьба межі англійською і німецькою фльотою відбула ся 31-го мая 1916-го року коло побережа Данії. Обі сторони оголосили побіду. Втрати Англії мали виносити 114.000 тон і 5.613 людей, а Німеччини 60.720. тон і 3.966 людей. Побіч страт в правильних битвах, є багато втрат наслідком вибуху підводних мін, кампанії підводних лодок і т. п.

Війна з Америкою. — Від початку війни, було дуже багато спірних справ межі Німеччиною і Злученими Державами Північної Америки. Німеччина була озлоблена на Америку за те, що відси йшла головна доставка воєнних матеріалів до Франції й Росії. Щоби припинити сю висилку, Німеччина розпочала завзяту кампанію підводними лодками та топила багато кораблів купецьких та особових, причім багато американських горожан втратило своє жите. По різних невдачних переговорах в цілі приневолена Німеччини до полишеня свого способу воювання, **Америка виповіла війну Німеччині 6-го цвітня 1917-го року**, а з Австрією зірвала небавом дипломатичні зносини.

Змаганя до мира. — Вже в кождім часі по вибуху війни кружили різні можливі й неможливі поголоски про загальний мир, або про окремий мир між деякими поодинокими державами. Дійсно **мирове предложене вийшло від Німеччини дня 12-го грудня 1916-го року відкинене її противниками**; такасама доля стрінула **мирову пропозицію американського президента Вілсона дня 20-го грудня 1916-го р.** Третю пробу зробила **Апостольська Столиця**, коли то Святий Отець Венедект XV. видав звісний поклик з дня 1-го серпня 1917. до всіх володарів держав в справі загального мира.

Стан 10-го вересня 1917-го р. — На західнім фронті, цілковитий застій по невдачній офензиві Франції й Англії протягом серпня. На італійськім фронті йде важна і велика битва межі Італійцями й австрійською армією. Італійці горою. На Балкані і в Туреччині нічого нового. На Сході: Росія почала була сильну офензиву в червни, але потерпіла поражене і мусила забрати ся з Галичини і Буковини цілком. Вслід за тим австрійські і німецькі війська пійшли дальше до Росії. В Румунії уступили румунські і російські війська, а на півночи вдало ся Німцям здобути важну пристань Ригу (3-го вересня 1917-го р.)

Наслідком поклику Святийшого Отця зростає рух за загальним миром. Сподіють сі мирової конференції ще перед Різдом.

(Додаток: В падолисті с. р. почала ся великанська борба на італійськім фронті. Офензива австрійсько-німецької принесла без сумніву незвичайні успіхи. Більше як 300.000 Італійців дістало ся в полон разом з 2.500 гарматами. Боєва лінія над Таліяменто переломила ся і італійська армія уступила на дуже сильні становища над Адигою. Заалярмовані катастрофою поспішають війська англійські і французські на поміч Італії. — Російська революція знищила цілковито воєнний дух проти зовнішних ворогів. І коли провід дістав ся до рук большевиків-максималістів, вони проголосили, що 23-го падолиста перестають війну і займуть становище неутральне. Така ситуація з днем 23-го падолиста 1917-го року).

О. Федькович.

Р Е К Р У Т

Стояв же він на шельваху
В цісарським дворі,
Вмирав ся він, втирав ся він,
Як гусь на воді.
Вмивав ся він та сльозами —
Ніхто 'го не чув,
Схилив ся він на багнеті,
На хвильку заснув.

Ой, спить же він на багнеті,
В цісарським дворі,
Та й снить ся му, що ходить він
По синій горі,
Тай кучері зачісує,
Та й кучері ве...
Чом ненька ми не писує?
Чи в'на ще жие?..

„Ой, рада-б я мій синоньку,
Листок написати,
Насипали могилоньку, —
Не можу я встати;
Не можу я, соколоньку, —
Глибоко на дні;
Насипали на рученьки
Сирої землі”.

І був би він в царським дворі
Багато ще снів,
Гукнув бо дзвін на Стефані,
А він ся збудив;
Утер собі і личенько,
Утер си і гвер...
Кров точить ся по мармурі,
А жовняр умер.

ЙОГО СЪВЪЯТИСТЬ ВЕНЕДИКТ ХV.,
Папа Римський.

УКРАЇНСЬКА РАДА І УКРАЇНСЬКИЙ ДЕНЬ

Протягом 1917-го року між українським населенем в Америці склала ся така замітна подія, що її гріхом було би промовчати і не подати до відомости загалові Українців, особливо тим, що колись після війни будуть інтересувати ся справами нашими. Справа ся, про яку хочемо коротко згадати, — се справа заложеня „Української Ради” і тісно звязана з нею справа „Українського Дня”.

„Українську Раду” заложено остаточно дня 26-го н. ст. грудня 1916-го року на зборах в Нью Йорку. Після невдачі т. зв. „Федерації Українців”, що зачала вести між населенем українським партійну політику і нечувані дотепер роздори, переслідували щирі народні політики, якби-то припинити безголове на ниві народній і довести до злуки всіх національних сил в імя спільного народного ідеалу. А безголове се було не-абияке. Нечайна поява на американській Україні М. Січинського, загадочний приїзд М. Цеглинського, мнимого висланника якогось гуртка швейцарських Українців — наробила між тутешніми поселенцями так багато гамору і заколоту, як ніколи передтим.

Почала ся політика часописного розбою, опричництва і клевет. В найважніших центрах українського життя скликувало ся віча, на яких пп. Січинський—Цеглинський і їх товариші радикально руйнували і топтали ногами всьо, що їм не було попутру. На Богу духа винних людей кидало ся нечувані клевети, мальовано їх перед несвідомим загалом злодіями, зрадниками, агентами чужосторонних держав, платними посіпаками і т. и. У часописах, що їх згадані висше люди були в силі контролювати вилито ся так багато їди, лайки і сороміцького натяганя, як ніколи ще у нас... Що се була за політика, де мала вона своє жерело, на чий млин се була вода, та й на чие намовлене йшла ся деструктивна робота, — покищо невідомо.

Та треба було що-будь робити. Народу гріх було лишати на поталу одиниць, що взяли розбрат з почутем правди і людського достоїнства. Так отже прийшло до заложеня „Української Ради”. Найповажніші гуртки з’організованих Українців приступило до сеї загально-народної організації, виявляючи через се своє негодоване і осуд роботи т. зв. „Федерації Українців”. І знов після заложеня „Української Ради” зачали ся напасти. Правдивий чорносотенний терор, моральне палочництво, брехні і глузваня посипали ся на провідників в „Українській Раді”, як з рукава. Хто-тільки поважив ся приступити до якої-будь передової роботи, на сім сейчас ославлені „Федераційники” не лишили й сухої нитки. І коли „Українська Рада” не розвинула своєї діяльності на більшу скалю, то се тільки завдяки некультурній зарадіяцькій борбі киринників і лжепророків зпід стягу „Федерації”.

Та одного дуже важного діла таки „Українська Рада” довершила, іменно: виклопотала „Український День”. Хоч у великій мірі ходило тут о зібране поважнішої суми для Українців в старім краю, що потерпіли серед воєнних страховіть, так з другої сторони ходило також і о те, щоби чужинцям в Америці дати нагоду дізнати ся дещо про наш нарід, його історію і національні змаганя. Так отже: справа „Українського Дня” — се справа незвичайно важна. І коли говорити в імя правди, то мусить ся признати, що виклопотане сеї справи е в цілости заслугою **о. П. Понятишина**, адміністратора гр. кат. дієцезії, що, не зважаючи на початкові невдачі, страти гроша і часу, безнастанні труди, поїздки і т. д. і т. д. осягнув вкінці се, що Президент Злучених Держав видав дня 16-го н. ст. марта 1917-го року слідууючу проклямацію:

Проклямація Президента Вілсона в справі „Українського Дня”.

Зваживши, що 2. марта 1917 р. я одобряв Спільну Резолюцію Конгресу Злучених Держав Америки, яка звучить як слідує:

„Позаяк в краях, положених у східній часті Европи, на терені руйнуючої війни, е найменше один мільон Русинів (Українців) в страшенній потребі поживи, одна і захисту; і

„Позаяк сотки тисяч з тих людей були приневолені опустити свої дома і своє майно, а будучи позбавленими всякої нагоди постарати ся хоч би о свої найконецнійшій потребі, мусіли зносити недуги, голод і невисказані терпіння; і

„Позаяк населене Злучених Держав, довідавши ся зі смутком про се страшне положене великого числа своїх ближних, відкликало ся як найшедрійше на зазив людяности о поміч, коли лише такий зазив до нього доходить: Дятого нехай буде

„ПОСТАНОВЛЕНО СЕНАТОМ І ПАЛАТОЮ ПОСЛІВ ЗЛУЧЕНИХ ДРЖАВ А-МЕРИКИ, ЗІБРАНИХ НА КОНГРЕСІ, що з огляду на горе, нужду і недостаток, які сі люди зносять, просять ся уклінно Президента Злучених Держав назначити і у-становити день, в яким горожани сього краю можуть дати вираз свого співчуття жер-твами на фонди, які тепер збирають ся на підмогу Русинів (Українців) у воюючих державах”.

А ПОЗАЯК я маю певність, що населене Злучених Держав не відкаже своєї помочи тим людям, яких навістила війна, голод і пошести;

Отже я, Вудров Вілсон, Президент Злучених Держав, згідно з бажанем Конгресу Злучених Держав назначую і проголошую 21. цвітня 1917 р. яко день, в яким на-селене Злучених Держав може складати такі жертви, які вважає за відповідні для помочи навішеним Русинам (Українцям) у воюючих державах.

Жертви можна висилати до Американського Червоного Хреста, Вашингтон, Д. К., який займеть ся відповідним їх розділом.

В ДОКАЗ СЬОГО мій власноручний підпис і печатка Злучених Держав.

Дано в місті Вашингтоні дня 16. марта року божого 1917, а року незалежності Злучених Держав сто сорок першого.

(ПЕЧАТКА)

ВУДРОВ ВІЛСОН.

Через Президента:

РОБЕРТ ЛЕНСІНГ,

Секретар заграничних справ.

З проголошенем прокламації зі сторони президента „Український День” пе-рейшов усі законні вимоги. Сама прокламація є для нас, Українців, дуже цінним до-кументом. Звісно, що наші політичні противники, Москалі, а деколи й Поляки, ки-дали перед цілим культурним сьвітом клевету, наче би не були народом, лише при-щипкою польського або московського народу. А тут, всупереч усім затіям наших во-рогів, конгрес і президент Злучених Держав узнають існуване самостійного укра-їнського народу і назначують день 21. цвітня для публичних збірок на поміч по-терпівшим у війні Українцям! Се є найбільший здобуток української еміграції за часів перших 30 літ

Перебіг „Українського Дня” був би о много красший і у-спіх його видатнійший, коли-б не розбите акції матеріяльного й морального успіху. Комітет „Українського Дня” з рамени „У-країнської Ради” зібрав \$52.246.60, а „Федерація”, захопивши більші міста, зібрала \$32.217.39.

Дотепер „Українська Рада” вислала з призьбираної суми 100.000 рублів на поміч жертвам війни, Українцям в Росії, на руки проф. Грушевського.

Щодо „Федерації”, то не було дотепер чутки, чи вислано де яку суму, чи ні.

О. Федькович.

Д Е З Е Р Т И Р.

Ой, сів-же він при столику, при сьвітлі, — думав,
Писаннячко дрібнесеньке, а він го читав;
Писаннячко дрібнесеньке, листочок — як сніг, —
Склонив же він головоньку к столові на ріг.

„Ой, ненечка старенька все пише в-одно,
Що там зима тяженькая, а їй студенно;
Нема, нема її кому врубати дрівець,
Бо син її — один в дому — цісарський стрілець”.

І схопив ся, як полумінь, полетїв, як птах,
А вітер з ними не йде в догін, бо годі му так;
Бо він летить до матінки старої домів,
Дрівець її врубатоньки, би хатку нагрів.

ДІТЧИЙ КУТИК

Б О Г.

Один побожний хлопчина проживав в домі поганина і говорив до нього:

— Є тільки один Бог, що сотворив небо і землю. Він каже сонцю світити а дощикови падати. Він бачить наші діла і бажаня і вислухує наші молитви. Він може нас нагороджати й карати, спасти або післати на затрату. Поганські божки є зроблені людською рукою; вони не видять, не чують; вони не всилі нам зробити що-будь доброго або лихого.

Однак поганин не давав ся переконати.

Раз пійшов він вполе. Тоді хлопчина порозбивав куснем патика божки, зроблені з глини, тільки найстаршого з них не розбив а вложив до його руки патик.

Коли поганин вернув домів, закричав гнівливо:

— Хто се вчинив?

А хлопець одвітив:

— Найстарший божок порозбивав отсим патиком молодших божків.

— Ні, — закричав поганин, — я не вірю; найстарший божок ще ніколи навіть не ворухнув рукою. Се ти, недобрий хлопче, порозбивав моїх божків! За твій злочин убу тебе сей час отсею ломакою.

А хлопчина одвітив ласкаво:

— Не гнівай ся! То твій божок не в силі навіть зробити такого діла, якого я доконав своєю слабою рукою? А як-же міг сей божок сотворити небо і землю?

Поганин замовк, подумав хвилину, а далі понищив прочі ідоли. Опісля упав на-вколішки і перший раз помолив ся до правдивого Бога.

БАЖАНЯ МАТЕРИ.

Спи, моя люба дитино,
В темній колисочці, спи;
Хай тобі доля навіє
Сон тихий, сон золотий!

Прокинеш ся, ручки протягнеш до мене,
Лепечучи „мамо” прокажеш мені,
І слово те „мамо”, найпершее слово
За всі мені стане пісні.

* * *

Ще поки в колисці,
Мій синку дримаєш,
В житю таку долю

Для тебе бажаю:
Хай правда, як ненька,
Тебе допильнує,
А розум, як батько,
Тобою кермує;
Хай люди про тебе
Розумного знають,
А неньку за сина
Добром споминають.

ЛУНА—ВІДГОМІН.

Малий Юрко не знав, що се є луна або відгомін. Раз крикнув він на леваді:

— Го-гоп!

І сейчас щось одвітило йому з недалекого ліска таким самим голосом:

— Го-гоп!

Здивований Юрко сказав на се:

— Хто ти?

А голос сказав також:

— Хто ти?

Лютий хлопчина крикнув люто:

— Ти дурень!

— Ти дурень! — почуло ся з ліска.

Тоді Юрко зачав називати невідомого свого ворога нечемними словами, однак такісамі слова виходили у одвіті сейчас з ліса. Побіг він отже в гущавину, перешукав всі корчі, однак нікого не найшов.

Не було ради. Побіг Юрко домів і пожалував ся перед ненькою:

— Якийсь недобрий хлопець називав мене нечемними словами. Що тільки я сказав якесь слово, тоді голос відповідав мені таксамо.

А ненька сказала на се:

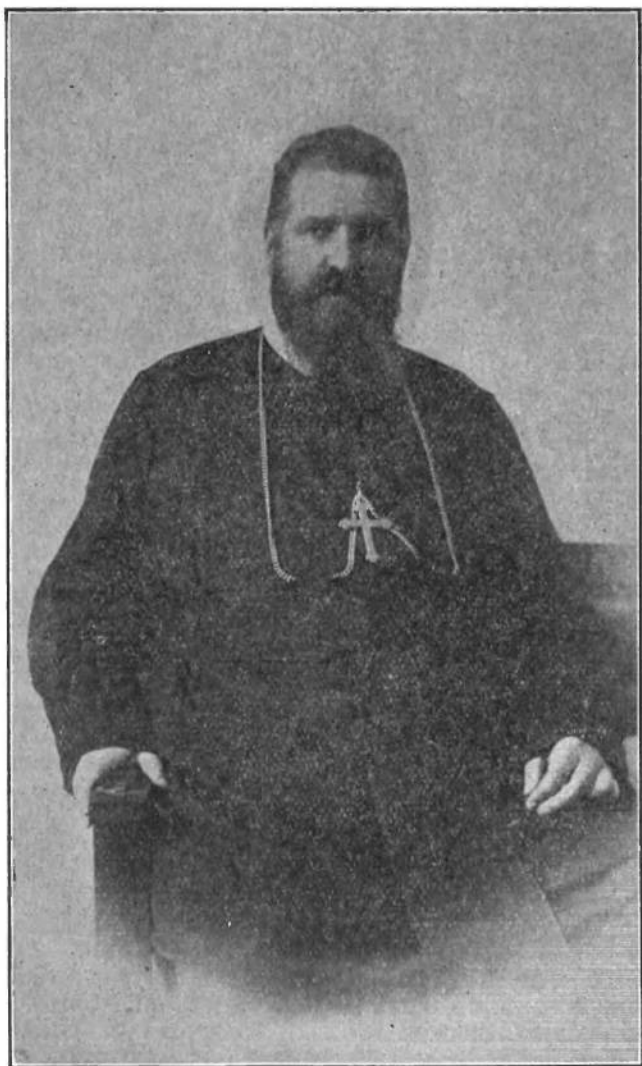
— Ти сам на себе жалуеш ся. Знай, сину, що ти чув свої власні слова. Так, як нераз бачив ти своє власне лице в прозорій воді, так чув ти ось свій власний голос в лісі. Коли-б ти був гарне і чемне слово говорив, то ліс був би певно тобі одвітив гарним і чемним словом. Так дієть ся все у світі. Коли ми добре відносимо ся до наших ближних, то наші ближні будуть добре відносити ся до нас. А як ми зглядом них нечемні і прикри, то нічого ліпшого не можемо від них ожидати.

ЛІТНИВИЙ В СВОЇЙ ХАТІ ЗМОКНЕ.

З одного зеліза зробили два плуги.

- Один стояв дурно, — в полі орав другий:
- Сріблом блестів плуг той, що з поля вертав ся;
- Той, що стояв дурно, — іржою вкривав ся.

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ГР. ШЕПТИЦЬКИЙ.

ЖЕРЕЛО.

Одного горячого літного дня пійшов малий Василько у поле. Його лице почервоніло від спеки і спрага докучала йому незвичайно. По дорозі побачив він невеличке жерельце, що бле-стіло в тіні дерев, як срібло.

Сейчас положив ся Василько на землю і почав з жадобою пити студенну воду. Коли вернув домів попав в небезпечну горячку.

— Ах, — зойкав він в ліжку, — хто міг би був погадати, що така чиста вода мала в собі таку небезпечну отрую.

— Ні, сину, — обізвав ся на се батенько, — тут не винно ні-чого жерело, а тільки твоя необережність.

СИРІТЬСЬКА ПІСНЯ.

Ой одна я одна,
Як билинонька в полі,
Та не дав мені Бог
Ані щастя, ні долі.

Ані братика я,
Ні сестриччи не знала.
Між чужими зросла,
Та вже й вянути стала...

(Шевченко).

ОРІХ.

Недалеко села, під деревом, найшло двох хлопців оріх.

— Се мій оріх! — крикнув Івась, — бо я його перший по-бачив.

— Ні, се мій! — сказав Павло, — бо я його перший підняв. І зачали сварити ся.

— А вас погоджу, — промовив до них старший хлопець, що саме тоді йшов дорогою. Він станув по середині обох хлоп-ців, розколов оріх і сказав:

— Одна лушпинка належить ся сему, що перший побачив оріх; друга лушпинка належить ся сему, що перший його під-няв; а до мене належить зернятко, бо я вас розсудив. Такий кінець буває звичайно при всіх процесах.

ВОВЧА НАТУРА.

Біжить вовк, питає його Бог:

— Куди ти, вовче, біжиш?

— До вдови за телятем.

— У неї лише одно.

— Так, щоб і того не було.

ПОБОЖНА МАТІНКА

Одного сьваточного дня сказала мати до своїх синів:

— О, щоб я так могла нині бути в церкві, де збирають ся тисячі людей і молять ся сердечно до Бога. На жаль, за далеко для мене йти до міста, а хоч у вас є віз, так нема коний; ми мусли їх продати.

Як почувли сини витягнули зпід шопи віз, запрягли ся самі в шлії і повезли матінку до церкви. А церковця була доволі далеко.

Як побачив се нарід, то плакав із зворушення, бо велика була побожність старої жінки, тай велика була любов синів до своєї матери. Від міської брами аж до церкви висипали люди цвітами дорогу, куди везли сини свою матінку.

— Слава найбільше щасливій матері і благородним синам! — кричали довкруги.

Коли увійшла мати до церкви, то упала на-вколішки перед престолом і молила ся із щирого серця:

— Милий Боже, благослови моїх синів, дай їм се, що для них найліпше!

Молодці завезли знов матінку з поворотом до дому і веселі удали ся вечером на спочинок. А коли раненько увійшла матінка до їх кімнати, то оба вони лежали такі гарні і усміхнені, мов спячі ангели. Довго будила їх матінка, та однак вони не пробудили ся: вони умерли.

З початку затревожила ся добра мати та за хвилину сказала: — Добрий Боже, Ти вислухав мою молитву. Бачу тепер, що спокійна, щаслива смерть є найбільшим добром, що його можуть бажати люди на землі. Мої сини є вже біля Твогого престола. Земля була за бідна, щоби нагородити любов дитини до матери; і тому Ти забрав їх до неба.

ЩАСТЄ БЕЗ РОЗУМУ.

Вигодував раз селянин таку курку, що золоті яйця несла. Дав Бог щастє, та не додав розуму. Думає собі селянин: „Цілий день чекаю, щоби курка одно яечко знесла; я заріжу її, та відразу візьму копу, другу!... Зарізав дурний курку, дивить ся — сліду з яець нема.

Дурному і щастє не поможе!
Не забудь про се, небоже!

ДОБРИЙ БАТЬКО.

Один добрий батько задержав ся раз в місті у важних справах. А мати з дітьми проживала за той час далеко, на селі. Раз післав батько для дітей велику пачку гарних річий і лист, в яким було написано:

„Любі діточки, будьте побожні і добрі, то небавам приїдете до мене. Будьте певні, що я тут приготував для вас мешканє, а в нїм маю прекрасні дарунки для вас”.

Діти радували ся дуже і говорили:

— Як добрий є наш батенько і як багато радости хоче він нам зробити! Ми любимо його з цілого серця, хоч його не бачимо а тільки можемо думати про нього. Мусимо отже всьо сповняти, що він нам в листі наказав. О, як буде гарно, коли ми побачимо нашого батенька.

А матінка промовила на се:

— Люби дітоньки! Так, як ваш батенько з вами поступає, так Господь Бог робить з людьми. Ми не бачимо Його і не любимо, як треба. А Він дає нам прегарні дарунки: сонце, місяць і зьвізди, цвіти, овоч і збіжа. З того всього ми пізнаємо Його любов до нас. Сьвяте письмо є таким листом Бога до людей; в сїм листі виявляє Господь Бог волю і обіцює нам небо. О, там ждуть на нас більші радости і щасте, як то всьо, що маємо на землі. Мусимо отже Його любити, волю Його сповняти, щоби колись тішили ся в небі.

СОНІЧНІ ЛУЧІ.

— Гей, коби так сонце все сьвітило! — сказала Мариня, недоволена з дощuku.

Її бажане сповнило ся: цілий місяць не було ні хмаринки на небосклоні. Однак тут настало лихо: посуха спричинила велику шкоду на полях і сїножатях; також в цвітнику Марині потяли цвіти...

— А бачиш, — промовила матінка, — що дощик є також дуже потрібний; таксамо, як і сонічні лучі. Так і між людьми. Не було-б добре коли-б так люди мали все щасливі, безжурні дні, треба також і сумних днів, щоб ми пізнавали себе і ставали ліпшими.

ДУГА.

По страшній зливі і громовиці появилa ся на небі дуга. Малий Михась виглянув крізь вікно і закричав радісно:

— В моім житю не бачив я ще ніколи таких хороших красок! Вони плывуть з ммар ах до дерев на землі. Певно, що на всіх листочках деревини лишить ся їх багато. Піду швидко і назбираю собі трохи.

Чиммершій побіг він до дерева; та яке було його здивоване, коли побачив листочки мокрі від дощу а на них ні сліду тих прегарних красок. Сумний і перемоклий вернув він домів і розказав свою журбу батенькови.

Батенько засьміяв ся і промовив:

— Сї краски не дадуть ся позбирати, бо се тільки капельки води мінять ся в сонічних лучах. Нічого дійсного в них нема. Таксамо дієть ся з цілою красою сьвіта. Нам видаєть ся, що вона щось варта, а коли приглянути ся близше, то вона марна і до нічого.

ПОК. ЕПИСКОП КИР СОТЕР ОРТИНСЬКИЙ,
фундатор і найбільший добродій Руського Сиротинця.

ПРАКТИЧНІ РАДИ

ХТО ХОЧЕ БУТИ ЗДОРОВИМ!

Коли ти здоров, то зовсім не журишся про здоров'я. Тобі здається, що ти мусиш все бути кріпким і сильним. Але коли тобі що долягає, то сейчас кличеш лікаря і шукаєш помочи. Лікар прийде, огляне недугу, запише лікарство і піде. А тобі здається, що ось-ось ти встанеш здоров і пійдеш далше або до роботи, або на забаву. Але минає день, другий, тиждень і ще тиждень, а ти не подужаєш. Тоді ти починаєш нарікати, що лікар недобрий і шукаєш другого і тому другому знова оплачуєшся і знова шукаєш третого, бо недуга не хоче вступити ся.

Коли би мож мути цілком справедливим, то сьміло можна би сказати, що половина недужих не варта того, щоб їм лічити. Здоров'я — се талант, Богом даний. А таланом треба так орудувати, щоби ще раз тільки приробити, кілько чоловік дістав. А зі здоров'ям то чоловік поступає инакше; не лише, що не стараєсь його скріпити, але противно, на кождім кроці нищить його. Нищить його то п'яткою, то розпустою, то недбальством... До таких можна сказати: Рабє лунавий і невірний... для тебе темниця була би замалою карою.

Житє треба шанувати і старати ся скріпити його. Житє чоловіка полягає на віддиханю. Коли би чоловік не віддихав, то умер би. Треба отже не лише віддихати, але і вчити ся віддихати.

Віддихаємо воздухом. Кожного року ми довершуємо сїм мільїонів віддихів; втягаємо в себе около сто тисяч кубїчних стїп воздуха і очищуємо понад три тисячі п'ятсот тон крови.

Воздух має очищувати кров. Вже тєсамє вказує, що сам воздух мусить бути свїжий і чистий. Стухлий і нечистий воздух не може перечистити крови. Чистий воздух складаєть ся з двох газів: з кисня (оксїгену) і з угляного квасу. Кисень є потрібний на се, щоби піддержувати огонь. А наше тіло безнастанно горить і спалюєть ся. Тому треба все як найчистїйшого воздуха, бо лише чистий воздух дає кисень. В легких (в грудях) при вдиханю воздуха зуживаєть ся кисень і тим самим очищуєть ся кров, яка звідсь розпливаєть ся жилами по цілім тілі. Кров се пожива для тіла. Коли не стане сього корму, або, коли кров є нечиста — чоловік слабне або умирає. Тому: чистий воздух очищує кров, а чиста кров піддержує житє і здоров'я чоловіка.

Сильність воздуха при віддиханю. Дорослий чоловік втягає за кождим разом одну шклянку воздуха до своїх легких. Там сей воздух так зуживаєть ся, що коли би його без домішки чистого воздуха вдихнути в другого чоловіка, то він помер би протягом одної мїнути. Бо видиханий воздух не є вже воздухом, але отрійним газом — угляним квасом („чадом“). Тому треба все старати ся вдихати як найбільше свїжого воздуха. На спосіб віддиханя треба все уважати. Кожного дня треба хоч два рази (рано і вечер) зарядити глибоке віддиханє.

Робить ся се так: Станувши на чистім воздухї (без диму і пороху, на отвергїм мїсци, або при отворенїм вікні) втягати цоволи воздух через 10 секунд, опїсля держати в грудях воздух спокїйно через 10 секунд, а опїсля знова через 10 секунд його видихувати. В той спосіб протягом одної мїнути можна віддихнути лише два рази.

Замість ставати до віддиханя, можна осуягнути глибоке віддиханє ще й в инший спосіб: Підчас проходу на чистім воздухї старати ся спинати ся на горбок, ходити по сходах і т. д. Тодї чоловік мусить мимоволї, зі самого умученя, віддихати глибоко.

Нїколи не вільно глибоко віддихати в комнатах, де нема свїжого воздуха, де замітають, або чистять, чи трїпають, в робїтнях, де є газї, в комнатах, де лежать хорї і т. п. Тодї треба старати ся так мало віддихати, щоби лише удержати житє.

Глибоке віддиханє причиняєть ся: а) до скріпленя легких; б) до загального здоров'я; в) до гарного вигляду цілого тіла, а особливо на лицї; г) до усмирєня болю голови; д) до скорого сну; е) до успокоєня нервної системи; ж) до злагождєня кашлю; з) до дбання про чистий воздух, бо в нечистім воздухї не мож віддихати глибоко. Загалом глибоке віддиханє є найліпшим средством до скріпленя загального здоров'я. Розумїєть ся, що не осуягнєть ся сього одного дня, чи тижня, але треба набрати звичаю через ціле житє старати ся про глибоке віддиханє. А коли ми стараємо ся про правильнє віддиханє, то тимсамим дбаємо про здоров'я і тим сповняємо Божу волю, бо збільшуємо наш талант, одержаний від Бога при народженю.

Як дбати про чистий воздух? День і ніч, літо й зима треба откривати вікна в комнатах. Правда, тяжко сього придержувати ся в зими, бо зимно. Але на се є рада: тепло задігати ся і сидіти дома при отворених вікні. Мильно дехто думає, що вже сама зима комната дає свіжий воздух. Се неправда. Зимний воздух може бути зимним але несвіжим. Тому комнаты неопалювані треба також провітрювати.

Чим більше осіб в родині, тим більше треба свіжого воздуха, тим частійше треба откривати вікна, а навіть, літо чи зима, держати постійно отворене вікно, хоч би лише троха в горі.

Найбільше свіжого воздуха потребує хорий чоловік. Тому комнаты, де лежать хорі, повинні бути все отворені, а, коли зимно, хорих треба добре накривати і держати вікна отворені.

В школах, в театрах, в церквах, в мітингових гаях, треба все подбати про чистий воздух; в тій цілі мусять бути відповідні прилади до вентиляції. Часто в церквах або на мітингах люди засипляють не з умчення, але ізза недостатчі свіжого воздуха. Отже вже сама релігійність вимагає сього, щоби наші церкви були як слід провітрювані. Та на жаль, у нас ще багато під сям зглядом остає до бажана.

Найнеодоровший воздух є по коршмах, де дим з тютюну, визіви, випари з алкоголю цілком затроують воздух. Тому небезпечно заходити тамтуди людям, які нездужають — бо се чисте самовбийство. А самовбийство є непростимим гріхом. Тому кождий чесний християнин повинне добре тямити на божу заповідь щодо убийства.

ЩАСЛИВЕ СУПРУЖЕСТВО.

Що Господь Бог думає про супружество. На початку Бог сотворив чоловіка, а опісля сотворив для него одну жінку, бо не добре бути чоловікови самому. Він сотворив лише одну жінку і не без волі Бога дієт ся, що число муцин і женщин є менше більше однакоє у всіх краях і у всіх часах. „Да будет два во плоть єдину” сказав великий Учитель. Не дваїцять, але двоє становить одно.

Засади в супружестві. Є певні засади в супружестві, котрих придержуєт ся ціле людство, хоч про се не говорить ся. Сі засади не киче друкуєт ся для тих, що їх потребують, але для тих, що можуть їх потребувати все, або в деяких лише випадках.

1. Шукай щастя одно для другого. Самолюбний чоловік не може бути щасливим в супружестві. Щастє є вначе огонь, котрий не може горіти на однім поліні.

2. Вір своему власному осудови. Женитьба не є хвилиною, але є житєм.

3. Не жени ся нагло. Доки не вжениш ся, добре обдумай все наперед.

4. Жени ся з собою рівною тобі щодо образования і суспільного становища. Ніхто не чуєт ся щасливим, коли чує свою нишість перед другим.

5. Не продавай себе. Не лаком ся ні на гроші, ні на становище. Без любови нема щастя.

6. Числи ся з радою родичів. Твої родичі є твоїми найліпшими приятелями. Вони певно більше посвячають ся для тебе, ніж інші люди. Вони не є самолюбам, коли розходять ся о щастє дїтий. Коли вони часом ріжнять ся в думках з тобою, то се тому, що вони мусять деколи инакше думати.

7. Не жени ся тому, щоби приподобати ся комусь третому. Не хто инший, але ти маєш жити в супружестві.

8. Не жени ся тому, щоби зробити комусь наперекір. Се був би нерозум аж до глузоти.

9. Не жени ся тому, щоби перебігти когось.

10. Не жени ся тому, щоби позбути ся когось. Трусливостю є втікати перед хлопотами.

11. Не жени ся ізза хвилевої любови. Любов є засадою і чувством. Як любов є лише почуванєм, то вона є сліпим провідником.

12. Не жени ся ніколи без любови. Тіло без душі починає скоро гнити. Так супружество без любови.

13. Не думай, що женитьба є конечна. Хоч є загальна засада, що люди побирають ся, то однак є і виїмки.

14. Обдумай старанно право твоїх дїтий до наслідства. Коли ти нездоров, то і твої дїти ледви можуть буди здоровими. Гріхи батьків відбивають ся на потомках.

15. Не жени ся лише тому, що ти обіцяв женити ся. Коли вже при шлюбі паує невдоволенє одного до другого, то ся нехїть буде зростати шораз більше. Лекше є зривати в час, хоч би навіть зі шкодою, ніж завязати світ на віки, до фальшивій присязі перед престолом.

16. Бережи ся занадто довгого жениханя чи залицяня. Лихо не спить!

17. Не жени ся зі злим предметом. Добре є мати жінку і гроші; гірше є не мати ніякого маєтку; але найгірше є женити ся з грішми, не вважаючи на чоловіка.

18. Домагай ся взаїмности. Коли ти чистий, характерний і чесний, маєш право жадати таких самих прикмет від другої половини.

19. Гляди за розумом. Образоване є добре, але здоровий розум ще ліпший.

20. Здоровле важнійше ніж богатство. Тому уважай!

21. Гляди, які наміри має жених!

22. Пізнай минувшину своєї половини і обставини, серед яких виростала. „Який патиц, такий клин, який батько, такий син”.

23. Не жени ся для самої посьвяти. Коли хтось має злі навички, то не варт тебе. Кожний має право до щасливого життя.

24. Стережи ся людей замкнених в собі. Ширість повинна панувати в супружестві.

25. Не жени ся з недовірком. Коли хтось сумніваєть ся про істнованє Бога, то він не буде вірити в чесноту.

26. Уважай на біблійні правила щодо спорідненя. Рідко коли супружества між кривними або свояками бувають щасливі. Спорідненє крови дуже тяжко відбиваєть ся на здоровлю дітей.

ЧОМУ СКИДАЮТЬ КАПЕЛЮХИ?

Звичай відкриваня голови має свій початок в середних віках в часах лицарського періоду. Тоді лицарі являли ся прилюдно лише в повній зброї. З часом однак, коли лицар являв ся між своїми товаришами, знакомими та приятелями, він скидав шолом з голови на знак, що він чуєть ся безпечним поміж своїми.

Около 15-го столітя почали щезати лицарські часи, але деякі їх звичаї лишили ся ще й дотепер. Таким звичаєм є відкриванє голови в присутности знакомих, на привітанє, пращанє, або при поздоровленю в переході.

ПОВЕДЕНЄ ПРИ СТОЛІ.

Часто доводить ся нашим людям бувати в своїм чи чужинецькім товаристві, де щільно заховуєть ся всякі правила чемности. Щоби не потребувати стидати ся за себе, коли не знаєть ся, як поводити ся при їдженю в товаристві, добре зятимити собі ось-такі правила, які меньше більше є приняті в цілій Америці:

Треба щільно уважати на чистість. Коли являемо ся між чужими, треба чисто вбрати ся, а безпосередно перед їдженем звичайно мити ся руки. Дітий треба причувати, як мають заховувати ся при столі; коли не вміють, то не брати їх в товариство, аж навчать ся. Особливо треба уважати на чистість у дітей. Се повинно перейти в звичай. Не повинно дозволати ся дітям кричати, бо се перешкадає розмові гостей.

Коли займаєш місце при столі, то сїдай спокійно, але кріпко; не гойдай ся на кріслі, не спирай ся на сїл, не розвертай ся на кріслі, не бубни пальцями, ані загалом не стягай на себе окремої уваги невідповідним поведєнем.

Розложи свою серветку і положи на приділі.

Їдз зупу острогом ложкою, а коли їсь хліб, то тримай його в лівій руці.

Край ножем тверді стравни, але до уст неси вилками. Чого не мож їсти вилками, до того уживай ложки, ніколи не неси до уст ножем стравни. Ложку держить ся в правій руці, таксамо вилика, коли уживаєть ся вилок без ножа. Коли уживаєть ся вилок і ножа рівночасно, то вилика держить ся в лівій руці, а ніж в правій.

Не кусай цілої байдн хліба, але положи його на кілька частий і окремо смаруй маслом, коли несеш до уст.

Горнятко (філіжанку) з котрого пєш, має стояти на підставці; ніколи не пий з підставки.

Не добре є пити щонебудь горячого, щоби не попарити ся. Зачекай аж остигне.

Подані на стіл яйця їсь ся в шкаралупі, надлупивши її з ширшого кінця. Їсь ся малою ложочкою.

Дуже уважай на жєнщини, які сядять побіч тебе, щоби їм услужити, особливо, коли нема ніякої служби дома; подавай дальше стравни по черзі радо, коли хтось зажадає.

Коли збирають тарелі, а на їх місце мають прийти сьвіжі, то передай таріль, а затримай ніж і вилика в руці, описля зіпри їх на окрему підставу до ножів (коли є), або на таріль від хліба, або на кромку хліба. Ніколи не клади на обрусі, щоби не поваляти.

ВСЕСВ. о. ПЕТРО ПОНЯТИШИН,
Адміністратор гр.-кат. дієцезії в Злучених Державах.

Коли ти скінчив їсти, то зложи ніж і вишка на тарели, ручками до правої руки, щоби легко мож їх зібрати, коли треба.

Ніс можна обтерти при столі. Не належить однак дути, плювати, або харкати. Коли би заходила конечність, то встань від стола, перепросивши гостей і відійди на бік. Не говори ані не роби нічого такого при столі, що могло би викликати в когось невдоволене.

Часом станеть ся яке непорозумінє при столі, або який припадок, то не треба сейчас тратити голови; противно знести все рівнодушно і холоднокровно. Випадок може приключити ся кождому.

Не їдж з поспіхом, щоби не виглядало, що ти голодний гість; з другої сторони не треба чекати з їдженем, аж всім подадуть.

Коли є „останний кусник” на полумиску, зовсім не встидай ся його брати. Треба припускати, що дома є ще більше — хйба, що знаєш добре домашні обставини.

Чого треба вистерігати ся при столі?

Не сягай рукою понад таріль другого.

Не вставай за тим, щоби досягнути щось з далека; попроси сусідів, щоби тобі подали. Такий є звичай.

Не уживай свого ножа до масла а своєї ложочки до цукру, чи які інші прилади до сього.

Ніколи не став горняток з чаєм або кавою на обрус, коли з них капає. На се є підставка.

Не їдж скоро, не м'яскай язиком, не цьмакай устами.

Не бери ані завеликих ані задовгих кусників до уст.

Не отвирай губи, коли жуєш.

Не лишай стола з їдженем в устах.

Навіть не пробуй говорити, коли уста повні.

Не сиди задалеко від стола.

Не стукай ножем і вилками ані не роби галасу.

Не виколюй зубів при столі.

Не шепчи до другого. При столі нема ніяких тайн.

Не зівай, не розтягай ся, не оказуй нудьги при столі.

Не поправляй волося, не чисть пальців, не обтинай нігтів. На се є час перед

їдженем.

Старай ся ніколи не збрудити настільника.

Не забирай зі стола овочів, цукорків або інших предметів до їдженя.

Не бав ся з псом, ані з котом при столі.

Не оправдуй ся, чому ти не любиш якоїсь страви. Вільно тобі чогось не любити.

Не приходи до стола з розбурханим волосем, заковченими рукавами, брудними руками...

Не заявляй свого смаку до якоїсь страви, хіба тебе запитають про се.

Не клич голосно служби, ані загалом не приковуй до себе уваги завеликою сьмільностю.

Не тримай костий в руках, коли їсь, але край ножем всяке м'ясо.

Не клади нічого на обрус, ані не сип соли; лише хліб може лежати на обрусі.

Не обтирай своїх рук до настільника, не облизуй пальців. На все те є сервети.

Не лишай масла, зупи або інших решток страв на твоїх вусах чи лицях, чи устах.

Часто обтирай ся серветою.

Не приходи з рукавичками до стола, хіба маєш до сього якусь оправдану причину.

Коли послугуєш другому, не переповниуй його тареля, ані не приневолюй його брати, коли він не хоче.

Коли знайдеш щось недоброго в страві, не розголошуй сього. Коли страва недобра то зміни її по тихонько. Знайдений волосок, комаху, або що иншого сховай обережно і невидимо під таріль.

Не дуже чисто видай з тареля ані не обгризай занадто костий, щоби не виглядало, що робиш се з голоду.

Не покидай стола перед тим, заки другі не скінчили їсти. Коли мусиш встати, то перепроси. Непотрібно сього робити в ресторантах.

Не їдж заобгато одної страви, щоби непотрібно не звертати уваги других.

Не вишльовуй кісток, костий, скірок і т. п. на таріль. Клади їх обережно при помочи вилок на боці тареля.

Не розмовляй при столі про занадто тяжкі (наукові) справи, але про звичайні буденні події. Підчас їдженя мозок повинен спочивати.

Не запускай ся в горячу дискусію, не гестикують руками, вилками, ножем...

Не подавай страви другому, коли вона подана для тебе, хіба тебе просять подати дальше. Часом нарочно для тебе дають якусь страву.

Не розтягай ніг так далеко під столом, щоби аж рушити сього сусіда напротив. Також не згинай їх під кріслом. Постав просто.

Не перехвалюй занадто кожної страви. Можна похвалити страву, але не треба переборщувати.

Такі і тим подібні правила існують між культурними людьми. Впрочім маєш розум і давай собі раду. Дикий і неокресаний чоловік не повинен заходити в порядне товариство.

о. А. Іванішин.

РОСПУКА

*Україно... Сонечка доню,
Земленька Твоя змочена в крові...
Вістунко раю, свободи, спокою!
Коли отреш сльози сироті, вдові?...*

*Я в Твоїм личку щастє своє бачу,
Бог сотворив Тебе в добі прекрасній,
Но звідки-ж се нещастє у Тебе ся взяло,
Що гнобить так важко люд наш нещасний?...*

*В Твоїй появи всіх наша доля,
Що радостію серця наші наповняє.
Твоє істнованє — любє сонце з неба,
Що ясным промінєм всіх нас огріває.*

*Хоч Тебе з краси і цвєту обдерли,
Хоч сини гинуть в тяженькій неволі,
Від небес проклону Ти є вільна, Ненько;
О... Будь нам красою, будь вістуном долі.*

*Ненечко наша, всіх єдина Мати,
За що Тебе ворог так люто карає?
Нівечить закон любєи і братерства;
А синів Твоїх ріже — пожирає...*

* * *

*Цитьте! Цитьте! Вже вітрець бушує...
Хмари геть гонить... Небо відслоняє...
Потерпіть ще хвильку в гармонійній згоді—
Сонце вже сходить і нам засіяє...*

Жінка: — Поставмо собі спільний гробовець, будемо лежати побіч себе...

Чоловік: — О, того ніколи не зроблю. Хочу мати бодай в гробі спокій!

Сині очі. — Судія: — На що се ви вдарили свою жінку так сильно під очі?

Обжалуваний: — Тому, прошу пана судії, що моя жінка має бурі очі, а я люблю сині...

Ще не вмерли України.

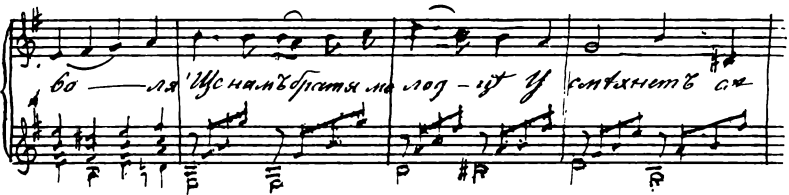
Cantabile

Голос
Ще не вмерла У-країна і слава її

Акомпанювання

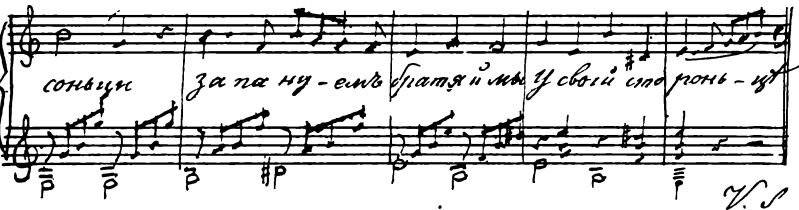
бо — ля! Ще наші брати на лод-ях у селіх не в-и-д-и-ли

до-ля! Згинуть на них вороги твої, бо са на

соняці за па-ну-емо брати і ми у своїй сто-ро-ні-ці

Манускрипт Миколи Вербицького.
На пам'ятку і до перелованк в бібліотеку
передню, Аваліному товариству «Євгенію»
Львівській Галичині.
В. Микола Вербицький

ЗАМІТКА: Подаємо манускрипт пок. М. Вербицького нашій публіці в сій надії, що зробимо всім милу пам'ятку, саме в час, коли українська ідея, яка мала все свій вислів у сім національнім гимні, зближаєть ся до успішної розвязки. Манускрипт сей передав нам Вп. Евген Якубович.

Душы мѣро мы по ло мѣне за свои сло бо — ду

И по камни есо мы братя Козачько со ногу, Той

зѣи братиѣ миле Душе братиѣ за грѣо! Той

зѣи погра вѣтати по ра воли го ду вати

2. Псалмъ ко заи змѣхъ	3. Ой! Богъ дѣе Богъ дѣе	4. Намъ братиѣ Славо дѣе
И Марасъ Мѣрице	Славный нашъ Славасъ	Вѣс за зѣри вѣ дѣе
Козачько мѣе цѣ за мѣрице	И по камниѣ зѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице
Иа мѣрице зѣри	Мѣрице мѣрице мѣрице	Иа зѣри мѣрице
Иа зѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице
Мѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице
Мѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице
Мѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице
Мѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице	Мѣрице мѣрице мѣрице
Душы мѣро и. пр.	Душы мѣро и. пр.	Душы мѣро и. пр.

Requiem. Epitaphium

*Соло 2-го тенора
Лепус. 0 2-го тенора*

Andante flutelo

pp Re-qui-er-te mi-se-ri-cordiam pro-no-bis, et ma-lo-ri-um su-um mi-se-ri-cordiam

ma-ri-ae ma-ri-ae, et si-anc-ae uir-gi-nae, et tu-ae pi-ae

ma-ri-ae ma-ri-ae, et si-anc-ae uir-gi-nae, et tu-ae pi-ae

A-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um

A-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um

A-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um, a-ri-um

Ниседба коняг
на Рождество Христово.

1. Спогоденост...

Записан о Б. Державин

Moderato flebile

f Spig - gis - nunt P po qui ce om bi - du f Upsi do qui -

f abin do - ib us spi - ri - tu ff Pa - nac om ni - bus de per -

dim. e decr.
ff ho abi - tu spu - sū pō - pp. In dang - lina.

2. Мисловна -

Начето

ff de - kyro ase bi - spi - ritus pater filius & - quae co - na -

de - us pater ge - nus de - i pp. ex - pater na po qui a - lio na - de - us no - terni - tus alio -

dim.
f So - ci - us si - qui - na - c P So - ci - us si - qui - nar -

3. *Брусня и бивы робота...*

And. maestoso.

ff Be ne tra, i, budi mi no du ni Ju - li Ba no po zua Gu na

je sa ru iars au ceaste nede, Cias alre no ra la Gu ni bly
je tra ru iars ru ni Ciasia na Gu ni Gu

molto sostenuto *à tempo*
Cias alre alre, Gu na - re me pa ce ma Gu na ra ing

Solo.
my. nac ma pi rou or ra - abre so - la me pa ce me pa ce me pa ce

Tutti.
je Gu ni ce co mto pi ne no Pa ga ni me ko ni

4. *Гру, Гру, Гру...*

Andante.
ff Gru, j - cy - ce Gru - Gru mona ro gu
Gru, j cy ce, Gru - Gru mona ro

crac. *ritardato* *dim. e decresc.*

my si the se my ko nu ca ml + th coho ka men rapacem pe mru

pe cru. cy ce con cru. y cy ce, con

5. Solomon sirnues...

Andante

my gad nua nu tye nu et y so ni fi Be

diminuendo *long*

de nua bu na ha do ne see nua fi nua nua

ny nu y do ce naomu ni x y nua nua do

ritardato

nu nally nu nua go nu nu

zo ni arrote so ni y my nua do nu

ВСЕСЬВ. о. ПЕТРО ПОНЯТИШИН,
сержанский покровитель „Провидія“.

ВІР. о. ВОЛОДИМИР ДОВГОВИЧ,
предсідатель „Провидія“.

ДЕЩО ПРО “ПРОВИДІНЕ” ТА ЙОГО РОЗВІЙ

Організація „Провидіне” ще за молода, щоби писати про неї історію її розвитку. Добрий погляд на сю справу можна буде собі виробити доперва по довším періоді літ. Думаю, що з нагоди 10-літнього ювілею існування „Провидіня” хтось з компетентних його членів дасть критичний, історичний погляд на його розвій.

Отсі стрічки мають на цілі пригадати пов. Членам і українській суспільности, щоби слідили за розвитком сеї нашої дорогої церковно-народної організації. Її зріст — се кріплене нашого українського елементу, її розцвіт, се розцвіт одної галузи народного життя; а люди, що будують сю організацію, можуть бути певні, що вони кладуть правильно свої цеголки до величавої народної будівлі.

Щоби вдержати на оці хід розвитку „Провидіня” отсе подамо понизше числові дані, заким найліпше можна пізнати, що організація йде могутими кроками вперед.

Загальні приходи і розходи організації представляють ся так:

	Приходи:	Розходи:
В році 1912	\$ 488.37	\$ 204.25
1913	1.808.71	338.64
1914	5.961.75	2.123.78
1915	25.129.11	9.685.07
1916	46.587.25	21.005.88
1917 з кінц. жовтня	50.711.09	22.298.29
РАЗОМ	\$130.686.28	\$55.655.91

Стан фондів виносив:

З кінцем року 1912.....	\$ 284.12
1913.....	1.754.19
1914.....	5.592.16
1915.....	21.036.20
1916.....	46.617.57
1917 (в жовтню).....	75.030.37

В році 1912 фонди зросли о \$	284.12
” 1913 ” ”	1.470.07
” 1914 ” ”	3.837.97
” 1915 ” ”	15.444.04
” 1916 ” ”	25.581.37
” 1917 (до жовтня)	28.412.80

Стан фондів з кінцем жовтня 1917 р. був слідующий:

Фонд посмертний	\$63.704.87
” резервовий	6.697.97
” адміністраційний	761.52
” пресовий	784.81
” сирітський	3.081.20

РАЗОМ **\$75.030.37**

На закінчене від річи буде згадати, що організація набула минулого року гарний дім, в яким містить ся Головна аКнцелярія, а сего року купила за ціну \$15.000 свою власну друкарню. Всі справи поладнано в

той спосіб, що організація в своїм розвитку не буде стрічати ніяких перепон.

Перед „Провидінем” красна будучність, тому всюди належить закладати його відділ. Кождий, що має охоту зайнятись організованем Братств „Провидія” або зеднувати нових членів, може дістати всі інформації, коли напише на адресу:

“P R O V I D E N C E”,
813 N. FRANKLIN ST., PHILADELPHIA, PA.

Если член має літ скінчених	Если член обезпечений на суму:			
	\$100	\$250	\$500	\$1.000
15	9	21	41	80
16	9	22	42	81
17	9	23	43	82
18	10	24	44	83
19	10	25	45	85
20	11	26	46	87
21	11	27	47	89
22	12	28	48	92
23	12	29	49	95
24	13	30	50	98
25	13	31	51	1.01
26	14	32	52	1.04
27	14	33	53	1.07
28	15	34	55	1.10
29	15	35	57	1.13
30	16	36	59	1.16
31	16	37	61	1.19
32	17	38	63	1.22
33	17	39	65	1.25
34	18	40	67	1.28
35	18	41	69	1.31
36	19	42	71	1.34
37	19	43	73	1.37
38	20	44	75	1.40
39	20	45	77	1.45
40	21	47	79	1.50
41	22	49	81	
42	23	51	84	
43	24	53	87	
44	25	55	90	
45	26	58	95	
46	27	61		
47	28	64		
48	29	67		
49	30	70		
50	35	75		
51	40			
52	45			
53	50			
54	55			
55	60			
56	65			
57	70			
58	75			
59	80			
60	85			

*Е. Якубович, секр. фін. „Провидія”.   І. Боросович, кас. „Провидія”.
Т. Заячківський, містопредседатель „Провидія”.
о. І. Рубинович, предс. Контр. Ком.   о. М. Гурянський, секр. Контр. Ком.*

Т. Каськів, радний „Провидія”.

І. Самуїл, радний „Провидія”.

о. М. Кузів, радний „Провидія”.

О. Савицький, член Контр. Ком.

Д. Дмитришин, радний „Провидія”.

“РУСЬКИЙ СИРОТИНЕЦЬ” --- НАДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІМІГРАЦІЇ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

В марті сего року мине два роки від хвилі, коли американські Українці-католики зложили на вічний відпочинок в катедральній церкві в Філадельфії тлінні останки Христового Апостола для американської України, незабутнього *Владика бл. п. Преосвященного Стефана Сотера Ортинського*. Два роки жалобою вкритий престол, під яким спочиває Покійний Батько, два роки на престолі горить світло за Його душу, а перед престолом Всевишнього несуть ся жалібні молитви вірних, два роки чорна занавіса висить над єпископським троном і два роки сум витає над *Руським Сиротинцем*, здвигненим заходами і трудами Покійного Владика.

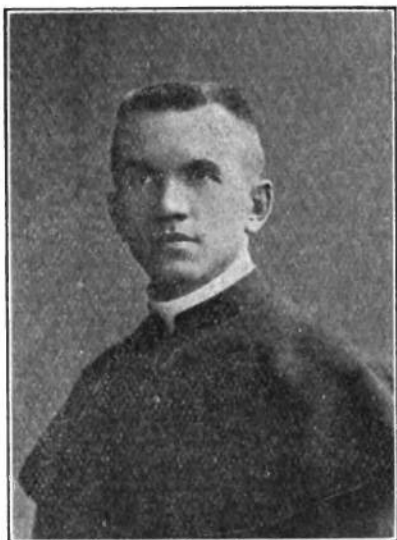
Коли нераз сторонному Українцеві доведеть ся бути на Богослуженю в катедрі в Філадельфії, то перша річ, яка прикує його увагу се ряди скромно але чистенько убраних дітей, які клячуть біля престола затоплені в солодкій діточій молитві, або стоять на хорах та невинними милозвучними голосами, пречудним співом прославляють Всевишнього.

Ті діти, се руські сироти. Ті діти, се кість з кости, кров з крові українські діти, сироти по українських робітниках, сироти, яких Господь поручив опіці благородних християнських сердець. Ті сироти, які могли на все пропасти для Христової церкви та для українського народу — завдяки *Руському Сиротинцеві*, завдяки милосердю своїх і чужих та вмілому прововоду *Сестер Ч. Св. Василя* — се цвіт і надія нашого народу.

Сирітські приюти се інституції, які побачите в кождім краю, серед кожного культурного народу. Вони мають велику вагу та відіграють чільну роль в поступі і культурнім розвою кожної нації. Ціль тих гуманітарних інституцій не лиш дати захист бездомним сиротам, але що більше і важнійше *виховати їх на добрих і пожиточних членів суспільства*. Сирітські приюти, се вельми корисні і очевидно конечно потрібні інституції.

А ще більше konieczним і необхідним для Українців в Америці було засноване *Руського Сиротинця в Філадельфії*. Житєві умови українського імігранта-робітника в Америці такі, що він ніколи непевний, чи одного дня йому вже не доведеть ся вернути самому з фабрики чи копальні доми. Коли-ж він оставить дрібні діти, то вони віддані на ласку і неласку судьби. І коли ними не заопікують ся добрі люди, то вони виростуть нераз на шкідливих членів суспільства, а як що навіть заберуть їх до чужинецьких сирітських домів, то вони раз на все страчені для українського народу, стають „погноєм для чужих” а то й нераз виростають на ворогів рідного люду.

Се гаразд бачив і розумів Наш Покійний *Мученик-Владика* і від самого свого приїзду до Америки мріяв про засноване *Руського Сиротинця*. Він предвиджував, що в Сиротинци виховують ся в християнсько-українським дусі добрі учительські сили, які збережуть щире укра-

ПРЕОСВ. КИР НИКИТА,
*епископ канадійських Українців, по смерті Кир Сотера одинокий
український єпископ на території Америки.*

їнське серце і горячу любов до рідного народу в грудях дітей українських імігрантів, які причиняють ся до підєму національної культури також і там, на рідній землі. Він знав, що Сиротинець дасть нашому народови передових людей в усіх областях науки і промислу, які будуть *гордощами а оборонцями України*, та *ревних священиків-місіонарів*, які пронизані любовю до рідного народу будуть вести його слідами Христової науки і хоронити перед погубними впливами і псевдо-наукою сучасних „фалшивих пророків”.

Перенятий такими високими ідеями Покійний Владика при помочи Духовенства і вірних заложив *Руський Сиротинець в Філадельфії*, в 1911 році.

Руський Сиротинець в Філадельфії існує вже 6 років. За сей короткий час число сиріт зросло з кількох десятків на поверх сто. Уся американська Україна гаразд здає собі справу, яке великанське значінє має для неї власний Сиротинець і глядить на него, як на свою найкращу надію. Покійний Владика в останніх роках Свого життя посвячував майже все для вихованя сиріт. Наше духовенство також не відмовило помочи а Українцї в Америцї не жалували своїх жерств на удержанє і вихованє сиріт.

Заряд *Руського Сиротинця* із свого боку зробив все можливе, щоби діти-сироти здобули широке знанє, та щоб в будучинї своєю працею віддячили ся народови, за його милосердє і жертволюбивість. Усі

сироти вчащають до американських шкіл, а надто в Сиротинці учать ся української мови, історії та літератури. Головну вагу Заряд Сиротинця **вдає** на те, **щоби сироти були виховані в християнсько-католицькїм і українсько-патріотичнїм дусї.** Попри те сироти лобирають науку **сьпїву, музики, та під надзором Сестер Василіянок працюють в Ризниці, Килимарни і Друкарни,** які належать ди Сиротинця. В сей спосіб вони самі власною працею покривають до певної міри кошти свого удержаня. Коли-ж покінчать науки, то розійдуть ся між народ, як учительки, то не лиш зможуть провадити школи, але також будуть могли учити дітий **инших хосенних річій, як плаканя домашнього промислу, сьніву, музики і т. п.**

Ми вже виспе сказали, що Покійний наш Владика щиро ошїкував ся Сиротинцем. Він не жалував трудів і старань, щоб поставити *Руський Сиротинець* на такім степені, на яким стоять подібні інституції у ин-

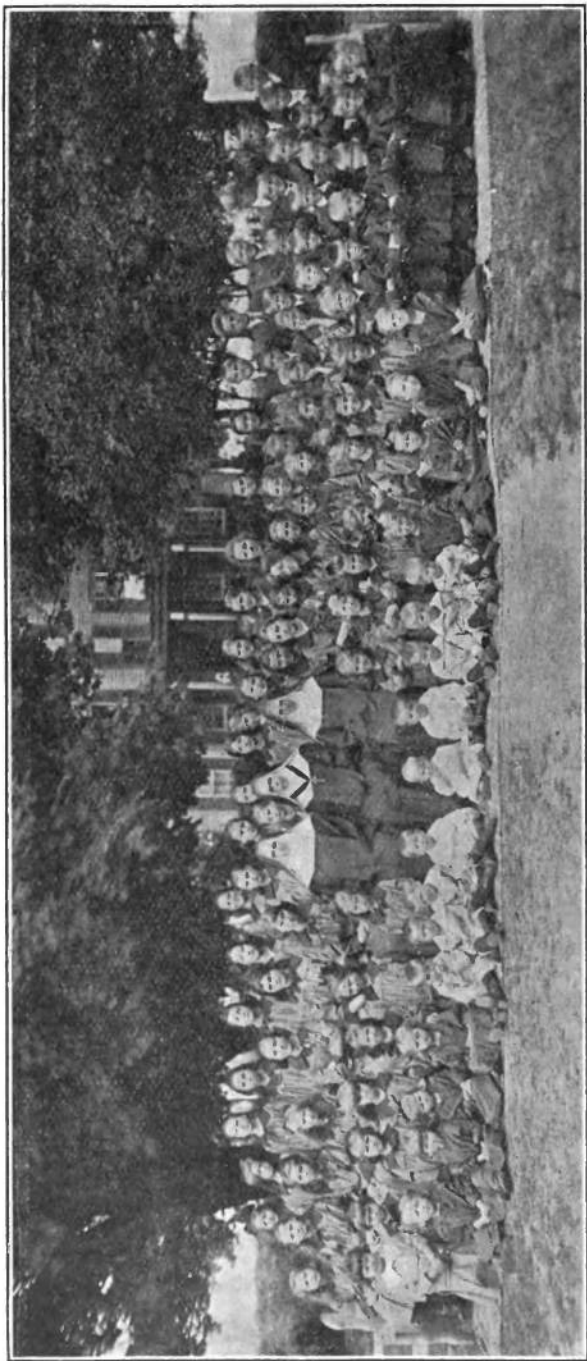
СИРИТСЬКИЙ ДІМ В ФІЛАДЕЛФІН. ПА., ПІД ЗАРЯДОМ
С. С. ВАСИЛІЯНОК.

ших народів. Він власним грошем покривав усї недобори Сиротинця та **нераз** **последній** **свій** **цент** **видавав,** **щоб** **ратувати** **його** **від** **упадку.**

Та по смерті Владики увесь наш народ став ошїкуном і прибраним батьком руських сиріт. На увесь наш народ снав обовязок щедрим **жертвами** **піддержувати** **Руський Сиротинець в Філадельфїй** та не позво-
лити на його упадок. І українські імїгранти зрозумїли як сїлд сей **обовязок** і до сих пор не жалували свого гроша на запомогу дітим своїх братів. Сиротинець, при Божїм благословенствї, та при людськїм милосердю **росте** **та** **розвиваєть** **ся** **на** **славу** **Божу** і на честь українському народу.

Та обставини в теперїшний час складають ся так, що *Руський Сиротинець* **більше** **чим** **колинебудь** **потребує** **помочи** і **пожертвовань** **із** **сторони** **американських** **Українців.** Кождому зрозумїлим є, що в часах

СИРОТИ, ХЛОПЦІ І ДІВЧАТА, НА ВАКАЦІЯХ В ЧЕСАПІКЕ, МД.

теперішної дорожнечі, Заряд Сиротинця стоїть перед новими труднощами, та чималою журбою, в який спосіб надаліше провадити своє велике діло. До того в останніх місяцях серед наших братів з Угорщини почав ся рух за основанем осібною угроруського Сиротинця в Америці. А треба признати, що *Руський Сиротинець* діставав велику підмогу від угорських Русинів. Тепер супроти сильної агітації, яка провадить ся серед угрорусинів, та супроти того розділу в нашім народі, до якого довели угроруські газети, обовязок удержання *Руського Сиротинця* спадає виключно на галицьких Українців-католиків. Треба признати, що і чужинці не жаліли і не жаліють своїх жертв на поміч нашому Сиротинцеві. Та однак думаємо, що про Руський Сиротинець повинні і мусять подбати таки самі Українці-католики.

Се їх християнський і національний обовязок.

Мусимо звернути увагу і на те, що *Руський Сиротинець* в найблизшій будучині мусить бути розширений. Будинок Сиротинця вже й тепер заледви містить *півтора сотки сиріт і Сестер*. А з цілої Америки приходять просьби, щоб прийняти на вихованє все нових нещасних сиріт. Заряд Сиротинця вже тепер не в силі помістити більше сиріток, та з превеликим жалем буде змушений відмовити тим просьбам. Одинока надія на прихильність та поперте із сторони нашого Всч. Духовенства та на жертви усього народу.

Вже навіть найбільша українська світська організація в Америці „*Український Народний Союз*”, звернула увагу на значіне *Руського Сиротинця* для української іміграції, та узнаючи заслуги і велику вагу і потребу сеї інституції ухвалила на своїй XIV. Конвенції виплатити Сиротинцеві залогому в сумі 1.000 дол. сего року, а по 500 доларів кожного слідуячого року. О скільки-ж більше, та горячіше повинні заняти ся справою удержання *Руського Сиротинця* наші Всч. Отці Духовні і вірні греко-католицької церкви в Америці. Не помилимо си, коли скажемо, що та справа в першій мірі мусить бути найблизша їхнім серцям. Ціла українська іміграція в Америці не сьміє забувати про потреби *Руського Сиротинця*. Прецінь-же сей Сиротинець се так сказати-б *завязок нашої національної іміграції на чужині*, се твердиня, яка збереже молоде поколіне нашої іміграції від винародовлення, се центр, з якого вже за кілька років вийдуть молоді учительські сили та розбринуть ся по усіх українських колоніях в Америці на многозначучу і взнеслу місію просвѣчування рідного народу. Отже сироти виховані в *Руськім Сиротинці* стократно віддячать ся українському народові за його поміч і жертволюбивість.

Се, так сказати-б, практична сторона справи піддержання *Руського Сиротинця*, се довг, який Сиротинець затягає в народу, щоби в будучині віддати його з величезним процентом, вправді не грішми, але невтомною ідейною працею над піднесенем народу.

А з другої сторони, яка се велика заслуга перед Богом, яке прекрасне виконанє обовязку любови ближнього та ратованє нещасного, яке спасенне сповненє науки Божественного Спасителя. Бо „*кто каже, що Бога любить, а ближнього ненавидить, лож єсть*”. Чи-ж можемо ми краще сповнити заповіді Спасителя, як через спомаганє вбогих сиріт, дітей, яких Ісус так дуже любив? Нашими хоч би і дрібними жертвами, ми накормимо їх голодних і безпомічних, приодіємо нагих, потішимо за-

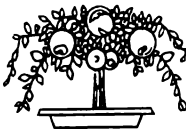
смучених, неодну сирітську сльозину отremo, а се без сумніву у Господа буде записано. А невинна молитва бідних сиріток за своїх добродіїв, виблагає нам у Всевишнього неодну ласку і благословенство.

Тому *Заряд Руського Сиротинця в Філадельфії отсею дорогою звертаєть ся з умильною просьбою до Всч. Духовенства і до цілого українського народу: Поможіть руським сиротам щедрими жертвами! Поможіть виховати руські сироти на добрих членів католицької Церкви і українського Народу! Складайте при кожній нагоді жертви на Руський Сиротинець, бо се надія української імїграції в Америці.*

ST. BASIL'S RUTHENIAN ORPHANAGE,

832 N. SEVENTH STREET,

PHILADELPHIA, PA.

о. З. Орун.

МІСІОНАРСЬКА ШКОЛА ІМ. СВВ. АПОСТОЛА ПАВЛА В ФІЛАДЕЛФІЇ

Одним з найважніших діл, які остали в спадщині по наших неоціненім Владичі є безперечно завязок першого мужеського Сиротинця, що його Владика називав шутливо „Малим Семинарем” , наші люди „Малим Місіонарем”. Коли діти були малі, були цілковито під опікою Сестер, опісля коли зачали підростати, Владика переніс їх до свого дому, де містила ся авдієнційна саля і дівцезіяльна канцелярія. Заглядав до них часто сам Владика, опікував ся ними о. Д. Кульматичький, п. В. Семотюк і п. І. Лисак (остатній студентом малярства в філадельфійській Академії Красних Штук). Всіх малих хлопців було 15, між ними 10 круглих сиріт без батька і матери. Покійний удержував їх своїм коштом виключно.

По смерті Владики настала чимала зміна. Доходило вже до такого, що ся інституція мала цілковито розв'язати ся. Аж прийшов теперішній парох, Впр. о. М. Кінаш, який хлопцями по батьківськи заняв ся, переніс їх до другого парохіяльного дому, поїхав до Всесв. о. Адміністратора і просив о заpomогу, а також постарав ся о третого съвященника, якого обовязком, побіч капелянства у Сестер, було наглядати над хлопцями.

Сиротинець сей зачав поволи приходити до порядку, прибувало по трохи нових хлопців-сиріт, а навіть зачали приїжджати люди і просити о прийняте своїх дітей на виховане за доплатою, так, що число всіх дійшло до 27, які під сю пору містять ся в парохіяльнім домі, зараз коло катедри під ч. 815 Норт 8-ма ул.

В жовтні в 1916 р. на зїзді духовенства рішено по рефератї о. З. Оруна і на його внесенє, щоби сьвященники оподаткували себе місячно по три долари і прислалі складки на сю цїль, а також рішено основати тов. сьв. Апостола Павла, яке мало поміж иншими зайняти ся хлопцями-сиротами і їх вихованєм. В липні 1917 р. на реколекціях рішило духовенство запросити і сьвітських людей до помочи і тих всіх, котрі би хотїли подати свою поміч зорганізувати в тов. „Місіонарські Ревнителі ім. сьв. Ап. Павла”. Органом обох сих товариств став „Місіонар” з якого чистий дохід призначено також на удержанє хлопців-сиріт. Тоді й рішено прийняти назву „Місіонарська Школа ім. сьв. Ап. Павла”.

Від вересня 1917 р. вся відвічальність за хлопців перейшла на „Місійне Тов. сьв. Ап. Павла” і „Місіонарських Ревнителів ім. сьв. Ап. Павла”. Покровителем і почесним предсідателем сего заведеня є Всєсв. о. П. Понятишин, дієцезальний адміністратор, а до Заряду належить Виділ Тов. сьв. Ап. Павла. До Покровителя належить право приймати до заведеня. Виділ зїжджає ся що місяця. Дїловодство веде о. Захар Орун.

Якеж вихованє в тій школі і які порядки? В будний день всі встають о 6-ій год. рано (в недїлю і сьвято о 7-ій). Кождий є обовязаний, як в війску, зробити коло себе порядок, а старші помагають меншим. По молитві повторюванє лекції, опісля сніданє, по сніданю всі йдуть парами до церкви на Сл. Божу і до школи. Всі ходять до католицької школи (один до катол. висшої школи) сьв. Петра. На обід приходять домів і знова вертають до школи де перебувають майже до четвертої години. Коли повернуть дістають підвечерок, по підвечерку наука під наглядом п. Е. Якубовича, який учить їх по українськи, перероблює з ними лекції німецького, учить сьпіву, музики а також в сьвятах ходить з ними на проходи. Все те робить майже безінтересовно, бо за маленькою оплатою.

О год. 6.30 вечера, по вечері молитва, звичайно в церкві перед Найсв. Тайнами, по звичайних молитвах, молитви за живих і померших добродїїв. На гробі Владики відмовляють сі малі діти все молитву за душу свого Батька-Опїкуна. О год. 7.30 приходить о. З. Орун і перепитує лекцію на другий день. Менші учать ся до год. 8.30, старші до 9-ої. Опісля відходять на спочинок, перед спочинком кождий чистенько мие ся і відмовивши еще кождий осібно коротеньку молитовцю ідуть спати. Спалєнь всіх є пять, одна для надзирателя, п. Й. Іщука, а чотири для 27-ох хлопців. Що суботи кождий з страших хлопців йде до сьв. Сповіді, а що недїлі і сьвята до сьв. Причастія. Як бачимо з того боку для хлопців біди нема, кождий з них учить ся прекрасно з виїмком двох-трох менше спосібних. Хлопців дістають добрий харч, убранє і опіку. Лише Заряд клопочє ся відки роздобути гроші на удержанє для тих хлопців, бо з виїмком трох се самі сироти. Цїлковите удержанє кождої дитини, вчисляючи всьо, що потрібно, винесе около 19 долларів місячно. Тому ми цїлковито полягаємо на добре серце нашого народу, який не забуде за своїх сиріт. А що не забуде видно з того, що ми мали вже Добродїїв, які жертвували навіть більші суми, як пр. пп. Мирон Федорчук 60 дол. і А. Допїлка 100 дол., хотїя дотепер про нас мало хто ще знав. Думаємо, що жертвами на сю цїль сипне наше духовенство і нарід, бо се прецінь перший завязок під наш духовний семинар. А час би нам подумати і про відповідне поміщенє для сих хлопців. Віримо, що нарід на нас памятати-ме, бо наше дїло то дїло Боже. Бог сего хоче!

УКРАЇНСЬКІ БОГОСЛОВИ В ДУХОВНІМ СЕМИНАРИ В БОЛТИМОР

Кожда дієцезія а зглядно кождий єпископ мусить мати свій семінар, де би образували ся кандидати до стану сьвященничого. І наша дієцезія мусить мати свій семінар. Та бл. п. Кир Сотер Ортинський дуже щасливо порадив собі в сїм так важнім ділі. Він вибрав для своїх богословів найзнаметніший в Америці семінар: Ст. Мері'с Семінері в Болтимор, Мд. Сей духовний семінар є під управою високообразованих ОО. Чина сьв. Сулпіція.

При сїм семінарі є Ст. Чарлес Каледж, де з наших сегорічних кандидатів призначено по іспиті шістьох. Ось їх імена: Юрій Волкай, Николай Волошук, Андрей Рудакевич, Іван Лоя, Іван Рапач і Юрій Фецко. В Ст. Мері'с Семінері є десять наших питомців, а се на теології: Іван Колпун, Юрій Чегін, Ярослав Скроцький, а на філософії: Іван Таттич, Роман Качмарський, Стефан Склепкович, Іван Гундяк, Юрій Симчак, Іван Завала і Михайло Морис.

З сего семінара вишло вже звиш 2.000 сьвящеників, з котрих 30 зістало єпископами, а теперішний славно-звісний балтіморський Кардинал Гіббонс рівнож в сїм семінарі побирав богословські науки. Сей семінар має найліпшу славу духовного семінара, бо є взірцево ведений сьвітлимими науковими силами, має найбогатшу бібліотеку під зглядом научних діл та манускриптів, багатий фізичний та мінеральогічний кабінет і др. Не дивно отже, що до сего семінара ріжні єпархії у Злучених Державах висилають на образване своїх кандидатів до стану сьвященничого. Сего року є тут 370 питомців ріжних єпархій та ріжних народностей. Межи всіма звертають увагу на себе українські питомці своїм житєм і вдачою. Поміж нашими питомцями заснував ся „Літературний Кружок“, де відбувають ся відчити про нашу історію, літературу і т. п. Рівнож „Кружок Музичний“, що плекає свою українську музику і пісню. Душею наших питомців є кождочасний гр.-кат. парох в Болтимор, Мд., при церкві сьв. Арх. Михаїла, 520 Савт Волф Стр., де відбувають ся вправи наших питомців в проповіданю, в катехизації і богослуженю. Після волі покійного Владика, Кир Сотера, парохію в Болтимор, Мд., має обнимати завше такий сьвященик, котрий міг би наших питомців провадити в душі нашої церкви. Кождий парох має викладати в семінарі нашим питомцям історію руської церкви, старославянський (літургичний) язик, обряди і церковний сьпів. До сего так важного діла покликав був пок. Владика Кир Сотера Сотер о. Константина Куриллу. В жовтні с. р. обняв сю посаду о. Др. І. Перепелиця. У вересні с. р. прийшов о. И. Дженджера (котрого на фотографії побіч о. ректора Дуеча бачимо).

Треба запримітити і то, що за кождого питомця платить дієцезія 250 дол. річно, отже сего року утримане наших питомців коштує 5.000 дол. Гроші сї беруть ся з катедрацикум, отже який нерозум, если хто каже, що „коли нема єпископа, не треба платити катедрацикум“. А як ще много бракує нашим питомцям зі взгляду на брак гроша в касі Дієцезії!

о. Йосиф Дженджера.

ДЕЩО З ЖИТЯ УКРАЇНСЬКИХ БОГОСЛОВІВ

Жите українських питомців в семинари з народного боку є досить сумне, бо семинар сей помимо всеї своєї краси і слави не в силі нам дати нагоди висловлюваня думок у своїй рідній мові і образувати ся у ріднім обряді.

Тому, щ о сего року с нас тут більше число, заложили ми собі два кружки: один музикально-вокальний, а другий літературний. Високопреподобний Отець Лектор, Йосиф Дженджера, що з-части приходить до Семинара, та приносить слова нотіхи і заохоти до дальшої праці, є головою обох кружків, тай стараєть ся, о скілько се в його силах, запобічи потребам нашої молодіжи.

Майже щодня чекаємо коло входової брами Семинара, очікуючи на прихід свого потішителя Високопреподобного Отця Лектора, а коли наші надії не сповнять ся, ідемо на повітре, станемо під старим, виноградом порослим муром, поговоримо о своїх злиднях та горюванях, поскаржимося один перед другим на свою біду-горе, засьпіваємо одну-дві тужливі українські пісні, тай розійдемо ся по своїх покоях мов ті блудні вівці, тай манимось надією, що і для нас колись настануть ліпші часи в своїм власнім українським семинари.

Тяжко приходить ся описувати тоту радість, яка видіє на лицах кожного питомця, коли прийде середа, сей так дуже всіми очікуваний день, в котрім можемо вийти поза мури семинара в напрямі до мешканя Отця Пароха, та до улюбленої нашої церквочки, на вид котрої защемить радістю серце кожного з нас, і тоді то кожний з нас відчуває яку-то пільгу, тай постановляє собі твердо перетерпіти все, щоб лиш дочекати хвилі, в котрій буде міг служити Богови в Його святим храмі.

Ярослав Скроцький,
питомець з Балтимор, Мд.

ПІВМІСЯЦЬ.

В році 340. перед Рождеством Христа облягав король Филип Македонський місто Византію — нинішній Константинополь. Облога була тяжка, аж нечаяно одної ночі появило ся на небі світло у виді півмісяця. З того скористали обложені в місті Греки: відбили напад Филипа. На згадку сеї події Греки поставили памятник Діяни, поганській богині місяця, а півмісяць став символом міста. Коли Турки здобули Царгород в 1453-ім році, тоді вони перейняли для своєї держави півмісяць, яко свій герб.

Поширяючи своє панованє, Турки значили його тим, що всюди застромлювали півмісяць на публичних і урядових будівлях. Здобуваючи Україну, перемінювали нераз Турки Церкви на свої святині і ставили на них півмісяці. Коли козакам вдало ся відбити край з турецької неволі, тоді понад півмісяцем ставили хрест на знак, що християнство запанувало над турецькою вірою. З часом почали на Україні будувати нові церкви, котрі ніколи не були під панованем Турків, але на тих церквах ставили все хрести, а під ними півмісяці. Сей історичний звичай приймив ся на цілїм просторі України і тому ми бачимо хресди з півмісяцями і в Галичині і на Буковині і на російській Україні, хоч мало хто вже знає, на яку се памятку робить ся. Тойсам звичай приняв ся опісля в Росії і панує дотепер.

З ПРИЯТЕЛЯ ВОРОГ

На Україні страшне було імя яничарів. Є се турецьке слово (Єні Аскарі) і значить: новий жовнір. Яничари були воєнною дружиною турецьких султанів, заложеною султаном Орханом около 1330-ого року. Всі яничари були християнського походження; їх брали Турки ще дітьми до неволі, виховували їх на Магомедан і впоювали у них ненависть до християнської віри. Був час, коли найбільше яничар походило з України. Вони славилися опісля тим, що були найнебезпечнішими ворогами рідного народу.

Правильну організацію яничарів переведено 1362-ого року, коли то султан Амурат I. підбив Україну і одну п'яту часть бранців перемінив на яничарів. Ся дружина стала від тоді прибічною султанською гвардією і найстрашнішим турецьким війском.

Початково яничарська дружина числила 1000 людей, та султан Амурат збільшив її число до 10.000, а в 17-ім століттю се число виносило вже около 100.000; вони були розкинені по цілій турецькій державі. За часів Сулеймана яничари творили найкарнійшу армію в Европі і були звісні зі завзята підчас нападів; та вже по смерті Сулеймана почав ся їх упадок.

Історія яничарів є обильна в ріжні заговори на жите султанів і найстрашніші звівства; наслідком своєї жорстокости вони стали з часом більше небезпечними для самих султанів, як для ворогів Туреччин.

Найнищим офіціром серед яничарів був кухар, що його вони найбільше шанували. Кухарі все виступали з ложками в своїх турбанах (накрите голови), а підчас великих торжеств все ставали довкруги котлів; коли між яничарами вибухали револьти, то кухарі перевертали тоді котли. Коли серед битви страчено котел, то се уважало ся за таку ганьбу, як тепер стратити прапор.

Наслідком їх змагаючої ся сили султани думали над тим, як би то зреформувати або цілком розігнати яничарів. Але всі спроби були даремні аж до Магомеда II. Коли він вступив на престод (1826-ого року), уложив плян, як би їх позбути ся. Видав отже декрет, на основі котрого з кожного яничарського полку має відійти до 150-ох людей до звичайного рядового війска. Се було причиною бунту, та султан був на се приготований і бунт не вдав ся. Частину бунтівників-яничарів спалено в бараках живцем, другу змасакровано гарматними вистрілами, а деяких просто різано на вулицях. Три місяці тривало повстанє. Пятнацять тисяч повішено, двацять тисяч засуджено на вигнанє і в липни 1286-ого року султан міг вже оголосити рішенє, на основі котрого дружину яничарів розв'язуєть ся. Зі славного колись війска заховали ся дотепер воскові фігури в Царгородськім музею на історичну памятку.

А прецінь сі яничари відіграли велику ролу при будові турецької могутости. Вони положило найбільше заслуг при здобуваню Царгороду (29-ого мая 1453-ого року). Султан приобіцяв тоді своїм війскам подвійну платню, а, взиваючи військових начальників до бою, мав сказати так: „В мойй державі є богато країв; найгарнійший з них і найкрасший віддам під управу сьому відважному жовнірови, що перший вийде на мури Царгороду; крімь сього наділю його ласками і почестями понад

його власне сподіване". Історія згадує, що перший на мурах явив ся яничар Гассан; він визначав ся великанським ростом і силою. З мечем в одній, а зі щитом в другій руці він видрапав ся на зовнішні укріплення. Зпоміж трийцяти інших, котрі разом з ним перегоняли ся о нагороду, згнуло 18 в небезпечнім подвизі. Гассан і його дванайцять товаришів видрапали ся на вершок: великана яничара скинено з валу; він підніс ся на однім коліні, а тоді на нього посипав ся град стріл і каменя. Але його вдача показала, що здобуток був можливий; вали і вежі в одній хвилі покрили ся роєм Турків, а Царгородці, викинені з вигідних становищ, подали ся перед подавляючою силою ворога... В той спосіб по пятьдесят трох днях облоги дістав ся в руки султана Магомета II. Царгород, який опер ся навалі Хозроса, Хаґана і Каліфів.

(ПРИМІТКА: У нашім народнім або церковнім житю уживаєть ся дуже часто сього слова: яничар. Хто зрадить народну справу і стає її запеклим ворогом, або хто врикаєть ся своєї прадіної віри і йде служити „чужим богам", сей є дійсно безсоромним яничаром, бо хоч в його жилах пливе кров дідів і прадідів, серце його було нав'язне принадою мовою рідних околиць, а душа приймала до свого нутра цілющий подих реліґійних правд, що їх визнає загал рідного народу, то зрадник йде служити чужій справі, ворожій для всього, що рідне, ще й до сього з такою запеклістю і злобою, як колись турецькі яничари відносили ся до рідної України, на якій лоні виховали ся. Імя отже яничара — се найбільше соромне імя.)

БІБЛІЯ МОЄЇ МАТЕРИ

На одній з полицок в моїй бібліотеці, посеред ріжнородних томів книжок в ріжних мовах і про всілякі справи, стоїть стара книжка, в історій старій окладниці, яка нікому не впадає в очи, а позірно навіть для неї нема місця поміж гарними книжками з обох її сторін. Для ока чужинця вона не має ні краси ні принади. Її окландики вже витерті; її картки замарані довгим уживанем; і хоч вона вже стара і зужита, то якраз для мене вона є найгарнішою і найціннішою зі всіх книжок на моїх полицках. Ніяка инша книжка не викликує в мені тільки споминів ані не відзиває ся до усього, що в мені є доброго і благородного так, як саме вона. Є се, а радше се була *Біблія мое матери* — товаришка її найторжественніших хвиль, жерело її невимовної радости і потіхи. З неї вона черпала засади правдивого христіянського життя і характеру. Се було світло для її ніг і ліхтарня на дорозі її життя. Вона все була при її боці; а коли її кроки вже хитали ся в пізнім поході її життя, а її очи темніли вже зі старости, то тим ціннішими ставали для неї отсі поживклі картки.

Одного рана, саме коли вже зорі щезали досвітком перед надходячою неділею, стареча путничка розминула ся по дорозі зі зьвіздами і з ранком і вийшла на спочинок до вічної неділі — щоби оглядати лице

Того, про котрого писали пророки і котрого вона любила, хоч не виділа. А тепер ніяка інша спадщина по ній не є для мене так дорогою, як саме отя старе Біблія. Літа минули — а вона все стоїть на своїй полиці, вимовна, як усе, сьвідок напричуд гарного життя, яке вже скінчило ся і мовчалива острого для всіх живучих. В годині проби і смутку вона каже: „Не дай ся зломити, мій сину; ти бо повинен славити Того, хто є здоровлем твого тіла і твоїм Богом”. В хвилях упадку духа і страху вона каже: „Будь сильний, мій сину і поводи ся по мужеськи”. Коли часто ізза журби і клопотів сьвітового життя я беру ся знова до науки, умучений сьвітом і знеохочений до людей — до тих людей, що такі твердо-сердні і самолюбні, і до того сьвіта, що не має чувства — і коли струни моєї душі розстроєні і пошарпані, мені здасть ся, що ся книга говорить неначе добре збереженими тонами, довго мовчаливого голосу: „Не клопочи свойого серця. Бо чим є твое житє? Воно є неначе мрака”. Тоді мій заклопотаний ум стає холоднєм; а той малий сьвіт, який видавав ся мені таким великим і страшним, приходить назад на своє місце. Я стаю спокійний і я набираю сили.

Не треба зовсім здїяти сеї книжки з полиці і отворити її. Сам погляд на ню вистарчає. Память і правила про викликуване споминів роблять решту. Але є і хвилі, коли буває инакше; є години в житю, коли якась тяжка журба наляже на серце, коли якась темнійша пїтьма покриє духа і домашне житє — тоді треба здїяти сю стару Біблію і перевернути її картки. Тоді, на хвилину, всі найновіші виданя інших книжок, всі чужомовні твори, всі записки і розвідки і весь той критичний апарат, який збирає довкола себе письменник для наукових студій — все те треба відложити на бік, а взяти до руки ту просту стару Біблію моєї матери.

ЛЕГЕНДА ПРО СЬЯТУ УРШУЛЮ.

Зі середновічних часів перейшло до сього часу багато легенд про сьятую мученицю Уршулю. Після оповіданя, що появило ся в Німеччині, в місті Кольонії, сьв. Уршуля мала бути бретонською княжною, славною зі своєї краси, мудрости, знаня і набожности. О її руку старав ся англійський князь, Конон, що визначав ся мудростю і фізичною силою. Бретонський король був дуже збентежений, коли прибули з Англії послані; він знав, що його дочка посьвятити ся для Христа; мимо сього він бояв ся відмовити англійському королеви, щоби не стягнути його гніву на себе. З клопоту виратувала його Уршуля, яка забажала сама розмовити ся з посланцями; чемно прийняла вона пропозицію князя Конона, але поставила три услїва: 1) щоби він дозволив її тримати 10 дівчат зі знаменитих родів для товариства; кожда дівчина має мати по 1000 служниць і вона сама також 1000; 2) щоби він дозволив їй через три роки відвідувати християнські церкви; 3) сам князь і його двір мають дати охрестити ся. На її диво, князь згодив ся на всі три услїва. Так виправило ся одинайцять тисяч дівчат в дорогу, але всі згинули мученичою смертю в місті Кольонії.

В церкві в Кольонії показують відвучим ще й тепер шкяяну скринку з головами і людськими кістками, де має бути похоронених 11.000 дівчат, замучених за Христову віру 21-ого жовтня 237-ого року. Си число подають деколи лише на 2000. Легенда опираєть ся на латинський напис: „Ursula et Undecimilea”. А що се друге імя значить: одинайцять тисяч, тому на сій підставі повстала легенда про 11.000 дівчат замучених за віру.

В С Я Ч И Н А

ЧОТИРИ СОБОРИ ПРОТИ ЧОТИРОХ ЕРЕСИЙ.

Перші чотири вселенські Собори католицької Церкви відбули ся на сході. Всі вони мали рішати справу воплочена Христа.

Перший вселенський Собор скликано до міста Нікеї в 325. році. Там оборонено науку Церкви проти ложної науки Архіян, що твердили, що Христос не був Богом.

Другий Собор відбув ся в Царгороді 387. р. Тоді відперто твердження Апоінаріян, що мильно голосили, що Христос не був чоловіком.

Третій Сбор в Єфезі 431 р. рішив спір, викликаний Несторіянами, що проповідували, що в Христі є дві особи, одна божа, друга людська.

Четвертий вселенський Собор, що відбув ся в Хальнедоні 451 р. опрокинув еретичну науку Евтихіанів, що учили, що в Христі є лише одна природа, божа і людська,

Сі Собори називають ся **єкуменічними**, або **вселенськими**, хоч не ціла Церков була там репрезентована, але рішення, проголошені на тих оборах, приняла ціла Церков. змішана разом.

3 ЛИЦАРЯ — МОНАХ.

Ігнатій де Льюйоля, основатель ордену Єзуїтів, уродив ся в Гісупо в Еспанії в 1491-ім році. Його первісне імя було **Ініго**, але пізнійше змінив він його на латинське: **Ігнатій**. Коли підріс, то став пажем (кандидатом на лицаря) на королівським дворі Фердинанда й Ізабелі, а опісля став жовнірем-лицарем і служив у війську до трицятого року жита.

В борі під Пампелюна його ранено дуже тяжко і він дістав ся до шпиталю. Там підчас недуги читав він „Житя Святых“ і інші книжки релігійного змісту і під їх впливом він рішив ся поправити своє дотеперішнє жите. Він далі забажав стати священиком; але переконав ся, що він не має відповідного образования, тому, хоч мав 33 літ жита, пійшов до школи разом з малими хлопцями. Тоді то він завісив своє оруже в церкві Пресвятої Богородиці в **Монтсеррат** на знак, що зрікає ся воєнного жита і піддаєть ся під розкази Церкви.

В 1537-ім році він став священиком і таким ревним проповідником слова Божого, що зеднав собі множество прихильників. Видосконалюючи щораз дальше своє жите, він рішив ся заложити монашій чин: „Товариство Ісуса“ або „Єзуїтів“. Сей чин відзначаєть ся незвичайною строгістю жита і становить нині найсильнішу релігійну організацію в католицькій Церкві. Довершене сього діла стояло його багато зусиль і праці; нмво великих перепон удав ся йому його намір.

Ігнатій Льюйоля помер в Римі в 64-ім році жита, 31. серпня 1556-ого року і в короткім часі, бо вже в 1622. році Церков съята канонізувала його.

Чин Єзуїтів опираєть ся ще й тепер на правилах і статуті сьв. Ігнатія і провадить аскетичне жите. В ріжних краях ріжно відносились люди до Єзуїтів. Декуди вони зазнавали прихильности, але декуди довело ся їм терпіти тяжкі переслідуваня, а навіть і вигнане. Основною засадою ордену Єзуїтів є між иншими також сліпий послух Сьвятійшому Отцю.

(ПРИМІТКА: У нас дуже часто ұживаєть ся слово „Єзуїт“, „єзуїтський“ несправедливо і без зрозуміння. Коли хочемо осудити кого-будь нещирого або підступного, зьємо його тим словом. На се складаєть ся дві причини: 1) Ми найзвичайніше стрічаємо ся з Єзуїтами польськими, що, як і всі майже Поляки, визначають ся національною нетерпимістю-шовінізмом зглядом Українців. 2) Закон Єзуїтів, стоячи на сторожи чистого і безкомпромітового католицизму, входив нераз в остру борбу із всіми чинниками на нашій старій батьківщині, що або намагали ся відтягнути наших людей від католицької Церкви, або насильно насаджували державне російське православе по католицьких українських землях. Також і се належить згадати, що високий уровень культури і незвичайно широке образование Єзуїтів мусіло викликати серед пів-свьддомих мас таке вражінє, що Єзуїти — се облудні, хитрі, підступні і т. д. Сей закон видав зпоміж себе численних мужів науки, дипломатів, аскетів, натхнених проповідників Божого слова (прим. в Галичині о. К. Антонович) і т. д. Під впливом і провідом ОО. Єзуїтів зреформував ся також наш чин сьв. Василя Вел.).

РЕЛІГІЙНІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ.

В середніх віках люди так переняли ся релігійним житям, що хотіли вітворити собі перед очима деякі події зі Старого або Нового Завіта, або з життя Святих. З початку відбували ся такі представлення по церквах, у церковних галях, а далі по театрах і на вулицях. Їх ціля була: Навчити людей Біблії, хоч пізніше не раз сходили такі представлення до ряду простих сьміховинок.

Представлення тривали не раз по кілька днів і коштували багато труду та гроша. О скільки відоме, появили ся такі представлення найсамперед в Англії в початках 12-го століття, але описля перенесено їх до Франції, Німеччини, Італії, Еспанії та до інших країв.

Не бракувало тих релігійних представлень і на давній Україні. Особливо студенти київської академії ім. Петра Могили та бурсаки займали ся підготованем тих представлень. Називано ті вистави „Міраклї” та „Містерії” (значить: тайни і чуда) або „Пасії” (страсти). Не раз посеред таких поважних представлень треба було забавити чимось народ і тоді давали короткі представлення з життя селян, козаків, жидів і т. п. Сі короткі представлення були писані народною мовою і їх називано: „інтермедіями”, або „інтерлюдіями”. В той спосіб поволу жива народна мова входила в писані твори, бо поважні „Пасії”, „Міраклї” і „Містерії” були писані церковною мовою.

З часом, коли сі релігійні представлення почали тратити дійсно релігійну основу, Церков мусіла виступити проти них і тому вони зєзали ділком зі сцени.

До теперішних часів заховав ся ще звичай виставляти релігійні представлення в селі Обераммергав*) в краю Баварії, в Німеччині. Мешканці сього гірського села шлюбували по вигасненю зарази в 1633-ім році, що кожного десятого року дадуть представлене: „Страсти Ісуса Христа”. Сю обітницю додержують вони ще й дотепер. Коли в Німеччині вийшла заборона давати релігійні представлення, то мешканцям Обераммергав удало ся якась вєпросити для себе окремиї дозвіл. Тоді також змінено загальний начерк сих представлень і скорочено час трєваня. Тепер відбувають ся сі представлення через кілька неділя в році, головню в Великій Пості і тривають по 8 годин з одногодинною перервою на обід. На сцені виступає яких 500 осіб і всі вони, від найстаршого до наймолодшого, походять зі села Обераммергав. Чоловік, що представляє Ісуса Христа, уважає се за рід молитви, а він і інші актори приготовляють ся до своїх роль молитвою і побожним житям. Лише люди, що відзначають ся побожностю можуть виступати яко актори в тім представленю.

Сцени на представленю є зовсім вірні з оповіданем Біблії Нового Завіта і лише стріча з Веронікою є легендарним додатком. Помежи поодинокими актами співають хори набожні пісні. Деякі з „живих образів” є вірним наслідуванем славних образів, як „Тайна Вечера”, „Зложено до гробу” і т. п.

Коли появить ся оголошене про представлене в Обераммергав, то тоді зїздять ся цікаві подорожні з цілого світа, щоб приглянути ся арстичній релігійній виставі.

СІМ МОЛОДЦІВ З ЄФЕЗУ.

Про се оповідає побожне передане-легенда так:

Підчас самого переслідуваня християн за часів римського цісаря Декія (в 250. році по Хр.), сім молодців сьвіжо навернених на християнство, не хотіли поклонити ся божкови, виставленому з каменя на приказ цісаря в місті Єфезі. Вони втікли на гору Келіон; Декій золючений їх сьмілостію, казав позапечатувати всі печери, що находили ся в горах. В той спосіб він думав згадити їх зі світа. Дійсно, молодці пропали тоді і не чути було про них нічого протягом 230 літ.

Аж раз случайно відкрив їх один робітник, коли копав фундаменти під будівлю. Тоді вони збудили ся природно, вони почули в собі страшний голод. Один з них витягнув старинну монету, щоб купити хліба. Власти були незвичайно тим здивовані і по короткім неспорозумію вийшла на верх уся правда.

Аже молодці скоро померли по своїм пробудженю; їх тіла перевезено до Марсїї у Франції в одній спільній домовині, яку ще й тепер можна оглядати в церкві св. Віктора. Переховне сих молодців через більше ніж два столітя уважають ся за чудо і тому Церков сьвята установила день 27. липня яко сьвятотчний день на памятку сього чуда. Імена молодців, що переспали 230 літ, є ось-такі: Константин, Діонісій, Іван, Максиміян, Малх, Мартиніян і Серапіон.

*) Ціле представлене се перекладає тепер один з наших сьвящеників і невагом появить ся воно у фєйлетонах „Америка”.—Прим. Ред.)

ЗАСУД СМЕРТИ НА ІСУСА ХРИСТА.

Безнастанні пошукування вчених людей за старинними пам'ятниками відкрили не раз дуже інтересні справи. В той сам спосіб відкрито також дуже важний документ, а то вирок смерти на Ісуса Христа. В толкованю звучить сей присуд так:

„Засуд виданий Понтійським Пилатом, урядуючим губернатором Низшої Галилеї, визначуючий для Ісуса з Назарету кару смерти на хресті.

„В сімнадцятім році панованя цісаря Тиберія Цезара, дня 27. марта, в святім місті Єрусалимі за первосвященників Анни і Каяфи, дійсуючих яко жреці Богом избраного народа; Понтійський Пилат, намісник Низшої Галилеї, сидячи на президентальнім кріслі в суді присуджує Ісусови з Назарета умерти на хресті межи двома злодіями, на підставі загально звісних доказів, предложених народом; докази potwierджують:

1. Що Ісус є бунтарем;
2. що він є ворогобною вдачі;
3. що він є ворог закона;
4. що він називає себе хибно Сином Божим;
5. що проголошує себе неслушно царем жидівським;
6. що він увійшов до святині, а за ним увійшла товпа з пальмовими галузнями в руках.

„Призначають ся першого сотника, Квілія Корнелія, щоби він запровадив Його на місце страченя. Забороняєть ся усім людям, бідним чи багатим, противити ся смерті Ісуса Христа.

„Свідки, котрі підписали вирок смерти для Ісуса, є отсі:

1. Данило Робані, фарисей;
2. Іван Робані;
3. Рафаїл Робані;
4. Капет, горожанин.

„Ісус має вийти з міста Єрусалиму брамою Струенською”.

Отсей вирок смертне виписаний на мідяній таблиці, а на другій стороні є ще така замітка: „Подібну таблицю вислано до кожного племені”.

Сю таблицю знайдено в старинній мармуровій вазі, коли розкопувано місто Яквіля, в королівстві Неаполь, в році 1810. Її відкрила артистична комісія французької армії. Комісія замкнула сю таблицю до гебанової скринки і вона переховувала ся в закритій в Шартем. Написана була по жидівськи, а на французьку мову перетолкувала ся артистична комісія.

СУБОТА ЧИ НЕДІЛЯ.

Субота (від жидівського слова сабат, значить адержати ся від праці) є се назва, яку має семий день тижня. В цілім світі прийнято, що семий день є призначений на спочинок. Сей звичай походить від сього, що в шістьох днях Господь Бог сотворив світ із всіми річами, а сегомо дня відпочав. Він то приказав, щоби кождий семий день був святотчним днем.

Законно сабат був проголошений около 1490-ого року перед Христом на горі Синай. Перше прилюдне святковане згадуєть ся в книзі Ісход (XXXV. 1-4). Нема найменшого сумніву про значіне суботи в Старім Завіті; сей день був знаком і свідомством віри в Бога, яко Сотворителя світа. Жида на цілім світі ще дотепер заховують сабат, що зачинаєть ся зі заходом сонця шестого дня (в п'ятницю), а кінчить ся зі заходом сонця сегомо дня (в суботу). Є се згідно зі словами Святого Письма: „І був вечер і ранок день один”.

Зміну, щоби святкувати сабат (день відпочинку) першого дня в тижни, місте сегомо, запроваджено ще в самих початках християнства, однак докладна дата незвісна. З початку християни святкували оба дні, перший і семий. За святкованем саббату першого дня в тижни промовляє се, що нема доказів на те, аби жида зачали точно рахувати час сегомо дня від сотвореня. А коли жида установили семий день на пам'ятку сотвореня і визволеня з неволі, так знова християни можуть обходити перший день в тижни, коли то Спаситель воскрес з гробу, визволяючи людський рід з неволі гріха і вічної смерти.

Константин Великий видав в 321-ім році постанову, що неділя має бути законним днем відпочинку і має бути посвячений Господеви. Сю постанову сейчас втягнемо до книги державних законів і вкінці її прийняли всі народи і держави, які повстали на руїнах римського цісарства.

С Ъ М І Ш Н Е

НОВОРІЧНЕ ЖЕЛАНЄ.

— Поздоровляю вас з тим „Новим Роком” і желаю: щастя, здоровля і всіх земних благ...

— Біг заплаць! Як всі ті ваші желаня сповнять ся, то при кінци року дістанете „на пиво”...

* * * *

— Ви, куме, у мене дуже добрі, але за стіл не лїзьте, бо я посадив там інших...

* * * *

МУДРЕ ПИТАНЄ.

Мама: Диви, Васильку, курятко виколов ся з ячка!

Василько (надумуючи ся): Але як воно там влізло?

* * * *

— Грицю, прийди до нас хрестини.

— А що то вам прибуло, куме?

— А хлопець.

— То вже, бачите, такий рік; бо і у нас прибув вчера... бичок!

* * * *

Батько: Алез ти, Юрцю, справдішний шубравець! Могу тобі дати се на письмі.

Син: На-що на письмі? Я вам вірю на слово.

* * * *

Жена: Я замітила, що ти від якогось часу упиваєш ся.

Муж: Ти щойно тепер се замітила? Та я був вже тоді паний, як з тобою женив ся!

* * * *

МІЖ ДІТЬМИ.

— Знаєш, Влодзю, я бачила днесь коло млина такого великого осла; такого великого, як наш вуйко...

— Яка ти немудра, Зоню! Адже-ж такого великого осла, як наш вуйко, нема на цілім світі.

* * * *

Збанкrotований дідич, їдучи до міста каже до свого фірмана:

— Диви-но, Іване, як ми в дорозі пообдирали ся!

А слуга відповідає: — О ні, пане, ми вже такі з дому виїхали.

* * * *

ЖИД І ІВАН.

— Тобі, Іване, як псови не вірю.

— Вір не вір! Я перед тобою, парху, божити ся не буду.

— Але?

— Бігме!

ЯКИЙ Є ВАШ ВИБІР?

Чи вам подобається злий настрій, скоро утома, зменшена рухливість і швидко втомлює, —

чи обильність енергії, кріпкість й довге життя?

Як се останнє подабається вам, užívайте

Ангеліки Трінера Гіркої Води.

Се лікарство дає побудку, скріплене і є дуже успішним средством до привернення життєвої сили, дає здоровий сон, ясний ум рано й сильну енергію. Його виготовляють з лісних корінців і інших гірких зел, котрі у лікарстві мають велику вагу, а вкінці з природного, чистого, білого вина. Одержати можна по всіх аптиках.

Трінера лікарство на кашель повинно все знаходитись в домі. Воно уділяє скорої помочи при перестуді кашлю, які часто бувають признакою дуже поважної недуги. Знамените средство проти коленя в боці, задухи, тощо. Є по всіх аптиках.

Трінера червоні пігулки є найліпшими пігулками на маркеті, бо їх ніхто не užívає з привички. Неоцінене средство на прочищення горла, на усунення настрою тяжкого по надмірнім ужиттю їди або напиктів, на усунення затвердження, завороту. Є по всіх аптиках.

Домагайтеся Трінера лікарств, котрі одержали найвисші відзнаки на многих міжнародних виставах — в Бруксели й Лондоні 1910 року, в Парижі і Римі 1911 року. Останні нагороди: *Золотий Медаль, Сан Франциско 1915 — Велика Нагорода,*

Панама 1916.

JOSEPH TRINER

Хеміст Виробець

1333-1343 S. ASHLAND AVENUE,

CHICAGO, ILLINOIS.

